ఓమ్

శ్రీమదాంధ్ర

కిరాతార్జునీయము

భారవి - తృతీయభాగము.

గ్రంథకర్త
శ్రీ గణేశ్వరీయాద్యనేక గ్రంథకర్త
భువనగిరి విజయరామయ్య, బి. ఏ.,
లోకల్ ఆడిట్ ఆఫీసు,
గుంటూరు

1934

 [వెల రు 1-8-0

గుంటూరు

చంద్రికాముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

పండితాభిప్రాయములు.

భారవి I – III భాగములమీఁద.

1. కింకవీంద్రఘటాపంచానవేత్యాదిబిరుదాంకితులగు బ్ర. చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారు, కడియము, 21-3-'33.

" ... ఆంధ్రీకరించినపద్యములలో ... ధార, కల్పన, గుదిగూర్పు నేర్పు మిక్కిలియభినంద్యములు ... "

2. కవిరాజాదిబిరుదాంకితులగు బ్ర. శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు, రాజమండ్రి, 24-3-1933.

" ... మీ తెలుఁగుపరివర్తనము చక్కగానున్నది. "

3. చతుర్విధకవితానిర్వాహకులు బ్ర. నాదెళ్ళ పురుషోత్తమకవిగారు, బందరు, 31-5-33.

చ. ఎదొ కథయుం జొకందుఁగొని యింతలె యెంతలొ సేసి చెప్పఁగా
మొదలిడ మంత్రిపృష్పమును భోజన మింక వధానవద్ధతు
ల్విదితములై చెలంగఁ గవివేత్తృత తెల్లముగా లసద్గుణా
స్పదపదగుంభనంబు మృదుశయ్య రసాఢ్యత ముద్దులొల్కెడిన్.

4. బ్ర. నాదెళ్ళ మేధాదక్షిణామూర్తిశాస్త్రికవిగారు, బందరు, 1-6-1933.

చ. భువనగిరిప్రసిద్ధకులపూర్ణసుధాకర ! నీవచించు భా
రవిఁ గవితాప్రవాహము సురాపగతోఁ దులతూఁగసాగ మా
ర్గవమున నింపునింపెడి సుధారుచిరోక్తివిధాన, మైన " భా
రవి " యనకున్న నాచితి కర మ్మధిక మ్మవుసుమ్ము మెమ్మొయిన్.

క. వినిపించితివి " కిరాతా
ర్జునీయము " తెలుఁగునఁ బలుకుచున్ రుచు లొలికిం
చినవాఁడ " వర్థగౌరవ
ము " నిలువఁ గవి ! విజయరామ ! ! ముద మొద గదురన్.

5. బ్రి. యేలూరుపాటి రామచంద్రిచయనులుగారు,
తాళ్ళపూడి 24-3-1933.

"తమచే రచింపఁబడిన 'భారవి' పద్యకావ్యమును ... పూర్తిగఁజదివితిని. కవిత మంచిధార కలిగి యున్నది. ... కవిచరిత కావునఁ గవులగు తమప్రతిభను వెల్లడించునవకాశము లభించిన దనుకొనెదను. అల్లసానిపెద్దనవలె వృత్తముల నేకప్రాసతో వ్రాయుటలో మంచి శక్తిని జూపఁగలిగితిరి. 'పసినిసుగు' 'పాడి' 'అసదృశ' 'హసదు' మొదలైనవి మూడుచోట్ల వ్రాసితిరి. మెప్పుందినది ... "

6. బ్రి. జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, ముక్త్యేశ్వరము,
20-6-1933.

"అయ్యా! మీరు రచించిన "భారవి - ప్రథమభాగము" చదివినాను. మీ కవిత్వము సరసముగను ప్రౌఢముగను నున్నదని నా యభిప్రాయము."

7. బ్రి. శిష్టా నరసింహశాస్త్రిగారు, బందరు 15-5-1933.

ఉ. రాజితశయ్య శ్రీవిజయరామకవీశ్వర! నీదుభారవిన్
బూజితమైనవర్ణనలసోడిమిఁ జూచితి సంతసించితిన్
ధీజితసత్కవీశ్వరవిధిజ్ఞుఁడ వౌదువు సొంపుమీఱఁగా
భోజనవర్ణనాదికముఁ బూర్వకవీశ్వరులట్లు వ్రాయుటన్.

ఉ. కూరలు పిండివంటలును గూడిన సూదవినోదవైఖరుల్
ధీరతఁ బాటల న్జదువు ధీమణులున్ వటువు ల్నివాసినీ
చారుగతు ల్విలాసగుణచారుచమత్కృతవాక్యపద్ధతు
ల్మీరకు మీఱుకావ్యమయి మెప్పును గాంచెను సత్కవీశ్వరా!

చ. తగినసమస్తవర్ణనల ధారుణి మీఱినభారవి న్సుధా
విగళితబిందుబృందముల వేడ్కనొసంగెడి పద్యభంగి నీ
జగమున నాంధ్రసత్కవుల సత్కృతిఁబొంది తెలుంగొనర్చి నీ
తగుమతికౌశలంబు విశదంబుగఁ జేసితివయ్య! సత్కవీ!.

చ. భువనగిరిం జనించినపరిభూతగుణాఢ్యుఁడ వీవు కావున
న్భువన మలంకరింపఁదగు భూషణమా వరరత్నవైఖరిన్
గవనవిశేషసంపద వికస్వరమై విలసిల్లుఁగావునన్
నవతరకావ్యరత్న మిది నద్దెసల న్వాలిఁగింపకుండునే.

ఉ. భారవిసచ్చరిత్రమును, భారవికావ్యము, నాంధ్రమందు మే
ల్ప్యారిచమత్కృతు ల్దనరఁ బుణ్యవశంబునఁ జెప్పి యింక నా
భారతియే ప్రబంధపరిపాకముఁగోరెలఁగ విశ్వమందునన్
ధీరతఁ జేరెనో యనక తీరదు శైలిహారంగుఁ జూచినన్.

8. బ్ర. వేమూరు శ్రీరామశాస్త్రిగారు,
ఘంటాశతగ్రంథకరణధురీణ, శతావధాన, విద్వత్తిలక,
పండితభూషణాదిబిరుదాలంకృతులు, గురుకులాశ్రమము
విజయవాడ. 15–12–1933.

ఉ. భారవికావ్య మాంధ్రమునఁ బద్యముల న్ప్రకటించి గాధ నా
భారవి నాంధ్రభారవిగఁ బండితకోటికిఁ దోఁపఁజేయు ధీ
భారవి "నాంధ్రభారవి"గఁ బల్కుట చోద్యముకాదటంచు భా
రారుచి నేను ని న్విజయరామయ పాటిన నెవ్వ రొప్పరే.

క. చదివెద వినుఁడన "సహసా
విదధీత"ను బద్యరచన వినవలెనని నేఁ
బదములు శయ్యయు విన బ
ల్హృదయంగమ మయ్యెఁ గవిత హే! విజయకవీ !

చ రచనలు నిన్న నేఁడుఁ గడు రచ్చల నచ్చునటంచు నెందఱో
వచనపుఁగావ్యము ల్కరము వన్నెలుఁ జిన్నెలు మార్చి చేసెద
ర్వచనము లెట్లు సాధ్యములు వాంఛితభాగపు వర్ణనంబులన్
రచనగ నుండుపద్యములు రంగతలంబుల రక్తికట్టఁగన్.

గీ. నోటిగౌరవ మెంతయో పూజెసీకు
చేతిగౌరవ మెవ్వరున్ జేయకుండి

రనుచు విజయేశునకుఁ గృతి నప్పగింపు
మంటి విజయాఖ్యకవి ! దాని కట్లు వినవె.

గీ. పరిష్కారరససంతతు లెన్నియున్న
ధర్మసంతానతుల్యము ల్గరను గావు
కృతికి స్థిరతను గావింపఁ గృతియె దీటు
కర్తభర్తల భాగ్యాలఘటన లఱుదు.

క. కృతియైనఁ గృతి కనర్హుఁడె
కృతినొంద నదాతయైనఁ గృతి ధనియైనన్
గృతిఁ జేయుట కృతి నొందుట
కృతకృత్యతఁ గూర్చు నిజసుకృతఫలమె యగున్.

క. నరులకుఁ గృతి నిడి కొందఱు
నెఱనామకు లగుట నద్ది నింధిత మైనన్
హరికో హరునకొ కృతు లిడఁ
దరియింపరె యిహముఁ బరముఁ దరతమవిదులై.

చ. విజయకథంబు నీయభిధ, పీడకయుండిన దాని కర్థము
ల్విజయప్రతిష్ఠితేశ్వరుఁడు వేలుగఁ దా నిడకున్న నేటిదన్
విజయకవీశ ! సంస్కృతిని వేత్తృతచే జయకాము లందఱున్
భజనలు చేసి మావిజయవాడకుఁ జేరి తరించుచుండుటల్.

9. బ్ర. కూచి నరసింహముగారు, M. A. పిఠాపురము,
2.5.1934.

" ... మీారంపిన " ఆంధ్రకిరాతార్జునీయము " నామూలా గ్రముగాఁ జదువఁజాలకపోయినను, అక్కడక్కడఁ జదివి చూచితిని. శైలియుఁ గవితాధారయు బాగుగా నున్నవి.

10. బ్ర. కావ్యస్మృతితీర్థ, జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు, బ్రహ్మాండపురాణాది బహుగ్రంథకర్తలు, కడప, 25-4-1934.

" ... భారవి - తృతీయభాగ మందినది. అందందుఁ బెక్కు తావులం బఠించితిని. మూలమునఁగల భావములు చక్కగా నిం డిమిడి

యున్నవి. కవిత్వము యతిప్రాసార్థము గ్రంథముల వెదకఁబూనక గంగాప్రవాహమురీతి సాగియున్నది. భావము సులలితరీతి నాశ్రయించినది. "భారవే రర్థగౌరవ" మ్మను సూక్తికి నెలవగు నీపుస్తకము నాంధ్రీకరించి "సమానానా ముత్తమశ్లోకో అస్తు" అనుసూక్తికిఁ బాత్రులైతిరి. పరమశివార్పితము చేయఁబడిన మీ యీ సుకృతి నిరంతరము దశదిశల వెలయుఁగాతమని కోరుచున్నాఁడను.

11. బ్ర. శిష్టా హనుమచ్ఛాస్త్రికవిగారు - సీనియర్
తెలుఁగుపండితులు-టవున్ హైస్కూలు-గుంటూరు, 14-5-1934.

ఉ. భారవికావ్య మర్థభరబంధుర మయ్యది తెల్గుసేయఁగా
నేరుపు పెద్ద గావలయునే యని జంకక సుంతయేని, స
ద్ధారయు నర్థపుష్టియుఁ బదప్రచయంబు సమానరేఖ సొం
పారఁగఁ గూర్చియుంటిరిగదో! జయరామయ! నేటి కీకృతిన్.

12. బ్ర. విద్వాన్ గరిమెళ్ళ సోమన్నపంతులుగారు,
M. A., L. T., చోడవరం-విశాఖపట్టణముజిల్లా, 15-5-34

మీ యాంధ్రకిరాతార్జునీయము నాదరముతో భక్తితో నందుకొంటిని. చదివితిని. సంతోషించితిని. మహాకావ్యమునకుఁ దెలుఁగు వ్రాసి యాంధ్రుల కుపకారము సేసితిరి. ఇట్టిమేల్సేత నైపుణ్యవివేక దీక్షాసామర్థ్యము మావంటివారికి సాధ్యపడదు ... "

13. బ్ర. భువనగిరి కోదండపాణిగారు, అనేకగ్రంథకర్తలు,
నా సహోదరులు, సబురిజస్ట్రారు, బందరు - 30-5-34.

ఉ. శ్రీజవరాలి వెన్నెలల చిన్నెల వన్నెల కంతరార్థము
లైన్నజరుచిప్రబోధకలనం దగు భారతికిన్ బ్రబోధము
లాగ్రజదనంతలోకసువరంబులకున్ బ్రతిబింబనుల్గదా
మాజయరాముకావ్యములు మాన్యకవీశ్వరగేయభావ్యముల్.

14. బ్రి॥ విద్వాన్ దూసి రామమూర్తిశాస్త్రిగారు,
విజయనగరమహారాజసంస్కృతకళాశాలాంధ్రోపాధ్యాయులు
. విజయనగరము - 21-5-1934.

" అర్థగౌరవముకలిమి బుధాలికిఁగూడ నభేద్యమైన భారవిని దేటతెలుఁగు నుడివోని తీయని నుడికారములఁ దెలుఁగుసేసి తెలుఁగు బాసకలరూపెఱుఁగు నెఱుకగలవారి కెల్లరకు సుబోధముఁగావించిన మీ పాండితీప్రకర్ష ప్రశంస్యము.

పండితవరులును నిదమిత్థమని నిరూపింప నేర్పుచాలమి వదలునట్టి నారికేళపాకాంచితంబులై నిగూఢార్థబంధురములగు పట్టుల ననంటిపం డొలిచి చేతం బెట్టినభాతి నాంధ్రీకరించి మించిన మీ యాంధ్రీకరణ నైపుణి యనుపమము.

రసమునకొండె నలంకృతులకొండె భంగమురాని భంగి జాతీయోక్తుల చెలువము చెలంగ జాను తెలుఁగునుడులయందము పొందుపడ భారవియున్న రూపునకు వన్నెవెట్టుచున్న మీ తెలుఁగుసేత మీ యుభయభాషాకౌశలమును జాట వలఁతి.

క్లిష్టస్థలములఁ గష్ట మిసుమంతయేనిఁ గనక మార్దవమెసంగ భాషాంతరీకరించిన మీకవితాకౌశల మనన్యకవిసామాన్యము.

ఇట్లు దొసంగు పొసంగనికవితకలిమి నెసంగు మిమ్ము నను, భారవి కలరూపు నెఱింగించిన కవితల్లజుల మిమ్మును నాంధ్రకవిలోకభారవులని నామనం బనుమతించెనని విన్నవించికొన వేడ్కపడువాఁడను.

15. మహారాజరాజశ్రీ శ్రీరాజా విక్రమదేవవర్మబహద్దర్ గారు,
జయపురమహారాజుగారు, జయపురము, ౧౧-౬-౩౪.

శ్రీయుక్త భువనగిరివిజయరామయ్య, బి. ఎ, గారు సాదరముగా నాకుఁ బంచిన స్వీయానువదితభారవికావ్యముయొక్క ప్రథమతృతీయభాగముల నొప్పుపద్దెములలోఁ గొన్నింటిని మాత్రమె చదివితిని.

సరిగా ననువదించుట కష్టము. అట్లనువదించినను దదనువాదము హృద్యముగా నుండుట దుర్లభము. అట్లుండ నేఁజదివిన యాపద్యములు మూలానుసరణములును, మృదుమధురపదయుతములును, సలక్షణములునై యున్నవి. అప్పాత్తములు పాఠశాలలందు మాత్రమే కాక, గృహములందును బఠనీయములుగా నొప్పెడిని.

తొలిపలుకు.

ఉ. ఎచ్చటనుండి రాకయొకొ? యెచ్చటికేఁగఁగ నింత వేగమో?
యిచ్చలనంబున న్జదల నేమిటికో యిటులిన్ని చుక్కలి
మ్మచ్చునఁ బుట్టి సాగి బహుమార్గముల న్గమనించుచుంట లీ
యచ్చెరువైన కాలగతి కౌర! కతం బెఱుఁగంగ శక్యమే?. 1

శా. లేల న్నింగిని మిణ్కుమిణ్కుమనుచు న్నిక్కల్ప్రకాశింపఁగా
నాలోకించిన రంగువెన్నెలలు కాయన్నాగు నిర్మేఘమా
నీలాకాశమునందు, పెక్కులగు చిన్నెల్వాని కెట్లబ్బెనో!
వ్యాలోలస్థితు లేలకల్గెనొకొ! తద్వ్యాపార మేభంగియో! 2

మ. నవరత్నాభలు మింటఁ బ్రస్తరితవిన్యాసంబుల న్లెక్క కె
క్కువలై యొంటిగఁ గల్పగా నిగిడి నిగ్గు ల్చుట్టువర్షించు చెం
దొవలై పద్మములై జపాసుమములై తోమాలలై నింగియు
న్నువవెన్కొప్పు నలంకరించునటు లెందు న్జుక్క లిట్లేలకో? 3

చ. టకటక నేగు ధూమశకటంబున గొట్టమునుండి మిణ్గురు
ల్కకవికలేచు బాగోలయఁ గాలునిచండగతిన్ స్ఫులింగమా
లిక లిటు లుప్పరంబునకు లేచి చెలంగుచునున్నవొక్కొ? ప
ల్లికములచుక్కలై బహుళలాస్యముల న్నిజదీప్తులొప్పఁగన్. 4

మ. అది సప్తర్షిపదంబఁటా పయిది బ్రహ్మస్థానమం టందును
న్నదియేసూ! ధ్రువమండలంబఁటఁ బ్రసిద్ధాత్ముల్చిరంజీవులౌ
చు దివి నిక్కలరూపులన్ నిలిచి సంశుద్ధాంతరంగంబు సం
పద సొంపారఁగ జీవులన్ సుఖమునింప న్జాతురం బెప్పుడున్. 5

మ. అదిగో! తొమ్మిదిరంగులన్ దశదిశావ్యాప్తంబులై వెల్గ స
మ్మదముంగొల్పెడిచుక్క యొం డమృతసంపద్భాసియై పొల్చు న
య్యదియే సర్వరసాఢ్యకావ్యసుధ నిండా సత్కవిత్వప్రవా
హాదర్శన్ భూస్థలిఁగొల్పు భారవిసుమీ! యన్నన్ బొసంగుంగదా!

శా. ఈనక్షత్రము పుట్టువెప్పుడో? ధరన్ హేరాళధారాళతన్
దా నెన్నాళ్లు చరించి దివ్యకవితాధారాసుధారాశి కి

ట్లీనాడెంబు ఘటించెనో? మరలనీశ్లే జ్యోత్స్నల న్నింపి కా
వ్యానూనప్రభ వ్యక్తుల న్నిలిచి చేయంజాలునో సత్కృతుల్ ? 7

మ. ఇలప్రాచేతసకాళిదాసముఖు "లౌరా"! యంచు నాశ్చర్యవా
క్కుల మెచ్చంగ రసార్థసంభృతమహాకూపారసాహాథ్యనా
కల ధారాబహుళోద్గతు ల్వెలయఁ జెంగల్వాఁకి మిన్నంటు వా
గ్గలనాచిత్రవిలాసపాలనకళాలంకారుఁడౌ భారవిన్. 8

మ. కనుఁడీ! ము న్జనినట్టి సత్కవులకు న్గావ్యంబుల న్నూత్నశో
భనము ల్సాధ్యములౌటఁ దెల్పి పిదపన్ వర్తిల్లువా ర్స్వప్రసా
ధనము ల్గైకొని మేలుపొంద దివి నందర్నేరి యగ్గింప సొం
పున నిష్కంపసుఖప్రవృత్తిఁ గవుల న్మూర్ధన్యుఁడై నిల్చెఁబో ! 9

మ. కలిగె న్బంచశతాబ్దము ల్సనిన వెన్క న్వింధ్యభూప్రాంతసీ
మల నిమ్నోన్నతకవిప్రకాండుని రసోన్మాదప్రపంచంబఁటెం
చలఘుల్వ్రాసిరి తారకాణ గన మూహా న్నమ్మఁగాఁనెట్లు? ని
ష్ఫలయత్నంబులఁ గాలయాపనము శంసాయోగ్య మెట్లయ్యెడిన్?

శా. శ్రీమద్భారతవేదమందు వనరాజి న్వాసముంగాంచి శ్రీ
సోమాఖండకృప న్ధనంజయుఁడు శ్రేయోదానశీలం బనూ
ఘామేయాస్త్రమునొంది మించెనని వ్రాయన్ దానిఁగైకొంచు నీ
ధీమంతుం డొకకావ్యమే యొసఁగె నెంతే నేర్పు దీపింపఁగన్. 11

ఉ. ఆదలఁదోలు భారతము నాభగవానుఁడువ్యాసమౌని య
ష్టాదశపర్వఘూర్వహాత సల్పెఁగదా యనియేమొ ?. అంటుగో
నాదటఁ దాగ్రహించిన కథాంశముఁ బెల్లుగవిస్తరించి య
ష్టాదశసర్గము ల్సలిపి డంబున భారవి యింబుదేలఁగన్. 12

మ. తొలిరెండింటను రాజనీతితెరువు ల్తొల్కాడ మూఁడింట వ్యా
సులమంత్రం బొకబీజమై వెలయ మెచ్చన్ బంధ పైరెంట సం
ధిల నాటింటఁ దపస్సుఁ జేరఁ బయినైదింటన్ బ్రిలోభాదు ల
వ్వలియేడింటను సంధి పోరు వరము న్వర్తిల్లఁగాఁ గూర్చుచోన్.

క. అదివనమా ! కవనమ్మా !
అదినగమా ! నగయ ! క్రీడయా ! క్రీడయ ! య

ల్లదిదురమా ! ఛిదురమ్మా !
వదరుసినీమయు యన న్బ్రవర్ధిలుఁ బటిమల్. 14

క. కూలంకషమగుపాండితిఁ
బాలించె న్విషయయోగ్యభాషయు శయ్యా
జాల మలంకారము లు
ద్వేలంబులుగాఁగఁ గృతిఁ బ్రవీణత మెఱయన్. 15

గీ. చిత్రబంధకవిత్వవిశేషములను
మార్గదర్శకుఁడై కావ్యమధురిమలను
బానకములోని పుల్లలభాతిఁ జొనిపి
చెఱచెనందురు కవితావిశిష్టగతిని. 16

శా. అయ్యారే! యిదిసత్యమా? యితని "వైయాత్యంబు పై వార మే
మయ్యా!" యంచనురీతి బేలలయి కావ్యంబంతయు న్వినితో
డయ్యం జేసిన యాచితీరహితులుండ న్వారిదోషంబు స
య్యయ్యో! భారవిపైనఁ ద్రోయుటదిన్యాయ్యంబౌనె యోజింపుడీ!

ఉ. వ్రాసిన దొక్క-కావ్యమటఁ బ్రౌఢిమ యెన్ని తెఱంగు లన్నియున్
భాసురలీల నౌచితికిఁబట్టుగఁ బాండితి నందుఁజూపుట
ల్దోసమె ?- కాదు భూషణమె-దుర్బలు లేమననేమి?, వ్రాయలే
దే సమయంబు భారవి కృతిన్ ? గనకుండిన నిట్లుచూడుఁడీ ! 18

శ్లో. వివిక్తవర్ణాభరణా సుఖశ్రుతిః ప్రసాదయంతీ హృదయాన్యపి ద్విషామ్
ప్రవర్తతే నాకృతపుణ్యకర్మణః ప్రసన్నగంభీరపదా సరస్వతీ.
భవంతి తే సభ్యతమా విపశ్చితాం మనోగతం వాచి నివేశయంతి యే
నయంతి తేష్వప్యుపపన్ననైపుణా గభీరమర్థం కతిచిత్ప్రకాశతాం.
స్తువంతి గుర్వీమభిధేయసంపదం విశుద్ధిముక్తేరపరే విపశ్చితః
ఇతిస్థితాయాం ప్రతిపూరుషం రుచౌ సుదుర్లభాః సర్వమనోరమా గిరః.

స౧౪ శ్లో 3, ౪, ౫.

మ. ఎవరో యీవలివా ర్నిఘంటువుల నాయీశబ్దముల్దీసి కూ
ర్చి విశేషంబుగఁ గష్టమొంది సహజశ్రీయున్ బ్రసాదంబుఁ గై
తవిడ న్కష్టుల ధారవోసి కృతి సొంతం బన్నదుర్గోచరం
బవురీతి న్బ్రచరింపఁగా బహుముఖంబౌ నద్దమై డిందదే ? 19

ఉ. ఊరక నోటివాఁడి తమకున్నదఁటం చెదియేని వాఁగు నీ
ర్వ్యారభటుల్ దలల్ముడువ నల్లన సౌమ్యత మేల మన్నియుం
జేరిచి సూరిభారవి వచించినసూక్తి వినంగలేదె ? త
త్సార మెఱుంగరాదె ? సరసంబది, చూడక యున్నఁ జూడుఁడీ! 20

శ్లో. గుణాపవాదేన తదన్యరోపణా ద్భృశాధిరూఢస్య సమంజసంజనమ్
ద్విధేవకృత్వా హృదయం నిగూహతః స్ఫుర న్నసాధో ర్వివృణోతి వాగసిః.
స ౧౪ శ్లో. ౨౨

ఉ. ఎక్కడి భారతీయకథ యెట్టులఁ దా మొదలెత్తె! సుంత యా
చక్కన తోఁపదే! యడవిచక్కిని కృత్యము దిక్కుఁ దక్కుట
న్జిక్కి యుధిష్ఠిరుఁ బ్రణిధి చేరిన నాటకరంగతుల్యమా
షక్కి విరోధివృత్తమును బల్కెడివాక్కు మనంబు గుంజదే !. 21

మ. పిదప న్ద్రౌపదిరోషవాక్యయమునన్, భీమప్రగల్భోక్తి, యు
క్తిదళంబౌ నృపు సాంత్వనంబు, మునిశక్తింగాంచు పెన్గోహదం,
బుదుటున్గోల్పడి రాణి పోటునుడి, మార్గోద్ఘాటనంబుం, దపం,
బదిరా! రంగపరంపరత్వరలఁ జిత్రాకాశము న్నిండవే!. 22

మ. అదిగో! యచ్చరముచ్చకంటుల ధరాన్యాసంబు ; రా రండు రం
డిదిగో! వారివనీవిహార ; మరయుండీ! తజ్జలక్రీడ ; లా
మదనోత్సాహము దండిపండుగసుఁడీ! మానందలంత్రేపు! వే
దుదుఁడీ! శక్రునిసీతులన్వినఁగ నాపైఁ బార్థు శక్తింగనన్. 23

శా. జోతన్ శంకరదర్శనంబుఁ గొనుఁడీ!, చూడుండీ! పెన్వేఁట, మూ
కాతంకంబుఁ, గిరీటితర్కము, శరన్యాసంబు. దూతోక్తి, రా
ట్ప్రాతప్రత్యభిభాషితంబు, నరరే! సైన్యప్రయాణంబు, లు
ద్భ్రాంతల్గోల్పు ననేకమారణరణోద్యోగాదిధారాళతల్. 24

చ. కరుణము వీరము న్జమిలిగా వెలయించెడి యాజ్ఞసేని బం
ధురతరపాత్రపోషణముతోఁ బురి జంటగఁ దేరు శాంతపీ
ఠరసమునించు పార్థు నికరంపుప్రదర్శనమందుఁ బెంపు, న
వ్యరసవిజృంభణౌచితిఁ, గనంగన మైమఱువంగనౌఁగదే !. 25

మ. ఉపమన్ హెచ్చఁట మేఘవర్తి కరుణన్ యోగ్యుండఁటా భూతి, యె
ట్టిపటాటోపము! భారవిం జదువరండీ! యొక్కలంకారవా

రపటిష్ఠత్వమె కాదు, సర్వరససాంద్రప్రస్ఫురత్వంబె కా
దు, పురే!, చిత్రకవిత్వమాధురియు చిందుల్గ్రాల్లు నత్యంతమున్.

చ. "జగము తెలుంగు బాఁపనికి జందెమదే" లనునట్లు భూమిఁ బూ
ర్తిగ యశమొందు భారవిని దెల్పఁగ మాటలురాని నాదుదం
డుగ రాదటేల? తత్కవిత దాల్చిన యెక్కువ నొక్కకొంతయే
నిఁ గలిగెనా? తెనుంగుకృతి? నిర్గళలం బెటులున్న నేనియున్.

ఉ. దండివిశృంఖలప్రతిభఁ దద్దయు రోదసి నాటలాడు ను
ద్దండుని భారవీంద్రు ముకుఁద్రాడిడి యట్టిటు నేగనీక క
న్గొండు తెనుంగునన్ నిలుపుకొంటి నిదే యొకసంతసంబు నా
కుండుట కాతఁ డెంతయుఋకొందిన నాకదియేల తెల్పుఁడీ! 28

శా. నాటుంగాఁబడె నోటిగింజ మహదానందామృతావృష్టి వా
తోటన్ద్రోహదమాయఁ గ్రిందుడిగి యెంతో విప్పునన్ మొక్క మే
త్రేట న్మొల్చి చిగిర్చి పూఁదొడిగి పిందెల్కాయలున్ దేనవె
ల్లూటల్వాఱెడి పండ్లునై దటియు మీ రొక్కింతమున్ జూడరే! 29

శా. ఓహో! భారవియాపణంబొకొ? రసాత్యుత్కర్ష చే నాచవు
ల్బాహాటంబగు కైపొసంగునని యుల్కన్బోకుఁడీ! చొటి నా
వ్యాహారంబుల కల్లు మెండగుటచే నాగాటు పోమీటి మీ
కీహన్ దరిఁజేరనీయదిది, రండీ! యానుఁడీ! నానుడిన్. 30

ఉ. ముక్కకు ముక్కగాఁ దెలుఁగుమూసకు దింపఁగ లేదు, భావమం
దెక్కువమార్పునుం గలుగ దేటికి ముంజెయికంకణంబుకై
చక్కనియద్దమంతయును సమ్మతి మీదరిఁజేర్చినాడ నా
యెక్కువ తక్కువ ల్తెలుప నింగితవేదుల కార్యమాసుఁడీ!. 31

మ. నిరతోత్సాహముఁగొల్పి కైతకళ నంతే నాకు సంధించు, మ
ద్గురుతుల్యుండగు సోదరు న్గవివరు న్గోదండపాణిన్, లస
త్తరనాదెళ్ళకులాబ్ధిచంద్రుఁ గవి మేధాదక్షిణామూర్తి వి
ద్వరు నామిత్రుని, సూరిశేఖరుల సంభావించుచున్నిల్చెదన్. 32

గుంటూరు,
30-4-1934.

విధేయుఁడు,
భువనగిరి విజయరామయ్య.

ఈక్రింది సవరణలు ముందుగాఁ జేసికొనఁ జదువరులు ప్రార్థితులు.

పుట	పద్యము	పాదము	తప్పు	ఒప్పు
అవతారిక:—				
1	2	3	మేలం	హాస్యం
2	6	1	నాయకి	నాయిక
3	13	10	దెన్గించిన	దెల్గించిన
	16	3	గొప్పదన	గొప్పతన
6	30	1	తెలుఁగాణెల్వలి	తెలుఁగాణుల్వల
		3	న్మాత్రుటునున్ న్నేఁటి నియోగ్యులన్	న్మ్రాటును న్నేఁటి సన్మంత్రులన్
7	33	2	గాణె	గాణి
		3	రాయి	రాయు
		5	లావ్వారివారణాశి	లవ్వారివారణాసి
8	41	1	కాండఁగాని జ్ఞాన కాండనుగాని	కాండమునను జ్ఞానకాండమునను
	44	3	ట్లగుపించు	ట్లగుదెంచు
9	45	4	దివురదాత్మృతన్	దివురన్ దాత్మృతఁ
10	52	4	బ్రాకినన్	ప్రాకినన్
	55	4	జేరునప్పుడుతదీయే	జేరఁదత్ప్రశకృద్ధే
	56	2	దోపరు	దోఁపరు
11	61	4	స్ద్రీర్స్నేయ	స్త్రీర్స్నేయ
12	62	1	వారితల	వారిఁదలఁ
	65	3	బఱుగు	బరుగు
13	69	8	యథేచ్చ	యథేచ్ఛ
	71	2	బుట్టము	పుట్టము
	72	2	పెరిగి	పెరిఁగి
	73	4	ల్లేనిదా	ల్లేనిఁదా
14	78	1	దాగుచున్	దాఁగుచున్
		3	బ	ప
		4	పేటనుఁజే	పేటనుజే
	80	4	ఘుపు	నిపు

16	90	3	దాటించి	దాటించుచు
18	97	3	యిష్టా	నిష్టా
		4	వినుతుత	వినుతుఁద
	100	5	కర్మిష్ఠియు	కర్మఠుండె
19	107	2	బ్రాప్తిం	బ్రాపిం
20	108	3	నేఁచి	నేచి
	111	7	పుత్రినిక	పుత్రినిఁగ
22	120	2	వికాసిలు	ఁబ్రకాశిలు
			దెన్గు	దెల్గు
		3	దేకువ	దేఁకువ
	121	2	నాఁక	నాక
		4	యొగదా	యొకదా
	125	1	తార్క్షణ	ఁదార్క్షణ
23	128	1	దలఁచిత	దలఁతుసె
24	135	4	జేరు	ఁజేరు
గర్భితకందము		2	పూనికము	మూనికము

కిరాతార్జునీయము.

10	10	4	దెఋఁగని	మొంగదని
14	34	2	బఱగు	బరఁగు
15	39	2	జెడఁదూఁకు	జెడదూఁకు
20	16	1	లయవిభాతి	లయహారి
26	51	4	ననుపగ	ననుబగ
31	19	2	గన్జాని	గన్గాని
33	24	1	కనుపింప	కనిపింప
38	27	2	నాగపుపాగ	నాగపుఁబాగ
50	8	3	రపి	రవి
55	1	4	వాంఛులై	వాంఛలై
57	15	2	బెన్దము	బెన్తము
60	34	4	బూన	పూన
61	44	2	బెంచు	పెంచు
64	6	2	కుంకుమ	కుంకుము

64	8/2	1	రూపు	రూప
65	15	2	వైచెవ	వైచెఁబ
77	14	1	ఉ.	సీ.
81	41	1	ధృఢాస్థ	దృఢాస్థ
84	60	8	చెదిరించు	చెదరించు
85	8	1	ల్గుగుతు	ల్గుఱుతు
86	9	3	ద్దాదట	ద్ధాదట
87	22	1	సమర్థనకు	సమర్థునకుఁ
92	51	1,2	డావృత్తఛాయా	డావృత్తవృతాదిచ్ఛాయల
			దుర్గ్రాహకభూజముఁ	వైఖరిఁ
94	70	4	తోపాట	తోఁబాట
95	74	3	నంచుఁగాన	నఁచునుంట
100	25	4	గదులుల్వలి	గదులున్వలి
	26	3	యెత్తింగిం	యెత్తెఁగిం
102	39	1	బోమె	బోయ
110	40	1	బాత్రి	బాఁత్రి
111	42	3	దన్నాహ్వయ్య	దన్నాహ్వయ
	46	3	మస్స్వల	మనస్స్వల
115	2	3	గ్లుప్తము	క్లుప్తము
119	30	4	రేగిన	రేఁగిన
122	51	1	నిగిడ్చు	నిగుడ్చు
	53	2	పగుపింప	పెటఁగాన
133	1	1	వాడి	వాఁడి
145	13	1	దిగ్గిజ	దిగ్గజ
154	16	2	లుండ	లుండు
	15	4	మస్క	నమస్క
	11	3	నన్గిరీ	నగ్గిరీ
155	19	4	పిలసెల్లె	విలసిల్లె
156	25	2	మోక్షనిత్య	నిత్యమోక్ష

తక్కుంగల ద్విచతర్థవర్ణాదికములు రేఫఱాలు, నరసున్నలు నితరప్రమాదములు చదువరులే దిద్దుకొనఁ బ్రార్థితులు.

గుంటూరు
27-4-'34

భువనగిరి విజయరామయ్య.

శ్రీ మేధాదక్షిణామూర్తయే నమః

ఉపోద్ఘాతము.

విశ్వశ్రేయోదాయకంబును సుస్థిరయశఃప్రతిపాదకంబును నఖిలార్థసంపాదకంబునౌ కావ్యసృష్టికిమూలము, 'శక్తిర్నిపుణతాలోకశాస్త్రకావ్యాద్యవేక్షణాత్ । కావ్యజ్ఞశిక్షయాభ్యాస ఇతిహేతుస్తదుద్భవే' యని యాలంకారికులు వక్కాణియున్నారు. అట్టిశక్త్యాదిక మనల్పంబుగా నొప్పి ప్రౌఢతమలఁ గృతిసెప్పిన ప్రాచీనగీర్వాణకవులందెల్ల భారవి యగ్రగణ్యుఁడు. తత్ప్రతిభావిశేషం బిటనెన్నఁబూనిన దివాకరునిం జూప దివ్వెఁగొన్నమైనగు. పెక్కేల? మాఘమహాకవియంతటి మేటి కీతఁడు వెట్టినదే వరవడియయ్యె.

ఇట్టి కవిలోకైకప్రతిభ భారవిచారిత్రంబు జ్ఞాతవ్యంబ కాని మనకయ్యది యగమ్యంబుగాఁ దోఁచెడు. ఐహోలుశాసనముం గాశికోదాహృతియుం బరికించిన యాధునికవిమర్శకులీతఁ డాఱవశతాబ్దియందుండి యుండునని మాత్ర మూహించుచున్నారు. తత్కర్తృకములెన్నియుండెనో కాని మనమెఱింగిన దొక్క 'కిరాతార్జునీయమే.'

ఇందలియితివృత్తము మహాభారతారణ్యపర్వాంతర్గతమగు నర్జునపాశుపతాస్త్రసంపాదనముం గూర్చినది. శైలి 'నానానిబంధవిషమం'బై 'నారికేళఫలసమ్మితం' బన నొప్పెడు. అయినను, 'అవిదితగుణాఽపి సత్కవిభణితిః కర్ణేషు వమతి మధుధారా' మనవినమే? ఇంకఁ దరిచినకొలఁది నంతర్మార్దవము భావగాంభీర్యము నర్థగౌరవమును గోచరించెడు.

ఏమైనను, 'లేజవరాలు చెక్కు గీఁటిన వసవల్చు బాలకుఁడు డెందమునం గలఁగంగ నేర్చునే?' యని శ్రీనాథమహాకవి వక్కాణినట్లు భారవిభట్టుప్రౌఢవాక్కు లశిక్షితుల కలవడునవి కావు. ఇట్టియీతని కృతి యాంధ్రీకృతినందిన నందలిభావము లందఱకు సుగమములై రసానుభూతికిఁ దోడ్పడనయ్యెడు. కాని యట్టిదేర్పడి యుండనుకఁ

బ్రసిద్ధివడసియుండదయ్యె. మఱియు ననర్గళకవితానైపుణ్యమునకుఁ దోడు జంకులేని సాహిత్యపటిమమును విసువులేని కార్యదీక్షయుం గల్గినఁగాని 'రసగర్భనిర్భరం' బౌ భారవి కావ్యబంధంబును భేదించి యనువాదం బొనర్పఁగాదు.

ఇపు డిది తెలిఁగింపనూనిన 'భువనగిరి విజయరామకవి' పండిత వంశసంజాతుఁడు. రసవత్కవితావిచక్షణులౌ బ్రహ్మశ్రీ మాకోదండ పాణిగారి కనుజన్ముఁడు. ఈతఁడు క్షైత సేతం గృతహస్తుండనుట కిందలి 'తొలిపలుకే' తార్కాణ. తదుపార్జితవిద్యాసంపత్తి కీతని 'యువ తారక' లోఁ బేర్కొనఁబడిన గురూత్తంసులే సాక్షులు. ఇక్కవి యవి జ్ఞాతచారిత్రుండౌ భారవిం గూర్చి తాను విన్న యేదోకథఁ జేకొని యిచ్చమైఁ బెంచి 'ప్రథమభాగ' మని ప్రచురించినకృతి నాకందించిన తఱి నందలికవితా ధారాళతం గని,

చ. భువనగిరిప్రసిద్ధకుల ♦ పూర్ణసుధాకర! మీరచించు 'భా
 రవిఁ గవితాప్రవాహము సు ♦ రాపగతోఁ దులఁదూఁగసాగమా
 ర్గవమున నింపు నింపెడు సు ♦ ధారుచిరోక్తివిధాన, మైన 'భా
 రవి' యనకున్న నౌచితి క ♦ రమ్మధికమ్మగుసుమ్మి యెమ్మెయిన్ ॥

అనిపల్కియుంటిని. ఇఁక నిది యాంధ్రీకరించునెడఁ గొంతభా గముఁ గొనివచ్చి నా కీతఁడు వినిపింపఁగాఁ దొలుతటి స్వతంత్ర కృతి యందువలెనే సాగినకొలఁది నిందును ధారాళగతియొప్పి సరసముగా నుంట,

కం. వినిపించితివి 'కిరాతా
 ర్జునీయము' తెలుఁగునఁ బలుకు ♦ చు రుచుల్లొలికిం
 చినవాఁడ 'వర్ధగౌరవ
 ము' నిలువఁ గవి! విజయరామ! ముద మెదఁగదురన్.

అనియుంటిని. అనతికాలంబునన గ్రంథపూర్తిఁగావించి తెచ్చి మూలము దరినుంచికొని పరికింపుమని కోరఁగా నట్లొనరించి యథాను కూలముగా సవరించియిచ్చితిని. తుదకిప్పుడు, 'గుణినామపి నిజ

రూపప్రతిపత్తిః పరతఏవ సంభవతి ' యను నార్యోక్తిని బాటించుటం గావలయు నన్ని ప్రస్తావమునకుం గడంగింప భ్రాతృభావమున నొడఁబడి నానేర్చినమై నిందుంగూర్చి నొడువువాఁడనయితిని.

కవి, తన ' తొలిపలుకులో ' 'ముక్కలు ముక్కగాఁ దెలుఁగు మూసకు డింపఁగలేదు భావమం దెక్కువమార్పునుం గలుగ ' దని మాత్రము సూచించి ' చకోరాఏవజానంతి మాధుర్యశ్చంద్రరోచిషా' మని రసజ్ఞలోకమే పరికించుఁగావుతమని విడిచె. మరియు బాఠకులు కష్టిపడకుండ మూలముతోఁ బోల్చిచూచికొనదగునట్లు సర్గవిభాగమును శ్లోకానుసారపద్యసంఖ్యయు నగపరచియున్నాఁడు. ఏదేనిశ్లోకముఁగొని యీయనువాదము ' తు, చ ' తప్పకుండ సరిపడియున్నదా యని పరికించు విషమదృష్టిని గాక విశాలహృదయముతోఁ జూచుతరి నిట్యది, ' శబ్దంబుననుసరించియు నభిప్రాయంబుగుఱించియు భావంబుపలక్షించియు రసంబుఁబోషించియు, నలంకారంబు భూషించియు నౌచిత్యంబాదరించియు ననౌచిత్యంబుఁ బరిహరించియు మాతృకానుసారంబునం ' జెప్పిన ప్రౌఢకవుల పుంతలనే చాలవఱకనుసరింప యత్నించినట్లు గోచరింపకపోదు.

భారవి మున్ముందుగా వ్యంజనావృత్తి ననుసరించి రాజనీతినుపదేశించువాఁడై వ్యాసకర్తృకమునలేని వనచరప్రవేశముతోఁ గథాముఖంబున నిజానల్పశిల్పవైచిత్ర్యమాత్ర మగపఱచినాఁడు. ఈయనయనువాదకుఁడేన్ననో, కృత్యాదినే 'రాజరాజ' శబ్దగ్రహణంబున విశేషార్థసంపాదనముఁగావించి కావ్యార్థసూచన మొనరించినవాఁడయ్యె. పిదప, ద్రుపదాత్మజాకృతోపదేశవాక్యంబులం దొక్కెడ మూలగ్రంథకారుఁడు, ' అమర్షశూన్యేన ... జంతునా' యని ప్రయోగింపఁగా మమ్మటభట్టు దోషస్వరూపనిరూపణముఁగావించువాఁడై యిందలి 'జంతు' శబ్దము 'నవాచకము'న కుదాహృతిగాఁ జూపియున్నాఁడు. అందున కీతఁడు 1-33 ' కోపముడిగినవాఁ ' డని దోసము బారినుండి తొలఁగి నడచినాఁడు. పైన, 1-44 ' ఏలా ? జడత ప్రభుత్వమున కప్పల ముక్తికి రెంటికిం జెడఁ' అను ద్రౌపదీకృతామూలకోపసంహా

రోక్తి మనమున నాటఁదగినదైనది. మఱియు 2-6 'కొట్టినపిండి' గా మొదలిడి 2-18 'మహాపురుషుండు కీర్తిసంక్షయముగ ముఁడబత్తెము మెసఁగుచు నన్యభృతిం జరించునే' యన్నది యాభీమున్నకే తగియున్నది. అట్టి యాతనికిఁ గ్రోధోపశమనంబుఁ గావింప సాధుమూర్తియౌ ధర్మజుని 'నతితితిక్షాసమ మస్తిసాధన'మ్మను మూలోక్తికి, 2-43 'ప్రకృతిజనుండువోలె ధృతిఁ బాయకుమన్న! భవిష్యదర్థదీ! వరత పురాకృతోరుకృతిబద్ధముగాఁ గనుమన్న! ముష్పాలోం! దర పరిపంథినాశన మొనర్పఁగ నోర్పును మించు మేలిసా! ధరము లభింపదన్న! విహితంబిది యెన్నఁగదన్న! పావనీ!' యనున దెంతసాదుసేయఁదగిన ప్రోది నొప్పెడినో చూడుఁడీ. ఇంక, వ్యాసోపదేశానంతరము గాండీవిని ద్రోపది 3-54/2 యమూలములో నిద్దపువాక్కుల 'దిద్దు' చో నాతనిఁ గార్యసాధనకై బద్ధకంకణుఁ జేయఁజాలినదైనది. అంతం దపశ్చరణంబునకై యింద్రసూనుం డింద్రకీలాద్రి కేగుతఱి నాతని ననుసరించిన యక్షుని శరద్వర్ణనమున గోపీమజ్జస్వనాకర్ణనైకదృష్టి నొప్పిన గోవులు 4-33 'మ! ల్పినరాబొమ్మలునా మలంగుతలలన్ శ్రీలొల్క వీనొగ్గెడిన్' అనునది గాంధర్వాభిజ్ఞుల నెంతయు వీనొగ్గఁజేసెను. ఆపై నచ్చర లచ్చోటడిగ్గునెడ 7-14 'వాయుభుజంగుని తెరమీటుల'లోని 'నాంది'యై 9-34'అమ్ముద్దియల తొంగిచూచుటలలోఁ బ్రస్తావనకాఁగా 9-47లో శృంగార 'రంగ' ప్రదర్శనము మనోహరముగా నెఱపఁబడినది. ఆపట్టున, శృంగార నైషధకర్త 'కలకంఠిఁ గూడి వక్త్రాసవ మాని యాని' యనఁగా నీకృతి, 'విశేషమోదము న్బొఱసిరి సుందరు ల్పతుల పుక్కిటికీధురసంబుఁగ్రోలుటన్'. అని పలికి, తద్రిసానుభూతికై 10-33 'వలపుల భాస్కరుం డధరపానముఁగోరుచుఁ దారసిల్లఁగాఁ బొలయులుక న్సరోజినియు మోమటునిట్టు మఱల్పఁ జేయునెడ నది మఱింత వన్నెఁదెచ్చినది. అటుపై, 10-51 'భాగ్యహీనయగు తొయ్యలి సంగతి జాగు నోర్వదయ్యె' యని మార్చియు, 'నేర్పున న్పలకరంగ వచించె విపంచికాధ్వనిన్' అని చేర్చియుం బిదపఁగూర్చిన విప్రలంభశృంగారవిషయకోక్తులం దూర్జస్వలం బూర్జిత

కటఅపఁబడినది. 14-5 లో భారవిసూచితనిజార్థగౌరవము నిలుపఁబడినది. 14-26 శంకరదూత 'బెదరించుపోల్కి రొమ్మునెగచి శీర్షమూఁచి భుజముల్ ఝుళిపించి కనుల్నిగిడ్చి తేజోనయఁగ గిట్టునన్నలి' నది మనకుఁ గన్నులఁ గట్టినట్టులయ్యెడిని. తుదకుఁ గదనరంగంబునందలకవ్వడి నెవ్వడిం జరించుచో 'శ్వశీవ దోషావృతలోచనానా' మను మూలమునకు 'సంధిఁగలలట్లే' యనికూడఁ జేర్పఁబడుటఁ దద్వ్యాచాతీతత్వము బాగుగా గోచరింపఁజేసెడు. ఇట్లెన్నియనియెత్తివ్రాయనగును? 'కవితాయాంపరిపాకం హ్యనుభవరసికో విజానాతి' యనియింతతోవిడిచి, యాతఁడటనట లోకోక్తులఁ బరిగ్రహించుటచే మూలముకంటె రసవిశేషసంపాదనమొనర్చినఫక్కికి, 2-13 'ప్రియముచ్చైఃపద మారురుక్షతః' అను మూలమునకు, 'తాఁడినెక్కువారిన్నగయింతు రెందనుక ?' ననియు 14-19 'భవ త్యపాయే పరిమోహినీమతిః' అనుదానికి 'వినాశకాలమునఁ బుట్టెనురా విపరీతబుద్ధి' యనియు ననువదించినది దిఙ్ముఖముగాఁజూపి యింక నలంకారాదివిశేషములంగూర్చి ముచ్చటింపఁగడంగుదును.

భారవికృతి 'కావ్యం రమ్య మలంకారా' త్తను న్యాయమున బహూళాలంకార(శ్రీ)కృతపరికరంబై కరంబుడంబుమీఱెడుగదా. అట్టి మూల శ్లోకరత్నము లీతని తెలుఁగుమూసలోఁబడి వికృతినందెనేమో పరికింపవలసియున్నది. అందు ముందు

(i) సవిశేషములౌ నర్థాంతరన్యాసము లిం దేపొందికనందెనో చూతము : 1-45 'అరిషుహి విజయార్థినః క్షితీశా విదధాతి సోపధి సంధిదూషణాని' యను మూలోక్తి, 'ఆహా ! యొక్కడలేదు? గెల్పుఁ గొన రాజ్యప్రక్రియ సృంధితవ్యాహారంబుల రంధ్రముల్నెమకి స్వార్థావాప్తిఁ బెంపొందుటల్ ?' అని యంతతోఁబోక, 'మాముఖములందే ప్రొద్దు వాడ్పెత్తె నే?' యనుటలో నింకస్వాతంత్ర్యము వెలయ నలరింపఁబడినది.

14-22 'గోమాయుసఖా నదంతినః' అనుదానికి, 'ఎటు ల్గభీరతా। పూర్ణము దంతి నేస్తమునుబొందఁ దలంచును గుంటనక్క

త్రోఁ' అను ననువాదము సామాన్యసమర్థనరూపమున సమర్థము గానే యున్నది.

14-43 'నిండుతేజున ననదులు బెండువడవె?' యనునది కూర్పులోను 16-24 'చిన్నపామయినఁ జంపం బెద్దఁబాకే తగుఁ' అనునది మూలముకంటె మార్పుగాను, 'నిండుబండికిం జేటభరంబె' యను శ్రీనాథోక్తిని స్ఫురింపఁజేయఁజాలెడిని.

(ii) ఇంక నిందు సమర్థనీయార్థసమర్థనరూపకావ్యలింగాలంకారంబును దఱచుగాఁ గానవౌను: 9-62 'భోగచిహ్నము ల్వాయని స్త్రీల కేల పయివన్నెలు భూషలు సోయగం బిడఁ' అనునది, 'తరుణికి ధాత్రిపతికిని బరిచుంబనవేళ దంతపరిపీడన మిక్కురసంపుఁ జానకములో మిరియపుఁగారంబువోలె మెచ్చొనరించుఁ' అను పద్యమును మదికిఁదెచ్చుచు నింపులుగొల్పుచున్నది.

4-6 వాహినీవనిత కీడ్పడనైన కతంబు 'తనహృదయేశుఁ డబ్ధిశరదంబుల నన్యకృతాభిలాషఁ జిక్కు' టగా నొనర్చిన హేతుసంపాదనము రసజ్ఞహృదయాకర్షకము కాకపోదు.

(iii) 5-46 లో రవిరశ్మి సోఁకిన తీవియలకును దటిద్వలాసరీతులకును సాదృశ్యలక్ష్మి యొప్పింపఁబడిన యుపమయు,

(iv) 9-57 'మదవతీముఖచమకసంపదల' లోని విషయవిషయ్యభేద తాద్రూప్యరంజనమౌ రూపకమును,

(v) 15-15 'చెన్నుపట్టు' నఁగల సమానవిషయాద్యోవబింబప్రతిబింబభావవిలసితదృష్టాంతాలంకారంబును,

(vi) 17-45, 46 నఁ దనుత్రిమేగిన నరుఁడు, 'ఒఱవిడువాఁడికత్తి' యు 'బారయాడిన త్రాఁచు' నైన పదార్థవృత్తినిదర్శనాలంకారంబును గడురమణీయములుగా నొప్పుచున్నవి.

(vii) 6-8 'హేమసానువుల హారంగురంగు' సంక్రమించిన 'యుత్తుంగతరంగపాళి' యందలి స్వగుణత్యాగాన్యదీయగుణగ్రాహక తద్గుణాలంకారంబును,

(viii) 14-3 'పలుకుజవ్వని' యొక్క ప్రస్తుతాప్రస్తుత వస్తు పరిస్ఫూర్త్యాత్మకసమాసోక్తియు

(ix) 2-32లోని గృహీతముక్తరీత్యర్థశ్రేణియా నేకావళియుం బరికించునది.

(x) 9-21 'వెన్నెలల్! గదుముట నేపుడక్క మలఁగ న్దశదిగ్వనితామణుల్ చెలుల్! వదలి మోదంబుల న్నిడుపుశ్వాసములం గొను'ట యసిద్ధవిషయహేతూత్ప్రేక్ష కుదాహరణము.

(xi) 6-42, 7-16, 12-7 మున్నగు తావులందలి యయోగయోగకల్పనాత్మకసంబంధాతిశయోక్తి పఠితలకే వేద్యమయ్యెడు.

(xii) జాత్యాదిస్థస్వభావవర్ణనాత్మకస్వభావోక్తినే 4-10 యం దీకవి తన 'బొజ్జ'లోఁ జక్కఁగా నిమిడ్చికోఁగలిగినాఁడాయె. ఇం కెన్నెన్ని యలంకారములం జిత్రింపలేఁడు?

తుదకు భారవివ్యాకృతిపక్షపాతిత్వము 13-19 'ప్రకృతిప్రత్యయ యోరివానుబంధః' అని సాదృశ్యలక్ష్మని గల్పించువఱకుఁ బోఁగా, 'గమికర్మీకృతనైకనీవృతుఁడ' నన్నట్లు 'ప్రత్యయప్రకృతులందలిబాధమారీతి' ననకతప్పినదికాదు. 1-24 'తవాభిధానా' త్తను దానిలోని విశేషార్థ మనువాదమున స్ఫురింపదయ్యె నందు రేని, 'దేవః పతిర్విదుషి నైషధరాజగత్యా' యను శ్రీహర్షశ్లోకమువలె నస్పష్టము కాలేదుగదా యట్లు యున్నపాండితికే యింపొందెదరుగావుత.

మఱియు నీతఁ డేమయినఁ బ్రకర్షముకొఱకే పాటుపడినవాఁడు కాఁడుగాని యచ్చటచ్చటఁ బెచ్చునియమములతోఁగూడ వాక్రుచ్చి మెచ్చుఁగొన నెంచకపోలేదు. మచ్చునకచ్చ తెలుఁగులు 6-13, 25 లును 8-28, 30, 31, 32, 40 లును జవిచూడఁదగును. ఇఁక, మూలమున 15 వ సర్గమెల్లఁ గొల్లగాఁ జిత్రబంధాదిసందర్భములతో నిండియుండ నీతఁడు నదికాంచి తనకబ్బమునఁ గొన్ని వైచిత్ర్యముల నటనట నగపఱచినవాఁడయ్యె. ఇం దీతని 15-43 చతుర్థపాదగోపనవిధానము నవీనము. ఏదైననగుఁగాక. రసలోలుభు లీబంధాదులపస నెన్నరనుట

వాస్తవము. ఏలన, నివి యద్భుతావహములైనంతగా నానందసంధాయకములుగా నేరవు, అగుఁగాక. ఇది యొకశిల్పము. ఇట్టిది నశింపకుండ సానేర్పునోర్పుంగలకూర్పరు లేవేని సంధింపఁగా నవ్వానిని సాధింపఁజాలమిని, 'నిందతికంచుకమేవ ప్రాయ శ్శృఙ్గస్తనీ నారీ' యన్న చందానఁ బల్కకుందురుగాత.

ఇంక నిది యొక్కొక్కశ్లోకమున కొకపద్యముగా వ్రాయుటచే నిర్వచనమైనదే కాని యదియొకయుద్దిష్టనియమము గాదు. మూలము వివిధవృత్తవిలసితమాటంగాంచి యిందును సనామకానామకానేక వృత్తసంవిధానం బాదవింపఁబడినది. ఇం దనామకముల కిచ్చవచ్చినట్లెల్ల నూతననామకరణములొనర్పమియ మేలనుకొనఁదగినది. ఎటనేనిఁ గాననాప, మమైత్రిమున్నగున వాథునికకవిసమ్మతి ననుసరించి ప్రయుక్తములయినవి.

వీనికేమి ? మొత్తాన స్వతంత్రకృతియనఁదగిన వైఖరి. ననర్గళధారతో నోజఃకాంత్యాదికావ్యగుణయుక్తముగా ద్రాక్షాపాకమున వెలయింపఁబడిన యీ 'యాంధ్రకిరాతార్జునీయము' విజయప్రతిష్ఠిత విజయవాటీమల్లేశ్వరార్పితమాట మఱింతప్రశంసార్హము కాదే ?

మ. సుజనారాధ్య మనన్యసాధ్యవిబుధ ♦ స్తోతవ్య కావ్యాగ్ర్యమా,
విజయాఖ్యానము భారవిప్రథితవా ♦ క్ప్రియామజోమం బిడ్డ!
విజయాఖ్యాత మిదాంధ్రభాషను రసా♦ ప్తిన్మించు నంచద్యశో
విజయంబందఁగ నేలఁజాలవె? మృషా♦భిల్లేశ! మల్లేశ్వరా!

బందరు
భావాధిక
వైశాఖము

ఇట్లు
సుధీవిధేయుఁడు,
నాదెళ్ల మేధాదక్షిణామూర్తిశాస్త్రి.

భువనగిరి విజయరామయ్య, బి. ఏ.,

గ్రంథకర్త

శ్రీమదాంధ్ర
కిరాతార్జునీయము.

అవతారిక

శ్రీవిజయాద్రిధాము, గుణశేఖరసోముఁ, గళాభిరాము, నా
ర్యావహాదర్ధదేహు, నభయప్రదదక్షిణబాహుఁ, గృష్ణవే
ణీవిశదాంబుధౌతపదనీరజుఁ, బాశుపతారజున్, జగ
న్నాయకుసంస్తుతింతు భువనక్రమణాద్రివిణంబు పెంపుగన్.

మ. పలుకో? మాటయొ? యెప్పుడున్ దపమె లేవన్ భిక్షుకున్ లాగుఁగా
ఘులు మీ, కద్దిర! నేఁడు క్రొత్తకథ భిల్లుం డాటయున్ దెచ్చికో
లలుకన్ భక్తునితోడఁ బోరుటయు మేలంబూను టన్నారికే
లులచిర్నవ్వున వాలుఁ గ్రీడి కిడుసుశ్లోకుండు మమ్మేలుతన్. 2

ఉ. అంజలిఁబట్టి యానతవరాంగుఁడనై భజియింతు నిత్యమృ
త్యుంజయసర్గ, శ్రీకనకదుర్గఁ, గృపామృతదృష్టిపుష్పసృ
గ్రంజితభక్తవర్గ, నపరాజితమార్గఁ, బ్రహ్మేష్టభర్గహృ
త్పంజరదుర్గ, శ్రీవిజయపట్టణచిత్కళ, సర్వమంగళన్. 3

ఉ. అన్నిటనుండి జన్మ మెదియైనను రోయక పొంది యెందు నా
పన్నులఁ గంటిరెప్పవలెఁ బ్రోచి భరించు పరాత్పరుండు, సం
పన్నగృహస్థు, మావలపుఁబంట, రథాంగధరుండు, శార్ఙ్గి మా
తెన్నుల గెల్పుఁ గొల్పి వినుతిన్ బ్రణతిన్ గొని సాకుఁ గావుతన్.

చ. జతనముపంట ప్రాపు సరసంబులుగా విలసిల్లు నేదయా
వతిదరహాసచంద్రిక లవంబయినన్ బ్రసరింప నట్టిమా
త, తెలివి కూఁత, లోకవిహితంపుముదంబులనేఁత, లక్ష్మి సం
తతకరుణాసమృద్ధి నిడుతన్ భువనాన్వయపాళికిన్ సిరుల్. 5

ఉ. నాలుగుమోముల న్వెడలు నాటకసుస్వరధార సోనలై
కాలువలై మహానదులు కంధులునై సకలప్రపంచవా
గ్జాలములన్ గృతిక్రమవికస్వరరూపములన్ నటింప నా
లీలకుఁజొక్కు ధాత విదళించుత మాకు మహాయురున్నతుల్. 6

ఉ. చంపకముఖ్యవృత్తగణజాతుల నూహలఁగొల్పి యందము
ల్నింపునలంకృతు ల్నినిచి నిగ్గయి సేయఁగ మూఁగువారి ని
ద్దంపుసుధాకటాక్షములఁ దద్దయు నాదృతిఁ జూచి ప్రోచి పే
ర్వెంపిడుతల్లి! వాణి!! యిడవే రసవేష్టితవాక్చమత్కృతుల్. 7

శా. శ్రేయంబు ల్సమకూర్చుయత్నము లిలన్ స్వేచ్ఛానుకూలస్థితు
ల్డాయ న్జాలని యంతరాయముల పాల్గాఁబోవ నిర్వ్యాజలో
కాయస్త్రాణకళావిహారముల నాయుడ్డంకులన్ దీర్చు జే
జే యిచ్చున్ గణరాజు లోకములకున్ శ్రేయంబు లెల్లప్పుడున్.

మ. సురభాష న్వైరవాణుల న్నుడులసంచు ల్మేటికమ్మచ్చులై
తరువాతన్ జనియించువారి కృతిసంతానంబు మేల్పొందిక
న్దిరమౌన ట్లొనరించు గౌరవమున న్దీపించుగ్రంథాళి బం
ధురతన్ నిల్పిన సద్గురూత్తములకు న్గూర్తు న్నమోవాకముల్. 9

క. తొట్టుకొను ప్రేమ నాపయి
నుట్టిపడన్ బ్రథమవిద్య నొసఁగినజనకున్
బట్టాభిరామసోమపు
నెట్టుకొనెడిభక్తి నాత్మ నిత్యముఁ గొలుతున్. 10

క. హూణాంధ్రభాషలన్ నెఱ
జాణ ల్తరగతులవరుసఁ జదివించిరి నన్
గాణేయగురుకలాపధు
రీణులు దేశికులు వారికృపఁ గీర్తింతున్. 11

క. మొదలుతొలిఫార మొప్పే
తుదగా సంస్కృతగురుండు దొడ్డబుధుఁడు మే
ల్చదువరి శిష్టాన్వయకో
విదు సీతారామశాస్త్రి వినుతింతు నదన్. 12

సీ. ఆయుశ్శాస్త్రములందు నందెవేసినచేయి
లౌక్యనిర్వాహకులన్ దురాయి
వేదవేదాంతార్థవిజ్ఞాతులన్ మేటి
వాదరంగస్థలవాక్కిరీటి
శిష్యులపైఁ బ్రేమఁ జిలుకు సాత్వికమూర్తి
సాధువైదికకులాచారవర్తి
హాస్యరసాంచితవ్యాహారచతురుండు
రమ్యసాహిత్యధురంధరుండు
గీ. కళలఁ దనతోడఁ దుల్యుఁడై కాళిదాస
మేఘదూతఁ దెనిగించిన మేలియొజ్జ
శ్రీనృసింహులనిజనకుండు శిష్టకులుఁడు
నాగురుండు సీతారామనామబుధుఁడు. 13

శా. నాకున్ నాల్గవఫారమందు గురుఁడైనాఁ డొక్కరోఁ డాకవి
శ్రీకళ్యాణుఁడు కాశి కృష్ణబుధుఁ డాశ్రేష్ఠత్వమున్ దెల్ప నా
కేకా దేరికి డెప్పరంబుసుమి తత్కీర్తిప్రభల్ ప్రాగ్ధరన్
మోకల్వారి తలిర్చి సాగి విరిసెన్ బో జర్మనీభూములన్. 14

ఉ. ముప్పదియైదువర్షములమున్న వికారిని గోత్రకోత్రయై
యుప్పటికప్పు డేర్పడిన హైందవనూతనపాఠశాలలో
నిప్పురుషుండు సంస్కృతపుటిజ్యుఁడుఁగా విలసిల్లు నాఁటి కీ
చొప్పవ సర్వతోముఖత చొప్పడ దంతనిగూఢమయ్యెనున్. 15

చ. పిదప స్వయంకృషి న్గడఁకఁ బేర్చుట నేర్చి నితంపు గానమం
దొదుగు ఘటాదుల న్మిగులనొప్పను బిల్లనఁగ్రోవిపాటమే
ల్కుదురు వధానకౌశలము గొప్పధనంబును వాఙ్మఖాఢ్యతం
బిరుదులమి పాండితీగరిమ విజ్ఞులు సత్సభలందు మెచ్చఁగన్. 16

సీ. కంఠంబు సారింపఁగా సభాస్తారుల
" గ " మ్మను విద్యుత్తు క్రమ్మినట్లు
లీలగా మేలంబు పాలింప సభ్యులు
కిలికించితులలీల కేరలవలయు

వ్యాసంబుఁబలుకుచో వాగ్ఝరి గంగాప్ర
వాహంబుగా నూఁపివైచు సభల
హార్దికథారంగంబునం దుబ్బి నవరసం
బులు తరంగములుగాఁ బొలుచు నెపుడు
గీ. తనదు ప్రతిబింబమోయనఁ దనరు వ్యాస
సూరి యొక్కఁడ, నల్లుండు భూరిగుణుఁడు
పూర్ణుఁ డింకొక్కఁడచోఁ బ్రౌఢిఁ బ్రోదిఁ గూర్ప
వెలయు శ్రీకృష్ణకవికిఁ గావింతు వినతి. 17

సీ. ప్రత్యక్షసాంగత్యబలము లేకున్నఁ బ
రోక్షమా నెఱుక గురుల్పలువురు
వావిలాలాన్వయవాసుదేవబుధుండు
వడ్డాది సుబ్రాయపండితుండు
శ్రీపాద కృష్ణశాస్త్రిమనీషి నాదెళ్ల
పురుషోత్తమార్యుండు భూరియశులు
తిరుపతివేంకటేశ్వరకవిగ్రామణు
ల్బహుకావ్యకర్తలు ప్రౌఢకవులు
గీ. గాక నవయస్కులై చిన్నలై కవిత్వ
లోకమునఁ బ్రాడ్వివాకు లనేకు లిపుడు
కలరు ప్రతిభలఁ దగురీతిగాఁగ వారి
వారి కర్పింతు నిం దభివాదనంబు. 18

సీ. అమ్మా! సరస్వతీ! యానాఁడు నేనాఁడొ
కనినగొప్పల కేమిగాని నేఁడు
వాక్యవీథులలోన వాహ్యాళి వెడలు నీ
కమరుపూజలు వేలు నద్భుతములు
గ్రాంథికగ్రామ్యసంకరభాషలన్ దెల్గుఁ
దైతఁ గైసేత చేసేతఁ గానెదు
కలమాన్నమందుఁ గూరలు పచ్చడు ల్బజ్జు
లప్పడా లుచ్రులూర్చునట్లు గాంచి

గీ. అహహా! నీప్రేమ కింతని యంతు కలదె?
తల్లి కనదలబిడ్డలఁ దగులు హెచ్చు
కాదె? దయ నాదుచిఱునుడి గారవింప
కుందు వే? నామనస్స్ఫూర్తి నుత్సహించి. 19

ఉ. ఇమ్మెయి సర్వరూపముల నెమ్మెలఁజూపు పరాత్మ నిండుచి
త్తమ్మున భక్తిఁ దత్తదుచితక్రియలన్ బరిచర్యఁ దెల్పి వం
శమ్ముపరంపరన్ మనవిసల్పెద దీవనఁగోరువారు గో
త్రమ్మునుఁ బేరుఁ దారి తొలుతన్ వచియించుట నైజమేకదా!

శా. భారద్వాజసగోత్రమున్ విమల మాపస్తంబసూత్రంబు వే
దారంభం బలకృష్ణయాజుషము యజ్ఞాదిక్రియాశీల మె
వ్వారిన్ ధన్యులఁజేసె లౌక్యమున సంపత్సౌఖ్యము ల్గొల్పి సాం
పారన్ బూర్వమునుండి యాభువనగిర్యాఖ్యాతవంశంబునన్. 21

గీ. చదువఁ జదివింప జన్నంబుసలుప సలుపఁ
జేయ దానంబుఁగైకొన నీయ నేర్చి
నిగమమయమూర్తు లగుచుఁ బాండితి గడించి
పెక్కు రందు రాట్సభలలోఁ బేరుఁగనిరి. 22

గీ. భువనగిరి గుజరాద్దేశమునను గలదు
కలదు నైజాములో భానగర్సమాఖ్య
తొలుత నటనుండి యిటకు వా ర్వలసఁజనుటఁ
గాఁబలయు నామసామ్యంబు కలిగె నట్లు. 23

గీ. హైదరు ఫరాసులు శివాజియనుఁగుదొరలు
నాంగ్లసేన నిజాము రాజ్యాశఁ బెనఁగు
నపుడు దినగండములును దీర్ఘాయువగుచు
దక్షిణాపథమంతయుం దద్దరిల్లె. 24

క. ఆవిప్లవముల జనతా
స్థావరములు నిలుకులేమి దాఁటు నదుల దం
ట్లై వెడలి యలజడిన్ జను
లావై పీవైపు నాక యాగిరి దెసలన్. 25

చ. భువనగిరిక్షమాసురులు మున్ దమకున్ దొలి యాంధ్రభూపతుల్
యవనచళుక్యపల్లవధరాధిపముఖ్యు లొసంగియున్న మే
లివసతు లెల్ల రాజ్యము చలించుటతోడ నశించుచుండఁగాఁ
జివరకుఁ గోవలై చనిరి చింతపలీధరచుట్టుపట్లకున్. 26

ఉ. వారలనొక్కశాఖ తమ బాంధవు లాప్తులుఁ దోడరాఁగ గుం
టూరున రామచంద్రుఁ డను యోగ్యుఁ డొసంగుట వానిపేరఁ జె
న్నారు మహాగ్రహారమున నాఁగి కుదుళ్ళు, కుదుళ్ళుగాఁగ సం
స్కారులలోఁ బ్రధానులయి క్రాలిరి వైదికలౌక్యవృత్తులన్. 27

ఉ. శంకరభట్టు మూలపురుషప్రథ మాకొక బ్రహ్మపుత్త్రుఁడై
పంకజసూతి సృష్టి కగు వైఖరిఁ దాను వంశకర్తయై
బింకముఁ బొంకమున్ వెలయు పేరుప్రతిష్ఠలఁగాంచి మించె నే
శాంకకళాఢ్యుఁడై కువలయాధిపసూరిసభాగ్రదీప్తియై. 28

ఉ. భట్టను శాత్తరాహుఁడని వైదికలౌకికజాతిభేదముల్
ముట్టనివాఁడటంచుఁ దెలుపున్ వరభారవిభట్టముఖ్యులై
నట్టులు దక్షిణాపథమునందు నివాసము కల్గువెన్క నె
ప్పట్టున వానివంశములు వైదికరూఢినిఁగాంచి మించెనో. 29

మ. తెలుఁగాణ్యు ల్వెలినాఁటివారు ననఁగా దేశాఖ్యలన్ వైదికు
ల్పలునామంబుల వేఱువేఱుతెగలై వర్తిల్లిరో లేదో? నాఁ
డులవేర్లుండిన నిచ్చిపుచ్చుకొనఁ జాటున్నాటునుల్ న్నేఁటియ
ట్టులు ప్రత్యేకత నూత్నజాతమయియుండున్ సంఘదార్ఢ్యంబునన్.

శా. ఈభేదంబులమాట యెట్లయినఁగానిం డగ్రహారంబునన్
శోభన్ నాఁడు వసించు వైదికులయందున్ మాత్రమేకాక నిం
డౌభూతిన్ విమలైకమత్యమును సౌఖ్యం బుండె సన్నుత్యాఢ్యులన్
శ్రీభవ్యు ల్వరవైష్ణవాగ్రణులలో శ్రీమాధ్వవంశంబులన్. 31

శా. అన్యోన్యంబిటులై మతత్రయవిపర్యాసంబు లే కెందు సౌ
జన్యంబొప్పఁగ బ్రాహ్మణోత్తముల సంసారంబు లుర్వీశసం
మాన్యప్రౌఢిమ నగ్రహారమున సంపద్వృద్ధి వర్తింపఁగా
నన్యు ల్వారిని దేటిసాటిఁ గన ధైర్యం బూన రెప్పట్టునన్. 32

సీ. మాకుటుంబంబుతో మచ్చిక నక్కాల
ముండిరి తెలుఁగాణెయుర్విసురులు
గుండు రాయప్రోలు కూరెళ్ల పన్నాల
వెల్లంకి దేవరపల్లి సూరి
భారతు లావ్వారి వారణాశి ప్రయాగ
వ్యాకరణము చల్ల వంగల కోల
చలము మున్నగువారు వెలినాఁడులోఁ దాడె
పలి చల్ల యడవల్లివారు మంత్రి
గీ. లందుఁ బోలూరు దినవహి యక్కరాజు
కేత లక్క కోటంరాజు పోతరాజు
మంచికంటి పొత్తూర్వంకమామిడి వెల
గొపుడి తోటేరు వెన్నెలకంటివారు. 33

అ. వైష్ణవులఁ గిడాంబి వంగిపురం కోమాం
డూరు తిరువళూరువారు మాధ్వ
లందుఁ బత్రి కాశి యద్దనూర్బాడిద
బోడి ఘనగ చిలకపురపువారు. 34

క. ఈమొదలు మతత్రయు లగు
భూమీసురశేఖరులను బొలుపు చెలిమి పెం
పామువెలయంగ సంతతి
తామరతంపరగ మాపితాళ్లు మనునెడన్. 35

ఉ. శంకరభట్టువంశమున జన్మమునొంది సిరిన్ బురిన్ ధరన్
శంకరసోమయాజులు యశంబున సోమకశాఖ్యుఁడై నిరా
తంకసమగ్రపండితవిధానములన్ దనయంతవార లే
వంకల నేరు లేరను ప్రభావమునన్ ముని రగ్రయాయులై. 36

గీ. అత్రిమూర్తులవరుస నాయనకు సుతులు
మువ్వు రుద్భవమొందిరి పురుషవరులు
వారిలో రాయపాధ్వరి వంశకీర్తిఁ
బ్రబలమొనరించెఁ బాండితీపటిమ దెసల. 37

మ. వరుసన్ వారికిఁ గల్గి రిద్దరుసుతుల్ పట్టాభిరామాఖ్యుఁడున్
బరదేశిప్రథితుండు వహ్నిపతిజిహ్వాద్వంద్వమో నాఁగ ని
ర్భరి వేదప్రభ సోమయాజులయి వార ల్లౌక్యయోగంబులన్
జిరకీర్తిం గడియించి మించిరి బుధశ్రీవారిధిన్ జంద్రులై. 38

క. అం దగ్రిముండు పారద
ముం దెగడెడు బుద్ధియోగము ల్వెలయఁగ నిం
టం దెసల మ్రోఁగు పేరుప
సం దండడి వర్ణ్యుఁడయ్యె సమ్రాట్టులకున్. 39

ఉ. ఆయమరావతిన్ మిగులు నాయమరావతి ముఖ్యపట్టణం
బై యెసఁగన్ నిజామునకు సండగఁ గృష్ణయుఁ దుంగభద్రయున్
బో యెడిసీమలన్ బ్రభుతఁ బొందిన శ్రీయుత వేంకటాద్రిరా
ణ్ణాయకుకోర్కి నోలగమునన్ గనె నీతఁడు లోకమాన్యతన్. 40

ఆ. కర్మకాండ ~~ఁగాని~~ (మునను) జ్ఞానకాండ ~~నుగాని~~ (మునను)
దాయభాగనయపథములఁ గాని
బహుపురాణకథనపటిమలో పలఁ గాని
చెప్పవలయు వీనిఁ జెప్పి రొరుల. 41

ఉ. నాటకరంగ మేర్పడని నాఁడు పురాణకథల్ వచించు నీ
మేటి నుడిన్ రసంబుల కమేయవిశృంఖలతన్ ఘటించి యా
నాఁటి క్రియల్ జనంబులమనంబుల నాటి స్వకీయగాథగాఁ
బాటిలి పాల్గొనన్ బఱచు వైఖరిఁ గూర్చె నటండ్రు నేర్పునన్. 42

మ. తలిరున్నేవళమున్ బసిండికళ సౌందర్యంబు పొంకంబు పూ
ములుకుల్గా రమణీహృదంతరములన్ మోహంబుఁ గల్పింప నో
ప్పులకుప్పల్గద దండికం డెలని భూపు ల్మెచ్చి చూడన్ జవుల్
చిలుకు న్వాక్కని యెల్లరు న్గదియ వాసిన్ మించు టెన్నంబడున్.

ఉ. పాళెపుగుత్తగాండ్రకడఁ బన్నుఁగొనంగ హాళాహళిన్ వారిన్
హాళి దువాళిమై నరుగునప్పుడు చిల్కహుమాయిపైన వా
హ్యాళిఁ జరించు మన్మథునియట్లగుపించు నటండ్రు, వెన్ దొరల్
గూళలుఁ గూడఁ దత్ప్రతిభ లొంగి కరం బిడునండ్రు వారికిన్. 44

క. పువు పద్మం బయినప్పుడు
మివులు సుగంధంబు లొలెకె ? మేలిగడన కా
పవుపాండితితో నీవియుఁ
దివురన్ దాతృతన్ బ్రసిద్ధి దీక్షితుఁ డమరెన్. 45

క. ఆవేంకటాద్రి రవియై
యీవితరణశీలి పద్మమే యయియుండన్
ధీవరులకు నిగమాఢ్యుల
కేవలన్ లోప ముండునే యొసకమునన్. 46

ఉ. వాణియనుగ్రహంబును లవంబయినన్ గలవారు, వేదపా
రీణులు నాశ్రయించుచుఁ జరింపఁగ నాతనియిల్లు నిత్యక
ళ్యాణముఁ బచ్చతోరణమునై భువిఁ బండితగేహముల్ దరి
ద్రాణముఅన్న సామెతకుఁ దార్చె దరిద్రిత భూరిలక్ష్మిచేన్. 47

ఉ. కేసరభాసురంబయి ప్రకృష్టరుచిన్ దగు తమ్మిదిమ్మ కై
సేసిన రేకు లందముల చిన్నెలవన్నెలఁ జుట్టునిల్చి సం
తోసముఁ గూర్చులా గతనితోడున జీవనము లభింప నెం
తో సుఖులై భజించిరఁట దొడ్డకవుల్ వరపాండితీఘనుల్. 48

శా. పొత్తూర్యన్వయకాళిదాసుఁడు కడున్ బూజ్యుండు గుంటూరువాఁ
డుత్తుం డన్నఁట వేంకటాద్రిసభలో నుండెన్ మహామంత్రియై
క్రొత్తల్సేయుచు నాదధీచిముఖకీర్తుల్వారికిన్ వీరికిన్
బా త్రంతంతక్షుఁ బ్రేమమై ప్రబలె నాప్తుల్మెచ్చి యగ్గింపఁగన్.

క. ఈతని లేఁతవయస్సున
భూతలనేతలనుఁ జూచుమున్న ప్రళయజం
ఝూతీవ్రమైనయాపద
పాతగలన్ దగిలెనండ్రు భవహరణశివా ! 50

శా. తాతల్తండ్రులు మున్ గడించినస్థితుల్ద్రవ్యంబులున్ బ్రాపుగా
నీతం డబ్బ గతింపఁ బెద్దయయి తానే సోదరున్ సంస్కృతిన్
జేతోమోదముగా భరించు నెడ నాచెన్నొంచి చూపోవ న
ట్లాతొల్లింటికృతిప్రపంచఫల ముగ్రాపత్తుఁ జేకూరిచెన్. 51

శా. నూత్నాయాతవధూనవప్రణయసంతోషంబులన్ దేలుచున్
బ్రత్నాపద్విషయంబులన్ మఱచుచోఁ బైవచ్చుచున్నారు దు
ర్యత్నుల్ ఘోరకిరాతకృత్యముల సంరంభంబు లొప్పంగ నే
పత్నుల్ భాగ్యము లుండనీర నడి దుర్వారత్రుల్ దెసల్ బ్రాఁకినన్. 52

క. ఊరంతయు గగ్గోలై
యారాటము దిగులు మిగుల నట్టుడికినటుల్
తారాడిరి జను లట్టిటుఁ
బోరాఁ బోరాడ శక్తి పొసఁగనికతనన్. 53

చ. ధనముల మూటువారు వెలిదారుల నైళము దాఁటువారు గొ
ల్లున విలపించువారు ధృతి లోఁబడఁ గూలి కృశించువారు తెం
పున గుమిగూడువారు ధనము ల్గొని బీసులడాగువారు నై
జనములు నాఁటిరేయి భయసంభ్రమకర్షితులై చలించఁగన్. 54

శా. మ్రోఁగెన్ సూరెలఁ బెట్లుదిమ్మలు రవమ్ముల్ దద్దరన్ బెల్లుగా
రేఁగెన్ దప్పెటలున్ గ్రముంబుగను బర్వెన్ సింహానాదధ్వనల్
సాగెన్ సందుల నేడ్పు లంతకకళల్ ల్సాధించు పిండారిదం
డీ గుంటూరునఁ ~~జేరునప్పుడు తదీయ~~ ర్దత్తృశయుక్కశ్రే రౌళధారాళతన్. 55

మ. ఖిడిగుప్లన్ మిణుగుర్లు లేచి కొలిమిన్ మిట్టాడు నట్లాగతు
లడియింపన్ గడిదోపరు ల్గరములన్ గత్తు ల్కళ లొకగడా
ల్గొడి దొడ్లిండ్లు గుడుల్ పొలా ల్గుడిసెలున్ దోఁపల్ నగళ్లుంచు లె
క్కడ కెందున్ దమమూరకక్రియలతో స్వేచ్ఛన్ విజృంభింపఁగన్.

ఉ. వారక కోటదిబ్బపయి వారలు బార్లడరింపఁ బాతగుం
టూరును జుట్టుపట్లు విడి యొక్క మొగిన్ దెగి బందిపోటుగుం
పారభటిన్ బురంబు వెలియంచుల పేటలు నగ్రహారముల్
ఘోరత దోఁచి రప్పు డనఁగూడనిచర్యల మారితీరునన్. 57

క. అడిగినవెంటనె దిగదో
పిడిగా సకలంబు నిడక వెనుకాడు ప్రజల్
పడిన పలుపాట్లు తలఁపునఁ
బడ దడదడ నొడలు వడకఁ బాఱి చెమర్చున్. 58

సీ. అనుకంప విడి కంపలను గొంపలను దింపి
యగ్గి కుటుంబంబు లార్పువారు
సలసలయనునూనె పలపల మెయిఁబోసి
నిలువెల్ల సున్నంబుఁ గొలుపువారు
నూనె గుడ్డలు మేనఁ బూని చుట్టినకోన
మంటఁగొల్పి బిరాన మాడ్చువారు
ముడికుచ్చుచబుకు దండడి విచ్చుపాల చింద
గుదిగుచ్చి పొరిపుచ్చి వదలువారు
గీ. కత్తికండలు బంతులుగాఁగ నెగురఁ
గాలువలుగాఁగ నెత్తురు గాఱఁ గొట్టి
తిక్కడికఁ బీన్గుతిప్పలఁ దేర్చువారు
నైరి, గోరీలమారిపిండారివారు. 59

సీ. అటుకలు చిటికలోఁ బుటుకునఁ దుర్టియించి
మాడువు గ్గోడలుఁ బాడుచేసి
కొట్లు గోలెంబులు మట్లు మల్లడిగ్రొచ్చి
కూలము ల్దొడ్లను గుద్దలించి
పాతఱ ల్పెకలించి నూతులెల్లఁ గలంచి
తుక్కుతిప్పలు చించి తూరుపెత్తి
వాములు వెదచల్లి తూములగల గుల్ల
గూన పెల్లగిలంగఁ గుళ్ళగించి
గీ. వెండిబంగారునాణెముల్ విలువసొమ్ము
లున్నగింజలు పాత్రలు వస్త్రచీరె
లది యిదియు నాఁక చేతుల కందునన్ని
కొల్లగొనె నష్టపిండారిగుంపు లెగచి. 60

శా. పిండారుల్ చెలరేగి యిట్టు లొకచో పీడెల్లఁ గొల్లంగొనన్
గండంబెట్టులదాఁటువార మనుజిజ్ఞాసన్ నరుల్ వేఁచుచో
గుండెల్ నిబ్బరమూని, త్రోవఁగని, తుక్కుల్ దూసరుల్ వీధులన్
నిండన్ దోఁపిడి యాపెసన్ నడిచెన స్థిర్శ్రేయ ముప్పాళజనా. 61

గీ. తాఁడిఁ దన్ను వారి తలదన్ను వారలుం
గలరటంట నిజముగాఁగ నిట్టి
యుపమ నూరిలోని యొకకొన్ని చోటులు
దొడ్డవోక నిలిచెఁ దొంటిపోక. 62

ఉ. చొచ్చిరి యగ్రహారమునఁ జోరులప్పై కెగఁబ్రాకి యిండ్లలోఁ
గ్రుచ్చిరి శూలముల్ గృహులఁ గ్రూరత దాఁపటికంబుఁదెల్పఁ గో
ల్పుచ్చిరి యాండ్రసిగ్గుఁ బోరిపుచ్చిరి బింకముఁ జూపువారలన్
గ్రొచ్చిరి చాట్లుమాట్లు నతిఘోరకృతాంతభటప్రచండతన్. 63

క. అదె వచ్చిరి యిదె చొచ్చిరి
గుదిగ్రుచ్చిరి పెనఁగునరులఁ గుదురులకొల్లన్
మదమత్సరములు హెచ్చఁగఁ
గదలిరి మాపీధి దోఁచఁగా నని తెలియన్. 64

చ. గుడికడ బావినీరు గయికోఁ జనియుండిన భార్య నూతిలోఁ
బడుటయుఁ దమ్ముఁ డింటఁ గనుపట్టమి గుమ్మము నడ్డగించి దో
పిడిపడ పైఁబడన్ బఱుగువెట్టుట గొబ్బునఁ దాళపుంజెవుల్
పుడికి గృహస్థు తాఁ బెరటిపుంత బహిర్గతుఁడౌచుఁ బర్విడెన్. 65

ఉ దైవవశంబుచే నెదిరితాఁకెడువారలు కానరామి నా
ధీవరుఁ డట్టియాపదకు దీనత పైకొనుచుంట ధైర్యముం
జేవ విదిర్చి యుందఱకుఁ జెట్టలిటుల్ ఘొనరించుమూఁకలన్
దైవము సైఁచునే యెదియొదారిఁ గనంబడఁజేయకుండునే.?" 66

మ. అనుచున్ దారులు డొంకలున్ విడిచి తోడైవచ్చువాఁగ్లేశ యొం
టిని జే ల్పెట్టులు గుట్టలున్ మఱుగు సంధింపంగ శ్రీనర్సరా
ఘ్నదుర్గంబుదెసన్ వెసన్ జనియె భక్తత్రాణపారీణదై
వనుతుల్ చిత్తమునం దొనర్చుకొను చాపట్టాభిరాముం; డటన్.

శా. బావిన్ దూఁకినభార్య ధారుణిపయిన్ బత్తెంబు పాలుంటనే
మో, వారిన్ బడి చాక, దైవకృపపెంపున్ జేసి మొట్టందుఁబ
ట్టై వారంబులు పుచ్చుచుండె జలమాత్రాహారయై, యంతలో
నావీ డెల్లను దోఁచి దొంగగుమి వాయవ్యాశఁ బ్రస్థానమై. 68

సీ. కుళ్ళాయి లెగపుచుఁ గేళ్ళువాఱుచు వెఱ్ఱి
        లొల్లాయిపదముల నల్లువారు
ముల్లుగఱ్ఱల మేనినల్ల గాఱఁగ బందిఁ
        గుళ్ళువారలఁ దోలి తుళ్ళువారు
నల్లదప్పి ధరిత్రి డొల్లినవెట్టులన్
        గల్లగాడిదెలంచు గిల్లువారు
కల్లుకైపునఁ బాదు పెల్లగిల్లినతెంపు
        కొల్లగాఁగ యథేచ్ఛఁ దెళ్ళువారు
గీ. సుళ్ళుగా ధూళి దెసల గుంపిళ్లువాఱ
జాళ్ళుగా మావులున్ బంట్లు వెళ్లుచొంక
నల్లిబిల్లిగఁ బయ్యరపిల్లఁ డాడ
నల్లనల్లనఁ బిండారు లరిగి రపుడు. 69

క. పట్టాభిరాముఁ డచ్చట
బట్టబయలు బాటఁ దొలఁగి పఱచి నరసరా
ట్పట్టణమున కుత్తరమునఁ
దొట్టిన కాఱడవి దారి దొరకకయుండన్. 70

మ. "గ్రహచారం బదిరా! సహోదరుని, భార్యన్ నాకుఁ బాపెన్ నన్
గృహనిర్యాతు నొనర్చెఁ, గంటకమయోర్విన్ ద్రిప్పి మేన్ బుట్టము
న్బహుధా చీల్చె, దగన్ వగన్ గొలిపె, నబ్బా! దప్పి పెల్లుబ్బ ని
స్పృహఁ సంధించె, దయామయా! వరద! రావే! దీనసంరక్షకా! 71

మ. తొలిబా మేవిధిఁ బుచ్చియుంటినొ! మహూర్తున్ జూచి పొమ్మంటినో!
కొల యిప్పట్టున ఘోరమై పెరిగి నాకున్ దాయమై డాసె, నా
కులపాటింతయు లేని నిన్నటి తెఱంగున్ నేఁటిభంగిం గనం
గలగుండున్ గొను మానసంబు, నిగమాంకా! దారిఁ జూపింపవే!

శా. దిక్కున్ మాలినపక్షినై యిటఁ గడున్ దీనంబుగా సుక్క న
ల్దిక్కుల్ నాకయిఁ దామ నందుకొని చింతింపంగ సాగెన్ వృథా
పెక్కాటాటమటంచుఁ దెల్పఁ గతి, నీపేర్పెప్ప నెందేని నే
యిక్కట్లేని దొలంగిపోవలదె? తండ్రీ! శాంతి సంధిల్లఁగన్. 73

మ. అనినన్ "సత్యము సత్య"మంచు గగనవ్యాహారముల్ మ్రోఁగు పో
ల్కి నటన్ దాపునఁ దద్ఘనార్తనినదాళిక్షుబ్ధమై పైకి లే
చిన నీర్కొక్కెరగుంపుకూఁతలు చెవిన్ జేరన్ ముదాయత్తుఁడై
చని కాంచెన్ బలిపౌతటాకము నతిస్వచ్ఛాంబుసుశ్రీకమున్. 74

ఉ. చల్లనినీరుఁ ద్రావి సరసన్ గలవృక్షము నెక్కి నర్సరా
ట్తల్లజుదుర్గ మచ్చటికి దక్షిణమున్ దాకక్రోసుదవ్వునం
దుల్లసిలంగఁ జూచి పురుషోత్తము నాత్మఁ దలంచి మ్రొక్కి సం
ధిల్లినయుబ్బునన్, జనఁగఁ దేఁకువఁ జెట్టు దిగన్ దలంచుచోన్. 75

శా. ఆగ్నేయంబునఁ గూఁతవేటెడమురధ్వన్, మించుకొండళ్కి సం
లగ్నంబై నిగుడన్ ధరన్ గురియు వెల్లంబారు మబ్బోయనన్,
నగ్నాస్త్రప్రభలన్ దుమార మెగయంగాఁ బోల్చి "పిండారులా!
భగ్నం బౌనొకో! నాప్రయత్న"మని యుప్పాలుండు సంరంభియై.

చ. ఉడుకుమనంబు నిబ్బరమె యూఁతగ దండడివాయ "సూర్యుఁ డి
ప్పుడు చరమాద్రిఁ గ్రుంకెను రిపుల్ చెలువానుగ రేయి యెల్ల ని
క్కడఁ గడపన్ గలారు కడఁకన్ జని నర్సపురీశుసేనతో
దుసు కడరంగఁ బైఁబడక దొంగలపైకని నాకుఁ దీఱునే?" 77

మ. అనునిర్ధారణ మూని చెట్టు దిగి యందం దాగుచున్ బెబ్బద
ల్దనకున్ మాటుగఁ దామసించుకొనుచున్ దండెల్ల నీట్టెంకిదా
పునకున్ జేరి గుడారముల్ బలిచుటన్ "బోరింక వీ"రంచు ను
న్మనుఁడై పేటనుఁ జేరెఁ బయ్యనడకన్ మైఁ జెమ్మటల్ గాఱఁగన్.

మ. ఎఱుకన్ గోటఁ బ్రవేశ మొంది నరసాధీశుండు కొల్వీయఁ దె
ప్పిఱి, పిండారులయాగడంబులుఁ జెఱల్ బీభత్సకృత్యంబులున్
గాఱి లేకుండ వచించి, క్రొసెడమునన్ గొల్లంతయున్ గూడరా
వెఱపే మాత్రము నొంద కాఁగియట సుప్తిన్ జెందుటల్ దెల్పుచున్.

మ. "కనులారన్ గనినాఁడ ఱేఁడ! దయచిక్కన్ రేఁగి పిండార్లొన
ర్చినఘోరంబుల గర్తఘట్టణమునన్ జెప్పంగ నుంకింపఁ గ
న్గొనుఁ డిమే నెటులన్ వడంకెడినొ! మీకున్ మీప్రజాసంస్థకున్
బెనుముప్పున్ దొలఁగింతు రేని యిపుడిప్డే లెండు దండింపఁగన్. 80

సీ. మసలునూనియలోన మాటాడనేరని
వారి ముంచిరి పేల్పుఁ బాఱఁగనుచు
సెలసి యిలాయిచుట్టలు మేన ముట్టించి
తోలి ప్రేలిరి "మేలుమే"లటంచుఁ
గొంపలఁ జిచ్చు దాఁకొల్పి యాల్కగల బి
డ్డల నందుఁ ద్రోసి రప్పాలఁ బొగడుచు
నొకనల్లపూస చిక్కకయుండ నూఁచము
ట్టుగ దోఁచి రెల్లమాటులుఁ గడంక
గీ. మారిమసఁగనో యుప్పెనవాతనొక్కొ
నాఁగఁ బురి పాడుబీడయ్యె నోగుణాఢ్య!
సంశ్రితావనవీర్యవిశాలహృదయ!
భూపచంద్రమ! పిండార్ల మాప లెమ్మ! 81

శా. నాతమ్ముం డెచటన్ గనంబడఁడు ప్రాణంబూని యున్నాఁడొ లేఁ
డో! తీఱన్ వలయున్ మదీయసతి! యిల్లో! కొల్ల గాసిల్లనా
జ్ఞాతు ల్బంధులు మిత్రులన్ జెడక యుండన్ గల్గునే? యింక నా
కే తోలున్నది? యీకిరాతులను మాయింపంగఁ దక్కన్ నృపా! 82

సీ. ఇల్లుగుల్లనొనర్చి యింగలం బిడిన యీ
కష్టులవసతులు కాలవలదె
కడుసౌమ్య లగుస్త్రీజన్ గాల్చిపేల్చిన యీ కి
రాతశరీరము లారిలవలదె
పచ్చనికాపురా ల్పాడొనర్చిన యమ
దూతలు ధూళిగాఁ దూలవలదె
కళకళలాడు ప్రోల్లసిమసిచేసిన
వీరి గుడారముల్ ప్రేలవలదె
గీ. తోఁకఁజిచ్చూనురిక్కనాఁ దుడిచిపెట్టి
రెన్ని యోగ్రామముల వీరి నిప్పుడైనఁ
గాలకర్షితుల నొనర్పఁజాలకున్నఁ
గలదె కలయూరులకు నిరాకులత భూప! 83

శా. ధౌర్త్యంబున్ దొలఁగింప ధౌర్త్యమె కదున్ దక్షంబు, సిద్ధాసురా
మర్త్యాలైనతము పోరులన్ విజయసంపద్భాజులై రీక్రియన్
కీర్త్యావేశము రాజలక్షణము, లక్ష్మీప్రాప్తి సిద్ధంబు, మీ
మూర్త్యాబద్ధమనంబునన్ సిరి యటన్ బొంచున్ ధరానాయకా!

మ. మనకున్ మార్మసలంగలేరను నహంభావంబునన్ రాత్రిఁ గా
ననసీమన్ జెనకంగ నెవ్వ రిటులన్రాఁబోవ రన్నమ్మకం
బును నిండార సుషుప్తినొందెద రుపాంశుస్థానబుద్ధిన్ బరా
కునఁ బిండారులు గెల్వ తేలికగఁ జిక్కున్ రాజచూడామణీ!" 85

భు. అన న్నేలఱేఁ డప్పు డౌఁగా కటంచున్
జనత్రాణదాక్షిణ్యసంజాతరోషం
బునన్ క్షీరవార్ధిప్రభూతాగ్నిపూరం
బునా రేఁగి సేనాని మోమున్ గనంగన్. 86

ఉ. అంతకు మున్నె బ్రాహ్మణునివ్యాసమునన్ గదనంపుటుబ్బు చే
నంతకతుల్యమూర్తియగు నాపృతనాపతి "చిత్ర"మంచు నా
క్కింతన సర్వసాధనసమృద్ధముగాఁ బెనుదండుఁ జేర్చి "ది
ష్టాంతముఁ గూర్తుఁ జోరుల" కటంచు నిగూఢతరప్రయత్నుఁడై.

శా. పాటుంచున్ దనతోడరాఁగ ధ్వజినీపాలుండు పెన్సేనతో
గాటన్ గంచెలు బీళ్ళుమిట్టలును బోకన్ జాటుసంధింపఁ గాం
తారంబందుఁ బులు ల్సివంగులో యనంగన్ బొంచి నిశ్శబ్దసం
చారంబొప్పఁగఁ జేరె నేర్పుకడిమిన్ సంకేతితస్థానమున్. 88

క. ఆవాహిని తస్కరలం
కావాసముఁ దగిలి పాయమై ముట్టి యెటుల్
పోవంగనీనిపొంగై
వావిరి ముంచెన్ బ్రవాహవైభవమొప్పన్. 89

మం. కల్లుంగైపొప్పఁగ వికలతన్ గ్రాలు పిండార్లగుంపుల్
తెల్లంబోవన్ రథసముదఱన్ దేజులన్ సాధనాళిన్
గొల్లన్ దాఁటించుచు న్నరసరాడ్ఘోరసేనాసమూహం
బల్లంతన్ దొంగలను వడి వెంటాడి చక్కాడెఁ బ్రౌఢిన్. 90

శిఖ. తెగెఁ జేతుల్కాళ్ళుల్ తికమకగఁ బెన్దిప్ప లగుచున్
బుగుల్వాఱెన్ నెత్తుర్ల్ స్ఫుటితగళనిర్ముక్తి దానలై
యెగుర్లన్ జెంగ్లోనా నిటునటుఁ దలల్ స్వేచ్ఛధోరలెన్
పగుల్వాసెన్ డొక్కల్ కటుతరరణవ్యాప్తినచటన్. 91

శా. వాలున్ వ్రేట్ల శిరంబు లుర్లి కడఁ బైఁబైఁ జిందులన్ద్రొక్కు పెన్
గీలాలంబులు యోధగాత్రముల సంకీర్ణంబుగా వ్రాలి ర
త్నాళిస్థాపితవర్మమఖ్యులయి యుద్యత్సూర్యరశ్మిచ్ఛటన్
గీలగ్గాఁ దులకించె ఖడ్గరుచితోఁ గేల్గల్పు వియ్యంబులన్. 92

మ. జయముఁ బొందు చమూపతిన్ గలిసి నర్సారాయునాస్థానికిన్
రయమొప్పన్ జని చోరనష్టసకలద్రవ్యంబు లేకాక యె
న్నియొసత్కారములొంది యందలమున న్జేరెన్ సతీసోదరుల్
భయముల్వాసి కనంగ గర్తపురి నప్పట్టాభిరాముం డటన్. 93

ఉ. ఆయమరావతిన్ దెగడు నాయమరావతి వెంకటాద్రిరా
ణ్ణాయకుఁ డీయుదంతము వినంగనె వీరినిఁ బిల్వనంపి త
ద్ధీయుతు మేధకున్ ముదము దెప్పరమై విలసిల్లఁ గొల్వునం
దాయనఘున్ మహాపదమునం దుపవిష్టునొనర్చె శిష్టుగన్. 94

చ. పరమశివాలయంబుదరి బావికి నీరముగోరివచ్చు వా
రరయుటకల్గి సాయమిడఁ బ్రాణము నిల్చిన భార్యతోడఁ గా
పుర మొనరించుచున్ సవనము ల్పొనరించి జగత్ప్రసిద్ధుఁడై
వరఁగెన తంపు మంగయను బట్టిగఁ గాంచి సుఖంబులుబ్బఁగన్. 95

సీ. తనపుట్టుకకు మున్నె దత్తుగా జనకుండు
కైకొన్న శివరామఘనయశునకుఁ
దనదు పుత్రత్రయంబునఁ బెద్దవానిఁ బ
ట్టాభిరామునొసంగి యాగవర్తు
రుసహాసనంబునఁ బసకెక్క శాసన
దీక్షితుండౌ పరదేశిసోమ
యాజి సీతారాము లనువారె పుడుఁగొల్చి
ప్రోదిఁగూర్పఁగ వాసిఁబొందె జగతిఁ

గీ. దండిపాండిత్యగరిమ యింతయును లోఁటు
పడనిప్రౌఢిమ కెల్లరు 'బా'గనంగ
దాత మంగయ్యశాస్త్రి విద్యాగురుండు
గృహము నిత్యాన్నసత్రమై రహిఁ జెలంగ. 96

గీ. క్రమ్మఱ శివరాముపట్టాభిరాములకును
వారిపినతాతకుదుదిలో వాఁడనైన
నేను దత్తుండనైతి యిష్టానుపూర్తి
వినుతు తద్వంశకథ విను విశ్వనాథ. 97

క. ఇట్టులపుసూరిసభలం
దుట్టంకితగురుయశోమహుండు, ప్రథముఁడౌ
పట్టాభిరాముతమ్ముఁడు
దిట్టరి పరదేశియజ్వ దేశికకళలన్. 98

క. మృత్యుంజయుఁ డాతనిసుతుఁ
డత్యంతాగమపటిష్ఠుఁ డధ్వరి భక్తి
ప్రత్యయపూర్ణుఁడు మహితా
పత్యంబుల నిరువురన్ శుభంబులఁ బడసెన్. 99

సీ. వారిలో రాయపాధ్వరి మంత్రశాస్త్రవి
జ్ఞాతయై నిగమనిష్ణాతుఁడగుచుఁ
గాంచిన సుతులలోఁ గడవాఁడు వేంకట
సూర్యనారాయణుం డార్యనుతుఁడు
ఘం ఢ
కర్మిష్ఠుయయ్య నాంగ్లప్రాభవమునఁ ద
హాశ్శీలుదారుఁడై యశము నొందె
సీతని పినతండ్రియే నాదు జనకుండు
శ్రీరామభక్తివిశేషయుతుఁడు
మిగుల సాధుచరిత్రుండు మేటియొజ్జ
భూమిఁ గొలుచుపనిఁ దొల్తఁ బూని పిదప
బాలికాపాఠశాలాధిపప్రశస్తి
శాంతజీవనమున సౌఖ్యవంతుఁ డయ్యె. 100

చ. అనుదినదేవతార్చనములందును బర్వములందు భక్తివా
హిని పరవళ్లువాఱ వెలయించు లయల్మొరయించి రామనా
మనిరుపమానగానబహుమానితకావ్యకళాతరంగము
ల్మనుకలబంటిఁగూర్చి జగముల్ మఱచుల్ మహితాంతరంగుఁడై.

ఉ. పోరులజాడఁబోఁడు నయపూతచరిత్రము వీడఁబోఁ డసం
స్కారులఁ గూడఁబోఁడు బయకారిపడంతులఁ జూడఁబోఁడు సం
సారమహారిషట్కవిరసంబులకుల్ ధృతి వాడనీఁడు నీ
డేరును లేక లేక ఋజువృత్తిని వీరికి లోకము ం దనల్. 102

ఉ. ప్రేమకుఁ బ్రాపు, శిష్యులకుఁ బెట్టినభిక్ష, ప్రసంగమందు ను
ద్దాముఁడు, సత్కథాకథనదక్షుఁడు, తీర్పరి, రాజభూతవై
ద్యామలకీర్తిశాలి, బహుశాస్త్రవిదుండును, సంఘకర్త, నే
నేమనియెంతు నీవెఱుఁగవే? పరమేశ్వర! తద్విశేషముల్. 103

క. ఈ బ్రాహ్మణునకు సతియగు
టబ్రమె? వరసాధుచరిత, యఖిలాండాద్వై
తబ్రహ్మేశ్వరి, యోగక
ళాబ్రహ్మాసనవిధావిలాస, మహేశా!. 104

గీ. భర్తపట్టాభిరాముండు వైష్ణవాభుఁ
డాలి బ్రహ్మేశ్వరి సతీమహార్హచరిత
యఘటనాఘటనాదక్షుఁ డౌర! బ్రహ్మ
చిత్రచిత్రంబులల్ సృష్టిఁజేసి చూచు. 105

క. నాడీపరీక్షలోపల
నీడవరుల్ లేనికీర్తి నియ్యమ భర్త
న్గూడుకొని వైద్యయోగక
ళాడంబరమున మహార్తులన్ రక్షించెన్. 106

మ. "సతి రుద్రాక్షలఁ బ్రీతిఁగాంచు" ననువిశ్వాసంబుచేనేమొ భ
ర్తతుపానున్వలెఁ గోపమూనఁ "బతి సత్వశ్రీకి ముగ్ధుండ" ట
న్మతిఁగాఁబోలును సాధ్వి మాఱనక సంసారంబు సౌఖ్యానుసం
గతి సాగంగఁ జరించు నోర్చి బహుసంతానంబుఁ బ్రోక్షించియున్.

చ. హరిహరగీతము ల్బహురసాంచితము ల్పతిసల్పఁ దత్త్వవి
స్ఫురణలగేయము ల్బహుళము ల్రచియించెఁ దదీయపత్ని యి
ట్లిరువురు భక్తియోగముల నేఁచి ప్రచారమొనర్ప శిష్యులై
పురుషులు స్త్రీలు నెందఱో విముక్తిగడించి రనంగ వింతయే? 108

చ. గురుతరరాజవైద్యమున గొప్పతనంబును బొందె భర్త, భా
ర్య రమణులొందు కాన్పువివరంబులలోని చికిత్సలందు నే
ర్పరితనమొందె "కుగ్గురు"ను "బాగుసెబా" సన, వీరిసేవచేఁ
బురుషులు స్త్రీలు నెందఱో విముక్తిగడించి రనంగ వింతయే?

మ. ఎవ రేకష్టములన్ వహించినను సుంతే స్వార్తచేరన్ మహో
త్సవముం గూర్పఁగ సిద్ధమయ్యెదరు వీసంబైన మార్గోరకి
ట్టివదాన్యోత్తములందు నెల్లరకు పోటిన్ భక్తితాత్పర్యము
ల్నివులాటబ్రిమె? నాఁడునాఁటికిని కల్మిన్ లోటుదోల్గుండెనన్.

సీ. వీరికిన్ బ్రథమకుమారుండు మృత్యుంజ
యాభిధుం డతులహాస్యమున దక్షుఁ
డనవద్యకవితావిహారియై త్రిపురసం
హారకృతి న్గాంచె భూరియశము
పితృభక్తి సుంత తబ్బిబ్బులేకయ పోస్టు
మేస్టరై తనలోని మేలిగుణము
లమరు పుత్త్రిని కవిన్ హాస్యవిదున్ బుచ్చి
పరదేశిసోమప్పుం బడసిమించె
రెండవకుమారుఁడైన కోదండపాణి
సబిజిస్ట్రారు బహుకావ్యచణుఁడు పుత్రి
కాద్వయంబును సుతుఁడును గ్రాలవెలయు
చున్నవాఁడు యశోభూతు లొప్పమీఱ. 111

చ. వరుస ముకుందరాముఁడనువాఁడు తృతీయుఁడు రామభక్తిబం
ధురుఁడు ఘనాంగ్లవేతనముతో విలసిల్లెడు పుత్త్రిపుత్త్రికా
గురుసుఖవంతుఁడై యతిథికోవిదనిత్యసమర్చకుండునై
సురుచిరగానశక్తి కొకసాంపిడు చక్కనికంఠ మొప్పఁగన్. 112

గీ. వావిలాలాన్వయమున శివావధాని
మున్నబున్నాంచేఁ బెద్దగన్న పుణ్యచరిత
రాజ్యలక్ష్మి మహాభాగ్యరాజ్యలక్ష్మి
తల్లిమాఱుగ మాకెల్లఁ దల్లియగుచు. 113

గీ. ఈపె చెలియలుఁ గామేశ్వరీపురంధ్రి
యాపురాణవేంకటాద్రిమయ న్వరించి
వారిదాత్మృత కింకొక్క వన్నెఁ దెచ్చె
పుత్త్రికయుఁ బుత్త్రులిర్వురుఁ బ్రోదిఁగూర్చ. 114

క. వీరి కనుంగుందమ్ముఁడ
సారాద్వైతమునఁ దమినెసంగెడి వాఁడ
న్జేరి సమర్పింతు నమ
స్కారము శ్రీవిజయవాటికావిజయేశా!. 115

ఉ. ఓగురుమూర్తి! సర్వభువనోద్యమసత్ఫలరూప! సేవకో
ద్యోగములోనఁ జాబ్రతుకుత్రోవలఁ గుక్షికి నంతయింతరాఁ
గా గడనన్ దొడంబడి చికాకులఁ దొట్రిలునాకు నీకథా
భాగము సుంతఁ బల్కుకొనుభాగ్య మొసంగితిగా కృపానిధీ!. 116

చ. ఒకకవియాట పైఁబయిననున్నదె? భావముఁదెల్పుకోలు శై
లికి రసపుష్టి కెట్లొ ముదలించిననేనియు రేఫఱాలగో
లకు నఱసున్నలీలకు నలంకృతిమాలకు వృత్తహేలకున్
దికమక లేక శారదగతిన్ దగి వాక్కు వశంబుకావలెన్. 117

క. తృణమాదాయముఁ దీఱిక
క్షణమే యగుచున్నజీవికన్ భాషానై
పుణి గడనకెట్లు? కావ్య
పణములు మాదృశుల కందుబాటగునవియే? 118

ఉ. రిక్తుఁడు రాజుఁగాంచి విపరీతకుతూహలమూనురీతి నే
శక్తియులేనినేను కవిశౌండులఁజూచి కృతిన్ గడంగితిన్
భుక్తియొ ముక్తియో యశమొ భూతియొ చూచెదఁగాక నేఁటి కా
సక్తి నెట్లొ పూన్కికొనసాగి ఫలించుటె మోదమీనెడిన్. 119

చ. తగుదునటంచు భారవికృతంబయి యొందును నారికేళపా
కగరిమ సంస్కృతంబున వికాసిలు నీకథఁ దెన్గుసేతకున్
దిగెఁ గృతకృత్యతాస్మయుఁడెకువ నీకవృగింటి కీకృతిన్
సుగుణ నొసంగినాఁడ నెటు జొబ్బిలుప్రేమల నేలుకొందువో. 120

మ. ప్రతిబింబంబొకో? ఛాయయేనో? అదియునా లేదో? మిశ్రింబొ? జా
ను తెనుంగో? సరసంబొ? కాదో? గుణమానో? నాఁక, సర్వజ్ఞ! భూ
పతి గోపాలునికాన్కఁ గైకొను దయాభాగ్యంబు నొక్కింతచూ
పి తలిర్పంగదె, చిత్తశుద్ధియెగదా ప్రేమానుబంధాఢ్యమా! 121

ఉ. భారవిభట్టుజీవితముపైఁ గలగౌరవమూఁతగాఁగఁ ద
త్సారకథన్ గవిత్వపదసంగతముం బొనరించునాకుఁ జే
కూరదె వారికావ్యమునుఁగూడఁ దెనుంగొనరింపనందు ధై
ర్యారభటిన్ దొడంగితి నయజ్ఞులప్రేరణ మేలిప్రాపుగన్. 122

మ. వసలేకున్నను ధీయుతార్యకరుణాప్రావృట్సుధాధారలన్
బస ప్రత్యక్షరసానుభూతి వెలయన్ బ్రహ్మప్రసాదంబుగా
సుసమర్థత్వముసంక్రమింపఁ బరమాశుప్రౌఢి (శ్రీ) భారవి
శ్వసనం బాంధ్రకళన్వహించె మురువెచ్చన్ మూఁడుమాసంబులన్.

ఉ. పాండితి సుంతలేదు మఱి పల్కుల కొండొకవింతరాదు పే
ర్దండికి చింతకాదు కవితాకళపైఁగల రంతుపోదు నీ
కొండను వంతుపాడెనఁగ దోయి! యొసంగెడి మంతునాది యే
కొండలచెంతచేదుఁ గయికొన్న సుఖంబె? దిసంతువాడెకా!. 124

శా. నీవు న్నాకృతిఁగోరియుంటివనఁగా నిద్దంపుతార్కాణ లె
న్నో వర్తిల్లె నెఱుంగవే? సకలమందు న్నిల్చునీ వోగుణా
ఢ్యా! విన్నంతనె " బాగుబా "గను కవీశాస్యంబులన్ నీదువా
క్కే వాసించెననంగ సత్యమున కొక్కింతేని దూరంబొకో?. 125

శా. తా నాదెళ్ళకులాబ్ధిచంద్రుఁడగు మేధాదక్షిణామూర్తి యీ
దేనాఁడంబు గ్రహించెనో వినిననాఁడే భ్రాతృభావంబునన్
దా నందందుఁగలట్టి దోసములపుంత ల్జూపి దిద్దింపఁగాఁ
బూనెన్ వ్యాజవిహీనుఁడై ; సుజను లెప్డున్ మేలె సంధింత్రుగా.

మ. వినినంతన్ గడుమెచ్చి ప్రేమతొలుకన్ వేమూరి శ్రీరామశా
స్త్రి నితాంతప్రతిభుం డనేకబిరుదశ్రీశాలి నావాణి కు
న్మనుఁడై పొంగుచు దారవాక్యముల నానందంబుఁ జూపించి యి
ట్లని యెన్ "నీకృతి యేరి కీఁదలఁచి తయ్యా ! తెల్పు వీలున్నదే ?

గీ. దాని కే " నీశ్వరున కీయఁ దలఁచి " యనుచుఁ
జెప్ప ముఖసీమ మోదంబు చెంగలింప
" సాత్వికులబుద్ధి దైవసాక్షాత్క్రియాప
రంబు కావుటె యెట సహజంబుసుమ్మి. 128

చ " విజయపదంబు నీయభిధ వీడక యుండిన దానికర్థము
ల్విజయప్రతిష్ఠితేశ్వరుఁడు వేలుగఁ దానిడకున్న నేరిదున్?
విజయకవీశ! సంస్కృతిని వేత్కృతచే జయకాములందఱున్
భజనలు చేసి మావిజయవాడకుఁ జేరి తరించుచుండుటల్. " 129

చ. అనివిజయేశుపైఁ దనకు హత్తినభక్తిని బ్రోత్సహింప నా
కు నది సమంజసంబగుచు కొండొకసంతసము న్స్ఫురింప హె
చ్చినకుతుకంబు మేఱ నినుఁ జేరి యొసంగెద ప్రేమపెంపునన్
గొనఁగదవయ్య శ్రీవిజయగోవిద ! శ్రీవిజయేశ ! యీకృతిన్.

ఉ. ఇంపున కిచ్చమెచ్చుకొని యీకృతికన్యవరించి తెంపునన్
బంపితి రాయబారమును బ్రాఘతరుండగు రామశాస్త్రిచే
జంపొనరింపనేల కయిసాచి గ్రహింపుము మంగళోక్తిమ
న్నింపుము హావభావకరిణీతకృతీడ్యవధూవిలాసమున్. 131

ఉ. వర్ణము వృత్తమంచు బహుభంగుల నెన్నియొ పెండ్లికొంతు రా
కర్ణవమంతశాస్త్ర మదియంతయు నేఁ డొకతంతెయయ్యె, న
భ్యర్ణమయీవివాహ. మిఁక నన్యము లెంచఁగనేల కన్య సం
పూర్ణకళావిలాసిని, యపోహ లె నీదెస వర్ణవృత్తముల్ ? 132

మ. అదిగో? నూరెల సూరికోకిలము లయ్యా రే ! పురే ! పెండ్లి యం
చుదితానందముతోడఁ గూడుకొని నీవూరేగ దీవింత్రు, సం
పదనిండార నవోఢతో సుఖకళావ్యాసంగముల్మీఱ భూ
మి దివిన్ గిరిశిఖక్కటిల్లఁ దమిఁ గొమ్మీ మోద మాతారమున్.

—* చంపకపుష్పమాల *—

హిమసుమదామముల్ రహివహిన్చి హితామరవార మారజం
బమర మణీమ్మరీచిలత లగ్గలముల్గ దిశన్ దిశన్ దిమిం
దిమలు మహిన్ మనన్ స్తుతిఁ గృతి న్నతి నీకొసఁగన్ సరాసరిన్
విమలమహామనోజ్ఞవిధి విశుద్ధివివేకముగోము నోముమీ! 134

—* కందద్వయగర్భితచంపకబద్ధనాగబంధము *—

కనికరమున్ నిదాన మెసఁగన్ సరిభిల్లుఁడవై రణంపుసా
కున నరుదారుమానికము గోము రసమ్మునిగార మాభిము
ఖ్యనికరమున్ గనన్ నడిచి కాంచి రతిన్మరులూరఁగా నసిన్
మనవెరవుండ గానిడవె మావెరపుద్దెగ జేరు శాంతి వే. 135

—* గర్భితకందములు *—.

కరమున్ నిదానమెసఁగన్ సరిభిల్లుఁడవై రణంపుసాకున నరుదా
నరుదారుమానికము గోము రసమ్మునిగార మాభిము. ఖ్యనికరమున్
కరమున్ గనన్ నడిచి కాంచి రతిన్మరులూరఁగా నసిన్ మన వెరవున్
వెరవుండ గానిడవె మావెరపుద్దెగఁజేరు శాంతి వే కనికరమున్.

సీ. హాయ్యంగవీనసామ్యాంత రంగుఁడ! నీకు
శాద్రిముద్రామహాన్నిద్రి! నీకు
పరమయోగాభ్యాసపారంగతుఁడ! నీకు
దారుకావనరసాధార! నీకు
కామహారీ! నీకు కంజధారీ! నీకు
గౌరీసురాపగాకలిత! నీకు
విజయనగావాస! విజయావనా! నీకు
సత్సుధాకలితదృగ్జాల! నీకు
భవ్యకృతి దీనినర్పింతుఁ బరమభక్తి
నవధరింపఁగదయ్య! నీదైనలీల
నాఁటిభారవిసంస్కృతపాటవంబు
తెనుఁగునన్ విన్నవించెదఁ దెలిసినంత. 136

శ్రీమదాంధ్ర
కిరాతార్జునీయము

(భారవి)

తృతీయభాగము

మొదటి సర్గము

శా. శ్రీదైవారెడీరాజరాజధర లక్ష్మిన్ దత్ప్రజావృత్తిఁ గ
న్గో దీక్షన్ వటుభూమికన్ మెలఁగుచున్ గూఢార్థము న్గాంచి యా
యాదృష్టంబు శ్రుతంబుఁ దెల్ప నలద్వైతారణ్యమధ్యంబునన్
దా దర్శించె యుధిష్ఠిరున్ వనచరోత్తంసుండు బద్ధాంజలిన్. 1
ఉ. ఆసమయంబునన్ బ్రణిధియాస్యమునందు వితర్కనిశ్చయో
ద్భాసకభావవీచికలు పర్వ యుధిష్ఠిరు డాయుచో నరుల్
మోసముఁ జేసి కొన్నసిరిపొందిక వాస్తవమున్ వచింప; సం
తోస మొసంగునంచు విహితుండు ముఖస్తుతి రజ్జులాడునే. 2
చ. "అరిఁ బరిమార్పఁగల్గు టెపుడా"యని, "యే మొనరింతు"సంచుఁ దాం
దరపడుభూపతిన్ మఱుఁగుతావునఁ జేరి యనుజ్ఞ నొంది యు
క్తిరచనఁ బొందు నర్థబలదీప్తి హూరంగుఁ బ్రమాణశాస్త్రబం
ధురతకు విందుగాఁ బ్రణిధి దొడ్డనుడిన్ వచియించె నిట్టులన్. 3
మ. మనుజేంద్రా! భృతిపెంపు క్షేమమును నాత్మన్ గోరువాఁడాటచేఁ
బనులన్ వేగరి చారచక్షు నృపతిన్ వంచింపఁగాఁ బూనఁ డిం
పున సంధించుసువార్తయే కలుగ దెప్డున్ జింత్యమైయున్నఁ గా
వున మంచిన్ జెడు గన్ని నానుడి నసంపుష్టంబు మన్నింపుమా.

మ. యజమానుల్ దగురీతి దిద్దనియమాత్యత్వం బదేపాటి? స్నే
హాజమంత్రింబున మేలుఁగాంచనినృపుం డాతండు నేపాటి? రా
జ్యజయోత్పాదకభూరిసంపదలు తామై చేరుఁగాదే కడున్
నిజమా పొందిక కూరిమిన్ వెలయుమంత్రిన్ మానవాధీశ్వరుల్. 5

గీ. సహజదుర్గమ మగురాజచరిత మేడ?
జ్ఞానవిరహితమాదృశజన మదేడ?
కలనె గూఢారిషాడ్గుణ్యకలన మెఱుఁగఁ?
గాంచుకొంటిమి మీకృపన్ గలుగుఫలము. 6

గీ. అడవిపాలైతి రీరు రాజ్యమ్ముఁ దాను
గాని మీవల్లఁ గీడు శంకఁగొని యునికి
కతన దుర్ద్యూతవిజితజగంబు ధర్మ
పరతచే నిల్పుకొన మేలుపాటుఁ బడెడి. 7

చ. చెనుగులఁ గూడి నిన్ను గెలిచెన్ గొన రాజ్యముఁ గౌరవేంద్రుఁ డి
ప్పు డనువు మేలిపాలనముఁ బూని నయోన్నతిఁ గూడ గెల్వఁగాఁ
గడకఁ జరించు; లబ్ధరమఁ గావఁగ దుష్టులచెల్మికంటె న
క్కుడుగద స్పర్ధ సత్పురుషకోటులతోఁ బురుషార్థసిద్ధికిన్. 8

మ. మనుధర్మంబుల శ్రద్ధతో నడపు సమ్మాన్యావనీనాథులం
దనఘుం డీఘనుఁ డన్నకీర్తిఁ గనఁగా నాసించి షడ్వైరిశా
సనుఁడై రచ్చకు రేఁబవళ్ళనువులై సంధిల్ల భాగించి పా
ల్పు నయుం బొప్పఁగఁ బౌరుషక్రియల నాభూజాని సాధించెడిన్. 9

గీ. సేవకుల మిత్రులట్ల రంజించుఁ బ్రీతి
మిత్రులను బంధులట్ల కామించి తేర్చు
బాంధవుని దుల్యరాజన్యభాతిఁ జూచు
గర్వకపటంబులకు లోనుగా కతండు. 10

గీ. కడఁగి యొనరించుధర్మార్థకామగతుల
గుడుసువడ దాతనిమనంబు కొంచెమైనఁ
బక్షపాతంబు విడి సమవర్తి యగుట
చేఁ ద్రివర్గంబు లొండొంటిఁ జెంది వెలయు. 11

గీ. ఈవిఁ జూపని సాంత్వన మెనయఁ డెపుడు
నాదరణలేని యేదానమైన నీయఁ
డధికసత్కృతి గుణహీనునందుఁ జూపఁ
డతఁ డుపాయజ్ఞుఁడై రాజ్యహితముఁబొందె. 12

గీ. ధర్మము నతిక్రమించినఁ దనయుఁగాని
పగతుఁగాని గురుప్రోక్తభవ్యశిక్షఁ
బఱుపు లోభకోపంబులఁ బట్టువడక
నిర్జితేంద్రియుఁడై రాజనీతి వలచి. 13

చ. వికలులు గాక శాత్రవుల స్వీయులఁగా నొనరింపఁజాలు వా
రి కలిమి మెండు, నమ్మఁ డెవరిన్ మనసిచ్చినయట్లు దోఁచు, నొం
డ్లకుఁ గలతల్ ఘటించి స్వబలంబును బెంచు, సమర్థులైననే
వకులకుఁ బ్రాప్తసిద్ధి సిరిఁ బాలిడి ప్రేమ విభూతిఁ జేర్చెడిన్. 14

గీ. వారివారికిఁ దగినసత్కార మొసఁగి
యుచితగతిఁ బనిఁ గొనునేరు పొనరియుంట
నతనిసంపద స్థిరమై మహోర్వ్యాషలవి
శేషదాయకమగుచుఁ బ్రసిద్ధి నొందు. 15

ఉ. రాజులు వాజులున్ రథపరంపరలున్ గడు మూఁగియుండు త
ద్రాజసభాగృహాంగణపదంబులఁ గానుకగా ధరాపతుల్
భ్రాజితభక్తి నిచ్చుగజవారమహోత్కటదానధారలన్
రాజిలు సప్తపర్ణమధురచ్ఛదభవ్యసుగంధవాసనల్. 16

లయగ్రాహి॥ కేవలము వర్షములపై వెలయఁబోనివెను
జీవనము లుండుటఁ గృషీవలులఁగష్టం
బేవలన లేక దునకే విరిసి పండునటు
లై వెలయుఁ బైరు లెపుడే విరివిగాఁగన్
గావునఁ గురుప్రజలకైవసములై సిరులు
లావొసఁగ నానృపునిచేవ యసదానే
భూవర! చిరప్రతిభతో వరలువృద్ధి నిఖ
లావసరముల్ కళలతో విడిసియుండున్. 17

చ. ధనదసమానసంపద నుదారయశోనిధి జాలిగుండెవాఁ
డనుఁగ నటన్ సుయోధనుఁడు టొంపులు సోఁకనిజాగరూకతన్
బనిఁగొని కావ నీతికటుబాధలు లేమికి నార్ద్రమై ధరా
జనని సమస్తసంపదలు జల్లునఁ జేపి తనంత నీనెడిన్. 18

సీ. అతిబలశ్రేష్ఠులు నభిమానధనులుఁ బు
ష్కలధనంబులఁ దుష్టిఁగనినవారు,
శస్త్రోపజీవులు సమరంపుఁగాకల
నారితీరినమహాయశులు ఘనులు,
స్వార్థపరులు గాని శౌర్యసంపన్నులు
స్వామికి ద్రోహ మెంచనిమహాత్ము,
లాసుయోధనునకై యసువులనైన న
ర్పించి మే లొనఁగూర్ప నెంచువారు,

గీ. నేను నే నన్నుమేల్స్పర్థఁ బూని యధిపు
మన్ననకు నెప్డు ముందంజ మలయువారు
వానిరాష్ట్రంబుదశదిగ్వితానములను
బలుపు రున్నారు బహుళసంపదలు పొదల. 19

గీ. రాష్ట్రమును దిద్దుకొని యన్యరాజకృతుల
నమ్మఁదగువేగు తెలుప నంతయు నెఱుంగు
బ్రహ్మవ్రాలట్టు లతనితంత్రములగుట్టు
ఫలసమాప్తిదాఁకఁ దోఁపనిదిసుమ్ము. 20

శా. చాపం బెత్తఁ డొకప్పుడైన నెపుడున్ జ్యావల్లి సంధింపఁ డే
కోపం బాస్యముపైనఁ దేఁడు, గుణసంగుల్ గౌరవం బుంచుచున్
భూపశ్రేష్ఠులె వానిశాసనము నెప్డున్ మౌళిపైఁ దాల్తు రిం
పౌ పూదండను శీర్షమం దునుచునట్లై రాజకార్యంబులన్. 21

శా. ఆదుశ్శాసను నూత్నయౌవనమదవ్యగ్రున్ గతోరాజ్ఞునిన్
సోదర్యున్ వరయౌవరాజ్యపదవీశోభన్ బ్రతిష్ఠించి య
జ్ఞాదిన్ బ్రౌఢపురోహితాజ్ఞఁ గాని సమ్యగ్రీతి నుత్సాహియై
మోదంబొప్ప యజించు నాహుతులఁ బెంపున్ గూర్చి వైశ్వానరున్.

గీ. చతురుదధివేష్టితావనీశత్వ మొంది
యెదురులేని రాజాధిరాజిత డనఁగ
స్థిరత నొందియు మీరాక చింత వనరుఁ
దెగనిబలియురవఁగ గుండెదిగులు కాదె. 23

నీ ప్రసంగంబు జనులలో నిగిడెనంతఁ [illegible]

గీ. ~~నీప్రసంగంబు జనులలో నిగిడెనంతఁ~~ [illegible]
(బ) [illegible]బల మగుకీడి పృథుపరాక్రమము గుండె
లవియఁజేయంగఁ దలవాల్చు నధికభీతి
గారుడము విన్న ఫణి ఫణాగ్రంబుభాతి. 24

ఉ. కావుట నెద్దియే న్గపటకల్పన మి మ్మలయింపఁజూచెదుఱ్
గావున శత్రువర్తనముఁ గార్యములుఱ్ విని యెంచిచూచి యా
లా వఱఁగాఁ బ్రతిక్రియ విలంబన మూనక సేయుమయ్య! వా
ర్తావహనంబె మాదృశవిధానము పైకృతి మీ యధీనమే. 25

గీ. వనచరాగ్రేసరుం డిట్లు పలికి మేలు
పసదనం బంది వెడలినఁ బాండు నగ్ర
తనయుఁడును ద్రౌపదీగృహాంతరముఁ జొచ్చి
సకల మెఱిఁగించెఁ దమ్ములనికటమందు. 26

—* ధర్మజునకు ద్రౌపది హితోపదేశము *—

ఉ. ద్రౌపది వైరిపెంపు విని తాఁ బలికెఱ్ మును ధార్తరాష్ట్రరా
జాపశదుం డొనర్చినమహాపదలుఱ్ గురురాణ్మహాసభా
వ్యాపృతి రాజసూయసవనావభృథప్లవనాతిపూతకే
శాపహృతిఱ్ ఘటించినయనర్థము ధర్మజురోష ముబ్బఁగఱ్. 27

చ. వనిత స్వతంత్రయై తెగి భవాదృశపండితసన్నిధిఱ్ వచిం
చిన దెదయేఱ్ దిరస్కృతిగఁ జెల్లు టెఱుంగుదు శాసనంబునై
నను నరిదుష్కృతుల్ మనమునఱ్ బడి ప్రియ్యెడ నాఁగలేక యి
ట్లనియెద, సాధ్వి కిట్టి దసదైన క్షమింప నమస్కరించుచుఱ్. 28

శా. మీ వంశంబున నింద్రతుల్యు లగుభూమీనాయకుల్ దీర్ఘకా
లావిచ్ఛిన్నవిభూతి నేలికొను రాజ్యం బిట్లు చేసేతులఱ్

note:- "[illegible] ప్రసంగేన" అనెడి మూలవాక్యమున [illegible]
[illegible]
[illegible]

బోవన్ బీడితి రీరు, మత్తకరి పూవుంబె ర్విసర్జించు నా
తేవన్, గ్రమ్మఱఁ గైకొనన్ దగినధాటిన్ గల్గు టం చెంచెదన్.

గీ. మాయదారుల దెసఁ దాను మాయదారి
కానిమాధున కగునవమాన మెపుడు
కంకటము లేనిమైఁ జొచ్చుకఠినశరము
గతి శఠుఁడుఁ గాఁడె ప్రాణవిచ్యుతికరుండు. 30

చ. అనురతసాధనంబు, కులముం దభిమానము, మైత్రి మున్నయే
జనపతి-తాము దక్క-- కులజన్, గుణసక్తను, జితవైరిల
క్ష్మిని, నిజభార్య నట్లు పరిశీలనఁ గావక యొండ్లచేతులన్
దనకుఁ దనంతఁ బోవిడిచి తాలిమి నిల్వఁగలండు భూపతీ. 31

ఉ. వీరుల కేవఁ గొల్వు చెడువీథికిఁ ద్రోపడియుండుమీహృదిన్
ఘోరరుషానలంబు దరికోదె? దహింపదె? యెండుజమ్మికిన్
బారినదావవహ్నివలెఁ బ్రొథశిఖాప్రచయంబుఁ గొల్పదే?
యాటనిచ్చు లోన వెలయున్ గుములన్ దలకొంటె భూభుజా!

గీ. నిగ్రహానుగ్రహసమర్థు నిశితకోప
సరళికిన్ లొంగు స్వయముగా జంతువితతి
కోప ముడిగినవాఁ డిటు కొలుచుజనుల
నటు విరోధుల యాదర మంద లేఁడు. 33

సీ. సమరాంగణంబుల జవనహయాంచిత
గురుతరస్యందనకోటు లందుఁ,
బ్రస్ఫురదాహితాగ్నిస్ఫార తేజంబు
తో గుండె లవియంగఁ ద్రోఁచువాఁడు
నేఁ డద్రిగుహాలలో నీచస్థితిని ధూళి
ధూసరం బగుమేనితోడ, రక్త
చందనాంకముఁ దాల్చి సగము సచ్చినరీతిఁ
గాల్నడన్ దిరుగ నక్కసము లేదె?

గీ. గిరిరథము, రక్తచందనాంకితముఖంబె
యగ్ని తేజంబుఁ గాఁ బొంటిపోయి తనకు

నిలిచెనని తృప్తిఁబడునొకొ? కలఁక వీడి
యరిభయదకేలి, భీముఁ డసహాంబు మాలి. 34

సీ. అద్వితీయప్రతాపావేశమున ఘోర
సంగరరంగస్థలాంగగతుల
సవ్యాపసవ్యభాస్వజ్జ్యానినాదముల్
భూనభోంతరముల బోరుకొలుపఁ
బ్రళయమేఘాసారపటిమ శిలీముఖ
వర్షముల్ పఱపి తీవ్రింపుటలుక
నుత్తరకురుభూమి లొక్కుమ్మడిగ గెల్చి
హేమరాసులఁ దెచ్చియిచ్చె నాఁడు

గీ. నేఁడొ? ఋషిశిష్యుఁ డగువటునియతి మీఁకు
గుడ్డ లారిచి యిచ్చెడిఁ గుత్సితవిధి
శక్రసముఁ డైనయాధనంజయుఁడు, దీని
కైన మీమది గోపంబు నూనవలదె? 35

క. నవకోమలాంగు లీకవ
లు వనాంతరకఠినశిలలలోఁ దను వవయన్
సవు రటి శిఖ కటిఁ బడఁగ న
డవియేన్గు లటుండ ధృతిఁగడంగెద రవురా. 36

ఉ. ఇంతటిదుర్దశన్ ధృతి వహించెద రేమని మీతలంపొ! మీ
స్వాంతము వృత్తి యబ్బుర మసాధ్య మగమ్యము, ముల్లు సోఁకువం
తంతయుఁ జింత యేర్పడ దహో! కఠినాపద లిట్లు మిమ్ము నీ
క్రింతలఁ ద్రిప్ప నాదుమది క్రచ్చటి బ్రద్దలుగాఁగ వ్రీలెడిన్. 37

సీ. అభినవవికసత్సుమారామపరివృత
ప్రాసాదసురుచిరాభ్యంతరముల
హంసతూలికలఁ దూఁగాడునూయెలలలోఁ
బవళించి యిరుగడ బహుళగంధ
పరిషిక్తవీజనల్ పరిచారికలు వీవ
హాయిగా నిదురించి రేయిఁ గడపి

వైతాళికోద్గీతవంశకథాస్తుతి
మంగళాదుల నిద్ర మాని లేచు
గీ. మీర లందఱు. శిలలపైఁ గారుకఱకు
దర్భపైన శయించి యుత్తటి శివారు
తంబుల నె మేలుకొనుట కెంతయును వగపుఁ
గినుక మది రేఁగు నెట్టులు మననెడిదాన? 38
చ. పలుచవు లుప్పతిల్లు రసబంధుర మన్నము బ్రాహ్మణప్రసా
దలలితమై యొసంగి ప్రమదంబు లొసంగఁగ నారగించు మీ
ర లిటులు వన్యమూలఫలరంజితులై పడియుంట మీయశో
విలసన మట్లు దేహములుఁ బెంపఱ నోర్చెద నెట్లు భూవరా! 39
చ. మణిమయపీఠికాళి నృపమండలమౌళికిరీటచారుతో
రణజచిరత్నరత్నరుచిరంజితతావకపాదపద్మముల్
వణకుచు వన్యసత్త్వమునివల్లభసంతతఖండితాగ్రముల్
తృణములు దర్భ లుండు వనదేశముఁ ద్రొక్కుట కెట్లుసైఁచెదర?
ఆ. వైరికృతము గాక భగవద్విధానమా
పాటు మీరుఁ దుత్సవముగఁ గాంచు
నీవిపత్తు శత్రుకృత మాట రోసంబు
పెల్లు నామనంబుఁ బెల్లగించె. 41
ఆ. శాంతి వదలి మరల శౌర్యంబుఁ బాటించి
యరులఁ జంపఁ గరుణ నాజ్ఞ నిండు
పగఱ శమముతోడఁ దెగి సిద్ధిఁ గొన భూమి
పతులనా నిరీహ యతులఁ గాక? 42
గీ. తేజమున మిన్నలై కీర్తిదీప్తులైన
వారు మీబోంట్లె యిట్లు దుర్భరపరాభ
వాగ్నిశిఖ శాంతి వరియింప నయ్యొ! నిలువ
నీడ లే కభిమానంబు నీల్గ దెట్లు? 43
ఉ. రాజకులోచితం బగు పరాక్రమము న్గొను తెంపు లేనిచో
నీజయలక్ష్మిచిహ్నితము లిందఱుఁ గార్ముకముల్ త్యజించి వి

భ్రాజితపావకాహుతుల భక్తి యజింపుఁడు మానివృత్తి; నే
లా ? జడతన్ బ్రభుత్వమున కవ్వల ముక్తికి రెంటికిన్ జెడన్. 44

శా. ఆహా యెక్కడ లేదు ? గెల్పుఁగొన రాజ్యశ్రీక్రియన్ సంధిత
వ్యాహారంబుల రంధ్రము లెన్నుమకి స్వార్థావాప్తిఁ బొంపొందుటల్?
బాహాటంబునఁ జాటు గండముల నుత్పాదించుశౌర్యంబు నెం
దేహంపీరుఁడు సైఁచు ? మాముఖములందే ప్రోద్దు వాడ్పుత్తెనే. 45

ఉ. ఎండయు వెల్గు మాయ సమయేరితసద్విధి నబ్ధిఁ గ్రుంకియున్
పొండి తమంబుఁ జెందురవిఁ బ్రేముడితో దినలక్ష్మి చేరున
ట్లుండఁ దొలంగి పెన్నపథ మారయ నుగ్రవిపత్తులందు ని
ట్లుండిన మిమ్ము రాజ్యరమయున్ మరలన్ వరియించుఁ గావుతన్. 46

రెండవసర్గము.

పంచ. హితోపదేశమై మహార్థహేతుయుక్తమై మనో
హితానుసారమైనస్వప్రియేరితంబు యోగ్యమున్
మతిన్ వృకోదరుండు రాజమాళితోడఁ బల్కె యు
క్తితర్పితం బుదారసారదీపితంబు వాక్యమున్. 1

ఉ. క్షత్రికులాభిమానవతి చాన సమస్తముఁ జక్కనెంచి స
న్నైత్రి చెలంగ దేవగురుమానము మించిన మేలివాక్కు స
ర్వత్ర మహాద్భుతంబుగ నవారితమాగతి నొప్పఁబల్కెనే !
పాత్రము శాస్త్రబద్ధము శుభప్రతిపాదకమై యొసంగఁగన్. 2

స్ర. గంభీరావర్తనక్రగ్రహణభయసమాక్రాంతకల్లోలదుష్ప్రా
రంభం బంభోధి దాఁటన్ బ్రబలుఁడును ఘనత్రాసమున్ జెందునట్లే
సంభావ్యానేకసంధిశ్రమయుతకటురాజ్యవ్యవస్థార్థనీతిన్
శుంభత్పాండిత్యశౌండులౌనెరవెఱతురనంజోద్యమీయర్థవాక్యుల్.

చ. ఘుటిక యొకింతయే యయినఁ గోటిగుణంబు గుణంబు పథ్యసం
కటమున కేమి? యట్లు సతి కర్జముగాఁగ వచించుసూక్తి మి
క్కుటముగ రాజ్యసంపదలఁ గొల్పఁగఁ జాలినదాట దాన నొ
క్కట నొకయింతయుద్ధమును గల్గిన నేమగు గ్రాహ్యమౌఁ జుఁడీ !

ఉ. త్వాదృశపండితు ల్గుణహితశ్రవణు ల్గద ; లోకమందు “బా
లాదపి” యన్నసూక్తి ప్రబలంబ సుసంగత మైనన్యాయని
ష్పాదన మూను స్త్రీజనవచస్తతులుఁ గ్రహణాతియోగ్యముల్
పైదలివాక్య మర్థరసబంధురమౌటఁ బ్రపంచనీయమౌ. 5

ఉ. కొట్టినపిండు మీకు నృపగుహ్యచతుష్కళ ; లెందు నెట్టి సం
ఘట్టనల న్వివేకమునఁ గ్రాలు భవన్మతి నిండువాఁడిఁ జే
పట్టినమేల్మి ; నోనృపతిభాస్కర ! నేఁ డిట రొంపిఁ జిక్కి య
ట్టిట్టన లేని హస్తిగతి నిట్లు కలంగి నశింప నేటికో ? 6

గీ. దేవతలుఁగూడఁ బొగడెడు నీవిధిజ్ఞ
వృత్తి నిటుఁ గొద్దిపగఱ నికృష్టచర్యఁ
బురుషకారంబు నశియించిపోవునేని
నింతకంటెను గష్ట మింకెద్ది కలదు ? 7

గీ. అరులసంపద తుదిఁ జెడునట్టిదైన
సైఁచు విఘ్నం బొకప్డేని సైఁపఁబోఁడు
కడకుఁ బెంపెడుతాత్కాలికక్షయంబు
నదనుఁ గని సైఁచుఁ బ్రతికృతి నాచరించు. 8

చ. కుశలుఁ డుపేక్షసేయుఁ దనకుం జెపుదుర్గతి శత్రుఘోరదు
ర్దశ కవల న్గడు న్దడవుగల్గ జనించు నెఱింగెనేని; నా
కృశతఁ దొలి న్ఘటిల్లుఁ దనకేనది తోఁచినఁ దత్క్షణంబె త
త్ప్రశమనకృత్యము న్సలుపు; పార్థివ! యీమనపాటు సహ్యమే ?

వృత్తము. సకలవిధముల శాత్రవుఁడు బలశాలియై పెనుపొందఁగా
వెకలు లగుచు నుపేక్షఁ గొను పృథివీపతు ల్సెడ కుందరే?
ప్రకటశుభగుణరక్ష వెలసెడు రాజ్యలక్ష్మి త్యజింపదే?
వికలమతులయి పిలుకడఁక వివేక మొందనిమూఢులన్. 10

ఉ. ఏవిధిచేతనో యొకట హీనత నొందినన్నైనఁ దెంపు స్వా
భావిక మైనయుత్సుకతఁ బాయనినిష్ఠురకార్యదక్షుఁడే
నావిభునిన్ బ్రిజల్ గడు సహాయ మొనర్చి సముద్ధరింతు రే
త్రోవనొ పూని శుక్లశశిత్రోఁడగు భూత్యభివృద్ధి యొప్పఁగన్ 11

గీ. చారుసప్తాంగవృద్ధికిఁ గారణంబు
భవ్యపంచాంగనిర్ణయపటిమ సూవె
దైవనియతిని జనులట్లు తద్బలంబె
పనుల సమకూర్ప దక్షత ననుసరించు. 12

ఉ. ఉన్నతమున్ బ్రియంబునయి యొప్పుమహాపద మొందఁగోరు శౌ
ర్యోన్నమితాభిమాని పతనోగ్రితఁ బాపఁగ నాత్మశక్తిసం
పన్నతయున్ స్వయంకృషియె పట్టని నమ్మును; తాఁడి నెక్కువా
రి న్నగయింతు రెందనుక? భృత్యభృతుండును శౌర్యవంతుఁడే?

ఉ. విక్రమహీను నాపదలు పిల్లుగ పోఁడు; విపన్నభావికా
లక్రమమెల్ల వక్రిమగు; లగ్గఱువాని కగౌరవంబు ని
త్యాక్రమణంబునన్ ముసురు; నట్టినికృష్టుని రాజ్యలక్ష్మి యెం
దేక్రియ మెచ్చి కోరు నొకయింత హసించి తొలంగకుండఁగన్ 14

గీ. ఉన్నతికిఁ జేటుఁ గూర్చునుద్యోగశూన్య
జడత చాలును జాలును జాలునయ్య
పట్టుపరాక్రిమలభ్యసంపత్సమృద్ధి
చెడి నిరుత్సాహు లగువారిఁ జేరునయ్య? 15

క. సమయావధి చనునంతకు
శమ మూనుద మన నరేంద్రసంపదఁ జిరకా
లము రుచిఁ జూచి సుయోధనుఁ
డమరించునె మనకు? వానియనయ మెఱుఁగమే? 16

గీ. కాదు, తనయంతనే వైరి నీదురాజ్య
మంతయు నొసంగు ననుకొంద మపుడు జగము
లెఱుఁగు మాభుజపుష్టి కహీనపౌరు
షంబునకు సుతయుఁ బ్రయోజనంబు కలదె ? 17

చ. స్వయముగ మన్నిగొన్నగజసారమదాంచితభూరికుంభసం
చయములఁ గాదె వర్తనము సల్పు మృగేంద్రము? శూరలోకమం
తయుఁ దనదీప్తికిన్ లఘుతఁ దాల్చు మహాపురుషుండు కీర్తిసం
క్షయముగ ముండబత్తెము మెసంగుచు నన్యభృతిన్ జరించునే ?

త. జని క్షణాత్మక మానుషంగికసంపదల్ ఘనతుల్యముల్
మనుఁ జిరంబుగఁ గీర్తియొక్కటె ; మానియౌ పృథివీశ్వరుం
డనయ మన్యనృపాలశౌర్యభయావహం బగు నిత్యకీ
ర్తినె వరించును గాని యుద్ధగతిన్ ద్యజించునె జంకునన్. 19

గీ. బూడిదను గాలుసేతులఁ బోగుఁజేయు
జనుఁడు మండెడువహ్ని నిఁ జెనకఁజనఁడు
మాని సుఖముగ దేహంబునైన వదలు
శౌర్యసంపచ్ఛరీరంబు జార్చుకొనఁడు. 20

చ. ఉదుటున మిన్నుముట్టెడుపయోధరపంక్తులఁ జూచి మించుటు
న్మదమున మాఱుగర్జనల మార్గాన రేఁగు మృగేంద్రు మేటికో ?
యెదుటియశోవిశేషము సహింపమి యెందుఁ బ్రతాపదీప్తి కా
స్పదు లగువారినైజ మనవద్యమహోత్కటకీర్తిఁ గోరుటన్. 21

గీ. మీ నిరుత్సాహమునఁ బూన్కి మిడుకకున్న
నింత కరులు విపత్ప్రాప్తి వంతఁ గనరె ?
మాంద్యముఁ ద్యజించి గురువిక్రమప్రకర్ష
కుత్సహింపుఁడు విహితజనోత్సవముగ. 22

స్ర. ఆశామత్తేభముల్ 'ఛీ' యనుచు నిజకరన్యాసతన్ దాఁకుపోల్తి
న్నాశంబున్ గూర్చుతీవ్రోన్నతగతి వెలయ న్వచ్చునాల్గబ్ధులో నాఁ
గా శక్రోరుప్రతాపుల్ ఘనులు నలువు రుగ్రంబుగా నీదుతమ్ముల్
పాశాదుల్ దాల్చి చెందన్ బరులు రణమునన్ బార కేరుండువారల్

గీ. అరికృతావజ్ఞ మీహృదయంబునందుఁ
బ్రజ్వలించినకోపాగ్ని పరవధూరు
నేత్రనిర్యదమంగళనీరపాత
ములఁ బ్రశాంతిని బడయంగవలదె చెపుమ. 24

—* ధర్మజుఁడు భీమునకుఁ గ్రోధోపశమనంబుఁ జేయుట. *—

ఉ. మత్తగజేంద్రమున్ గ్రమత మావటివాఁడు శమింపఁజేయు న
ట్లత్తఱిఁ గోపఘూర్ణితు మహాత్తరమన్యుపరీతఘోరవా
గ్వృత్తుని వాయుపుత్త్రుఁ బృథివీపతి సాదృతి శాంతమానసా
యత్తు నొనర్పఁ బల్కె బహుళార్థరసాయనభవ్యమాధురిన్. 25

చ. మసకలు లేక పైమకిల మాపినయద్దమునందు బింబమ
ట్లు సకలసత్ప్రమాణకము లోపము లేనిసమగ్రసౌష్ఠవ
ప్రసరకమై మనోజ్ఞరసబంధురమంగళసూచకంబునై
యెసఁగుత్వదీరితోక్తి భవదీప్సితమున్ వెలిపుచ్చె నిమ్ముగన్. 26

గీ. విశదపదమై మహార్థసంవేష్టితమయి
మహితసందర్భశుద్ధితో మలసి, యెందు
నేని బునరుక్తి వ్యర్థోక్తి లేనియట్లు
పల్కితి సమర్థహితవాక్యపటిమ మెఱయ. 27

గీ. యుక్తినిగమావిరోధంబు నొప్ప నిట్లు
శాస్త్రవిహితప్రసంగంబు సలుప నున్న
యున్కి నెవ్వని కగు? నీదు యోజనలకుఁ
దమ్ముఁడా! మెచ్చుకొంటి స్వాంతంబునందు. 28

ఉ. ఐనను సంశయంబు విడదయ్యెడుఁ గార్యము నిర్ణయింప; నిం
కైనవిభూతి నున్నయభియాతినృపాలకుఁ డంతసుల్వగాఁ
బూనునె భేదకారణముఁ బోలిచి సంధి నొనర్ప? రూక్షమహా
మానసవృత్తి రెంట నఱుమన్ దగునిశ్చయ మేమి చిక్కెడిన్?

గీ. మంచి సెడు గెంచకయ సాహసించువాని
కగు ననర్థోదయములు ప్రత్యంతరమున
బాగు నోగెంచి పనిఁబూనువాని సంప
దలు వరించు గుణాకాంక్షఁ దమకుఁ దామె. 30

గీ. కావ్యబీజాళిని వివేకకంకణముల
నించి పాలించువానికే నిండుఫలము

లంబుదమువలె వాఁడె లోకాగ్రపీఠ
వర్తియై సంతతసుఖంబుఁ బడయుచుండు. 31

గీ. సాంప్రదాయికశ్రుతమె భూష యగు నరున
కాశ్రుతమునకు శాంతియే యాభరణము
ఉచితవిక్రమమే నగ యోర్పునకును
న్యాయసిద్ధియె తొడవు శౌర్యానుగతికి. 32

ఉ. ఎక్కువగాలి సోఁకఁ జలియింపనిదీపము చేతఁ జీఁకటిం
జిక్కినవస్తువుల్ తెలుపఁ జెంది కనంబడునట్లు కార్యపుం
ద్రొక్కటఁ జిక్కుబుద్ధికి నిరూఢిగ నర్థాకృతిన్ వచించుఁ బెం
పెక్కువివేకబద్ధగతు లెందు బహుశ్రుతశాస్త్రవాక్యముల్. 33

మణిగణనికరము. అనుభవపరు లగునధికగుణులతో
వనె నడచుకొనినఁ బఱగును శుభముల్
•కను గలిగిననడకను విధిహతిచేఁ
గను నసుఖములు సుఖము లనవలయున్ 34

చ. గెలుచుతలంపె యున్నఁ బరకీలితదుష్కృతినైనకోపమున్
మలచి, భవిష్యదర్థఫలమానముఁ జక్కఁగ నెంచి యోగ్యవే
ళల ననుకూలపౌరుషబలంబుల మేలియుపాయమున్ బ్రవ
ర్తిలఁ జరియించి పూర్ణజయదీప్తిని నేర్పరి సిద్ధినొందెడున్. 35

మందా. భానుండైనన్ జగ మఖిలమున్ బ్రాము నిండౌ తమంబున్
బోనూకున్ దా నుదయశిఖరిన్ బుట్టు మున్నే; యెటుల్ మే
ధానైశిత్యం బసుర మొదలన్ దాల్మియైఁ గ్రోధజాతా
జ్ఞానంబున్ బో నడఁపఁదగు నిష్టప్రవృద్ధిన్ గనంగన్. 36

గీ. సహజకోపంబు గలబలశాలి మోహ
జనితకోపప్రకోపంబు జార్పలేఁడు
కృష్ణపక్షేందుకళఁ బోలి కృశత నతని
సకలశక్తులు సంపదల్ సమయుఁజూవె. 37

మ. ఋతుకాలంబుల యోగ్యదీప్తిఁ గొని యర్చిష్మంతుఁ డెట్లీజగ
త్స్థితి నౌన్నత్యమునన్ జరించు నటు ధాత్రీజానియున్ రాజ్యవ

ద్ధతులర్ మిక్కిలికోప మెక్కువమ్మృదుత్వ౦బూన కాయాపరి
స్థితులర్ మేలగున్యాయవృత్తిఁ గొనినర్ శ్రేష్ఠత్వముర్ జెందెదర్.
చ. సిరి శరదభ్రచంచల, వశీకృతి కందక యింద్రియంబు లు
ద్ధురమదవాజిరీతిఁ జెడఁదూఁకు స్వభావమునర్ జెలంగు, సు
స్థిరత సిరుల్ గనం గలవె ? తెంపు, వివేకము, మంచి, నిండు ని
బ్బరము, వహించి రెంటిఁ దగుపాటునఁ బాలనఁ బూనకుండిరర్.
గీ. తత్తఱించుమనంబునర్ దఱి నెఱుఁగక
పొలుచుసంక్షోభ ముడుపంగవలయు మేటి
ధీరతర్ దాల్చి ; యబ్ధి గంభీరవృత్తి
శ్రేష్ఠుఁ డనుకీర్తి నెట్టు లార్జించెఁ గనుము. 40
గీ. శ్రితముఁ గల్గియు దేహశత్రులి నడంప
లేనివాని సిరుల్ పట్టులేక పేరు
మాలి నశియింపవే క్షణమాత్ర ? పవన
తనయ ! కసి కింత స్వేచ్ఛ నిచ్చినను మేలె ? 41
చ. అరికృత మైనపాటున మహత్తరకూపమునందుఁ జిక్కి ని
బ్బరము వహించి కల్గినయుపాయము దాఁటునుపాయ మెన్న కా
తురమునఁ దీవ్రకోపమునఁ దుందుడుకుల్ రచియింప మేలె? మా
యురె ? యధరోష్ఠపీడనకు నున్నదె లాభ మశక్తకోపికిర్ ? 42
చ. ప్రకృతిజనుండు వోలె ధృతిఁబాయకు మన్న ! భవిష్యదర్థదీ
పకత పురాకృతోరుకృతిబద్ధముగాఁ గను మన్న ! ముప్పు లొం
దక పరిపంథినాశన మొనర్పఁగ నోర్పును మించుమేలిసా
ధకము లభింప దన్న ! విహితం బిది యెన్నఁగ దన్న ! పవనీ! 43
మ. మనకాప్తుల్ సహజానురాగపరులా మానోగ్రు లాయాదవుల్
మనలర్ వీడి సతంబుఁ గౌరవులసమ్మానంబె యాసింప శే
పునఁ గాలానుగతిర్ దదుజ్జ్వలబలమ్ముల్ మఱి విజృంభింప మీ
ఘనశౌర్యంబును దోహదం బిడ నశక్యం బంచు నే సోదరా! 44
ఉ. కాలవిరోధతర్ మనకుఁ గల్గినదైన్యము నాత్మసిద్ధి గాఁ
బోలుటయుర్ సుయోధనునిఁ బొందినయట్లు నటించుచుంద్రు గా

కోలములందుఁ బ్రాణతతు లుండునుసు మ్మిట యాదవాళిచు
ట్టాలకు మిత్రకోటి కచటన్ గలతక్కినవారివారికిన్. 45

ఆ. మనము వైరికొఱ్ఱకొనినకాలావధి
గడపఁదగునె? తీఱఁ గడపినంత
నినుఁడు పొడిచి పద్మినిని చేర్చుగతి వీరుఁ
గలనఁ బొడిచి తేర్పఁగలరు మనల. 46

మ. ఎదరిన్ సుల్వన గెంటి కొంటి ధర దాశేపూని నిర్జింప సం
పదఁ గొల్పోయినరాజు లంద ఱిపు డస్మత్పక్షమై రన్నదు
ర్మదుఁ డీయాదవులన్ దదీయహితసమ్మానంబునన్ జూచునే ?
యది వారైతురె? మానవంతు! లోకమర్త్యవ్యక్తి సైఁపం డనన్.

ఉ. భూరిరమన్ వరించి కడుఁబూనికఁ దాల్చినస్వల్పసౌమ్యతన్
జేరినవృద్ధిసంపదలచే వినయప్రతిబద్ధపూర్వవి
స్తారమదంబుపొంగుల నెసంగు నిసర్గదురాత్ములందుఁ జే
కూరునలంతియున్ మరలఁ గొంచెపుకాలమునన్ నశింపఁగన్. 48

క. తప్పక మూఢుం డగును గ
కుప్పతి మదమానకలితకోపనుఁ డగునే
నొప్పదు నయ మతిమూఢున
కెప్పుడుఁ ద్యజియింత్రు ధర్మహీను జనంబుల్. 49

క. ప్రతికూలఘోరపవనా
హతి సడలి కలంగువేరు లమరుతరువున
ట్లతిబలుని వైరి నపరా
గతిరస్కృతప్రకృతివర్గు క్షమగలఁ డార్చున్. 50

గీ. అంతరంగికమంత్రిజనాళిలోన
సుంతయుప్రీతి వఱలిన సుడుచు నధిపు;
కొమ్మ లొఱయుటఁ గల్గినకోలఁదివహ్ని
యద్రివన మెల్ల దహియించునట్లు గాఁగ. 51

చ. అనయము దుర్నిసీతిపరుఁడై పయిఁబూనిన శాంతమేని పీ
డినతనశత్రుభూపతి గడించిననశ్వరసంపదున్నతిన్

మనమున నైఁచుఁ బ్రాజ్ఞుఁడు, ప్రమాద మొకింత దురాత్మవృత్తసోఁ
కినఁ గడుసుల్వునన్ దనకు గెల్పు లభించు టెఱింగియుండుటన్.

క. సారకోఁత నొరగుతీరము
నురువేగనదీప్రవాహ మొగి ముంచునటుల్
పరిభావితబహిరంతర
నరు భువి విజిగీషు వల్లనన్ గ్రొంతిఁగొనున్. 53

—♦ ధర్మజునొద్దకు సాత్యవతేయు లరుదెంచుట ♦—

చ. సిరిఁ గొని సిల్గులన్ బఱపు చెన్నఁటిఁ జంపుట యెప్పు డెప్పుడన్
త్వర క్షుభితాత్ముఁడౌ ననుజుఁ బావని సౌమ్యు నొనర్పఁ గష్టబా
హిరము నయానుకూలముగ నెంచి మృదూక్తుల దిద్దుధర్మభూ
వరుదరి కేగుదెంచె భగవానుఁడు వ్యాసుఁ డభీష్టసిద్ధినాన్. 54

గీ. పాపములఁ గాల్పఁగా దావవహ్నిశిఖలు
క్రూరతిర్యక్కులకు శాంతిఁగొలుపుచలువ
లరయ నానంద మిడునమృతాంశుకరము
లామునీంద్రునిచూడ్కు లత్యద్భుతములు. 55

గీ. తలఁపనితలంపుగా మహాద్దర్శనమున
మ్రోలఁ బొడసూపునాపుణ్యమూర్తి నఘుగ
శాపవారకు మునినృపభాగ్యగణ్యు
నబ్బురంబున ధర్మజుం డట్లు చూచి. 56

ఉ. బంగరుకొండకొమ్మువయిఁ బచ్చన యొఱ్ఱన చుట్టుఁగాయ శ్రీ
విం గనుపించుప్రద్దువలెఁ బింగళదేహరుచుల్ నవారుణా
భం గొనువల్కలప్రభలపై నొలయన్ బటముల్ చలింప ను
త్తుంగపరార్ధ్యపీఠమునఁ దొందర నుద్ధతుఁడై నిలంబడెన్. 57

ఉ. భక్తియు శ్రద్ధయున్ వెలయఁ బార్థివుఁ డాపిదపన్ మహాగురు
ప్రోక్తవిధంబునన్ నియమపుంగవు నర్ఘ్యసమర్చఁ జేసి యా
సక్తిఁ దదాజ్ఞఁ గైకొని వెసన్ దనపీఠ మలంకరించె ధీ
యుక్తులయందు విద్య వినయోద్గతిభాతిగఁ గీర్తికాముఁడై. 58

చ. నగవునఁ దోఁచుదంతరుచి నాఁకెమ్ములై పెదవు ల్వెలుంగ, దం
డిగఁ దనతేజ మెల్లెడ నటింపఁగ మానికి నాభిముఖ్యమా
ర్తిగ నట నున్న ధర్మజుఁడు దీప్తబృహస్పతి కున్ముఖుండుగా
నగపడుపూర్ణచంద్రరుచిరాధికలక్ష్ములఁ గూర్చెఁ బెల్లుగన్. 59

మూడవసర్గము.

వ్యాసులు మంత్ర ముపదేశించుట

సీ. శరదిందుచంద్రికాసమమనోజ్ఞప్రభా
పటలి యుబ్బునఁ బ్రాంశుభాతిఁ దోఁచి
నీలాంబుదచ్ఛాయ నెగడుమేనున జాళు
వావన్నెజడ తటిద్భ్రాంతి నీన
భూతిరేఖలతోడఁ బొందినమైచాయ
మింటియాగడపమేల్మిని రహింప
మందహాసము సుధాస్యందికటాక్షంబు
సురభిశ్వానిలముమచ్చునఁ జరింపఁ
గీ. దనువుఁ దాల్చినశుద్ధసత్త్వం బనంగ
మహిని బ్రత్యక్ష మగుచంద్రమౌళి నాఁగఁ
బరమసౌఖ్యానుసంధానపరపవిత్ర
మహితసుజ్ఞానశోభతో మలయువాని. 1
గీ. నిండుసాధుత మోమునఁ దాండవింప
రూపవిస్ఫూర్తి యతిలోకరూఢి నింప
ము న్నెఱుంగనివారుఁ గన్గొన్నతోనె
స్నేహసంపూర్ణచిత్తులై చేరువాని. 2
మ. తనయంతఃకరణప్రవృత్తియును శాంతంబౌట సౌమ్యాకృతిన్
ఘనతన్ వెల్లడిగాఁగ నేర్పునఁ గటాక్షశ్రీలనే రూఢిఁ జెం

దినవిశ్వాసము నైజసౌమ్యతయు సందీప్తంబులౌ భావలన్
నినుపం జాలుమహాత్ముఁడై వెలయువానిన్ భద్రసంధాయకున్.

గీ. ధర్మనిర్ణాయకము లఘుదళనపదము
లైనవేదంబులను దక్షుఁడైనవాని
నట సుఖాసీను వ్యాసమహర్షిఁ జూచి
రాకకును హేతు వెఱుఁగ ధర్మజుఁడు పూని. 4

కవి. కలుగఁగఁబోవుచుకర్మఫలంబు లఖండజయం బిడఁగాఁ దగు మీ
విలసితదర్శనభాగ్యము మాకు లభించుట మేఘము లేనిజముల్
గలసనకిరియ లెల్ల మహత్తరకామదముల్, ద్విజులున్ ఋజువా
క్కులు, పలుకాఁపురముల్బహుమానితకూటములయ్యె మునిప్రవరా!

మ. అరవిందాసనుభాతి లోకగురువిఖ్యాతాభులౌ మీమహా
త్తరసందర్శన మొందమోఘమగు నర్థాతిరేక సిరుల్ పొర్లు, దు
స్తరదుఃఖంబులు తర్లు, సర్వపురుషార్థంబుల్ శుభాంతంబులౌ
గురుకీర్తుల్ విలసిల్లుఁ గాఁదగనికోర్కుల్ గల్గ వెందేనియున్. 6

ఉ. చల్లనిచందమామ వెదచల్లెడివెన్నెల నామనేత్రముల్
చల్లఁబడంగ లే దిపుడు శాంతతఁ గైకొనె, నైన నుల్లమున్
బెల్లలయించు బంధుజనవిప్రతిపత్తి వియోగమున్ మునీ
ట్పల్లజ! తావకాంతికపదస్థితియున్ దయకల్మి నొందియున్. 7

ఉ. తాము నిరీహు లైనజడదారులు కావుట నెద్ది కోరి మీ
రీపయి రాక నాఁబోసఁగదే మదధీనముఁ గోరు దీరు మీ
ధీమహిమాంచితంబులును దీపితమంగళవృత్తికంబులౌ
శ్రీమహితోక్తులన్ వినఁగఁ జెందుఁగుతూహల మాత్మలోపలన్.

మ. సహజౌదార్యమహామనస్వి యగురాజన్యుండు మేల్మాటపొం
దు హితంబూని వచింపఁ దజ్జయమునందున్ దృష్టి సారించి నిం
డుహ్వాదిన్ యోజన మూని యర్థగరిమన్ దొల్లాడువాక్యంబులన్
మహనీయుం డగువ్యాసుఁ డిట్లు పలికెన్ మాధుర్యధుర్యంబుగన్.

గీ. ఇహపరశ్రేయమును సంగ్రహించుజనులె
బాంధవులలోన వ్యవహరింపంగవలసె

నేనిఁ దుల్యప్రవృత్తి వహింపవలయు
నట్టిచోఁ జెప్ప నేటికి యతులమాట. 10

ఉ. ఏనను దావకీనసుగుణాదుల ముగ్ధత సంక్రమించునా
మానస మిందు నీదెస భ్రమల్ గొని వ్రాలెడు; నీతరాగులై
పూనుముముక్షువుల్ పురుషపుంగవులున్ గుణపక్షపాతు లౌ
కే నిజ మంతమాత్ర వికటింపరుసూ తమతుల్యవృత్తిలోన్. 11

శా. కారే మీరును బుత్త్రి? లర్థాగుణులై కౌరవ్యులన్ మించరే?
సారం బాధృతరాష్ట్రచిత్తమునకున్ స్పష్టంబు గాదే? మిమున్
గ్రూరత్వంబున వీడువానిజని మాకుం జూడ వ్యర్థంబు, దు
ష్ప్రారంభంబున భోగతృష్ణఁ గొన మోహం బంధుఁ గావింపదే!

మత్త. ఇట్టివానికి నర్థసిద్ధి రహించునే త్యజియింపదే?
గట్టిసంశయ మీఁగ దుష్టులు కర్ణముఖ్యులె యోజకుల్?
దోట్టుదుర్జయయోగముల్ జయదోషకారణభూతముల్
పుట్టుఁ బూర్వము మాపి యెప్పుడు భూరికష్టముఁ గొల్పెడున్. 13

చ. వినమిడి చీరె లూడ్చుకొని పీటికిఁ జిచ్చిడి కానఁ ద్రోసి వె
క్కసముగ ధర్మహీనులయి క్రౌర్యముఁ బూని యరుల్ శతింప నె
ట్టిసమయమందుఁ గష్టము ఘటిల్లనియట్లు మఱెంతపూన్కితో
నెనఁగెడు ధర్మమందు భవదీయము నిద్దపుఁ బ్రేమ ధర్మజా! 14

మ. శమమే పూనిన నిన్ను మోసమున రాజ్యభ్రష్టుఁ గావించి వై
రి మహాధర్మపరిచ్యుతిన్ బ్రజలు గర్హింపన్ గనెన్ బైన ను
త్తమసాహాయ్య మొనర్చె నీకు భవదుద్యద్ధర్మమార్గానుగ
క్రమశీలాతిబలంబు దాన నతిలోకశ్రీల రాజిల్లుటన్. 15

లయవిభాతి. అరు లాడిచికొనినటులు మరలఁ గొన నగునె ధరఁ
బురుషశరబలములను బరఁగకయ నీకున్
బరు లిపుడు సకలబలధరు లగుచుఁ గనుఁగొనఁగ
నురుతరము వెలుఁగునను బరువమున నుండన్,
బరికరము లఖిలములు త్వరితముగ నిపుడె బహు
తరములుగఁ గలఁతలకు సరిపడి చెలంగన్

వరమయిన జతనమున కరయుము, సిరుల గెలువఁ
బరమగురుబలమె గడుసరియగుచుఁ దేల్చున్. 16

గీ. క్షత్త్రియుల రోసి ముయ్యేడుసార్లు చంపె
నస్త్రగురుఁడయ్యె గాంగేయునంతవాని
కట్టి భార్గవుఁడును శిష్యుఁ డఱుమ నోడి
యాశ్రియబలానుగము విద్య యని యెఱుఁగఁడె? 17

శా. ఏగాంగేయునిఁ జేర నాత్మబలముల్ హీనంబుగా జంకి యె
ప్డో గర్వంబఱ నోడినట్లు శమనుండున్ దవ్వనం దేగునో
యాగంగాసుతుఁ డల్కఁబూని రణరంగాగ్రంబునన్ ధన్వియై
వీఁగన్ గుండెలు జాఱి పార కెవఁ డుర్విన్ సుస్థిరుం డయ్యెడున్?

మహాస్ర. పరితఃపస్ఫారితోద్యత్ప్రబలతరశిఖజ్వాలప్రసారంబుగా నా
తురతన్ లోకాళిమ్రింగన్ దొడరుప్రళయసంధుక్షితోగ్రాగ్నిపోల్కిన్
గురుకోపజ్వాల రేఁగన్ గొదకొని విశిఖాకోటిమొత్తల్ మహాజిన్
గురుఁ డాకల్పింప మీలోఁగుదురయి నిలువన్ గూడునే యేరికేనిన్?

శా. ఆటోపాక్షినిపాతనంబున నె ధైర్యధ్వంసమున్ గూర్చువా
చాటున్ "భార్గవశిష్యుఁడే" యనుచు నిస్సారత్వమున్ జెందు మో
మోటంబున్ గనుఁ బక్షపాతి యగు నెష్టున్ మృత్యు వాకర్ణనిన్
మీటన్ జాలుదు రేయుపాయగరిమన్ మీ రుగ్రయుద్ధంబులన్?

గీ. తపము కడుఁగష్టమైనను దత్ఫలమునఁ
బొందుసాధవసంపద్విభూతివలన
నొరుల కందనివీర్యంబు నొంది విజయుఁ
డల్లగాంగేయముఖ్యుల నడఁచుఁగాత. 21

ఉ. ధీరుల వారి గెల్వ, జగతీస్థలి దివ్యయశస్సు నొంద, దు
ర్వారమహత్త్వభాసిత మభంగురకీర్తికరప్రభావమున్
సారతరైంద్రమంత్రవిలసద్గురుసిద్ధిద మైనవిద్య నిం
పారఁగ మీరు యోగ్యు లనునాదృతిమైఁ దెలుపంగ వచ్చితిన్. 22

ఆ. అన నజాతశత్రుఁ డర్జునుఁ గొలువుము
గెలువు మనఁగ శిష్యుచెలువుఁ బూని

యతఁ డతిప్రసన్నుఁ డయినసాత్యవతేయు
నంతికంబుఁ జేర నరిగినంత. 23

గీ. అప్పుడప్పుడె నిగుడుసూర్యాతపంబు
చెలఁగి వికసించునాసరసీరుహంబు
పోల్కి వ్యాసముఖోద్గతభూరివిద్య
తేజునఁ జేరె నర్జునోద్దీప్తముఖము. 24

చ. చిరమున నేర్వఁగాఁ దగి ప్రసిద్ధి నెసంగినయోగవిద్య త
త్పరమునుసీంద్రశక్తి ననపాయత నప్పుడె సంక్రమింప గో
చర మగుదివ్యతత్త్వశుభసంగతి, నంధుఁడు దృష్టిఁ గన్నటుల్
నరునయనద్వయం బుదుటునఁ జిర మద్భుతదీప్తిఁ గైకొనన్. 25

ఉ. సూచితభాగ్యలాభమున జొబ్బిలుకోర్కులమేర మేనునం
దేచినయుబ్బు రేఁగఁగ రణైకసముత్సుకుఁ డైనపార్థునా
ర్యోచితసత్తపోనియమ మూనఁగఁ జేసి "జయీ భవా" దివా
చాచతురత్వ మేర్పడఁగ సాత్యవతేయుఁడు పల్కె నిట్టులన్. 26

చ. "విజయుఁడ! యుక్తయోగమున వృద్ధి నెసంగుప్రతాపమూఁతగా
నిజఘనపౌరుషం బరి కనిష్టకరం బగునట్లు లాయుధ
వ్రజము ధరించి మానిజనవైఖరి కర్హములౌ జపోపవా
సజయకరంబులౌ విధుల సల్పుము శ్రద్ధ చలింపకుండఁగన్. 27

గీ. ఇంద్రు మెప్పింపఁ జాలునహీనతపము
విఘ్నరహితంబుగ నొనర్ప వీ లెసంగు
నింద్రకీలాఖ్యగిరిపైన, నిదుగొ ! వీఁడె
యక్షుఁ! డటఁ జేర్చు నిన్ను నాయుత్తముగుమ". 28

క. అని యంతర్హితుఁ డయ్యెను
ముని యంతట గుహ్యకుండు మొనసి నిలిచె న
ర్జునుమౌళి బాదరాయణు
ఘనవచనమె తనకు నాజ్ఞగాఁ గైకొనుచున్. 29

గీ. నరునకును జోతవెట్టి సాంత్వనము లాడి
సానురాగత యక్షుఁడు సఖుఁడపోలె

మొలఁగెఁ; విశ్వాస మింతలో వెలయుఁగాదె
సాధుసజ్జనసాన్నిధ్యసంగతముల. 30

గీ. మరల నుదయింపఁగ నినుండు మలయువేళ
ముసుఁగు వడుమేరుకుంజదీప్తులఁ, దమంబు
పగిది, నభ్యుదయార్థమా పార్థుపోకఁ
జతురు లగుపాండవుల సోఁకె వెత క్రమమున. 31

ఉ. కార్యఫలం బసంశయము కావుటఁ గల్గినకౌతుకంబుచేఁ
దిర్యగపాస్తమై నడలఁదేఱువియోగజ మైనచింత సా
దర్శమహానురాగమునఁ దా నతిభారము నొందియుఁ గళా
ధుర్యులు నల్వురుఁ సమతఁ దోఁకొనఁ దేలికవై కనంబడెఁ. 32

చ. స్వయమ్ముగ ధీరశేఖరులు, వ్యాసమునీంద్రునివాక్యమందుఁ బ్ర
త్యయమును బొందు, వైరినిచయపరిబలీకృతకోపవర్ధితం
బయి జయశీలమై వెలయునర్జునువీర్యము జ్ఞాతపూర్ణని
శ్చయ మగుటన్ వియోగజవిచారము వారల నిల్వకే చనెన్. 33

ఉ. వారల నిల్వలే కడలి పారువియోగజదుఃఖ మేకమై
చేరెను "బిళ్ళపెట్టుగ" నుసింగొని కృష్ణను, వాసరంబునన్
దోరపువెల్గుతో నడుచుతొల్లిఁటినాలుగుజాములన్ గడున్
దూరత వీడి కృష్ణనిశ దూఱెడుచీఁకటిరాశియో యనన్. 34

— ద్రౌపది పార్థు నుత్సాహపఱచుట —

ఉ. అంగన పార్థుఁ జూడఁ గడునక్కసమందియు మంచునీటితో
బ్రుంగినవారిజంబులను బోలి నవాశ్రునిరుద్ధ మైనక
న్నుంగవ మూయ దాజలమునన్ గెడపంగ నమంగళంబు శం
కం గొని ప్రేమ, కాంతుజయగౌరవ మిట్టటు నూఁప ధీరయై. 35

మ. సరసాన్నం బటులేనిప్రేమ నిడ నంజల్యగ్రతన్ బాంధుఁడౌ
నరుఁ డాసంబళమున్ గ్రహించుగతి నందం బై పొరల్లేక ప్రే
మరసాపూరితమై మనోజ్ఞ మగుభామాదృగ్వితానంబు నా
నరుఁ డంతఃకరణప్రసన్నతఁ గొనెన్ బాథేయబుద్ధిన్ దమిన్. 36

ఉ. వేసఁగి వేఁడిఁ జిక్కినది భీకరవన్యమదేభఘట్టనన్
గాసిలుపోల్కిఁ ధైర్యము కకావికలైనఁ జలించి దీనయై
యీసతి, రాజపుత్రిక, ప్రయత్నముతో వగ డించి యశ్రువు
ల్లో సమయించి యీరెలుఁగులో నుడి తొట్రిలఁ బల్కె నిట్టులన్.

గీ. శాత్రవులమాయచే వడిచనినభూతి
కట్లు మాకు నుద్ధారకుఁ డగుదు వీవ
కష్ట పూతప, మాసిద్ధి కనకు చిత్త
వికృతి మాయెడఁ బాటున వీరవర్య ! 38

ఉ. కాంతుఁడ ! నాయెడన్ మిగులఁ గల్గినప్రేమకు నిట్లు దూరమై
యెంతకు నోర్తునంచు నొకయింత చలింపకు, యోగవృత్తి సం
భ్రాంతి యసడ్డ లేని ధృతిమంతులకున్ గురుకీర్తి మేల్సుఖం
బంతికమౌ నమానుషమహత్త్వము సిద్ధియుఁ గల్గు రూఢిగన్. 39

ఉ. భూమికి రక్షగా నలువ పుట్టినరాజులకున్ ధనంబు లు
ద్దామబలంబు శాత్రవవిదారణచర్యయ సూవె, వైరి క
న్భ్రామి హరింప నోర్చుకొనురాజును రాజె తరాజు కాక, తే
జోమహితుల్ జయాఢ్యు లగుశూరులమానమె హెచ్చు మేనికిన్.

చ. అఱిగొఱ రచ్చనైనతఱి నచ్చటిరాజులలో నసహ్యమై
వఱలదె కోప మొక్కమొగి వంశవిభేదములం దుపేక్షయే
తెఱఁగని యాదలల్ మలపి ధీరత నొందిరి కాదె దిక్కులన్
బఱ పగుదిగ్వితానగతిఁ బాసి యశంబుఱలన్ సహించెదే ! 41

చ. ఎదిరిబలంబు హెచ్చు సహియింపనిమీమగపగ్గ వీడి యే
యదనున మున్ను తేజఁ గననట్టు లనామకతన్ గృశించి యి
ట్లొదిగి భవిష్యముల్ గుదియ నొప్పితి రెట్టు లినుండు దీప్తిసం
పద కొదవో దినాంతమున వ్రాలి పరితాపము డిందునట్టులన్. 42

చ. కబరి గ్రహించి చేసిన నికారము లెల్ల స్మరింపరాని వ
య్యుఁ బరులొనర్పఁ జెల్లె, నయయో! మిము వీడుటఁ గ్రొత్తలై కలం
చు బహుళతన్ బ్రతిక్షణము చుట్టున నాఁటిపరాభవంబు లే
యుబుసుల మీరు నేగ నిట నుండెదనొక్క తదుగ్రవేదనన్. 43

ఉ. దంతము లూడ రూపఱినదంతివిధంబున స్వాభిమానని
ష్క్రాంతిని దేబె నావలయుఁగాదొకొ క్షత్త్రియునైన, వైరిచే
నంతరితప్రతాపులు ధరాధిపతుల్ శరదభ్రసంచయా
క్రాంతదినాధులట్లు పయికప్పులతో గుఱితింప నర్హులే? 44

ఉ. సిగ్గిలుమందుపోలికఁ ద్యజించినయస్త్రకలాపులైనమీ
పగ్గె కృశించునీరనిధిభంగిని రూపము మాఱి పోలె; నా
వగ్గుదుస్ససేనుకృతిఁ బాడయి చిందినవేణి కీసుఁడే
దగ్గఱ యయ్యె, వీతబలదర్పుఁడ వెట్లు ధనంజయుండవో! 45

ఉ. సాములఁ గావలేనియెడ క్షత్త్రియుఁ డెట్లగు క్షత్త్రబంధువున్
గాఁదగఁ, డాజి శక్తి కొఱగానిది కార్ముక మాన కట్టెయున్
గా దనవచ్చు, మావలెనె కాఁగలమీవిజయంబుఁ గోరియున్
సాదనమాలి లెక్కకె యెసంగుభవద్గుణముల్ సమార్తితోన్. 46

ఉ. ఏమఱి నిద్రనుండినమృగేశ్వరునిన్ బెదిరించి పిన్నటల్
సామజ మూడఁగాఁ బెఱుకుచందమునన్ నయమార్గమంచు లోఁ
బ్రామినముంపునన్ దెగువఁ బౌరుష మాననిమిమ్ము శాత్రవ
స్తోమము దూఱఁజెల్లె నహితుల్ క్షణకాలము సంతసింపఁగన్. 47

చ. అది యటు లుండ మీయెడ సమర్థత నిర్వహణోరుశక్తిసం
పద గమనించి పైఁబడిమె వ్యాసమునీరితకార్యభార మీ
యదనునఁ గోరి పై నొలయునట్టిదినప్రభ నర్కుఁడట్లు స
మ్మదఫలదంబుగా భవదమందధృతిన్ వెలయింపఁబూనుఁడీ. 48

కవి. ఒరుల నెవండును బొందఁగఁజాలనియోగ్యత దుష్కరకార్యసమా
చరణఫలాంచితుఁ బౌరుషవంతుని సత్సభలన్ బ్రతిభాసహితుల్
నరవరులెల్ల రనర్ఘపదాగ్రఘునత్వ మొసంగి నుతింతురు శ్రీ
కర మయి సాటి యెసంగనికీర్తి జగంబుల మ్రోఁగు నిరంతరమున్.

ఉ. "వారలనందఱిన్ విడిచి వచ్చితి యెట్టివిపత్తు సోఁకి యే
మైరొ" యటంచు నీదుహృదయంబునఁ జెందక కారణవ్యథన్
వారని మావ్రతంబులను వాసవుఁడున్ దయ నీతపస్సమా
చారమునం దొకప్పుడు విచారము గల్గినఁ దీర్చుఁగావుతన్. 50

చ. వనములలోన నొంటరిగ వర్తిలునీ కొకచోట సంకటం
బును మఱియొంట సౌఖ్యమును మోఁపగుచుండుఁ; బ్రమాద [మొందియెం
దును భవదీయమేధ చెడుత్రోవఁ జలింపఁగనీకు; సాధువై
నను పగ మైత్రి చిత్తమున నాటిన దుర్విషయాప్తిఁ గూలరే? 51

ఉ. కావున మాని తెల్పినప్రకారము పోయి తపంబొనర్చి మా
లావుమనోరథంబులఫలంబులఁ గూర్పఁగఁజూడు, మా పుత్రకృ
త్యావసరుల్ నినున్ జనులయంకిలితీఱఁ గవుంగిలింప నా
భావము దూఁకుచుండు నెడఁబాటున నీయెదురుల్ గుణించుచున్.

ఉ. వ్యాసునిరాకయున్ దన కయాచితలబ్ధిగ నైంద్రమంత్రవి
ద్యాసమవాప్తి, తత్ఫలమునందఁ గుతూహల మొందుచిత్తవి
న్యాసబలంబుచే మఱపు నందినశత్రుకృతావమాన మీ
వ్యాసమునన్ నవం బగుట నాతఁ డుదీచిదిసేంద్రదీప్తియై. 53

సీ. అభిచారహోమంబునందుఁ బురోహితుఁ
డగుధౌమ్యుఁ డొనరించునాహుతులను
హుతవహునురుశిఖాభ్యుదయదీప్తుల దుర్ని
రీక్ష్యయౌ పెనుశక్తిరీతి ద్రుపద
తనయాకృతారివర్తనసముద్ఘాటనఁ
గూరినమనమున ఘోరశత్రు
సంచయంబులు మోల సంచరించినయట్లు
లై క్రోధ మగ్గలం బగుట హేతి

గీ. ముఖరితాయుధములు మెయిన్ మొనసినంత
సహజసౌమ్యస్వరూపుఁడౌ శక్రసుతుఁడు
ప్రళయకాలభయంకరార్భటి వెలింగె
నంగ ముప్పొంగ నక్షుల నగ్గి గురియ. 54/1

సీ. దానికిఁ దోడుగా ద్రౌపది మండెడి
మంటలో సమిధలమాడ్కిఁ గాఁగ

దయితుఁడా! యీమొలదట్టి రాఁజోవుసం
　　గరమున నరిగళాక్రాంత మగుత
మీమేటిగాండీవ మెనయుఁబో యెడిసమి
　　ద్రంగంబునన్ వహ్నిఁ గ్రక్కుఁగాత
మీతళ త్తళలతో నెసఁగుకౌక్షేయకం
　　బెడలనిపిడుగుల నడరుఁగాత

గీ. మించుకవదానలందు శయించు విశిఖ
సమితి వజ్రంబులై గాఢశత్రుగిరి
కోరుపక్షవిధ్వంసకమై రహించుఁ
గాతమని వాని దిద్దుచోఁ గాక లరుదె. 54/2

గీ. చెడనిగుత్తికోడ నరిసేనఁ జెవులఁ జిల్లు
లడర సుడినొందువింటితో నధికనిశిత
ధారలన్ శత్రునేత్రాంధతమస మొసఁగు
మేటితూపులతోడ నమ్మేటిమగఁడు. 55

ఉ. ఖాండవదాహవేళ నధికంబుగఁ జెల్లినపోరులోన నా
ఖండలవజ్రఘాతములఁ గల్గినమేనివ్రణాంకపాళి యు
ద్దండతదీయకీర్తియును దారకభాసినభోంతరం బనన్
మండెడురత్నముల్ వెలయుమైమెఱుఁవై లలిఁ గప్పుచుండఁగన్.

గీ. ద్వైతమున మునిమనము లార్ద్రత వహింప
యక్షసందర్శితుం బగునట్టి క్షేమ
మయినత్రోవ హిమాద్రివై పరిగె విజయుఁ
డంచితోత్సాహమునకు నీడైననడక. 57

ఉ. దిక్కుల దివ్యదుందుభులు దిగ్గన మ్రోఁగె, సురాగపుష్పముల్
గ్రక్కున సోనలై చదల లక్ష్మలు నించె, స్ఫురద్ధరాసతిన్:
"మిక్కుట మైనభారము శమించును లెమ్మిఁక" నంచు వార్ధి శై
పెక్కుఁ గవుంగిలించెఁ జలియించుతటోత్పతదూర్మిహస్తుఁడై. 58

నాలుగవ సర్గము.

---:o:---

—♦ ఇంద్రకీలమార్గవర్ణనము ♦—

సీ. హంసాకృతులు రాజహంసలకలరుతుల్
నించునొడ్డాణంబు మించుదాని
నీడుజోడై తటి నెనయుజవ్వనమున
విరహార్తి వెల్లనై వెలయుదాని
సఖులెల్ల గుమిగూడి శైత్యోపచారముల్
సలుప నౌయ్యారంబుఁ గొలుపుదాని
ననుబద్ధరక్తితో నలరుకాంతను జేరు
నట్లు పార్థుఁడు సేరె నంత నెలమిఁ
గీ. గూయురాయంచతుడుములఁ బాయఁబండి
యొరగుపైరులఁ, దత్తన్నియుక్తజనులఁ
బరఁగుగమ్యస్థలంబు సంబరము వింత
చూపరులలోనఁ దనలోన నేపుఁజూప. 1
చ. అమలినపంకజాకరజలాతిసుహార్దత, నమ్రశాఖకా
గ్రిమఫలపత్రపుష్పపరికీలితభవ్యబహూకృతిన్ శర
త్సమయవిలాసలక్ష్మి సహజం బగుమానసహారిసంపదన్,
విమలముదం బిడన్ వనుల వీడులఁ జొక్కె నతండు పాంథుఁడై. 2
ఉ. వింతఁ గడంగి చూచుకిరియ విచ్చినపద్మవిలోచనంబు లు
ద్భ్రాంతవిలోలమీనముల పాటును గల్గుసరోవరంబు ల
త్యంతముదంబుఁ గూర్చె నపుడప్పుడ తోఁచినయందగానికిన్
గాంతలు చూపుబిత్తరినిగారపుచూడ్కులఁ బోలి వానికిన్. 3
మ. అటఁ బోవన్ గనుపించె నర్జునున కత్యానంద మొప్పంగ నం
తట నీరంబుల నిండి, గంధములు చిందన్ విచ్చుపద్మంబు లె
చ్చటఁ జూడన్ దళచ్చె రహింప నురువైశాల్యంబు కేదార ము
త్కటసౌఖ్యాగమసన్నిమిత్తములు మోదం బీయవే యెరికిన్. 4

చ. మును వికసించుపద్మములు పోసినపుప్పొడిసేస లాపుగా
గొనబగుమెట్టతామరను గోయుదునా యని పూని వచ్చున
ర్జునునకు మీనచంక్రితిని ద్రోపడి విచ్చుపరాగయుక్తఫే
ననటవఁ దోఁచె శంకలు చనన్ నలినాకరశుభ్రనీరముల్. 5

చ. తనహృదయేశుఁ డబ్ధిశరదంబుల నవ్యకృతాభిలాషఁ జి
క్కినజవమునన్ బలం బుడుగఁ గీడ్పడి చేష్టలు స్రుక్కువాహినీ
వనిత యలంతియూర్పుసహవాసమునన్ వెలవెల్లనై తన
ర్చినసికతాదుకూలమును జెందు నెఱుల్ నరుమొప్పఁ గైకొనెన్. 6

ఉ. అచ్చటిశాలిపాలికలయం దొకకొందఱు కేసరాప్తిచే
ముచ్చట లూరుమంకెనలపూ త్తమమేలిత్రికూటరాజిపై
నచ్చినవేడ్క దిద్దుకొనినన్ రుచిరాధరపల్లవంబులన్
మచ్చికలై సమారుణకనత్ప్రభ నించె మనోహరంబుగన్. 7

గీ. క్రిక్కిఱియుగబ్బిగుబ్బలనిక్క నిండ
బాలసూర్యాతపారుణపద్మరజము
వ్రాలి యట స్వేదపుఁగతి రాణఁ గూడి
తన్నిసర్గవిలాసంబు వన్నె వెట్టె. 8

చ. కవిసి కపోలలక్ష్ములను గాఁగిటఁ దోఁకొని సొంపుఁ బెంపు వె
ల్లివిరియఁ జేయుచున్ జెవులలీల నటించుఘనోత్పలప్రభన్
దివిరెడు శాలిపాలికల నిద్దపుక్రేఁగనుతళ్కుఁ జూచి పొం
దవుఁ జెఱఁగెన్ గృతార్థతఁ గడంగినశారదమూర్తిమాన్యతన్. 9

చ. తొలి తెలివేగువేళ నటఁ దోఁచినపచ్చికమేఁతపట్టులన్
వెలలినమేలియాలు తమబిడ్డలపై మరులెక్క నిండుచేఁ
పులఁ బొదుగుల్ చనుల్ పులకఁబొందుచు బాలను జిందునుత్సుకం
బుల కగువేగమున్ దొరయఁబోవనిబొజ్జలతో ముదం బిడెన్. 10

ఉ. డీకొనుసచ్చుగిత్తలఁ గడిందిమగంటిమిఁ గ్రుమ్మి, గెల్పుటు
త్సేకముచేఁ జెవుల్ దెసలఁజిల్లులువోఁ బెనుఱంకె వేయుచున్
గోకులనేత కూలములఁగొమ్ముల గ్రొచ్చుచు దర్పమెల్ల ది
వ్యాకృతిఁ గొన్నరీతి బలుపై మొగుపై శరదుత్సవం బిడెన్. 11

గీ. హిమధవళగోసహస్రంబు తెల్ల మెల్లఁ
జనఁగఁ దోఁచుశరన్న దీఘనపులినము
కౌతుకముఁ బెంచెఁ గ్రీడి కక్కడ దుకూల
మెడలుజవ్వనిజఘనంబు నెదకుఁ దెచ్చి. 12

చ. అటఁ జనునాలమందలకు నన్నలొ తమ్ములొ నాఁగ బీళ్ళ ని
ష్కుటములుగా వసించుటఁ బశుక్రియ మేదకు లైనగోపు ల
చ్చటఁ జనుచుండి, త న్నడవిజంతువు పిన్నెద యూనిచూచుత్రో
క్కుటమున మిఱ్ఱిమిఱ్ఱి కనఁగా దరహాసము సోఁకె నర్జునున్. 13

సీ. ముడిచినతలకట్లు పుష్పంధయములుగా
నుడుల భావంబు వెంబడిఁ జలింప
నర్మవాక్యంబుల నగవులరదనము
లికింజల్కములుగ నంకించి మెఱయ
లేయెండఁ బద్మాళిలీలఁ గుండలకాంతి
ముఖముల విన్నాణములు సెలంగ
నేకపల్లవలతజోక మోవులు నూర్పు
జాడల నిట్టట్టు లాడుచుండ

గీ. వీచికాముహురభిహతపృథుపులినము
భాతిఁ గవ్వంబుఁ ద్రిప్పపోఁబడి నటించు
కరవిభూషాళి జఘనంబుఁ గదిసి యులియ
గొల్లెతలచల్లసేఁత వర్తిల్లె నచట. 14

గీ. పసులసావిళ్ళముంగిళ్ళ మసలు కేకి
మైదువుల కుఱుమై మదం బడరఁ జేసె
నచట దధిభాండములఁ జిలుకనవసరముల
ఘనమృదంగధ్వనిన్ బోలు కవ్వపుసడి. 15

ఉ. కవ్వపుఁద్రాడు లాఁగునొడికంబుల దూఁగుచు గెంటి యాడుమే
ల్మవ్వపునుబ్బుగుబ్బల, శ్రమన్ వసివాడినకల్వకన్నులన్
నవ్వుసుధన్ వ్రజప్రియులు నర్తకకాంతలసొంపు నింపఁగాఁ
జివ్వనఁ గ్రీడిచూ పచటఁ జిక్కి చెలంగి మలంగ దెంతయున్. 16

గీ. వానబురద శరత్తున వట్రిపడఁగఁ
గలుగువడివంపులేనిచక్రముల గాడి
పైరుమోడులఁ బాపటభాతి వెలసెఁ
బిదపఁగలఁగియుఁ దొలిచెన్నువెంపు తోఁప. 17

మ. తమవర్ణాశ్రమవృత్తులై వెలయుసేద్యంబుల్ శిలోంఛంబులున్
దమి నేకాగ్రతఁ బూనుమానవులచేతన్ సొంపు వాటించుగ్రా
మములన్ వింతగఁ దోఁచె నర్జునునకున్ మానీంద్రసన్మంటప
క్రమతన్ ముంగిటిపూవుటీరములు వల్గత్సౌరభం బీనుచున్. 18

ఉ. శారదలక్ష్మిఁ జూచి కెలసం బొలయున్ దమిఁజూపుచూపుశృం
గారము నింపునర్జునునిఁ గన్గొని వల్కెఁ దనంత యక్షుఁ డా
సారము మేలివాక్కులఁ బ్రశంస నొనర్చుచు ; నింగితజ్ఞులౌ
వారు తెఱన్ గ్రహించి తగువర్తన మూనక యూరకుందురే? 19

గీ. మంచిదైవంబు శుభముల నించువేళ
వలె సమస్తజగత్కృషిఫల మొసంగి
వెలయుశారదశుభ్రాంబుపులు మొయిళ్ళు
నీవిజయలక్ష్మిఁ బెంపు నందించుఁగాత. 20

ఉ. పైరులు పండఁబాఱి కనుపండువుఁగూరిచె, దూఁకు డంతయున్
దీఱె నదుల్ సుగమ్యగతిఁ దేఱినవై కనువట్టె, రొంపి వి
ప్పాఱుట దారి చక్కఁబడి యుద్ధమురీతిఁ జెలంగెఁ బ్రావృడా
సారకృతాకృతుల్మలఁగఁ జక్కనినూత్నశరత్కళాప్తిచేన్. 21

చ. లలితబలాకపాళి చదలన్ బెనుబారులు గట్టిరావు, రం
గులవిలుతో బలాహకము క్రొత్తనిగన్నిగ నింపు ; దైన మి
న్ను లతివిలక్షణాభల మనోజ్ఞత నిండొనగూర్చుఁ, గృత్రిమా
కలనము, గోరునే సహజకమ్రతఁ గల్గినవస్తురూపముల్. 22

మ. జలదధ్వానము లేమిఁ గేకులు నిరుత్సాహంబుచే డిందు కే
కల షడ్జధ్వని నింపఁగోరవు, శ్రుతిం గాంక్షించి యున్మత్తహం
సలనాదంబుల నాశ్రయించుఁ గను, ప్రేమ లుబ్ధలౌ సూ గుణం
బుల కచ్చో నెఱుకల్ విధానములు కాఁబో వంట నిక్కంబుగా.

గీ. పండువెన్నులబరువున వ్రాలుచున్న
కపిలవర్ణంపుపరిపైరు లపుడ విచ్చి
హాసనల నీను.కేదారవారిలోని
నల్లకలువల మూచూచు నవక మదిర! 24

గీ. తమ్మితూండ్లహరిద్రవర్ణమ్ము పద్మ
పత్రరక్తిమ, శాలిదీవ్యత్ప్రిశంగ
రుచియు మడినీటఁ గడిసినరూఢిఁ దోఁచె
శక్రవిలుతున్క పడెనొ నచ్చట ననంగ. 25

తరల. వలిపెమేలిముసుంగు జవ్వనిపైపటంబును గాముకుం
డెలమిఁ దీసినఁ దోఁచు దానిశుభేక్షణాదులపోలికన్
బొలిచె సప్తపలాశజం బగుపూరజం బనిలాహతిన్
దూలఁగ గోరఁటపూగనుల్ సుమతోప మవ్వనలక్ష్ములన్. 26

గీ. కనులఁ జెద్దిరించు మెఱపులు గ్రాల విచటఁ
దెలిమొయిల్ పందిరుల రాదు తిగ్మరశ్మి
చలువనీటికణంబుల మలయజుండు
సుఖ మిడున్ జూడుమీ నింగిశోభ విజయ! 27

చ. తెర లగుమేఘము ల్దొలఁగఁ దేటినదిగ్వనితల్ ఘటిల్లుసం
బరముల నొండొరు ల్కుశలభాషల నాడెడురీతి నీటికై
యెఱకయి యుందునం దెగిరి యేగుమరాళసతీకలస్వనో
త్కరము కరమ్ము నించె నధికమ్ముగఁ గమ్రకలాపనైపుణిన్. 28

ఉ. పచ్చికబీటియూఁగదుపు పాకల కేగెడివేళ దూడలం
దెచ్చుతమిన్ జను ల్పొలకలెక్క స్రవించెడిపాలసోనలన్
జెచ్చెఱ మంద వీడి యిలు సేరెడి యాలు ప్రవాసమేగి వే
వచ్చెడితల్లి బిడ్డలకు పాయసముల్ గొనివచ్చునట్టులన్. 29

గీ. వేదమంత్రాంచితం బగువ్రేలిమివలె
గొల్లపల్లె వత్సంబులఁ గూడుకొనిన
లోకకారణములు జగదేకపావ
నములు గోబృందములు మహానంద మొసఁగు. 30

చ. * ప్రియుఁ డగు శ్రావణుండు కనుపింపమిఁ బెన్విరహార్తి దిగ్వధూ
చయములు పాండురత్వము నసారత నొంది మెఱుంగుపైఁడియుం
తయును బయోధరావృతిఁ గనంబడకుండఁగ జాఱిపోవ స్రు .
క్కియు నిటు లింతయొప్పు నొలికించు నె! నించు నె యభ్ర మాత్మలన్.

మ. మన కేక ల్కఱపించెనంచు నెమిళుల్ త్మాళు ల్ప్రసారింప మో
హనమాధుర్యముఁ జిల్కనొద్దికలతో హాయిన్ గళం బెత్తి తెం
పున గోపీతతు లాలపింప నవె గోవు ల్మేఁతల న్మాని మ
ల్పినరాబొమ్మలు నా మలంగుతలలన్ శ్రీలోల్క పీనొగ్గెడిన్. 33

చ. నుదు రవనిన్ స్పృశింపఁగ మనోభవరాగము పేర్మిఁ గోర్కులుం
బాదువ ననేకరీతుల "నమో" యని వ్రాలియుఁ, బద్మరాగమున్
గదియ కనాదరంబున నికార మొనర్ప, గతాశ నార్తమా
నద వెల్లవెల్ల నయ్యెడి నదే కను శాలిభుజంగుఁ డయ్యెడన్. 34

ఉ. రాజభయంబుచే నడక మాన్పడ మిక్కుడుదొంగలట్లు నీ
రేజరజోంచితంబు హిమరేణుసుశీతల మౌట సౌరభ
భ్రాజితమై సమస్తమున వ్యాప్తిఁ జరించు సుగంధవాయు సం
యోజన నొందఁ బోవుటకు నోప కళుల్ గతిఁదప్పఁ జూడుమా!

గీ. కొనలు తెలుపైనవరి వెన్నుఁ గొని చరించు
చిలుకబార్లు శిరీషాభఁ జెలఁగు తనువు
లడర నెగురుట బహువర్ణమైనయింద్ర
ధనువు మిన్నాక్రమించు చందమగుఁ గనుము!" 36

మ. అని యక్షుండిటు శరత్కాళల్ మధురవాక్యశ్రీల వర్ణింప న
ర్జునుఁ డానందముతో వినన్ గనఁగ నచ్చో ముందటన్ దోఁచె నె
త్తున మిన్నంటుచుఁ గ్రుంకఁగాఁ జనుదినేంద్రున్ బశ్చిమం బంపి తె
ల్పు నెసంగన్ గళితాంబుమేఘములపొల్పున్ దాల్చుపెన్ గొండయున్.

ఉ. సత్తమునన్ హిమంబులు, వనంబులు మధ్యతలంబు చుట్టునన్
గుత్తముగా నెసంగు పెనుగొండను జూడఁ గిరీటిచిత్తమున్
హత్తెను గైపువోవ నసితాంబరమున్ ధరియించి యచ్చటన్
బెత్తన మూనుసీరి యనిపించెడి లక్ష్మి మనోజ్ఞవైఖరిన్. 38

* దీనిని 24 గాఁ జదువుకొనవలెను. మఱియు 14 వ సీసమునకు 14-15 రెండు సంఖ్య లిచ్చి తరువాతి పద్యసంఖ్యలు 30 వఱకుఁ గ్రమముగా మార్చుకొనవలెను.

అయిదవ సర్గము

—••❖❖❖••—

హిమవద్వర్ణనము

ఉ. మంచుమలన్ జయించుటకొ మంగళదిగ్రమణీయతన్ విలో
కించుకుతూహలంబుననొ గెంటి నభంబును దాఁటుప్రాన్కి నుం
కించుటఁ గోరియో, పొడవు కేవలమున్ గనుపింపనంతయై
మించుగిరీంద్రసన్నిధి కమేయముదంబునఁ బార్థుఁ డేగుచున్. 1

గీ. వేవెలుంగువెలుం గొక్కక్రేవఁ గాయ
నెయిది ప్రాచీకటిన్ జీఁకటియును గప్ప
వెనుక గజచేలమును మును విమలహాస
మొనరుశివశివ మగునద్రిహాయలు గాంచె. 2

చ. ప్రతినిధియై త్రిలోకపరిపాలనమం దధికార మొంది యు
ద్ధతగతి శంకరున్ మఱపునందఁగఁజేయుకళన్ వహించి ప
ర్వతపతి యొప్పె మర్త్యులు భువర్గతులున్ ద్రిదివౌకసుల్ బహు
స్థితులఁ బరస్పరం బెఱుఁగఁ దీఱనిసౌఖ్యము-నాశ్రయింపఁగన్. 3

మ. మెఱపే లేనిశరద్ఘనప్రచయమున్ మే లెంత? మైకప్పులన్
బురుడింపన్ గలమేటిమంచుపెఱ దోబూచుల్ మిఁటారించున
బ్బురపున్ గాంచనసానుదీధితులయుబ్బున్ జూపునీయద్రియు
త్తరమున్ రూపము ముందటన్నగతి వింత ల్గొల్పుతద్వైఖరుల్. 4

శా. శ్రేణు ల్గట్టుమణిప్రభాళులు స్ఫురచ్చేలంబులై లంబులై
రాణన్ దేవసతుల్ చరించుపువుటీరంబుల్ కుటీరంబులై
కోణా ల్మ్రోటినతూసారంగపుబెడంగుల్ ద్వారవారంబులై
గాణేయాటవు లాటతోఁటలుగ నాగట్టొప్పుఁ బట్నంబుగన్. 5

గీ. ఓడిగిల్లిన నీరంబు వీడి చనిన
నుఱపు, సడిలేక యడఁగినయుఱుములై వి
శాలకటకంబులన్ దాని యేలుచున్న
తెలిమొయిళ్ళద్రి కపుడు రెక్కలయి తోఁచె. 6

గీ. మేటికరిఘట్టనంబుల వాట మమరు
సాటిలేనితటంబుల నీటుపద్మ
ఝాటములఁ గోర్కు లొసగూర్చు తేటనీట
దాఁటునదు లొప్ప గిరి సొంపుమీఱు జగతి. 7

గీ. అపుడ విచ్చుజపాసుమమట్లు కెంపు
గుంపు లొలయించు రక్తిమల్ కుందనంపుఁ
గొండగోడల కెగఁ బ్రాఁకి కూర్చు నపుడు
సంజకెంజాయ లలము పెన్నారు లచట. 8

వృ. కడిమికడిమిఁ దమాలమాలాక్రమాఽరమణీయంబునై
వడలువడలుహిమాంశురేణుప్రకరసుకరానందమై
తోడుగుతోడు గగుడాన దానద్యుతుల నతులాకారులై
యడరి యెడ రిడుదంతు లెంతే నమరగిరిగంభీరమా. 9

గీ. లేవుస మ్మద్రి రత్నము ల్లేనికొనలు
పూఁబొద ల్లేనిగుహముందుభూమి లేదు
గళితపులినాబ్జ యగుసరిత్ప్రాంత లేదు
పూయకుండెడి చెట్టెనిఁ బొసఁగ దచట. 10

గీ. బిరుదుపిఱుఁదుల రశనంబు లొప్పు నెఱప
నచ్చెరువుటచ్చరలకేళి నదరునదుల
పొగడఁ బొగడలపూఁదీవె మొగుల మొగియు
భుజగభుజగుల్లఁ బతఁగులఁ బొలుచు నగము. 11

చ. హిమములె మబ్బులై శిఖరమెల్ల మునుంగిడ, వానిఁ జీల్చుచుం
దములయి రత్నపుఁగనులదండడితళ్కులు శక్రువింటియం
దము లొనఁగూర్ప, దాఁటుజలధారలహారులె గర్జలన్ మనో
భ్రమ మొనయింప శారదను వర్షకళల్ విలసిల్లు నాగిరిన్. 12

చ. కలకళలన్ బ్రఫుల్లగతిగా సతమున్ దగుపద్మరాజి యి
క్కలఁ గలహంసముల్ దిరుగఁ గమ్రతరం బగుమానసంబుతో
గలగలలాడుశైవభటకాండముతోఁ బ్రణయంపుటీసుధా
కలఁ గలహించుగౌరికి సుఖం బిడుశంకరుతోడ వెండియున్. 13

చ. ప్రమథులు "బాపురే త్రిపురభస్మకృతిన్ దలపించె" నాఁగ వ్యో
మమున గ్రహంబులున్ ఘనవిమానములున్ స్ఫుటదీప్తిదోఁప ని
త్యము నిశ దిక్కులన్ వెలుఁగులాడఁగ మండెడు కాననాగ్నిసం
ఘములశిఖాళితోడఁ గడుఁ గమ్రత నగ్గిరిరాజు రాజిలున్. 14

చ. అడరుప్రవాహవేగమున కడ్డములౌ పెనుబండగుంపులన్
బాడవుగ లేచువారికణపుంజములే సితచామరాళిగాఁ
గడుకొని ప్రేమపెంపు లాడికంబులుగా నిజనాథుసేవఁ గూ
ర్చెడినన గంగ యుద్ధతులఁజెందు మహోన్నతసానువీథులన్. 15

గీ. కొండసొబగులకును వింత సెందుకొనఁగ
నాకుబేరునిబంటుతో నర్జునుండు
ముదము చిప్పిల వర్ణనల్ మొదలుపెట్టె
కౌతుకము రేఁగ వాక్పుష్టి గ్రాలకున్న? 16

చ. "అచలబలుండు రాజు చతురంగవిజృంభణ వైరిఁ గూల్చి లో
కచయమునందు హాయి నిడుకందువ నీగిరిరాజు మంచు మూఁ
గి చెలఁగుశృంగముల్ నభము గిట్టి సహస్రతఁ జేల్పఁ గాంచువా
రి చెడుగు వెంటనే యడఁచు శ్రీ వెలయున్ గను మోయి గుహ్యకా!

ఉ. అద్దిర! యం తెఱుంగఁదగ కన్నిట నుండుపరాత్మునిందు నే
కొద్దిగనో వెలార్చు శ్రుతికోటులకొంచెపుగా నలీలగా
హద్దుల మించునున్కిఁ గన నందక మెట్టఁగరానికట్టలన్
గద్దరి కానలన్ గిరివికాసము నా గణనంబు మీఱెడిన్. 18/1

ఉ. లోకము లాక్రమించి దిశలున్ జదలున్ దనయున్కి నిండఁ బో
రాక సమగ్రతన్ దెలియరాక గభీరత నుండుకొండ, యే
వాకులఁ దెల్పరానిభగవంతు జగత్యభిరాముదండి న
స్తోకముగాఁగఁ జాటెడిని జూడు మహా! పసమెం డఖండమా.

ఉ. మేలిచిగుళ్ళఁ బల్రుచుల మించుసుగంధసుమాళి నీరముల్
గ్రాలి మరుండు పన్నినచొకాటపుటంబులగూండ్లుగాఁగ, సొం
పేలుకొలంకుఁదామరలయేపును దాపున రేఁపఁ, బెన్రతిన్
సోలియు నిచ్చవోక తరుణుల్ ధృతివో రతిఁ గోరకుందురే? 19

గీ. తగవరి నదృష్టవంతు వింతగ వరింప
నవనిధీశ్వరుఁ గొనఁజాలునవనిధులను
వెలసి గురుగిరిరాజుపెన్వెల సిగుర్పఁ
జేయు మహి లోకములలో నజేయు మయ్యె. 20

క. శ్రీగిరిజాజనకుని సరి
దూఁగునె త్రిజగంబులైన ?, దుర్గమమహిమ
శ్రీగురుఁ డగు గౌరీపతి
యోగమహానందుఁ డందె యుండెడు కతనన్. 21

చ. ముదిమియుఁ జావు లేక కడుఁబుణ్యము నుత్తమ మైనమోక్ష మొం
దఁ దలఁచువారికిన్ నిగమతంత్రములట్టు లవిద్య మాపి, త
త్త్వదమయి ఘోరసంసరణబాధ నపాస్త మొనర్చు సత్సుఖా
స్పదములు పర్వతోపరివిశాలపవిత్రతరాశ్రమస్థలుల్. 22

చ. ♦ కళ కరఁగన్ సుఖంబుతమిఁ గాంచినకోర్కులు తీఱ నచ్చరల్
పలుసురతంబులన్ గనినపట్టు లివే కనుఁగొమ్ము గుర్తు లీ
గళితలతాంతపాళి, కసుగందినయీసుమమాలికాళి, యీ
దళపుటలక్తపాదకలితస్థలు లౌర ! విరాళి గుహ్యకా ! 23

గీ. నీతిసంపన్నుఁ డగురాజునిండుభూతి
యటుల నోషధు లియ్యద్రియందు గుణవి
శేషమునఁ దోఁచుమహిమ నర్పించు నెపుడు
తద్యశము దిక్కు లెనసి యెంతయుఁ జెలంగ. 24

గీ. అఱచులకుముకిగరితల నలరుతరులు
తరళనలినజకళలను దగుసరసులు
రసులుకొను నులిమిరివెలుఁగునసి, కరుల
కరులకలఁతల సుఖ మిడఁ గలనదు లవె. 25

ఉ. తుమ్మెదమూఁక మూఁగఁ బొరిఁదోఁచుసుకేభకపోలసన్మదం
బిమ్మయిఁ జూతగంధ మొనయింప వసంతకృతభ్రమన్ గుజా

గీ. ♦ వలపుపుర నిట వేల్పుమూఁకలు రమించె, మించె గుర్తు లివే నల్గి మిడుకువిరుల
విరిలి ధర జాఱిపడియున్న వింతసరుల, సరులఁ బారాణియడుగు లెసంగుగురుల.

గ్రీష్మల నియ్యకాలమున గండ్రతనంబు వహించి మించి కో
కొమ్మని కోయిలల్ దఱచుఁ గూసెడి గుహ్యక! విందువే కదా!

చ. ♦ కపురపుమోవి సన్ననగుకౌను రణద్రశనంబుఁ దాల్చువే
లుపుజవరాండ్ర సానువులలోఁ గని తన్మయుఁడైన వారిరూ
పుపస గిరీంద్రు నొందెననఁ బొల్చుసుధన్ గటకాళి మ్రోఁగువాఁ
గుపటిమ నన్నిటన్ మిగిలి కొండ సుఖాపరరూప మయ్యెడిన్. 27

చ. మఱచిరి స్వర్గ మీదివిజమానిను లద్దిర! మర్త్యకుందురే!
యిరువుల నిట్టిపూఁబొదరుటిండ్ల, జ్వలత్తృణవహ్నిదీపపున్
దెరువులఁ గల్పవృక్షనవనిర్గతపల్లవశయ్యలన్ బరం
పరితరతిశ్రమం బడఁచుపద్మరజాక్తసుఖానిలంబులన్. 28

ఉ దూఁకుఝుషంబు లట్లు కనుదోయి పవిత్రవిశేషభక్తిని
ష్ప్రాకృతసత్తపోఽనుగతి స్పందము నొందఁగ నీట గౌరి య
స్తోకత నిల్చి కొల్వఁ దమిఁ బొందర శంకరుఁ డామెపాణి నిం
దేకద స్వేదబిందుపరిణీతకరంబునఁ బట్టె గుహ్యకా! 29

ఉ నీ రెగయన్ భుజంగధర నిగ్గొలయన్ సుధ తోఁప వార్ధినే
సారగిరిన్ మథించిరి నిశాచరులున్ ద్రిదశుల్ తదద్రిశృం
గారభటిన్ దివిన్ బొడుచు నల్లదె మున్ దరిత్రాటిఱాపునన్
దేరినగీఱలన్ భుజగదేవుకథన్ దలపించు లీలతోన్. 30

చ. ఖరకరుకాంతి నీలమణికాండముపై స్ఫటికోపలాళిపై
వరరజతోరుభిత్తికలపైఁ బడి తత్ప్రభ లుబ్బఁ జేయఁగా
విరిసి క్రమించుచంచ తెలివెల్గభిజిత్సమయంబునందునన్
నెఱపెడిపండువెన్నెలలనిండును గన్నులపండువౌనటుల్. 31

గీ. అందకత్తియ లగుజవరాండ్ర బొమల
హావచలనంబుఁ బోలి మందానిలములఁ
గదలుతరఁగల నట్టువగరితలట్లు
గునిసి యాడెడు నలినము ల్కొలనినీట. 32

గీ. ♦ వాఁగువాఁగులు నచ్చరలాఁగులాగ । లోఁగు లోఁగుదరుల్, సుధ బాగుబాగు
నాఁగ నాగపుపొఁగడిక, పాగపాగ । భోగభాగము గిరిమేరు వీగి వీఁగు. 27

చ. వనితకు సాత్త్వికోదయమొ? పామును నాకయిఁ జూడ భీతియో?
తనుకువడంకుచేఁ గనులు తంద్రితఁ జంచలతన్ వహించె, నా
మనమును గౌతుకంబుఁ గొనె మంత్రిమహామధిఁ దాల్తునంచుఁ గై
కొన నహి జాఱ శూలి సతిఁ గొన్నది యీశుభభూమినేకదా! 33

మ. రవికిన్ వేకిరణంబు లందు ఘనమా? ప్రత్యేకతన్ వజ్రసం
భవశుభ్రోరుమణిస్ఫురద్రుచుల నస్మత్సానువుల్ కోటిభా
రవులన్ గొల్పెడితన్మరీచితతి కాల్ద్రివ్వన్ నభోవీథి కు
ద్దవిడిన్ జూడు మటన్నయట్లు గిరి సాంద్రజ్యోతులన్ వెల్గెడిన్. 34

చ. అలుకఁ బురాళిఁ గాల్చి కొనినట్టిహరున్ దనియింప వేడ్కతో
నలక సృజించె వెండిమల కవ్వల నున్నతగోపురాళితో
నలకకుబీశుఁడౌ ధనదుఁ, డర్యముఁ డద్రికి దాపుదాపుచా
యల కరుదేరఁగా నసమయాస్తమయం బటఁ దోఁచుఁ జూడుమా!

ఉ. సానువులం దెసంగు నవసన్మణికాంతులు కల్వుకోఱుగాఁ
శైని శిఖాళిపై నొలయు బాటఁ దళుక్కులగోడ లేచిన
ట్లై నెఱసంతసం బొసఁగు నంతటిలోననె యడ్డులేనిమం
దానిలుపోక తోఁచి భ్రమ నాఁగెడి నావెనువింతఁ గాంచుమా!

ఉ. పచ్చికబీటిగడ్డి వసివాడెడున ట్లగుపింప దెప్పు డ
మ్మచ్చునసే సరోజదళమార్దవ మించుక బీఱువో దహా!
గుచ్ఛసమేతభూమిరుహకోటులలేఁతచిగుళ్లు పండఁబో
విచ్చుటఁ బార్వతీరమణి యీశ్వరుఁడున్ విహరింప నేమొకో! 37

గీ. తృణనవాంకూరము లటంచు మృగచయంబు
వలచి మూచూచి చన నందుఁ బచ్చమణుల
చిలుకమదవతుల హసించుతళుకుపసలు
రవికరంబులమెలి వింతరంగు లెగచు. 38

ఆ. మొట్టతమ్మిపొదలమేలి రజము బిట్టు
సుడియుగాడ్పుదెబ్బ సురిగి లేచి
మింట విరియుఁ గనుమ మేలిమిగొడుగట్లు
చూడ సొగసుకడిమి నీడు లేక. 39

మ. కుడికా ల్పొప్పిది, దాని వెంబడిగఁ గన్గో వామపాదాంక మే
ర్పడెఁ బారాణి మఱింత చిన్నదిగ, సంభావింపఁ బ్రాక్సంధ్య ని
ర్వృఢ గంగాధ్వనులన్ బ్రదక్షిణగతిన్ గౌరీశు లర్ధాంగల
క్ష్మిన్ డిగంబోలుఁ, బవిత్ర మీస్థలము రమ్మా! జోత సేవింపుమీ!

చ. కదలెడు చెట్లకొమ్మలఁ గకావిక నూఁగెడియాకుసందులన్
జెదరుచు నెండదూరి యిటఁ జెన్నగు వెండిని దూఁక నద్దపున్
జద:రున మిట్టి బింబములు సల్పు దివి న్నటనంబు వెండి యా
కుదు రఖిలంబునున్ రజతకుడ్యములన్ బ్రతిబింబ మీనఁగన్. 41

ఉ. అచ్చపుఁదెల్పుశోభ లెగయన్ గిరిఁగొమ్ములఁ గోరువేళలన్
ముచ్చటగాఁగ వర్తులతఁ బొందు శరీరగతిన్ "శశాంకుఁడే!
యిచ్చటఁ జూడుఁ!" డంచుఁ దర శేక్షణ లందు భ్రమన్ వచింపఁగా
నిచ్చఁ జరించు నంది ప్రమథేశ్వరువాహన మట్లు చూడుమా! 42

చ. శరములు పోవుటన్ జెదరి చాళ్ళువడన్ దివి నున్నమబ్బులన్
భరమునఁ దప్పుదారి ప్రభవం బగుశక్రునిరంగువి ల్లరా
సరి నిలుకుండఁ దుఁడ్లుగ నెసంగఁ బురే! శిఖరాగ్రరత్నభా
సురవివిధాభ లాయెడముఁ జొచ్చి యొసంగెడి నిండుఁ జూచితే?43

మ. శివచూడామణియా సుధాకరుఁ డదే! చెట్లున్ లతల్ దాల్చుప
ల్చివురుల్ మెండగునార్ద్రతన్ జలకణశ్రీలన్ గగుర్పాటువిం
తవుసారామృతమీయఁ జేయు స్వకరాశ్యాలింగనప్రక్రియన్
దవులెక్కన్ విహరించుఁ గృష్ణనిశనైనన్ గొండపైం పద్దిరో!" 44

మ. అని యాశ్చర్యము నొందుశక్రజున కయ్యత్యుం డనున్ "జూడు! కాం
చనకాంతుల్ వెదచల్లుతద్గిరిని! బంగారంబు నీ ర్పోఁతపో
సినయట్లై దిశ లొప్పమీఱి వెలుఁగున్ శ్రీమంతమై; మేల్గువాల్
దనరున్ దాన; సఖుండు నీగురున కీధాత్రీధరుం డర్జునా! 45

చ. కలిసి యొసంగుతీవియలు గాలి నిటట్టు వడిన్ జలింప నం
దుల రవిరశ్మి "డి"గ్గనఁగ దూఁకి తదీయహిరణ్మయాభ గ
ట్టుల జళిపించె, మబ్బులఁ గదున్ వెలిగించుతటిద్విలాసరీ
తుల నెకసక్కెమాడుగతిఁ దోఁపఁగఁ, జూడుమ యింద్రకీలముఁ.

ఉ. పాములు లేక, మత్తగజవారము లెయ్యెడఁ జూడరాక, మైఁ
బ్రామిన చిక్కనౌ మదపువాసన లెల్లెడఁ బ్రాఁకఁ, దోఁచునీ
శ్రీమహితాచ్ఛగంధతరుచిహ్నములన్ గన నివ్వ డివ్వ దు
ద్దామసురేభవప్రకృతిఁ దన్కినపోక లెఱుంగనయ్యెడిన్. 47

గీ. మేఘములు మూఁగఁ బచ్చలమిసిమి తూఁగ
గుహలలో దారి రవిదీప్తి కుందువారి
చీఁకటులముంపు సోఁకినపోక నింపెఁ
గంటివే! యింద్రకీలవిఖ్యాతలీల. 48

ఉ. వ్యాసమహర్షియాజ్ఞ మనమందుఁ దలంపుము, శాంత మూనియున్
నీ సహజంపుక్షాత్రమును నిల్పఁ జరింపుము, పూనుమీ తపో
న్యాసము నిందు, లోకహితమౌ కృతి కడ్డమె యెందు నంచు వి
శ్వాసివి గాక శ్రేయములపట్టున నెన్నియొ సోఁకు విఘ్నముల్.

వృ. నీమనోరథమునకు నింద్రియనిచయమే తురగంబులౌ
నామహాశ్వము లిటఁ దపోగతి నపథచారిణు లయ్యెడున్
నీమమం దగునడరులన్ ధృతి నిలుపుఁగాపుత శ్రీశివుం
డోముతన్ దపమునబలం బిడి హుతవహాదులు దిక్పతుల్. 50

ఉ. పూనినసాధువృత్తి నిఁక ముందు క్రతుల్ శుభదంబు లౌత మం
చానయశాలి యక్షుఁ డలకాభిముఖుం డయిపో నరుండు చిం
తానతుఁడై తలంపులను దక్కి నిలంబడె నట్టె చూచుచున్,
మానునె యేరికిన్ వ్యథ శ్రమం బిడ కార్యవియోగసంహతుల్.

మ. బలయోగంబున, సాటిలేమి ఝుడితిప్రాప్యార్థసిద్ధిన్ నిరా
కులతన్ జొబ్బిలుపూర్ణలక్ష్ములు కళ ల్గొల్పన్ దృఢాశంసితా
చలరాజంబును జేరెఁ బార్థుఁడు యశస్సంపన్నమౌ పౌరుషం
బొలయన్ జేరుఫలానుభూతివలె, భావ్యుత్కర్ష సూచించుచున్.

ఆఱవ సర్గము

—♦ ఇంద్రకీలాచలాభివర్ణనము ♦—

ఉ. చక్కనిరూపువాఁడు ఘనసద్గతివాఁ డతిసౌమ్యుఁ డర్జునుం
డక్కఁ గడానిమేనిజిగి నెంతయు వెల్గుగిరీంద్రు బల్ రుచుల్
గ్రక్కుచుఁ బారు నాత్రిపథగామిని గంగకు నున్ముఖుండుగాఁ
బక్కదొరన్ బరాత్పరుఁడు స్వారిఁ జరింపఁగ నెక్కు కైవడిన్. 1

చ. సుమరస మానుతుమ్మెదలు "ఝు"మ్మని వెంబడి మ్రోఁగ, గాలి బు
ష్పము లిల వ్రాల నూఁగుతరుశాఖలు, వందిజయాంకగీతముల్
రమణులయోరచూడ్కులపరంపరలన్ విసరన్ దదీయవృ
త్తము నృపురాక స్వాగతము దారిని గ్రీడికి సంతసం బిడెన్. 2

చ. నలినరజఃప్రసారముల నవ్యసుగంధము నూని జాహ్నవీ
సలిలసముద్గతాంబుకణజాలములన్ జలువ ల్వహించి మి
త్రులలిని మందమారుతము తో నెదురై చనుదెంచి ప్రేమ జొ
బ్బిలఁగఁ గవుంగిలించుకొనె వీజనపాద్యము నిచ్చి యర్జునున్. 3

చ. నరుఁ డటు లేగుచుండఁ గెలనన్ జలపాతము లద్దుతాలపై
నుఱుకుప్రవాహవేగముల నుద్ధతి మాటికిఁ దోఁచి యాఁగుచున్
గురునినదాళి, యంచమొలుఁగుల్, వరసారసనాదముల్, శ్రుతిన్
నెఱపఁ గిరీటిరాక నట నించె సుమంగళతూర్యవైఖరుల్. 4

చ. తటముల కాని నిండువస దాఁటుసురాపగముందు ప్రబ్బలుల్
దటుకున వ్రాలి వాహినిబలంబుఁ బవిత్రతఁ దెల్పు పోల్కి న
చ్చటఁ బడుపాచి మ్రొక్కఁగ నెసంగఁగ నత్తగుదేవదారు వృ
త్కటముగఁ బార్థుశ్రేయములఁ గాఁగలపెంపు నెఱుంగఁ జాటెడున్

ఉ. కుంకుమ సోఁకి తామ్రరుచిఁ గొల్పుసరిత్పటమట్టు లూఁపు మే
ల్పొంకము లొప్పఁ బద్మరజము ల్వడి కెంపగు మేనులన్ నిరా
తంకముగాఁ జలజ్జలపదంబులఁ దోఁగు మరాళమన్మథ
యాంకమనోజ్ఞకేళి కెగయుంబడి క్రిమ్మలు పక్షు లద్దిరా! 6

గీ. వన్యక్రీడల గిరిగంట్లు కేమి? చిందు
మదమునన్ హాయినొందు తుమ్మెదపడఁతుల
చాలుఁ గనఁ గ్రీడికందోయి చాలకుండె
శ్రీష్మ లిడుపీడయును బెంపుఁజేర్చుఁ గాదె. 7

ఉ. చెంగటిహేమసానువులు చిమ్ముకడానిహారంగురంగు లు
త్తుంగతరంగపాళికిఁ బ్రదోషకళ ల్గలిగింపఁ జక్రవా
కాంగన పుంజుపుల్గుపొడ నందుల గుత్రిడ లేక దీనయై
క్రుంగుచు నంగలార్చఁగ నరుండు వినోదము పొంగఁ గన్గొనన్. 8

చ. కళ లుదయింపఁగా వలచుకామిని కాంతుని రాగపూర్ణదృ
ష్టులఁ గనుమేల్మిచిత్త మురుశోభఁ జెలంగె మునింగి నీటిలో
పలఁ గలసన్మణుల్ తమప్రభన్ జలదూర్ములపైనఁ జిత్రరా
గలలితచంకృతుల్ నెఱపఁగన్ దరిముట్టనికోర్కు లూరఁగన్. 9

గీ. శిలలపైఁబడి యుద్ధతి నలలు లేవ
నోరుగాలియు వాని నం దూఁపి విసర
విరియుకాశాగ్రసమములౌ నురుఁగు లం దె
సంగె గంగాకృతాట్టహాసంబు లనఁగ. 10

గీ. నెమిలిపురికన్నులట్టులు నీటిపైన
మదకణంబులు విరియ నున్మత్తగజము
కేళి సలుపంగ నది మించుబాళి వేయి
కనుల దానిని గనుచుండె ననఁగఁ దోఁచు. 11

గీ. నిద్ర లేచుప్రమద నిండావులింతతోఁ
బ్రమదబాష్పములను వదలుపగిది
దరిని వ్రీలుం శుక్తి తరలించెఁ దెలిముత్తి
యముల నరుఁడు వింత లడరి చూడ. 12

క. పగడపుఁదీవెచిగుళ్ళన్
దగిలిన తెలినురుగుచినుకుతండము తమినె
చ్చఁగఁ జేయుమోవికాటుల
కెగసినప్రియుపంటివరుసయే యనిపించెన్. 13

చ. కరికలభంబు లేటిజలకంబుల నం దరుదెంచుచుండ మున్
దరఁగలపోకఁ బోయినమదంబులవాసన రోస మెక్క స
త్వరమున నుద్ధతిన్ మలయవచ్చెడినో యివి యిట్టులంచు ని
వ్వెఱపడి చూచెఁ బాండునృపవీరుఁడు నిక్కినకౌతుకంబునన్. 14

క. మిన్నంట నెగయుకుతుకము
న న్నాగేంద్రములు బుస్సనన్ శ్వాస లిడం
గ న్నీ రెగసి శరద్ఘన
సన్నిభమై వింత సవ్యసాచికిఁ బెంచెన్. 15

క. పులినములే పిఱుఁదులు మీ
నులె కన్నులు నైన గంగనున్ దుల్యకళా
విలసనములఁ గొలుచునుపన
దులఁ గాంచి నరుండు వానిత్రోవన్ దాఁటెన్. 16

ఉ. పల్లవపత్త్రపుష్పఫలభారవినమ్రశిఖాళి వృక్షముల్
కొల్లగఁ జుట్టు నొప్ప గిరికొట్టకొనన్ సుమనోమనోజ్ఞహా
చల్లనియాశ్రమస్థలికి శక్రసుతుం డతిభక్తి నెక్కె సం
ధిల్లినహాయి భావిశుభదీప్తిని బెల్లుగఁ జాటుచుండఁగన్. 17

గీ. పూపుఁదీవలు ప్రతిసానువునను బండ్లఁ
దనరుతరువులు ప్రతివనమునను వెలయ
నిర్జనంబైన యచ్చోటు నించె నరున
కంచితోత్సాహ మటఁ దపం బాచరింప. 18

—) అర్జునతపోభివర్ణనము (—

గీ. యోగవిధిఁ జిత్తవృత్తుల నాఁగునరున
కలఁత యనిపింప దట ఘోరమైనతపము
తెగువ స్వాయత్తవృత్తులౌ తగవరులకు
శ్రమ నిడన్ జాలునది త్రిలోకములఁ గలదె? 19

ఉ. కన్నులపండు వో వెలుఁగు గ్రాలఁ దమంబు శమించురీతి నా
త్మోన్నతిఁ గూర్చుమైత్రిముఖరోరుగుణంబులకల్మిఁ బాపసం

ఛన్నత వాసి జ్ఞానకళ చక్కని శోభలఁగూర్ప నెంతయే
నన్నరుసత్తపంబు వెనుపందె సితార్ధసుధాకరాఢ్యతన్. 20
గీ. కలిగినవివేక మగుణసంకల్ప మడఁపఁ
జిరసుఖప్రీతిఘాతియా చిత్తవృత్తి
విషయసంగతభోగంబు విడిచె; జనులు
భానుఁ డుదయింప దివ్వెల వదలుపగిది. 21
గీ. తపము జప మర్చన మహింస దనర శ్రిద్ధ
వజ్రిఁ గొల్చెడినియతిచేఁ బ్రాప్తనైజ
శాంతవీరరసంబులఁ జాటునరుని
మహిమ సకలాద్భుతం బయి మహిఁదనర్చె. 22
గీ. ఇంద్రనీలసమానాభ నెసఁగుక్రిడి
యనుదినస్నానజనితజటాళిరుచుల
వఱలె నరుణోదయారుణప్రభలు శిఖల
మెఱయఁ దోఁచుతమాలభూమిరుహాలీల. 23
గీ. యోధవేషం బొరులభీతి కొదవియున్న
నకుటిలాత్మశుచిన్ మించె నతఁడు మునులఁ
గానిచో నిట్టితుష్టిమృగములఁ గలదె?
పరమదయ యెవ్వరిని దృప్తిపఱప లేదు? 24
చ. విస్మరుడు మాని గాలి కడుపీ లగుపోకడ నిల్చి నిల్చి యం
దెసఁగఁగఁజేయుచల్వలకు నీనెడుతావికిఁ బ్రొద్దు వేడి పె
చ్చుసెగలు చల్లఁబారి నరు సోఁకి పవ ల్నడిజాముసందునే
నొసఁగెడి నిండుహాయి నతఁ డూనినపూనిక పెంపుఁ జెందఁగన్.
చ. అతనితపంబువింత మెయికబ్బినగగ్గురు తేఁజిగుళ్ళు కీ
లితవిపులాంజలిప్రభ లలిన్ సుమవర్షముఁ గూర్ప రెమ్మ లా
నతములు గాఁగఁ జూచి కెలనన్ దలలూచి నిశన్ నిశన్ ద్రుణ
ప్రితతులమొత్త వానికయి వ్రాల్చు నటన్ గలభూరుహోత్తముల్.
ఉ. అద్దిర! మట్టులేనిజడి నాకసమున్ రజమున్ హరించునా
రొద్దిక భూతముల్ నరునియుగ్రితపంబునఁ జిక్కువానిదీ

వ్యద్ధయఁదాల్చి చేరి సమయార్హసపర్య లొనర్చి నిత్య మా
పద్దశ మాన్ప నాతనితపంబును వర్ధిలె నాఁడునాఁటికిన్. 27

గీ. గొప్పఫలమును సూచించువిప్పు నొందు
కడఁకపువుఁగని గర్వంబు పడఁ డతండు;
నిబ్బరము గల్గువారికి నిండుమంచి
వెలసియును వారిధీరతఁ గలఁపఁగలదె ? 28

గీ. కొలఁదిదినములనే యొండ్ల కలవిగాని
హెచ్చు గడియించెఁ దపమున నీతఁ డనుచు
వింత జడుపు విషాదంబు వెలయ గోత్రి
పాలు రపుడు శతక్రతుప్రోలి కరిగి. 29

—♦ గోత్రపాలురు పార్థతపమునుగుఱించి శక్రునితోఁ దెల్పుట ♦—

ఆ. ఆజ్ఞఁ గొలువుకూటమందుఁ బ్రవేశించి
పుడమి సోఁక మ్రొక్కి తడయ కచట
గోత్రభిదునితోడ గోత్రపాలురు వీను
విందొనర్చునుడుల వినిచి రిటులు. 30

గీ. "అయ్య ! మీయింద్రకీలపర్యంక మొంది
వల్కలి యొకండు రవిశశివహ్నులకుఁ దు
రీయుఁడై గెల్పుకోర్కి నమేయతపముఁ
బూని లోకంబు లక్కాక బూరటిల్ల. 31

చ. కరములు గావు పీనభుజగద్వయ మాతని కేలుదోయి, త
ద్గురుతరచాపమో పగఱ గుండెదిగు ల్గలిగించు, రాజస
స్ఫురణము లిట్లు ; మానిజనమోహనమై మహనీయ మైనస
చ్చరితముతోవ సాత్త్వికవిధానము నిత్యపథంబు వానికిన్. 32

ఉ. గాలి సుగంధసంపద సుఖం బిడు, నూత్నతృణాంకురాఢ్యమై
మే లగుశయ్యఁ గూర్చు నిల, మిన్నొ కడున్ విమలంబు, నీరమో
ధూళి నడంపఁగాఁ గురియుఁ దోయదసంతతి లేకె, తద్గుణ
శ్రీలకు ముగ్ధలై సలుపు సేవలు వానికిఁ బంచభూతముల్. 33

గీ. సహజవైరంబు లేమటి జంతువితతి
వాని దరిఁ జేరు, గురు శిష్యవర్గ మటులు;
పూ లొసఁగఁ జెట్లు కొమ్మలు వాంఛ వంగు,
నౌర! మిముఁబోలి గిరి వాని సరయు వశత. 34

చ. అలసట లేమి యాతనిమహత్తరసత్వ మెఱుంగఁజేయు; ద
ర్పలసిత ముత్తమంబు నగు వానిశరీరము గెల్పుఁ దెల్పు; ని
స్తులశమశీలి యయ్యు నినుచుఁ దొలిచూపునఁ గభీరతా
కలితవిభుత్వసంపదలు కన్గొనువా రెద జంకు నొందఁగన్. 35

గీ. నీదు కేళీవనంబున నిలిచి తపము
సేయునాతఁడు మాని వంశీయుఁ డొకొ?
దైత్యకులజుండొ? పృథురాజతనయుఁ డేమొ?
యెవఁడొ? "యిదమిత్థ" మని నిర్ణయింపలేము. 36

ఉ. ఏబహువాంఛ లూని తపియించునొకో? కలరూ పెఱుంగుఁడీ!
మాబదుగుల్ వచస్సులు ప్రమాదసమేతము లేమొ చూడుఁడీ!
మాంబలఁగంబుతప్పులు క్షమన్ గని దేవర! సైఁపుఁడీ! వశం
బా! బుధపాళిఁ గా కడవిమానిసులక్ సువివేకముల్ గనన్" 37

క. అనుగుహ్యకువిన్నపమును
విని చిత్తానందకరము ప్రియసుతునితపం
బని హర్షకళికలన్ బొం
దెను మఘవుఁడు; రాజబుద్ధి నీతి తెరు వికా! 38

ఆ. అఖిలకృతులెనవ్వు డాఁపి యిందుఁడు దివ్య
దృష్టి నరునిభక్తిదీప్తి నెఱిఁగి
తెలియనటులు వాని స్థిరచిత్తపరిశోధ
నమున కిట్టు లనియె నమరసతుల. 39

—♦ అర్జునప్రలోభమునకు శక్రుఁ డచ్చరల నంపుట ♦—

చ. "ధృతిఁ గరఁగించి మించువసతిన్ గలదే మిముఁబోలి యేకమై
యతిసుకుమారమై యణువునై కడుదూరగమై యమోఘమై
ప్రతిఁబొనరింపరానిగురుబాణ మికొక్కటి చిత్తజాతును
ద్ధతికిని దోహదం బొసఁగుదర్పకమార్గణపంచకంబునన్. 40

ఉ. సంసృతిఁ బాయ మోహముపసన్ మసి చేసినయోగులన్ రజ
స్స్రింసనమౌ పరార్థ మగుజ్ఞానపయస్సున; నాజలల్ వడిన్
ధ్వంసము లేట వింత యగునా? యరమోడ్పులఁ గన్నుదోయిటన్
శంసల మీరు గ్రోలుటకు సాగిన నన్నుపులార! తెల్పుఁడీ! 41

శా. లావణ్యంబు జగంబులన్ జెదిరి నిల్వన్ సృష్టివైచిత్ర్యపున్
జేవన్ బూర్వము బ్రహ్మ యంతయును రాశింగూర్చి మీయాకృతు
ల్ప్రావిర్భావము నొందఁ జేసె, జనము ల్స్వర్గంబురాఁ దీవ్రిమాం
ఛావిద్ధాత్మకులై కుతూహలముఁ జెందన్ సుందరీబృందమా! 42

మ. కృతులన్ బాటల నారితేరి హితశక్తిన్ మించు గంధర్వసం
తతితో నాతనిఁ జేరి విఘ్నమిడుఁ డింకన్ బొందు, నిష్కాములై
జితసర్వేంద్రియులైనయోగులనె నిర్జింపంగ మీ కీసుఖా
యతనున్ నొంచుట యెంత? యొక్కట్రుటిఁ గాదా గెల్పు
మీ కచ్చటన్. 43

శా. ఇస్సీ! యీతఁడు వీతరాగుఁడఁటె? కాఁడే కాఁ డరిం జంప నా
తెస్సా సంపద నొంద దృష్టి నిడె, నట్లే కానిచోఁ జూడుఁడా
నిస్సంగత్వము మోక్ష మేడ? రణచిహ్నభూతమై వెల్గునా
నిస్సీమాశుగచాపధారణము మౌనిత్వంబు నేలా తగున్. 44

మ. "అతితేజస్వి యతండు కోపనమునీంద్రానీకము ట్లాగ్రహో
ద్ధతి మమ్ముం గలఁగించు" నంచు భయ మందం బోకుఁడీ! యాత్మసా
ధితకీర్తిన్ విరళించువిక్రమధనుల్ స్త్రీహింస కింతేనియున్
మతిఁ జోటీయరు నమ్ముఁడీ! కృతిఁ బ్రశంసాస్ఫూర్తి సాధింపుఁడీ!

ఉ. ఇంతగఁ బెద్దఁజేసి వచియించినస్వామిబహూకృతోక్తులన్
స్వాంతము లింతలై యెగయ సంతస మాస్యములందు వింతసొం
పెంతయుఁ బొప నప్సరస లేపునఁ బొంగి ర టోలగంబునన్,
గాంతి నొసంగకున్నె యధికారులమన్నన సేవకావళిన్? 46

ఉ. చన్నులవ్రేఁగు నెన్నడుమునన్నకున్ జళుకు ల్ఘటింప వే
ల్పున్నెలజవ్వనుల్ తరలిపోవఁ దదీయవిలాసవార్ధిపొం
గు న్నతియించుచున్ స్థిరతఁ గూరి యచంచలపద్మలక్ష్మిఁ బా
ల్గొన్నసురేంద్రువేయికనులున్ గనఁ జాలకపోయె ముంపునన్. 47

ఏడవ సర్గము

—:o:—

—* అప్సరసలప్రస్థానము *—

చ. అదిగో? మృదంగనాదము! వియానగుహాబహులీకృతధ్వనిన్
జదలఁ బ్రయాణభేరియాయి చాలె, నవే! ఘట, లాపయిన్ వడిన్
గదలుపతాకలన్ నడుచుకమ్రరథంబులు నల్లవే! సిరుల్
పొదలఁగ వారె! యచ్చరలు! పోయెడు గుహ్యకసంవృతస్థితిన్. 1

మ. అని పౌరుల్ పెనురథ్యలం దెడము లేన ట్లాఁగి సోత్కంఠులై
కనుచుండంగ సురీకదంబకము స్వర్గద్వారనిష్క్రాంతమై
చనుమార్గంబు దినేంద్రుబాట కుపరిస్థం బాటచే నాతప
త్రనికాయం బట వ్యర్థమయ్యెఁ గడుసౌందర్యంబె నించెన్ దివిన్.

చ. గొడుగులచేత పైఁజనుటకున్ వెర వేదినయెండవేడిచే
గడుసుతనంబుతో నెదురుగా వడి వీఁచుసమీరు తాఁకుచేఁ
దొడరుశ్రమున్ ముడుంగుకనుదోయియు నెత్తినఁ దేరుబుగ్గల
ప్పుడ విడుకల్వలన్ దలిరుమూఁగుసిరి న్గళవొల్చె వారలన్. 3

ఉ. కాళులమార్పు తోఁపని చకాచకఁ బేరెము వారు వారువాల్
గాలుల మేఘపాళిగతి గాఁగ బడిన్ వడిఁ దేరు తేరులున్
గ్రాలఁగ నేమినిస్వనము కల్గదు మింట విమానయానకే
ళీలలితోద్గతిన్ గెలుచులీలలఁ దద్గమనంబు వర్తిలెన్. 4

చ. అవనికి డిగ్గుదేవసతులందుఁ దదంశలు సంక్రమింప ను
ద్భవమయి పూసవారు శ్రమవారి గగుర్గొను, చంటిపూఁతలన్
దివ్వ తిలకంబు నెన్నుదురు తెన్నుల గుత్తపుముత్తియంబులై
సవురె యొసంగె; సాజమగుచక్కనరున్ వికృతుల్ నగల్ సుమీ!

చ. ఉరవడి నేగుతేర్లపయి నొప్పుల నొప్పుధ్వజాంశుకంబు లు
ప్పరముఁ గ్రమించు పెన్ గొఱవి పర్వులుగా నొరగల్లుమీఁదిబం
గరు నెఱిగిట్లుగా రుచులు గ్రాలఁగఁ దెంపులు లేనిబారు లు
ద్ధురగతిఁ బెంపులై సిరులఁ దోఁపఁగఁ జేయఁ జలించు నద్దిరా! 6

చ. దిరిసెనపూవుకోమలత దీటునఁబుచ్చుసురీతనూలతల్
పరుసనియెండవేడి సయిపన్ సయిపన్ గని బాట నెంతో య
బ్బురపడుగుహ్యకప్రతతి ముచ్చటమైఁ దమలోన "నద్దిరా!
పరమపవిత్రమానలువపం ప్రతిసాధు వ" టందు రొక్కటన్. 7

గీ. చెందిరపుఁజర్చ లపరంజి సిరులబెళుకు
నినుప సప్తమదంబుల నించుమత్త
సురగజంబులు రవిదీప్తు లోరయ మెఱసి
కురియు సప్తాంబుదంబుల మురువు లొసఁగె. 8

ఉ. తాళఁగ రానియుష్ణకరుతాపము పెల్లు భరింపలేక త
ద్గోళము దవ్వుదవ్వయినతోవఁ బ్రయాణము చేసిచేసి యా
పాళెము చేరె దిక్కులను బట్టనిపొర్లున నేకవేణియై
క్రాలి మహోర్మికావళులకమ్రతఁ గొల్చువియత్తరంగిణిన్. 9

ఆ. గడుసుషట్పదములదుడుకుపోక కలంగి
రేఁగి కలియుపద్మరేణుతతులఁ
బుణికి గంగయలలఁ బొంది చల్లనఁ బొల్చు
మలయ మమరసతులయలతఁ దేర్చె. 10

గీ. శ్రేణులై గాలిరథములు చెంతలం ద
పూర్వతటసంపదన్ గూర్పభూరిగజతు
రంగహతనాకగంగాతరంగసమితి
తాఁకి క్రమ్మఱుఁ గ్రొత్తవింతన్ ఘటించి. 11

ఆ. ఇరుసుకొనలు సురలయిండ్ల వేదికల రా
చికొన గ్రహపథంబుఁ జేరి గాలి
తేర్లు నేమినిహతిఁ దిరుగుడువడు నీట
సుడియఁ జేయుమొయిలుతుడుము నెగచి. 12

ఉ. మత్తసురేభదంతపదమర్దితవారిదపాళి తామసా
యత్తముగాక శీతలపయస్సులఁ గూర్చుచుఁ దేర్చు నేనుఁగుల్
మొత్తములన్; మహాత్ము లభిభూతిని గూర్చుఖలాత్ము నేని స
చ్చిత్తమునన్ మహోపకృతిఁ జేసి తెమల్చుట నైజమేకదా. 13

ఉ. హాటకసన్మణిప్రభల నాయతమేఖల లాడుబందులై
చీటికిమాటికిన్ మలయశీతలవాయుభుజంగుఁ డప్పరః
కూటనితంబవస్త్రముల కుచ్చెళులం దెగురు ల్చ టిరప నా
బోటులలోని చెడ్డికలుముల్ తెరమిన్నాటులఁ దొంగిచూచెడిన్. 14

ఆ. కరఁచె బొట్లు మంచుఁ గల్పించి యని దూఱ
కంబుదంబు నెన్ని రమరసతులు
శ్రమ హరించె నంచుఁ జక్కనిగొప్పమేల్
సెడునె కొద్ది తప్పు చేత నెందు ? 15

ఉ. చుట్టు నలల్ చలింప నడిచో సికతాస్థలులట్లు నీరముల్
వట్టినమేఘముల్ జలదపాళులలోన నెసంగుచుండఁ గ
న్పట్టుసురేంద్రచాపమునఁ బర్వనెడంబులు దేవసుందరీ
పట్టమణిప్రభాభిగతిఁ బాల్గొని నిండున నిల్చు మింటిపై. 16

ఉ. శూరవరుండఁటే! దృఢవిశుద్ధతపస్వియఁటే! యెటుల్లరిన్
జేరుటొ? యేక్రియన్ నియమిశీల మగల్చుటొ? యంచు నెన్నుబృం
దారకసుందరీమణులు తారుడువీథిని దాఁటి స్వామియా
జ్ఞారతిఁ జేరి రంబుదవిసర్పితకూలము నిండ్రకీలమున్. 17

—♦ అచ్చర లింద్రకీలముపై విడియుట ♦—

ఉ. దేవవిలాసినీనిచయదివ్యముఖాబ్జములన్ బరిస్ఫుర
చ్ఛ్రీవరనేత్రవిమానముల, శ్వేతకళామహితాతపత్రఫే
నావిరళాభ, దుందుభిరవాహతదూర్మిగభీరవైఖరిన్
భూవహుపై వియచ్చరచమూదివిజాపగపొంగు రాజిలెన్. 18

ఉ. నింగికి శృంగికిన్ జనఁగ నిల్పినవంతెనయా పయోదపా
ళిం గడు వేగమూని రవళిన్ రథముల్ డిగుచోఁ దురంగరా
జిం గనఁ జిత్రమా బిగువుఁ జెందెడివాగెల నిక్కమోర లె
ల్లం గుదియంగ వంగుచు నిలన్ బెనుకష్టముతోడఁ జేరెడిన్. 19

చ. తమ కిరువంకలన్ ఘనవితానము లంటి చెలంగ నింద్రకీ
లముదెస డిగ్గుమత్తకరులన్, గురుమేఘవృతాద్రిరాజశ్రే వ

త్తముపయి వ్రాఁగువారణవిధంబున డంబెసఁగన్ బ్రిడీనతా
గమనముచేత నబ్ధి డిగి క్రాలుసపక్షగిరీంద్రవైఖరిన్. 20

ఉ. ఆగిరిమిట్టపల్లములయందును, మింటఁ జరించునంతపె
న్వేగముతో హరు ల్చనెడు వేళఁ దదీయఖురాంకపాళి త
ద్భాగమహాప్రవాహినుల వర్తులసైకతవేదులన్ సమ
గ్రీగుణితప్రభన్ వెలయఁజేసి గిరిన్ గయిసేసెఁ బూర్తిగన్. 21

పంచ. నగోపరిస్థలంబులన్ ధ్వనజ్జలాతిపాతనా
దగౌరవంబుతో మిళద్రథస్వనంబు లద్రిసా
నుగండఘట్టనన్ బ్రతిధ్వనుల్ ఘటింప వర్షమే
ఘగర్జలన్ భ్రమ న్నెమి ళ్లెగంబడున్ గనన్ గడున్. 22

చ. చెలి! కనుఁగొంటె? మేఖలలఁ జిక్కనిచక్కనినిగ్గు లొగ్గుప
చ్చలయెడలేనికాంతులకు సానువులన్ బడునీటిధార లొ
ప్పు లొలుక నేకనీలమణిపొందిక మింట హారం గొసంగు నం
చలరి యొకళ్లొకళ్ళుఁ బుసులాడుదు రాదిగు బాట నచ్చరల్. 23

శా. ఆలానంబులుగాఁగ నేగుకరిణీవ్యాజంబు లాకర్షణన్
బాళిన్ గొల్వఁగఁ వీడఁజాలక ప్రయాణం బెట్లొ సాగించు స్వ
ర్వ్యాళంబుల్ పవమాననీతధరణీభద్రేభగంధోత్థక
ల్లోలక్రోధము మావటీండ్రతెలువుల్ దోయంగఁ బ్రేరేచినన్.

చ. గరువులఁ గొత్తనీటిమొసకంబున, గాలుల రేఁగుదువ్వ చే
నరుణిత మైనసేన యపుడప్పుడ తీటెన వానకారునన్
వఱదల ఘూర్ణమానమయి వచ్చుసురాపగపొంగుఁబోలి త
ద్ధర వనసీమలున్ గహనధాతురిలు నిండెఁ జలద్రవార్భటిన్. 25

ఉ. ఆగతి వచ్చివచ్చి దివిజాపగచెంత నివాసయోగ్యభూ
భాగములన్ మణిప్రచయభాసితసైకతవేదులన్ సుమా
ళీగుణితాయతప్రభల లెన్నసుఖం బిడుశాద్వలంబులం
దాఁగి మహాకుటీరనిలయంబులఁ బన్నిరి సైనికాగ్రిణుల్. 26

ఉ. కుందనపున్ జిగుల్ దెసలఁ గొల్పుమహేంద్రగిరీంద్రుశోభ పెం
పొందె సితాంబరప్రచయయోజితదేవకుటీరరాజిచే;

నందనిమేలు నుండు నె మహాత్ముల భక్తిసమేతసంగతిన్
జెందవె యోగముల్ గుణవిశేషతఁ గోర్కులకెల్లఁ బెల్లుగన్.

గీ. అడవిఁ గాచినవెన్నెల లగు సుగంధ
పుష్పతరులుఁ జిగుర్చు నపూర్వలతలు
సఫలతన్ జెందె నప్సరస్సానుభూతి
పరుల నలరించునదె కాదె భవ్యలక్ష్మి. 28

చ. నిల రలచందనాగములనీడల సేదఁ జలించునచ్చరల్
చిలువలబుస్సలన్ గదలు లేఁజిగురు ల్గని, దుర్వినీతులా
తులువలు మూఁగియున్న దొరదొడ్డతనం బెటు లున్న, నెంతకా
వలసినకార్య మున్న నటువైపు చనన్ వెఱఁబొందరే జనుల్. 29

శా. అంభోమార్గము నంటుచప్పరము లాద్యంతంబుగా విప్పి త
త్కుంభీరద్రింబుల మావటీండ్రు నయమున్ గుర్తించి క్లేశంబు వో
వం భూమిన్ నిలువన్ యుగాంతపవనవ్యాధూతవృక్షంబులా
గంభీరాయతకుంభినీధరసమగ్రశ్రీ లటన్ వర్తిలెన్. 30

చ. బడలిక వాయఁగా దివిజభద్రగజంబులు నిద్రవోవున
య్యెడ నెడలేనిధారల రహించుమదంబు గ్రహింప బారులై
విడిసినతుమ్మెదల్, నిదురవీడి చివాలున దంతులెల్ల లే
చెడివడిఁ, బాటిపోఁ ద్రుటితశృంఖలలన్ దలపించెఁ జిత్రమై. 31

మ. అవనీమత్తమతంగవాసనలరోషావేశముం గాంచి యు
ద్ధవిధిన్ డీకొనుపూన్కి కడ్డగువియద్గంగాప్రవాహంబు దాఁ
టువెసన్ దూఁకుసుపర్వనాగములు గండున్ మావటీం డ్రంకుశా
ళి విధింపన్ బడిపో విదల్చి చనెడున్ లెక్కింప కారోహులన్. 32

ఉ. నిండుగ నీరు తొండముల నింపి శ్రమం బఱఁ ద్రావి శేషమై
యుండినవారి హస్తిపకుఁ డొప్పుటఁ బై కెగయింప నోడుచున్
గండములందె చిమ్ముకొనఁగా జలశీకరపాళి తన్మదా
ఖండసవర్ణతన్ గురిసె గారులశౌర్యముఁ దెల్పునై వడిన్. 33

మ. మును దప్పిన్ జదలేటి చల్లనిజలంబుల్ సుంత మూచూచి భూ
వనగంధేభమదంబువాసనలతోఁ బ్రవల్ దాన గుర్తించి య్యె

త్తినరోషంబునఁ దీవ్రదృష్టి నెదురౌ తీరంబు నీక్షించుఁ గా
ని నిలింపో త్తమకుంజరంబు కొన దా నీ రొక్క చుక్కేనియున్.
ఉ. వారి నవారణన్ సమదవారణరాజి నవారుణప్రభన్
వారు స్వకీయదానపరివర్తితస్ఫారభమున్ ఘటించి యు
ద్వారిగ వారిజోద్గమితబంధురకేసరగుప్తదానరే
ఖారమఁ బద్మగంధముల గట్టిన కెక్కు సుకేసరిప్రభన్. 35
ఆ. దండుకదుపుధూళిదట్టంపుపెట్టిన
రదివిముక్తపద్మరజపుఁబసపు
గంగ తెల్పుకలయికన్ దేలియాడంగ
రంగురంగుకోకరాణ చెలఁగె. 36
శా. శ్రీగంధాటవిలోఁ బిఱిందిపదముల్ గ్రీవంబులున్ శృంఖలా
శ్రీ గుప్పింప నితస్తతశ్చలనముల్ చెన్నారఁగాఁ జిందు దా
నాగారంబుల బిందుపాతములతో నాహస్తులొప్పన్ సిర
చ్ఛ్రీగండోపలలోలనంబుసొబగుల్ చిప్పిల్లునొప్పల్లుచున్. 37
ఉ. శోత్రములందు దానములసోనలు వెల్వడి ముంపు నింప న
త్యాతతరేణునిష్కృతి సమస్తలతాంతసుగంధవిచ్యుతుల్
నూతనఫుల్లపృథ్వికల నున్ననిపూవులతావి జొబ్బిలన్
శీతలవాయు వావరుసఁ జిందిడువాసన లందుఁ జిమ్ముచున్. 38
శా. సుప్తిన్ జెందుహరుల్ హతాద్ధ్వనికి సంక్షోభించి మేల్కాంచి యా
గుప్తధ్వానముఁ బోల్పలేక దివిఁ గన్గో, ఘోరజీమూతసం
ప్రాప్తిన్ వర్తిలు గర్జ యంచును మయూరాదుల్ భ్రమన్ జెంద ది
గ్వ్యాప్తిన్ దివ్యమహేభబృంహితరవవ్యాపారముల్ మ్రోఁగెడిన్.
ఉ. ఆవనవృక్షరాజిఁ గొనలందుఁ బటంబులు సొమ్ము లుంచి యా
దేవవిలాసినీమణులు తీఱిక నీడల విశ్రమింపఁ గే
ళీవనులన్ లతాగృహవలీకములన్ నగ లుంచి మారచ
ర్యావిలదేహులౌ రమణు లందు శ్రమన్ విడులక్ష్మి సంధిలెన్.

ఎనిమిదవసర్గము

——(౦)——

—♦ అచ్చరల వనవిహారము ♦—

ఉ. కోరికతోడఁ దోడన నిగుడ్చిన గళ్ళనగళ్ళకాంతి చె
ల్వారునవారుణాదిమణిహారసుహారికవాటవాటికన్
బేరులబారు లింద్రువిలు పేరుల మీఱఁగ గోపురాళితో
సారిడునూరు నిత్యకళఁ జానలు మాని విహారవాంఛలై. 1

ఉ. ఇచ్చమెయిన్ బ్రఫుల్లజలజేక్షణ లాత్మతనుప్రభల్ గిరిన్
హెచ్చగునీరపాళి వెలయింపఁగ గుహ్యకయుక్తలై కరన్
వచ్చుచు మాటువారుచుఁ జనన్ జలదంబులఁ దళ్కుతళ్కునన్
ముచ్చటి లీను మెర్పులను మోహముఁగూర్చు మనోహరంబుగన్. 2

మ. శ్రమచేతన్ బిగువేదుచున్నకుచముల్ జోకాడ, 'వేంచేయువే
గముచే భూషలు కాంతులీను చులియంగా నాట్యమాడన్ వన
భ్రమణం బిచ్చె నితంబినీమణులకున్ బ్రత్యగ్రసౌఖ్యంబు స్వ
ర్గమనోత్కర్షకు వేమడుంగులుగ నుత్కంఠల్ విజృంభింపఁగన్. 3

చ. గుబురులుగా ధరన్ దగులు కోరకితమ్ములఁ గొమ్మలన్ బధిన్
బ్రబలిన చెట్లమధ్యమునఁ బాటలఁ బాటలగంధు లెల్ల ర
డ్డుబయలు సేఁత కోడరు; కడుంగడువింతలచోట్ల ముందుముం
దుబమలఁ గ్రాముకుల్ గనఁ గుతూహలితాత్మఁ జరించు టబ్రమే?

ఉ. లత్తుకయొత్తునో కరములన్ గిసలమ్ములుగా, సితప్రభల్
జొత్తిలుగోళ్ళఁ బూగుదులచొప్పుగఁ జేతులఁ దీవెలట్లుగా,
హొత్తినగంధచర్చఁ గుసుమాళిపరీమళమట్లు లెంచి యా
బిత్తరులన్ బికంబులును భృంగములున్ వెనువెంటఁ గొల్చెడిన్.

చ. దరవికసద్గుళుచ్ఛసుధ దాఁటుల మాటికిఁ జంచరీకముల్
మురియుచుఁ గ్రోలరాఁ గిసలము ల్గలశాఖలచే నశోకముల్
దెరలఁగఁ జేయ దివ్యసుదతీమణు లాత్మరహఃప్రియుక్తమా
స్మరచరితంబు జ్ఞప్తిఁబడ "జ"ల్లన నొండొరు కన్నుగీఁటెడున్. 6

ఉ. పల్లవసౌకుమార్యములఁ బాణులకున్ శ్రమఁగూర్చె దేటి కో
ఫాల్లకగంధి! కల్పలత యన్ భ్రమఁ బైకొనుభృంగరాజు భీ
తిల్లుట కల్గునే? తెలుపఁ ద్రిక్కఁగనీయక యెంతలైనఁ బా
టిల్లిన నోర్చి కోర్కిని గడింపక డింపఁడు గాదె గాదిలిన్. 7

శా. "ఔనే జాణవు ! లేసికోపమున నాస్యం బేలకుంచింతువే?
నీనాథున్ దమితేఁ గోర్కి విడ మన్నింపన్ జనన్ రాదె? లే
దా! నీమానస మెన్ని యోవగల బాధల్ చెందు భద్రం బటం
చానారీమణులం దొకర్తు సఖి సయ్యాటంబునన్ దేర్చెడిన్. 8

చ. విరిసినతెల్లువెన్న తెలివి స్మృతి కట్టుదుకూల, మార్చుబె
గ్గురువరుసల్ రణద్రశన, కూలమె నెన్నడు, మాగిరీద్వనాం
తరవిచరన్నదీసతికిఁ దగ్గనువేడుక వచ్చునావియ
చ్చరనయనానుమోద మిడఁ జక్క నలంకృతయట్లు రాజిలెన్. 9

క. డగ్గఱ నది మొగ్గనఁబడి
భుగ్గనుతుంపురుఁలు విరిసి ముత్తెపుసరులో?
యగ్గహన(శ్రీ)హాస మొ?
యొగ్గినసతి శీతలూరువో? యనిపించెన్. 10

ఉ. ఫుల్లసుమంబు లత్తు లట మూఁగినతుమ్మెద లంజనంబులై
చెల్ల వినమ్రశీర్షములఁ జెంగట వర్తిలుతీవఁబోండ్లు రం
జిల్లినప్రేమచేఁ బెనుపుఁజెందినమన్నన దేవకన్యలన్
బెల్లుగ స్వాగతం బొసఁగువేడ్కఁ గనుంగొనురీతి భాసిలెన్. 11

గీ. భద్రగజమదసిక్తకుంభస్థలముల
ఘనకపోలంబులన్ తాపుఁగాంచి నల్పు
మచ్చ లూనినగందంపుమ్రాకు లందు
నీలగళుభాతినై స్త్రీల నించె వింత. 12

క. కొమ్మలు తమ కందునటుల్
కొమ్మలు నమ్రిత సుమాళిఁ గొ~~ల్వఁ బతులచి~~ (మ్రొగఁబఱి)
త్తమ్ములు తేరఁగఁ దద్ద
త్తమ్ములె కొని రతనుచేష్టితమ్ములు వెలయన్. 13

క. ధవుఁడు విరు లొసఁగ బిగ్గర
సవతిన్ బేర్కొనఁగ మాటఁ జాలించి దివుల్
దవిలి భువి రాయుఁ బద మొక
యువిద మిపులఁ గంట నీర మూరక యూరన్. 14

చ. దయితుఁ డొసంగుపూలఁ గొని తన్ముఖదత్తనిరీక్షణంబులన్
బ్రియునకు నర్మవాక్యములపెంపునఁ బెన్దమకంబు నింపు నొ
క్కయువిద -పీడుశోకముడిఁ గానదు వేఱొకచీరెఁ గట్ట దా
యయమునఁ బాణిపల్లవసుమాళి నెటన్ విడు టెన్న దింతయున్.

చ. చివురులలోనఁ బుష్పములఁ జేర్చి ఘటించినగుత్తిఁ బ్రేమతో
ధవుఁ డిడఁగా నొయారమున దానిఁ దలన్ ధరియించుఁ జాన చ
న్నవతరితీపునిక్కులకుఁ గమ్మనిరాపిడిఁ గూర్చి బాధఁ దీ
ర్చె వలుదలాపిఱుందులఁ జరించి యటన్ మఱియొక్కకాంతకున్.

ఉ. నిక్కుసుమాళిఁ గోయుతరుణీమణికిన్ జను టెక్కు, నీవియున్
బొక్కిలినుండి జారి బటువుంబిఱుఁదుంగవ వ్రేలఁగా, వళుల్
చిక్కఁగ, నక్కళింత గమిఁ జెందిన యారు మనోజబంధమై
గ్రక్కున దానికాంతుధృతిఁ గైకొనె; నెమ్మెల నమ్మవచ్చునే? 17

చ. నెఱికురులెల్లఁ జిక్కఁగొని నిల్వున వ్రేలఁగ బాహుమూలముల్
సురుచిరతన్ బయల్పడఁ బ్రసూనశిఖల్ విడఁదీయు సాకునన్
దరుణి విలాసము ల్నెఱపి తన్మయమారమనోజ్ఞదృష్టులన్
వరు నికటంబుఁ జేర్చుకొనె; భామల కమ్ములు నీటులేకదా! 18

చ. ఎగుబిగు పుబ్బుగుబ్బలకు నేర్తెఱ నిచ్చుఁ దమిన్ స్వనాథుఁ జెం
దఁగఁ దగులెక్కు "గాలి కనుదమ్ములఁ జిందినపూరజంబు నూఁ
దఁగఁ దగదే" యటం చురముదాఁటునఁ జన్నులదూఁటి మోము మో
ముఁ గదియఁ జేర్చెఁ బ్రౌఢ యగుముద్దియ ముద్దున కెంతజంతయో!

ఉ. "ఈపువు మంచి" దన్న "నది యేపస యీననఁ జూడు" మంచు న
ల్లాపము లాడుచున్ దరువులన్ లతలన్ గలమంచిమంచి వ
ల్లాపదుచుల్ గ్రహించుకొన నయ్యెడ రి క్తకుజాళి మాని త
ద్దీపితలక్ష్మి దివ్యసుదతీపదమున్ వరియించె నెంతయున్. 20

చ. చివురుల గిల్లుచో రసము చిందుటఁ జెందిర మెచ్చుపాణులన్
బువ్వులరజంబు రాలి తెలుపుంబస మించిన యుబ్బుగుబ్బలన్
దవిలినపుష్పవాసనలదండి గడించుతనూసుగంధతన్
విపులగు నైజదేహరుచి మెచ్చిరి చెట్ల సతుల్ కృతజ్ఞలై. 21

గీ. కరికరస్థూలసచివోరుఘర్షణముల
దీర్ఘతన్ గుంది ననమెత్తదేటి సమము
లయ్యె మాటికి సురకైపు నందిన ట్లు
శక్తతన్ దూలి తొట్రిలు చరణములను. 22

గీ. మణులయొడ్డాణముల దీప్తులయు ద్విగుణి
తాభ నవసైకతస్థలీశోభ గెలిచి
ఘనపరిశ్రమ గురువులై కడుమనోజ్ఞ
శబలతన్ దాల్చి కుదురులౌ జఘనములను. 23

ఆ. అదరుతమ్మిమొగ్గ లనఁదగుబొడ్డుల
కళల నీవిదాఁపుగా స్ఫురించి
చనులవ్రేఁగు లొలయుటను నమ్రతం గాంచు
వళులనడిమికడుపుకలిమితోడ. 24

గీ. బిట్టుమంచునఁ బైఁ గనిపింపకుండు
తమ్మిరేకులవళుల విధమ్ము గాఁగఁ
జెమటచిఱుబొట్టు లెల్లెడ గునుగుదేఱ
విమలములు కానికనుల ముఖములతోడ. 25

గీ. సానువులసానువుల గురుశ్రమల నల్ల
నల్లనన్ దారు తమతమవల్లభలను
వారి యంగాంగశుభసౌష్ఠవం బపూర్వ
కౌతుకం బిడ వీక్షింత్రు గగనచరులు. 26

— అచ్చరల జలక్రీడ —

గీ. చేఁపకన్నులమీటుల, నూఁపుఁజెందు
తమ్మిమొగముల, శుభ్రతటమ్ముఁబ్రాఁకు

నలలచేతుల, నంచకూఁతలపిలుపులఁ
బిలిచె జలకేళికొఱకు వారలను గంగ. 27/1

మ. అదె! మందాకిని! స్వాగతం బొసఁగు మీనాక్షిప్రసారంబులన్
గదలన్ బాఱెడు తమ్మిమోములు నపంకస్వచ్ఛతీరంబునన్
నుదలన్ సాఁగు తరంగహస్తములఁ నందుం గూయుహంసీగణో
న్మదనాదంబుల కేకలన్ దిరుగుఁ డమ్మా! వే జలక్రీడకున్!! 27/2

ఆ. ఉడుకుపాటు వీడి, వడిమాని, తమ్మిపు
ప్పొడులఁ బుడికి యలలనడుమఁ జేరి
పడఁతు లీఁదుచోటఁ బయ్యెర చేయూఁత
లిడఁగ నిలిచినిలిచి నడుచు నచట. 28

చ. ఎదఁ దొలుకాడుబాళి వెలయించుఁ జడంతులయూఁత తూఁడుదిం
డ్ల దారులపెంపుమించె, పులినంబుల మీఱె నితంబభారసం
పద జఘనంబు, లబ్జములవర్వు హరించెను సోగకన్నుమే
లుక్కదురులమోము; లత్తఱిని గుంఠితసామ్యము లీడువచ్చునే? 29

గీ. ఒడ్డుదాపునఁ జెదరుగా నున్న చేఁప
వరుసలం గని తొలిడిగ్గువరుస నడలి
యందు జక్కులు తెలిపిసేయంగ డిగిరి
బిత్తరులు నెట్లొ లేనితెం పెత్తినట్లు. 30

ఉ. పూనికఁ బెందొడల్ గదపు పుత్తడిబొమ్మలు నీట దూఁకుతో
డ్తోనె తమంతఁ జీలి వడిఁ దోఁచినదొడ్డయలల్ గదున్ దడన్
మానక యూఁపఁగా దరుల మందటతప్పి కిలార్చి పిట్టలున్
జానగుమేటియుంచగుమి చయ్యన నిట్టటు తారె జంకునన్. 31

ఆ. ఇనుము మించుజక్కు లెకిమీండ్రబొమ్మలఁ
గొండఁ దెగడునువిదపిండుచనులు
నెగచిమొగచి తోఁయ నింతలై తరఁగలు
తొలఁగి పారి దరులఁ గలఁగి మ్రాల్గు. 32

గీ. వీడు తలకట్లు, తనువీఁగి యొడుగంద
మ్మురిసివిరిసెడిపుప్పొడియునుగ నచ్చ

రల రమించి కలాపముల్ రాల్చునాగ
డమున కేహానో యని తరంగములు వడఁకు. 33

మ. సవతుల్ సూచిన దుఃఖకోపములచే సాధింతురో యంచు మా
నవతుల్ కాంతులప్రేమపెంపులకుఁ జిహ్వాశ్రీలరాజిల్లు గో
టివిలాసంబుల మాటి రగ్నిశిఖలన్ డీకొల్పి యాకుంకుమం
బు వసతూళినఁబోవ తేశశులపొల్పుల్ బూని నయ్యంకముల్. 34

క. అవి యళిగతపద్మములా?
సవురూరు సురీమనోజ్ఞచక్షువులా? య
ల్లవి వారిశిరోజములా?
రవళియుఁ గదలికయు లేని భ్రమరీతతులా?. 35

క. నలినీవనమధ్యంబున
నెలఁత మొగము విచ్చినవ్వ నిగుడురదము లా
నలినముల కేసరంబులఁ
గలియఁగ నదిమెఱఁగికొనుట కష్టంబయ్యెన్. 36

చ. తనదుసపత్ని లీసుకలఁతన్ దిగుమోముల నోరచూపులన్
గనఁగ, స్వయంబుగా వలచికట్టి ప్రియుం డిడియున్న పూలమా
ల నలిగి నీటబ్రుంగిన నెలంత విడన్ సహియింప కుంచెఁ; బ్రే
మ నెసుమి వస్తుతత్త్వగరిమంబునఁగాదు గుణంబుఁ గాంచుటల్. 37

మ. కనుతెల్పుల్ మఱపింపఁగాదు నిజరాగశ్రీల మాటంగసూ
వనితల్ కాటుక కన్నులం దిడుట; తద్భవ్యాంజనంబెల్ల గం
గను గ్రీడింపఁగ తూళితంబగుడుఁ జక్కన్ దోఁచు పెన్రక్తిమల్
నినుచున్ నూతనసంపదల్ తెలుపువన్నెల్ వెన్కలై డిందఁగన్.

మ. ఘనతేజస్వులు మూఢమానవబలాత్కారంబులన్ మంత్రివ
ర్తనముల్ సర్వముఁ గోలుపోయి పెనుకారన్ జాలిఁబుట్టించుపో
క నటన్ మిన్నుపడంతులుంచుకొను పూగమ్మల్ వడిన్ దళ్కుతో
ననయంబూని జలంబుముంచుకొన దీనావస్థఁ దూలంబడున్. 39

గీ. కనుల నుదురులఁ బెదవులఁ గలిమినొసఁగు
కాటుకలు బొట్లు రంగులు కరఁగిపోవ

న్నైనఁ జె న్నింతతఱుఁగమి నరసి జక్కు-
లెఱేఁగి రాగామలకు మేనులే నగలని. 40

చ. తమ దెస దృష్టిమాని తమిదండడి మున్ను ప్రియుండు భూషణో
త్తమముల దానిదిద్దుతఱిఁ దాఁకిన కొకలు గాపుకాక లా
యమ జలమాడఁ గ్రొత్తగ బయల్పడు నాథనఖక్షతమ్ము లా
ర్ద్రిములయినన్ సపత్నులమొదల్ పెనుకొల్ములఁ జేసె నీసునన్.

చ. "సికలిడు మోము లం చెగయఁజేసెద రేటికి? నీడు లేని వా
సరులని యూఁపనేల? మెయిచాయలు కెంపులమీఁకుఁ? జాలు లే!
గరువతనంబు మీ మొడనికా" దని, చూపు కడంక గంగ యం
బురుహముల న్, నురుంగు తెర పోఁడిమిఁ, గుంకుమ సిక్త నీరమున్. 42

ఉ. చేతులు మార్చిమార్చి సరసీజముఖుల్ నదినీట నీఁద నం
దాతఱిఁ దోఁచు నాదము లయల్ వెలయింపఁగఁ గూర్చు సూటులా
రీతులఁ జంటితాకుడుల రేఁగురుతుల్ కెరటాలసందడుల్
ఖ్యాతిగనీనెఁ దాళగమకంబులు నాట్యవినోద వైఖరుల్. 43

మ. సొగసున్ సంపద దమ్మిపూగరితలన్ సూడత్తఁగా నవ్వుమో
ముగముల్ తేరిననీటఁ దోఁచి తనపెంపుల్ బెంచు కైసేఁతలై
నిగుడన్ జాహ్నవి తేట సార్థకతఁ జెందెన్ దేవయోషిజ్జనా
నుగతిన్ మీఁఱె, ప్రసాదభాసితులు సంతోషైకపారాయణుల్. 44

గీ. మలయు చేఁపలు తొడలపై కెలయ నులికి
బెళుకుఁజూపుల వణఁకునఁ గలఁగు పాణి
పల్లవంబుల బిత్తురుల్ పజ్జనున్న
పడఁతులను ముంచి రతిమోహపరవశమున. 45

గీ. చేఁపచెరలాట భయమును జెందినట్లు
కాంతులన్ స్త్రీలు మనసారఁ గౌఁగిలించు
కొనిరి; యఱలేని ప్రేమ నెక్కొల్పు వట్టి
సాకు చెద్దియు హాయినొసంగుఁగాదె. 46

క. గంగాజలగతిఁ గలఁగిన
ముంగురు లలకాంతరముల ముసురుకొన దళ

ద్భృంగదళాంతరపద్మము
లం గడుఁదలపించె మేటి లావణ్యములన్. 47

ఉ. అందనిలోఁతుచోట భయమంది నవప్రసవాభ మించి చె
న్నొందెడుహస్తముల్ వడఁకు నొక్కతలోదరి నాథుకౌఁగిలిన్
బొందె వచింపరానినవమోదము, దిట్టతనంబు లేమి నా
పొందిక స్వర్గతిన్ మిగిలి పొంగుతమిన్ వెలయించె నాత్మలోన్. 48

చ. ప్రియులు జలంబుదోయిలుల వేడుక మోఁద జనించునార్పులన్
మెయికొనుచంటియూఁపులును మెండుటొయారమునన్ జెలంగు చే
తిమెఱుఁగులున్ ఘటించె జగతిన్ సతు లెందు విలాసయుక్తలన్
నయమె యథార్థమే యనుఘనప్రథ నాఁటికి నేఁటికైననున్. 49

శా. "ఏనుండన్ భయమేలనీ" కనుచుఁ జిత్తేశుండు దా సాదృతిన్
బూనన్ ధైర్యమువిప్పు నొంది యుదకంబుల్ గాఱుచుండన్ దముల్
లోనన్ మీఱుచునుంట సోగలకనుల్ మూఁతల్పడన్ గుంచిత
భ్రూనారీముఖశోభ లాసవతిసొంపుల్ సెందెనా రాజిలన్. 50

ఉ. కాంతుని మూరుమోఁద నుదకంబుల నింపిన హస్తసంపుటిన్
గొంత విదిర్చి తూలి పతికైపురియూఁతగ సోల నెక్కునన్
గంతువికారముల్ మిగిలి క్రిన్నన నీవిసడల్పఁ జీరెయూ
యింతయు జాఱకుండ సఖియెత్తెర, కాంచనకాంచి యాపఁగన్ 51

చ. తమిపగఁ గొన్న కాంతమెయిఁ దద్దయు భూషలెయయ్యె నాస్తవ
ర్ణముచనియున్ జలించునధరంబు, ముడిన్ వళులూను బొట్టులే
నిముఖము, కజ్జలంబఱిన నేత్రములందలియోరచూపు తా
ర! మగువసారు; లంగవిసరమ్ములె సొమ్ములమెమ్మెగ్రుమ్మెడిన్.

గీ. మొదట నిరసించి కాంతుఁ డాపిదప నెంత
యనునయించినఁ దేర దం దతివ యోర్తు
నిండఁ బ్రేమించుమనుజుల న్నిగుడుకోప
మేలకో వేఁడుకొలఁది నింకింత పెరుఁగు. 53

చ. మెలఁతలు ప్రాణనాథులసమీపములన్ జలకేళిమున్నువే
ళల నరమూఁతలై కదపులన్ జలియించుచు నోరచూపులన్

విలసిలు కన్ను;లంగములు వీఁగి వడంకెడు, నూర్పుచేవఁ జ
న్నులుబుకు, హేతువేమి? యతనుక్రియమో! భయమో! శ్రమంబకో!

గీ. బటువుపాలిండ్ల నరఁటికంబములతోడలఁ
బడఁతు లటఁ గ్రీడ సాలించి బయలుదేఱ
వీడలే కుత్సుకతపొంగు వెలయ పారి
వారికిఁ ముందు పేరెంబువారె దరికి. 55

ఆ. తునిసి తేలియాడువనజదళంబులఁ
జంటిజక్కవల పిసాళిరుచుల
మెఱయు ముత్తెసరుల, మెలఁతలు మురువైన
రేవడంతిహారాయలు సూపి రందు. 56

గీ. వ్రీలుమైగందములరంగు, వీడివడిన
మణివిభూషలవన్నెలు మలయునలలు
గల సురీభుక్తముక్తగంగాస్రవంతి
నించెఁ జిత్రంబుగా శయనీయలక్ష్మి. 57

తొమ్మిదవసర్గము.

—:o:—

—:: సూర్యాస్తమయాభివర్ణనము ::—

మ. జలకేళిఁ ననలెత్తు పుష్పశరవాంఛల్ నెట్టఁగా నచ్చరల్
వలువల్ భూషలు చిత్తమోహకముగా భావించి కైసేయుచో
కల గుర్తించి యినుండు తత్ప్రియము లెక్కఁ గ్రుంక వారాశిదా
పుల వ్రేలంబడుచుండె; నౌచితి కృతిఁ బోధింపదే యెరికిఁ. 1

ఉ. వాసరలక్ష్మి మ్రతాల్చిన ప్రభామయమాలిక పోతురత్నమై
భాసిలుచున్న సూర్యభగవానుఁడు తత్సతి తూర్పుమాని యు
ల్లాసము పేర్మిఁ బశ్చిమవిలాసముఁ జూడఁ జలింప నద్దిశఁ
దాసరవిన్ జరించె బహుధాతువులన్ సభమెల్ల నించుచున్. 2

శా. రేయెల్లన్ విరహంబు, జాగరము, మీఱెన్ గాక, తృష్ణార్దితుం
డై యా ప్రాహ్ణము నీరజాధరసుధన్ హార్షోద్ధతిన్ ద్రావన
స్వాయత్తావయవంబు లెట్లు పడెఁ బ్రజ్ఞల్ జాఱె, నుస్సత్తుఁడై
యాయంభోధిఁ బడంగఁబోయెనుఁగదయ్యా! భాస్కరుం డార్తుఁడై

గీ. పగలు పగలూనినట్లు దివాకరుండు
మొంట మండించి యిపుడు సౌమ్యత వహింపఁ
దీవ్రతాపాతిశయము పృథ్విని ద్యజించి
చక్రవాకహృదంతరస్థాన మొందె. 4

ఉ. ప్రాపును వీడి తొల్లి కలవారు త్యజింపఁగ నల్పవృత్తులం
దాపద నెందొ వంత నవయంబడు నాశ్రితులట్లు మూలవా
ద్యోపతి సాము గ్రుంకఁగఁ దదుజ్జ్వలదీప్తులు తూర్పువీడి తా
రేపఱఁగా ముడుంగుచు లయించెడిఁ బశ్చిమదిక్తటంబునన్. 5

చ. ప్రియులనుదేర్ప సాయమున బిత్తరు లందఱు దిద్దుకొందరన్
గయిలువడంకఁ జింది యొలుకంబడు కుంకుమఁ గెంపులెచ్చ మే
డ యెఱువజాలముల్ దెగువ డగ్గఱి తూఱెడుసాంధ్యదీప్తులన్
బ్రియమునఁ జూతు రన్నవలు ప్రేయసు లంపినదూతలన్ మదిన్.

గీ. కుంకుమలనెత్తమున రవి కుజము బూఁత
గాఁగఁ గడు నెఱ్ఱవడు మృదుకరము లూంచి
కానఁబడె మఱి కనరాఁడు కానఁ బడెనొ!
కడలిఁ జొచ్చెనొ! తూఱెనో పుడమిలోన! 7

క. ఖగరవముల నాకులమై
యగపడకుండెడుప్రదోష మర్కుఁడునై తె
ల్లగఁదోఁచి దినాంతము సవ
తుగఁ జెల్లెన్ దివసముఖముతోఁ దిలకింపన్. 8/1

ఉ. తూరుపుటన్నుమిన్న సవతున్ గను పశ్చిమకాంత రూష్మరే
ఖారమ, నైన, భర్తఁగను కౌతుకమక్కడఁ గాంతుఁ డేగఁ జిం
తారసమిందు, గూండ్లదెసఁ దారుచుఁగూయు ఖగస్వనంబు లం
దారజముల్ విలాపము లి,టాధ లటన్ సిరు లిందుఁబాండుతల్. 8/2

మ. "మనరేయిన్ హరి మాపి మిట్టిపడుఁ జంపన్ రండురం"డంచు నె
త్తినరాత్రించరులన్ ద్విజప్రహితమై దీపించు గాయత్రి కూ
ల్చినఁ గ్రొన్నెత్తురు భూమి రాలనియటుల్ జీమూతము ల్వ్రేల్చి కై
కొని యస్తాశ వెలింగె విద్రుమకళల్ గూర్కొన్న వార్ధిప్రథన్. 9

గీ. అంజలింబట్టి తలవాల్చి యధికభక్తి
నర్చలిడువారికైన సంధ్యామతల్లి
చపలతఁ ద్యజించి సురిగి నిష్క్రాంతిఁ జెందెఁ
దనదుచిత్తంబు ఖలమైత్రి ననుసరింప. 10

అంధకారవర్ణనము

చ. ఉదయపులేఁత వెల్గులకె యుక్కటి కానలఁ గొండకోనలం
దదరున నక్కి రూపటిన యంధతమిస్రము వానరేంద్రసం
పదలు చనన్ గ్రమక్రమతఁ బ్రాఁకెడుదిక్తతి నల్లియల్లి పై
కెదిగి నన ల్పువు ల్దొడిగి యేపున నల్లరజంబుఁ జిమ్ముచున్. 11

గీ. అస్తమించుదివస్పతి యవనివెలయు
వస్తుభేదవిజ్ఞానంబు వలచికొనెనొ?
కానిచోఁ దోఁపదే యనఁ గాఱుతమము
మన్నుమి న్నేకమొనరించి మాఱె నౌర! 12

శా. "ఇంతీ! నిన్నడఁబాయ నే" ననినఁ "జిత్తేశా! నినున్ బాయ" నం
చెంతోప్రేమ శకుంతముల్ పలుకు నాయీబాస లాయింతప్రా
ద్దంతంబై చెడు రేయి చీఁకటులఁ బంతంబూని గుప్పంగ వి
భ్రాంతిన్ వీడుట తప్పదయ్యెను, వశంబా దుర్విధిన్ ద్రోయఁగన్!

ఆ. పల్కరించుకొనుటె పాటిల్లెఁ జక్రవా
కముల దరిసియుంట కలిగియున్న
వానిపాటుఁ దలఁచి వలవంత నలినీమ
తల్లి తమ్మిమోముఁ దద్ద వంచె. 14

చ. తిమిరమహేంద్రజాలము నుతింపఁదగున్ - దరుశైలజాతభే
దములను మాపె, రోదసిని దద్దయుఁ గుంచి ముసుంగువైచె, ప

ల్లము లెగుపుల్ సమస్థితి నిలన్ ధరణిన్ సరిచేసె, దిక్సమూ
హము మటుమాయమున్ సలిపె నా! కనుదూఁటెనఁగానకుండఁగన్.
స్వాగతము! చీఁకటుల్మలయఁ జెన్నులుపద్వన్! వీక వీడి సిరి వేడుక నింగిన్
బ్రాఁకెఁ దారకలవాసికి లోనై! లోకు లాపదకు లోఁగరు కాదే. 16

—* చంద్రోదయము *—

చ. "మిగులఁబ్రితాపు నాకమలమిత్రునిఁ బొందినపూర్వచాన నా
సొగసును మెచ్చునో? తిరిగిచూడదొ?" యంచు సుగంధచూర్ణముల్
మొగలిరజంబులన్ విరియఁబోసెనొ చంద్రుఁడు నాఁగఁబ్రాగ్దిశన్
నెగయుచునుండె నిండుపసనించు క్రమక్రమవృద్ధి వెన్నెలల్. 17

క. ఉడుపతి దరిసెడిచో ముడి
విడి విరహాతమంబు మాయ వెలయుముదంబే
తోడవుగఁ బ్రాచీనాయిక
బుడిబుడినగుమొగముతో విభున్ వెలయించెన్. 18

గీ. నీలజలదచ్ఛవిన్ బొల్చు నింగిపైకి
శశిహిమాంశువు లుదయాద్రిచాటునుండి
పడుట గంగాప్రవాహంబు వారిరాశి
పడుటగాఁ దోఁచి యొప్పు లుప్పతిలఁజేసె. 19

క. తెల్లనివెల్గుల నట జా
బిల్లి దివిని గప్పి కప్పువెలయు మొయిళులా
గల్లినచీఁకటి దివియుట
మల్లేశుం డేన్గుతోలు మానుట యయ్యెన్. 20

చ. ఉదుటునఁ జుట్టుముట్టుకొని యుక్కిరిబిక్కిరిముంపు నింపు దు
ర్మదసహితాంధకారములు క్రిచ్చఱఁగ్రిచ్చఱఁ జేయువెన్నెలల్
గదుముట నేపుదక్కి మలఁగన్ దశదిగ్వనితామణుల్ చెఱల్
వదలి ముదంబులన్ నిడుపుశ్వాసములన్ గొని రాత్మశాంతులన్.

గీ. పసిఁడియ మ్మనఁదగు కోఱ వసుధ మునుపు
మొదటికిటి యట్లుగాఁ దనయుదయవేళ

నచ్ఛపగడంబుడంబున నలరుకళనె
చీఁకటులరాశి నెగిచె నాశీతకరుఁడు. 22
మ. కలమై పాతికమై నగం బగుచు ముక్తామూర్తిరమై నిండునై
చలిరాజాకసమెల్ల వెల్తురులు హెచ్చంజేసి మిన్నెక్కన
ప్పొలుపుర్ జూడఁగఁ గుంకుమారుణకుచంబో? పూర్వవారాశిలో
పల జన్మించినశాతకుంభమయకుంభంబో? యనన్ రాజిలెన్. 23
చ. గవిసెన లాగియుర్ వలపుకందళతన్ నునుసిగ్గుపోడుముల్
మివులఁగ హావభావముల మేకొనలేని నవోఢనట్లు పైఁ
దవులుతమంబు పోయియు సుధాకరుఁ డాయుదయాశ నుంటచే
త విమల కానిరేయిఁ గను దర్పకబాధితచిత్తుఁ డయ్యెడన్. 24
శా. రాలే దింకను మింట యోగ్యమగు నైర్మల్యంబు, కార్చీఁకటుల్
పోలే దింకను కాననాద్రితటముల్ పూర్తిన్ విసర్జించి; ది
గ్జాలాంతంబులదాఁక వెల్తురులు పాఁకన్ లేద, లేకున్న, ది
వ్యాలంకారసమేతగా రజని రాజాన్వితమై రాజిలెన్. 25
మ. ఉదయించెన్ హిమభానుఁ డేమిఫల? మయ్యో! చూడఁ బెన్ఖితిపైఁ
గదురన్ సాగనిపోక నల్లన దివిన్ గష్టంబుతో నేగు, నే
హ్యాదయంబుల్ జళుకొందకుండు విరహగ్రీష్మార్తిసంజాతబా
ష్పదళత్తీవ్రకటాక్షపాతములతో భామల్ నిరీక్షించినన్. 26
చ. తరణి హిమాంశుహస్తములఁ దారకపత్నులఁజేరి కౌఁగిలిం
చి రచనలంటి, భీతినగు చెంద్రపువర్ణము లుప్తమయ్యె నా
తెఱపిన నంగరాగరుచి తేరఁగఁ గుంకుమునిగ్గుమేనితోఁ
గరముపెలింగె రాజు తమకంబులఁ బైపయి నేగువేళలన్. 27
గీ. మంథరక్షోభ క్షీరాబ్ధి మలసి సాంద్ర
పృథులతరువనముల నూఁపి విసరినటులు
శీతకరుఁ డంపుజ్యోత్స్నలు చీఁకటులను
దఱిమెఁ గారానికొంతల దాఁగి యుడఁగ. 28
గీ. తరులమొదలుల వెన్నెలఁదవిలి నీడ
చిత్రవర్ణంబులుగఁ దేలి చిందులాడ

ననిలహతి నల్లిబిల్లిగా నడరువిరుల
మలయు పూజాగృహంబుల మహిమఁగొల్పె. 29

ఉ. వెన్నెలచే రథాంగములు వెంటిపులుంగులఁజేరె, లాభ మే
మున్నది? రేయి, పొందనగునో! విరహార్తిఁ గృశించువాని కా
ప్రిన్ననిజ్యోత్స్న కాదు పయిపైనొకవేయియు మోదమిచ్చునే?
ఖిన్నుల కన్నియున్ వెగటె క్షిప్రముగాఁ దమి తీఱకుండినన్. 30

గీ. నీటితుంపరతోఁ పాటు నిండువిప్పు
నొందు కల్వలపుప్పొడియును గ్రహించి
చల్లఁజల్లుచు రేగాలి చక్రవాక
శోభితాగము లూగించె జోలకూయి. 31

గీ. వలపుదార నభిషేకించువాంఛ రేయి
పడఁతి జాబిల్లి వెండికుంభం బొనర్చి
నిగుడువెన్నెలనీరంబు నించి మచ్చ
కలువయాకిడి నట్లుగాఁ గ్రాలె విధువు. 32

గీ. గడుసుబల్లిదుఁ డేని నేకాకియైన
నొల్లఁబోదు జయేందిర పల్లవించి
శశి బలాఢ్యుండె యైన జ్యోత్స్నసఖుండు
మరుఁడు కైకొనె జయశీలపరమధనువు. 33

—♦ అచ్చరల విరహాదివర్ణనము ♦—

ఉ. దిద్దినచోటె దిద్దు మనుతీర్చినభూషల మార్చిమార్చి యా
యొద్దిక నద్దమందుఁగను నువ్విళులూరు నిశేశుఁ డింక నే
సుద్దుల దౌత్యమంపుననుచున్ వెలివాకిటఁ దొంగిచూచు న
మ్ముద్దియలం దొకొక్కరిత పొందిక నెప్పు డికెప్పుడన్ తమిన్. 34

ఉ. పైకొనుపెన్విరాగముల బాధలచే సురతంబునొందఁ గేం
ద్రీకృతచిత్తలౌ మదవతీమణు లావిరిమాలలన్ సురన్
శ్రీకరగంధ మింత కయిసేయరు త్రావరు పూయ రంగజో
ద్రేక మడంచునాయకుల క్రేవఁగదా విలసిల్లుఁ దద్విధుల్. 35

చ. "చెలియ ! తనంతటన్ వలచు చేడియ చుల్కనగాదె? బెట్టు నీ
లలి చెడి నీవె డించుకొన లాఘవ మిం కెటుతప్పు" నన్ వయ
స్యలహిత మాలకింపక నిరస్తధృతిన్ బలమానముల్ సనన్
వలపున నొక్క కామిని స్వనాయకుఁ డున్నడ కేగుదెంచెడిన్. 36

ఉ. "నీసతిపై మరుం డధికనిష్ఠురుఁడయ్యెఁగదయ్య! పొమ్ము పొ
మ్మ్మాసలు డిందకుండ వడి నం చెవ రక్కడఁదెల్పువార లె
ట్లోసరిలున్ మనోభవమహోగ్రవికార" మటంచుఁ గామినుల్
గోసిలుటల్ స్వయంగమనకార్యముఁగూరిచి కూర్చెసాయముల్. 37

క. వతిసంకేతస్థలమున
కతివేగమ పోవుకాంత యలకపులకలన్
ధృతఖండపత్త్రితిలక
ద్యుతి నలరుముఖం బఖండుఁ దొవదొర గెలిచెన్. 38

ఉ. "ధూర్తవు! వల్కఁబోవునది తొందర సాంతముపల్క వేల?" "కా
మార్త నిజేశుపైఁ గుటిలహార్దముఁజూపుట సాధ్వికృత్యమే?"
"నేర్తురమేని సాంత్వనము నించి ప్రసన్ననొనర్చికోరె?" "దు
ర్వర్తనమూని విన్నలఁచి పై నెటులోర్వమటందురే? చెలీ!" 39

మ. "అయినన్ వారిటఁ జేరుటెందులకు, మేలోఁగాదె రాకుండినన్?"
"దయితా! సుందరతాభిమానమునఁ" "గాంతా! దానికిన్ మానము
న్న" "యెటన్ గాన" నటంచు మేలముల నెంతే కామినీబృందమా
శయము ల్దెల్ప ననేకభావఫలకాంక్షన్ మూఁగ నోఁగాముకుల్. 40

మ. పులకల్ నిక్కన దేహయష్టి మొల్లువన్ బుంభావనూత్నోతనూ
జ్జ్వలకేళిన్ జనియించుస్వేదకణముల్ ప్రత్యగ్రముక్తాఫలన్
వెలయన్ రేఁగినవాంఛ నాథునెదపై వేగోద్ధతిన్ వ్రాలు కో
మలికిన్ జాలుపరిసాధనంబు లొనఁగెన్ మాధుర్యసౌందర్యముల్.

క. మదమో! మదనోన్మాదమొ!
మదిరన్ విధురత్వ మెనసి మానము సిగ్గున్
వదలి తమపతులఁ గలిసిరి
గద! మానిను లొక్కొ? వారు కామిను లొక్కొ! 42

ఉ. "నీచను దెంచుమార్గములనే యెపుడున్ గనుచుండుఁ గాంత యి
ట్లే చెయి చెంపఁజేర్చి, యిఁక నేటికిఁ బెక్కులు? దానిజీవముల్
నీచులుకంబుగన్ బడియె, లెమ్ము పగల్ విడు" మంచు దూతికల్
వేచదువుల్ వచించుచు నవీనముదంబు ఘటింతురు కామికిన్. 43

ఉ. నాతి కటాక్షముల్ విసరు "సర్గెద-నాఁగుఁ" డటంచుఁ గౌఁగిటన్
గౌతుకమూను నాథుతమకంబును బెంచుఁ "గనుండు కందె యీ
పోతుటురంబు నొక్కులకుఁ బుత్తడిగుబ్బ" లటంచుఁ గన్బొమల్
ప్రీతిని ముడ్చు, సిగ్గువిడుఁ బిమ్మట బిమ్మిటి ముంచుఁ బొందునన్. 44

గీ. అంగన ననంగసంగరభంగఁ జేసి
యపుడ కోపోద్ధతుండట్లు లరుగుయువకుఁ
జానకన్నీటివెల్లువల్ సకియవరుస
నడ్డమై కూర్చె వారి కందదుకుపోయి. 45

గీ. మగని శంకించి తా మాఱుమొగముఁ బెట్టి
యాసుసన్ రేఁగుకన్నీట నేడ్చు మాని
నికి మనం బభిముఖవకాట నిజముఁ దెలిపి
పొగడు మైపొంగుదేఱిన పులకరములు. 46

చ. సొగసులఁ గుమ్మరించు సతిసోయగముల్ గనుచోఁ జలించుదృ
ష్టిఁ గొలుపు నాథుపై కుటికి చేడియ ముద్దుఁగొనంగ వీడె నా
సిగముడితోడ సిగ్గుముడి చీరెముడుల్ స్మరచేష్ట నాందిగా,
దిగువ నితంబముక్ తెరలు దీరినరంగములై కనంబడన్. 47

ఉ. "నీవి సడల్ప నడ్డఁదగునే చెడు కాంచి ?" యటంచుఁ బుట్టమున్
బో వదలించు వల్లభునిముంగల సిగ్గు జనింప "దృష్టిపా
ల్గావె" యటంచు గబ్బిచనుగట్టుల వర్తులలక్ష్మి చెన్నురాఁ
గా వరుఁ గౌఁగిలించె సతి గాఢతరంబుగఁ బ్రేమ వొంగఁగన్. 48

ఉ. కౌఁగిలిగిచ్చులా ? వలపుకమ్మనిముద్దులపంటినొక్కులా ?
హా! గడనన్ జగంబుల సుమాస్త్రుఁడు కోమలుఁడండ్రు! క్రూరుఁడౌ
నౌఁగద విప్రలంభములయందన కాసురతోత్సవాళి నం
దేగుణ మొక్కొ? బిట్టువరియింతురు వానిన మాటిమాటికిన్. 49

ఉ. చెవిదిలింపులున్ గళముసీత్కృతు లయ్యరమోడ్పుకన్నులుం
గా వనితామణుల్ సుఖము "గ"మ్మన నంతిపురమ్ములందుఁ ద
త్ప్రావితవృత్తి గద్గదికలన్ గొసరన్ గొసరన్ మరుండు బా
ణావళి రెచ్చుటన్ నెమకఁ డమ్మగధారిధృతు ల్కలంపఁగన్. 50

ఉ. అంగజసంగరాంగణవిహారములన్ గడు విక్రమించి డ
ప్పింగొని ప్రియపున్ మగలు, వేడ్కజయంబులవిందురీతి, మై
పొంగ సతీస్మితాననపరిభూతసుధన్ దొగలున్న వారుణిన్
సంగతిఁ ద్రావి త్రావి కనఁజాలరు తుష్టి నిఁకెంత కేనియున్. 51

మ. "మును కంగారువడంగఁ గవ్వితివి తాల్మిల్ మాపురన్ రేఁగి, డిం
దెనె నీయాగడ"? యంచు సంగమసుఖాప్తిన్ వారుణీప్రాప్తిఁ బో
యినతాపంబును శాంతవాక్కులహరై యింతు ల్కలారింపఁగా
ననవిల్తుం డపు డెక్కుడించుచు నరణ్యానిన్ బడెన్ నాఁటికిన్. 52

మ. "చన వీఁబోకుఁడు కాంతలార! చెనటుల్ స్వాముల్ తెలింగాంచి కో
పనలైయుండుఁడు; పుంజులార! యిఁక మీపన్నాగముల్ సాగ వో
య్యన మీభామల వేఁడుకొంచు పరిచర్యల్ సల్పుఁ"డంచున్ హితం
పునుడుల్ కైకొనురీతిఁ ద్రావి రెలమిన్ బూఁబోండ్లు మాధ్వీకముల్.

ఉ. "ఇచ్చిరి ప్రేమపొంగ హృదయేశు" లటంచు రుచుల్ గడించుచున్
హెచ్చినమక్కువన్ మగువలెల్లరు వారుణిఁ ద్రావి కైపుకో
ల్పుచ్చినసిగ్గునన్ బతులఁ బూర్వముకంటె నెలర్పఁజేసి రే
యిచ్చకమో? సుహృద్గరిమయే మొకో? పాటవముబ్బు సేఁతమో? 54

ఉ. తా రుచిఁజూచి స్వప్రియునిఁద్రావఁగఁ జేసి యొసంగఁ ద్రావి చేఁ
జేరిక నానఁ దద్రుచివిశేషము లంతకునంత కెక్కుడై
వారుణి యొక్కటయ్యుఁ గృతిప్రపులఁ బెక్కు రసంబులట్లుగా
మీఱి యొసంగె స్వర్గతిని మించినమోదముఁ గాముకాళికిన్. 55

క. లొట్టులలోఁ దొణుకుమదిర
నట్టిటుకదలాడు కలువయాకులుఁ బువు ల
ప్పట్టున గరితలబొమముడి
నట్టువఁ గనుకుదుపుఁబోల్కి నటనముఁగొలిపెన్. 56

గీ. అధరపల్లవదంశనపాత్రరుచుల
పిచ్ఛురకనుదమ్ముల౯ మధువిసరణముల
మదవతీముఖచషకసంపదలు పొదలె
హృద్యతరముల సురతాంతవేళ నచట. 57

చ. ఎఱిఁగినదేకదా! గుణము లెక్కువశోభిలు టాశ్రయంబుమేల్
తరబడి; నట్టులే మదిరఁ దారె గ్రహించినదానికంటె, హృ
ద్వరు లటఁ ద్రావఁగా నిడినపట్టులకంటె విశేషమోదము౯
బొఱసిరి సుందరుల్ పతులపుక్కిటిశీధురసంబు గ్రోలుట౯. 58

చ. పెదవులలత్తుక౯ సిరులపెంపిడు నాథులపంటిచిహ్నముల్
మదిరను లాక్షజార, సుషమ౯ మణిపాత్రలఁదోఁప, వానిసం
పదలనుగాంచి కాంచె మధుపానవధూమణి దేవకన్యకా
హృదయగతార్థమా పతులప్రేమ ప్రకాశమొనర్చు వైఖరి౯. 59

గీ. పరగుణాత్మగుణంబుల వ్యత్యయంబు
వినిమయంబును వారుణి విస్తరించెఁ
గనులఁగెంపిచ్చి పెదవులకళ గ్రహించి
యాస్యగంధమ్ము స్వకము నన్యోన్యతఁ గన. 60

గీ కంటిరూపంబు గలనల్లకలువ లపుడు
కర్ణములయందు నిరుపయోగంబు లగుటఁ
గాంచి చెలివలె మద్యరాగంబు విప్వ
కనుల నట్టిట్టు నృత్యముల్ చొనిపె మిగుల. 61

ఉ. ఆమెడఁ ద్రావఁద్రావఁ దొలియావకవర్ణము మాసె, మాయ నే
మాయెఁ? గళల్నశించెనె? తదాపదఁబోల్చియెకాదె నేర్పున౯
బ్రేయసు లందు దంతపదరీతులఁగొల్పిరి, భోగచిహ్నముల్
పాయని స్త్రీలకేల పయివన్నెలు భూషలు సోయగంబిడ౯?. 62

ఉ. కైపుసిరుల్ సతీనిచయగాత్రము లంతట నావరించియు౯
మోపుగఁదోఁచె రాగపరిపూరితవిస్ఫురితాక్షులందు, మే
లా పగడంపుడంబు లెగయ౯ దళుకెక్కు కపోలపాళిపై,
నాపిననిల్వుటద్దమున నారయఁగాఁదగు బింబమట్టుల౯. 63

ఉ. కోపవికారమెత్తియును గోములు లేమెయిఁ గ్రొత్తశోభలన్
జూపిరి కాంతులన్ బ్రియము, చొక్కుడుకైపునకైన వశ్యలై
దాపునఁ గేళులన్ సతులఁదన్నిరి యమ్మొయిభర్తృ; లెల్లరున్
బ్రోవగు నాత్మవర్గహితమున్ మదిఁగోరుట నైజమేకదా. 64

ఆ. బొడ్డుకెలనిపటము పోవుట కారాని
సీమఁ గోపగిలుట, సిగ్గు విడుట
కూడకున్న మదిర గుణకోటిలోఁ జేర్చి
నింద్యమని వచించు నియతి మాన్నె. 65

చ. చెలులసమక్షమందు మధుసేవలచే సొలపెక్కియెక్కి భ
ర్తలపయి సోలుభామినులు భ్రాంతవివేకులుగాన సిగ్గుచేఁ
గలియకపోరు నిష్ఫలతఁగాంచి తొలంగకపోరు, భర్తలున్
బలుమఱు తద్విలాసపరిపాలితవృత్తులఁ బ్రోదిఁ గూర్పఁగన్. 66

చ. గొణుగుడుమాటలన్ నిలుపుఁగొల్పని భ్రాంతవిలోకనంబులన్
వణఁకునఁ బట్టుపట్టని యసర్థపుఁగౌఁగిళులన్ మదంబుటు
ల్బణమున నందు జవ్వనుల వర్తిలు పోకలు మారసంగరాం
గణమునఁ గ్రొత్తసిగ్గరివికాసములన్ దలపించె నింపులై. 67

ఉ. మానినియయ్యె నోర్తు కడు మారవికారము రేఁగ సిగ్గునా
మాని భుజంగుపెందొడల మవ్వపుఁదెంపునఁ జూరుచుండె మో
మాని; నిజంబుగాఁ జషలయాఁగద వారుణి మంచిచెడ్డలన్
లోనిరహస్యముల్ చిటికలో బహిరంగమొనర్చు బేలమై. 68

చ. మగువలకైపుసేఁతలకు మద్యము మాధురి నప్పుడబ్బె క్రొ
త్తగఁ గలిగించెనో? కలుగుదానికి దోహదమిచ్చి పెంచెనో?
తెగఁబడి రిట్టులింతులు రతిక్రియ కుద్ధతి; నూత్నసాధన
ప్రగుణితశక్తి మన్మథుఁడు క్రమ్మఱదూఁకె నసంశయంబుగన్. 69

మ. మగనిన్ నమ్మని మానినీమణులు తా ర్మద్యంబు మొందాన నిం
డగుకై పెక్కిన "మూఢలై రనుచు నన్యన్ గూడఁగా భర్త లే
గఁగలా"రంచు సురన్ గడున్ గొలఁదిగాఁగ్రైకొండ్రు; ప్రేమల్ చలిం
చుఁగదా భీతిలి సేమమే వెలయునచ్చోనైన సాజంబుగన్. 70

మ. అదియే కాంతము, చిత్తమోహనసుఖం బచ్చోట, సూనాస్త్రముల్
మదనుం డల్లదెగుప్పు, మేనులకయిన్ మద్యోన్మదం, బిందుసం
పద పైఁబైఁబ్రవహించు, సంగమములన్ భర్తల్ దమిన్ దీర్తు ర
య్యెద నాముగ్ధలఁ బ్రేమలోకముల నేయానందము ల్పించెనో! 71

చ. విలుసుడిగాఁగ గుప్పు ననవిల్తునిబాణపరంపరల్ వడిన్
దొలుపఁగఁ గ్రిందుమీఁదయి ముడుంగక మారకళాపరిశ్రమన్
వలపుల పారమొందుగతి భామలొనర్పఁగఁ జూచువారు లే
కలనగ లెల్ల నూడి పొలమంతటఁ జిందె విదుల్చినట్టులన్. 72

ఆ. కల్లుకైపు వెనుకఁ గడువిహ్వలతఁగూర్ప
భర్తృపరవశమున బడలుసతుల
పతుల రతిరసైకకృతులు లక్ష్యస్థాన
ముడలిపడియు నొసఁగె నిడుపు సుఖము. 73

చ. మనసిజునాన మాళిఁగొని మక్కువ లెక్క పరస్పరానురం
జనులయి గుహ్యకుల్ దివిజసారసనేత్రలు తన్మయత్వవృ
త్తిని జరియించుచుండ నిశ తీఱెడుచో నగుగీతికాధ్వనుల్
వినఁబడె నాగ! సౌఖ్యపదవిన్ ఘటికల్ త్రుటు లయ్యెడుంగదా!

మ. రతులన్ బాటిలు మేటిసేద సుఖనిద్రన్ దేర దీర్ఘంబుగా
తతమాంగల్యనినాదగీతికల బోధ ల్గాంచి పి ల్మ్మం దసం
గతమానన్ పెనుబెంగ నయ్యువకులున్ గాంతామణుల్ పూర్వవ
ర్తితమారక్రియలన్ బొరింబొరిని దృప్తిన్ దేలి రప్పట్టునన్. 75

చ. అలసిరి మారకేళి నహహా! సుకుమారులు! సొమ్మసోఁకిన
ట్టులు కనుమూసిపోలిరి! యెటోకదె తేర్చు! టటంచు వేగుగా
లి లగువుమాని యంగముల లీలగ నొత్తుచు మాల్యవాసనల్
కలుచవులున్ సుగంధములు గల్గ నటన్ జరియించె నల్లనన్. 76

ఉ. సొమ్ములుపోయె మోములకు సొంపెదికూర్చు నొయార్లకన్నభా
వమ్ములి సీధువాసనలఁ బంటిచురుక్కులచేఁ జలించునో
ష్ఠమ్ములు, నిద్రఁ బాటవముజారినఁ గెంపగు కన్ను, లేగుప
త్రిమ్ములగుర్తులున్, గొలిపె రత్యపసానమనోహరప్రభల్. 77

ఉ. అంగవిలేపనంబు చన నానఖరేఖలఁ దప్ప భర్తల
య్యంగజకేళిఁ ద్రావ విరియంబడు నెఱ్ఱనిదొండపండ్లకి
విం గాన నోష్ఠముల్, నిశ లభించిన యిట్టిప్రియోపభుక్తల
క్ష్మాంగని శేముల్ దరియఁ జెల్లక పాఱె వియోగినీవ్యథల్. 78

పదియవ సర్గము.

—♦ అచ్చర లర్జునుకడ కేగుట. ♦—

ఉ బల్లునఁ దెల్లవార సురపాటలగంధులు మారుకేళి సం
ధిల్లినలత్తుకల్ మెఱుఁగుదేఱిన యంగములందు నూత్నశో
భల్లలితెత్తఁగా వివిధభంగుల సొమ్ములు దిద్ది హాసముల్
కొల్లగ నింద్రసూనుమది గుంజుకొనన్ విడి రాత్మగేహముల్. 1

మ. అలవాటైన వియత్పథిన్ ద్రుతముగా నయ్యర్జునున్ జేర మి
న్నులయన్నుల్ మదినెన్ని, రెట్లు? వశమా! నూత్నోత్సుకావేశతన్
దలఁపు ల్పర్వులువాఱఁ బాదములునున్ దాఁటన్ వలెన్ గాదె! బ
ర్వ్యల నాగుబ్బలు నానితంబములు జాపుల్ గొల్పవే వారికిన్. 2

ఉ. ఒత్తగులత్తుకన్ మెఱయుచున్నపదంబుల నచ్చరల్ చనన్
జొత్తిలె బాటపై నరుణశోభల బారులుగట్టి చిహ్నముల్
క్రొత్తకుశాంకురాళిపయిఁ గూర్కొనుచుండినయింద్రగోపపున్
మొత్తములట్లుగా సకలమోహనరూపము లుల్లసిల్లఁగన్. 3

ఉ. అందెల ఘల్లుఘల్లు రశనాదివిభూషల శింజితంబులన్
బొంది మనోజ్ఞనృత్యరవముల్ కెలయింపఁ దదారవంబు మి
న్నందిన పర్వతాంతరగుహాగతి మించి ప్రతిధ్వనింప నా
సుందరు లాకసంబు దెసఁ జూతురు బెగ్గురు లంచలన్ మదిన్. 4

శా. "బోటీ! కంటివె! కోయఁగాఁబడియెఁ బూవుల్గాయ లీచెట్లన్"! "నా
నే! టాటోటు జిఘాంస పీడి చనవా యెన్ గ్రూరసత్త్వంబు" "ల

యాట్లల్ సూడుము వానితో శశముఖాన్యంబుల్!" "బలే! కాంచు మ
చ్చోటన్ మాల్యము!" "లీవనంబె మునికి న్గోటంచు భావింతునే!"

చ. "చెలి! కతమేమొ! చిత్త మరచేతఁ గలంచినయట్లు లయ్యెఁ" "గో
మలి! చెడుగాలి సోఁకిన భ్రమన్ దిగు లయ్యెడి నాకు" నాఁగ భీ
తు లడరఁజేసె వారిప్రభఁ దోఁచి నృపాలమునీట్పురిగ్రహా
జ్వలితవిభూతి నవ్వనము; ప్రోథతపస్వి కసాధ్య ముండునే? 6

శా. "ఏమే! యిట్లులు కత్తి వింతపడె?", "దోస్సీ! చూడుమీయందు! నే
నేమంచున్ వచియింతు!", "నాయిసుకపై నే?", "యహా",
"మనోజ్ఞం బదే!
శ్రీమత్కేతురథాంగచిహ్నములచేఁ జెన్నొందు పాదాంకమే!"
"భామా! యెట్టియమానుషంబిది!", "సఖి! పార్థుం డిఁకెట్లుండునే?"

ఉ. "ఎట్లన నేటికే? తతమహీశముని ప్రభ లొందఁగాదె యి
వ్వట్ల శుభర్తుసంపదల భాసిలు వృక్షలతాకళావ్రజం
బట్లు నికృత్తపుష్పఫలమయ్యు నిసర్గరుచుల్ సమృద్ధిగా
నిట్లిగురున్ గుడుంగముల నేచి మహోత్సవరూపమున్ గొనెన్ !"

చ. "అగములెకావు, చూచుకొనుఁడమ్మ! నవాభఁ జెలంగు మీకళల్!"
"దగు, సఖి! యీయశోకము విధంబుఁ గనంగదె! యార్ద్రవల్కలం
బుగతిఁ జెలంగు, మంచుతెర మూఁగిన కొమ్మల వంచి పల్లవా
ళిఁ గడుఁగదల్చు; టెన్నఁదగు!" "లేమ! సదాశ్రయ లిట్ల లొప్పరే!

చ. యమనియమాదులన్ గృశతనందియు బింకము వెల్తికానీ యం
గములఁ, దదంగపాళిపరికల్పితగాండివతూణబాణఖ
డ్గముల నెసంగు రాణ్మునిని గాంచిరి యచ్చర లావసిష్ఠగీ
తము శమదీప్తతాబహుపదమ్మగు నాల్గవవేదమున్ వలెన్. 10

మ. "అతివా! యాతఁడు చంద్రశేఖరుఁడు కాఁడా?", "కాఁడనంజాల, మా
ర! తనూనిర్గతకాంతిపుంజములు నేత్రశ్రీలఁ బర్వంబులై
యతనిన్ జుట్టి దెసల్ చదల్ పఱచి దివ్యచ్ఛోభ నీయింద్రకీ
లతటంబుల్ వెలిఁగించు నున్నయునికిన్ లావణ్యము లొల్లఁగన్"

శా. "నాకుంజూడ ఫలాభిలాషల నఖండంబౌ తపోయుక్తి మం
దాకిన్యంతికమందు విచ్చిన పిశంగశ్రీజటాజాల ము

ట్లాఁకఁ నిల్చెడి క్రీడి గుండమునఁ దా హోమంబుఁ గాంక్షించి పై
దూఁకు ల్పావెడి జాతవేదుఁ సలన్ దోఁపించు నచ్చంబుగన్" 12

ఉ. "నూఱును వేయుఁ బల్కక వినుం డెటేఁ గింతు నిజంబు మ్మెజిగన్
మారునిసాటి రాఁదలఁచె, మర్త్యుసుసాధ్యముకాని మేటివ్యా
పారముఁబూని దానికిని బట్టుగ ఘోరతపంబొనర్చెఁ ద
త్సారజయంబునన్ విపులతన్ స్మరరూపకళన్ విరాజిలెన్". 13

సీ. "ఎక్కడనతపముచేఁ జిక్కెనో? యంగముల్
శైలసారము నేఁడు సాటుఁగదవె!"
"పైశమంబున కెంత పాటవంబో ? స్వభా
వదురాసదత్వంబు ప్రబలుఁ గదవె!"
"నిర్జనారణ్యాని నిలు వెంత కాలమో ?
నిండోలగపుదండి నించుఁ గదవె !"
"మునికలాపమున సాధన మెంతమాత్రిమో ?
లోకేశుతేజ మల్లుకొనుఁ గదవె !"

గీ. "లోకసత్వ తేజోధికుం డేకహేలఁ
ద్రిభువనము లేలఁదగిన క్షత్రియువరుండె!"
"తుచ్ఛవిజయఫలాస క్తిఁ నోడఁగెఁ దపము"
"సింగ మిట గడ్డి మేసెడి సిగ్గు సిగ్గు". 14 & 15

చ. ఘనులను పట్టుపిడ మొదఁగల్గు వరంబు లభించుదాఁక నన్
మునులను దానవేశ్వరుల ముట్టి లలిన్ ముకుఁదాత్రిటఁ ద్రిప్పమే
మనమున నెంతయో సదభిమానము శక్రున కందుచేతఁ గా
దె నెనరునన్ బారింబారి నదేపని పై మన కానవెట్టెడిన్. 16

ఉ. "ఎత్తినకీర్తి, దేవపతి యిచ్చిన గౌరవ మెట్లునిల్చు? నో
చిత్తరులార! వీనిఁ గన బిట్టు మనంబు చలించుచుండె, నే
రిత్తకలాపమో కొని చరింతము రం" డనువారిలోన నా
చిత్తభవుండు దూఁకెఁ బువుసింగిణి తున్మదనారి మీఁటుచున్.

మ. మరులెక్కన్ మధుజ్ఞ పాటములపై, మారోన్నదం బెక్క నా
సరుఁ దీవ్రింపుఁదపంబు లెక్కఁగొన, కొనాదీయుణుల్ కోరికల్

త్వరఁ బెట్టన్ గనుఁగొంట, గుహ్యకులు నంతన్ మేటిపీఁకెల్ మృదం
గరవంబుల్ దగ నింపి రేఁచి ఋతుమత్కశ్రీకగీతావళుల్. 18

—♦ అర్జునప్రలోభమున కచ్చరలకృత్యములు. ♦—

గీ. మింటిసోఁగ సంబుదంబుల మించెఁ; మెఱపు
వెల్గు తళ్కులఁ బొరి విజృంభించెఁ బ్రణయ
కలహములు జాఱె గర్జలు కడల మీఱె
నీటినిండున గంభీరనినద మొలయ. 19

క. నయ నాశ్రమంబు చుట్టుఁ
వఱలెడి మాలతులబొర్లు వాఱు ముకుళముల్
విరళింపఁజేయు చినుకులఁ
గురిసెన్ వర్షంబు దువ్వ కుఱింగి చనంగన్. 20

ఆ. ఏఱుమద్దిపూల హితగంధముల నంది
దిక్కులందుఁ జిందుఁదొఱ్కు గాలి
సోఁకి క్రొత్తమరులు కాఁకఁ బేర్చేరేపంగఁ
జేవఁదక్కె యడలె జీవవితతి. 21

చ. "ఎడపడి బిట్టుశోకమున నేడ్చెడు కోయిలచానకూఁత మే
ల్గడబిడఁ గూర్చె నాత్మలకుఁ గారణమేమొ"? "యెఱుంగవే? వగన్
విడిచెను దాని పంచమముని స్మృతిఁ దారపథంబు ముట్టి యి
మ్మడికళఁ గూర్చు మున్గొనిన మూఁగినరెకపంక్తుచేవలన్." 22

మ. "చెలియా! షడ్జమసుస్వనంబులఁ బురుల్ చిందాడ నర్తించు కే
కులునున్ మేలికదంబవాయువులఁ జొక్కుల్గొల్పి గాత్రంబులన్
బులకల్పించెఁగదే!", "యదేమిటన? భూపున్ జిష్ణు నిం తేనియున్
గలఁగన్ జేసినొకో?", "మహాత్ములకడం కల్ సుళ్వగా డిందునే?

చ. పెనిమిటిఁ గాఘునున్ దరిసి ప్రేమ శరద్వనితామతల్లి పొ
ల్పున విమలస్థలస్థమయిపొల్చు సరోజకరంబునన్ దెమ
ల్చె నదిర! కౌముదీవసనమె చీర, శరంబులె యస్త్రముల్ బిసా
ళి నవనవస్ఫురద్వలయలీలలుగాఁ గళలార్ద్రితల్ గనన్. 24

చ. "తముఁదముఁ బెంచువా రిటు లెదల్ చిగిరింపఁగఁ గూడినన్ బ్రమో
దములు వెలార్చులీల నవె తద్దయుఁగూయు మయూరముల్ మరా
ళములును, గుప్పెడిన్ సురభిళంబులఁ గల్వలు నక్కదంబముల్ ;
సుమహితసద్గుణాఢ్యు లొకచోఁ గలియన్ గుణశోభ హెచ్చదే ?

గీ. "కెలని మంకెన పుష్పాడి కలియు రజము
వెలయు గేఁదగిపూవుల వీడి పట్టు
డావళులు పంచిమధువునకై వరించి
ప్రియకసుమములు నలువెక్కఁ బీఁటవెట్టు." 26

ఉ. "మంకెనమోడ్పులన్ దెగడి మంచిపలాశసుమప్రభాళితో
లంకెలువాఱు కాంతుల విలక్షణతల్ విలసిల్లఁ గంకణా
లింకని శాద్వలస్థలుల నెంతయు సంపదలీనుఁ జూడు మా
వంకల నింద్రగోపములు పచ్చలపై రవకెంపుజంపులై." 27

గీ. "అవిరళము లింకఁ బువులు ప్రియంగువులను
మొల్లవిరివాసనల వెదచల్లు గాలి
విరళవిరళము లగుమంచుతెరల నసమ
యాభలఁ జెలంగె హేమంత మంత నింత." 28

మ. "లవలీపుష్పవిజృంభణంబున నవోల్లాసంబు రాదెట్లు ? లో
ధ్రవలద్వాయువుచేఁ బ్రహర్షమున నాత్మల్ పారవశ్యంబు నొం
దవె ? చిత్రంబు, కనం డొకంట వికృతిన్ దా నర్జునం డేటికే?"
"రిపులన్ గెల్వదఁ గోరువారు నయభూమిన్ వీడ నుంకింతురే?"

ఉ. "మావు లొకింతపూచి సుషమన్ ఘటియించె; హిమాభిపాతముల్
పోవఁగలేక పోవు, నవపుష్పిత వావిలి ముగ్ధ హేమకా
లావధి పో వసంతకళ లం దరుదే నతనుప్రియాంకము
ద్రావహమై చెలంగె శిశిరంబు కరం బభిరామవైఖరిన్." 30

చ. "వరకుసుమప్రధానవనపర్వతశోభఁ గనుంగొనన్ నవాం
కురితముగా రసాలశిఖ కోమలహస్తములన్ గ్రహించి బం
ధురనలినీవనాళి పదతోయజ మూంచి వసంతలక్ష్మి బం
భరరశనన్ రవంబు లెగువన్ దెగువన్ నగ మెక్కుఁ జూడుమా!"

ఉ. విచ్చినపూవుమోవిపస విక్కఁగ నవ్వెడి యుజ్జగోరఁటల్,
నచ్చినకాంతనట్లు విటు నారిఁ దగిల్చి యశోకకందళ
ద్గుచ్ఛమునన్ బివిష్టుఁడయి కోర్కులఁగొల్పు ననంగమూర్తి న
య్యచ్చర లట్లుచూచి చకితాక్షులబిత్తరులై రొకింతలోన్. 32
చ. "లలన! చలించుముంగురుల లాగున కద్దిని తమ్మిమోమునన్
మలయసమీరణాహతుల మాటికి కళుల్ కులుకాడుఁ జూచితే?"
"వలపుల భాస్కరుం డధరపానముఁ గోరుచుఁ దారసిల్లఁగాఁ
బాలయలుకన్ సరోజిని యుమో మటునిట్లు మఱల్చు నెచ్చెలీ!"
ఆ. "మద్దికొమ్మకొమ్మ మధురక్తప్రసూనాస్య
పల్లవాధరంబు శ్వసన మొగుపఁ
గ్రొత్తకోపమూని త్రోపాడ షట్పద
పల్లవుండు ముద్దుఁ గొల్లఁగొనియె!". 34
ఆ. "ఆత్మరక్ష యింద్రియముల గెల్చుటె; యట్టి
వాని గెలువలేరు వైరు లెవరు
సకలభువనములను శాసించియు వసంతుఁ
డోడె నరునిజాడఁ జూడలేక." 35
మ. "చెడి యన్యర్తువిధంబునన్ నిముమిచేఁ జీకాకుపాలై వసం
తుఁడ! కోల్పోయితి నీప్రసిద్ధి నివరెంతు ర్కి" న్నటంచున్ నిదా
ఘుఁడు మేలంబున విచ్చుమల్లికలనిక్కుల్ దేరఁగా నవ్వుచున్
గడుసుంబోకలఁ బైపయిన్ గవిసెఁ గాఁకల్ ధాకలన్ మీఱఁగన్.
గీ. సంతతాంతర్విరోధవిభ్రాంతిఁ దనరు
మేటిబలమైన వైరుల మీటలేమి
ఋతుగణము లోకపరిభూతి నతులమైన
నరున కుత్కంఠ క్షణమైన నెఱుకలేద. 37
ఉ. పాపము!, ముక్కుమూసికొని పాడువనంబులలోన నొంటిమా
తాపసు సేఁప నయ్యసురు తప్పక కొట్టదె? దేవకామినుల్
దాపున గుహ్యకుల్ శ్రితులఁ దారిచి పేకెల మీట, మన్మథో
ద్దీపన మూన్పఁజేరి కలితిన్ బడి ప్రగ్గిరి తామె కాంక్షలన్. 38

ఉ. ఏ మొనరింత్రు దేవసతులేనియు వారబలల్ గదా! యదే
మో! మునియంగసీమలను బొందినచూడ్కులఁ ద్రిప్పలేరు; పే
రామనికాని రత్ననిచయంబులు, సప్తపదచ్ఛదాళి, ఫు
ల్లామలకుందబృందములునైనను బట్టువారి కాతిరిన్. 39

గీ. రూపసులమంచు నరుపూన్కి రూపుమాపి
చిత్తజుని దాసుఁగాఁ ద్రుటిన్ జేయుదుమని
వానికడఁ జేరి వలపులన్ బడిరి వారె
కృతులపరిణతి యెందు దుర్జ్ఞేయ మార! 40

చ. అభినయమూని రాసరుధృఢాస్థఁ జలింపఁగఁ జేయ నచ్చరల్
శుభమని, సాఁగుటెట్లు? తమచూడ్కులు మానిన లగ్నముల్ కదా
విభులనిలేదు వాచకము పీఁగుటఁ గ్నైన రాంగికంబుపై
రభసపుఁజూడ్కులన్ నినుమురం గొంకయింతయుఁ గల్గ దద్దిరా!.

మ. అవి చెందమ్ములటంచుఁ దుమ్మెదలు వెంటాడంగఁ బారాణిపూఁ
త విశేషారుణదీప్తులన్ మెఱయు పాదంబుల్ తమంతన్ గళా
నువిధిన్ జిందిడ నూపురధ్వనులసందుల్ తేఁటిగానాప్తి నిం
డువడన్ నృత్యము దండిఁగొల్పె నటఁ జూడ్కుల్ లోప మంతేకదా!

ఉ. ఆటయలంత రాగమున నైన మహోష్మము రేఁపు స్వేదపున్
నీటఁ బదంబులన్ మెఱపునించిన లాక్ష వడిన్ స్రవింప లో
నాటినకూర్మి మూర్తిఁగొని నాట్యమునన్ వెలిఁబాఱునట్లుగాఁ
బాటిలఁగాఁ దలల్ ముడిచి పట్టుఁ గదంబశిఖాకదంబముల్. 43

మ. మునికిన్ ముందట సిగ్గు నిగ్గగయఁ గాముం డూఁతగా నోర్తు న
ర్తనమం దొప్పులొయారముల్ సెలఁగ నోరన్ జూచు విన్నాణియై
జనముల్ మాటుగఁ దొంగితొంగి కనుకాంతుల్ క్రేళ్లువాఱన్ :మనో
జనియుక్తంబులఁ జాటుపోడుములె సంజ్ఞల్ గావె తత్ప్రాప్తికిన్.

గీ. చిలిపి చెడుగాలి దుడుకునఁ జీరలాఁగ
జఘనతలమెల్ల బయలైన చాన సకియ
పుట్టమునఁ గప్పు సంభ్రమంబునకు చెలులె
వింతఁగాని, రేది! తమకఁ డావిజయుఁ డింత. 45

ఆ. తపనవో ధరించు తమ్మితూఁడులచుట్ట
శేఖరెనఁగు చెక్కు కేలఁ బాణి
పల్లవములఁ బట్టి పటుమన్మథోన్మత్త
యులసదృష్టిఁ గ్రిశ నందుఁజూచు. 46

చ. "నినుఁ గనుఁగొంటయే మొదలు నిష్ఠురమారవికారధూతయై
కనులు మనంబు సంగమును గార్యము నీయెడఁజిక్క జాగరం
బునఁ గృశియించుచుఁ బిడియముఁ విడి"నిఁ గానితె"మ్మటంచున
న్ననిచె మునీ! విలంబమున నారట మెచ్చునొ! మూర్ఛపోఁడునో!!"

చ. "అది నయ మింకఁగొంత, వినుమయ్య! మదీయసఖీవిపత్తిరిఁ
హృదయచిరేప్సితోక్తి వచియింపనె నోరెఱవంగలేద, మా
మొదలె కనుంగవల్ గలియ నెంతయునార్ద్రతఁ బొక్కె,నుంతయుఁ
బొదలదొ జాలి? దానిపయిఁ బుట్టదొ కోదయ? తేర్పరాఁగదే! 48

ఉ. మేలు, పరీమళాంచితము, మెత్తమెత్తన, పూవుసెజ్జ వే
తేలుల యట్టులె ముగుద తెప్పునలేచి యిలఁ జిగుళ్ళపై
సోలియు శాంతిలేక మనసుఁ బడు చల్లన హాయిఁ దుప్తి నీఁ
జాలు త్వదంకపీఠమునఁ జాగి సుఖంబు సుషుప్తిఁ జెందఁగన్. 49

ఉ. నీ వరుదెంతు వంచు మదినిండి బలంబిడు గంపెఁ డాసచే
జీవములున్న వాసతికిఁ జెచ్చెరఁబోవవయే స్వతించు న
య్యా! పెడపాపమేల? విడుమూతప, మవ్వలసేయవచ్చు రాఁ
బోవున యన్నిటం దగినబోటి యిటుల్ మునివై క్షమించినన్. 50

చ. పరువత వీడుమయ్య! మఱుపల్కడుమయ్య! మును ల్దయార్ద్రతా
దురెకద! భాగ్యహీనయగు తొయ్యలిసంగతి జాగునోర్వద
య్య! రహింరాఁగదయ్య! యని యందొకచాన ధనంజయాంతిక
ర్వరఁ గడునేర్పునన్ శిల కరంగ వచించె విపంచికాధ్వనిన్. 51

మ. సవిలాసాకులమధ్యయై విడుకురుల్ సంధించు చేతుల్ వడం
క వధూత్తంసమొకర్తు చన్మొనలపైఁగా బాహుమూలాధరం
బవుతో వ్రేన్ విసరెన్ ధనంజయునిపై నాకంతుజైత్రాస్త్రమై
తవులన్ దీవ్రకటాక్షపాత, మొరుచిత్తంబైన ఘూర్ణిల్లదే? 52

శా. అందఱ్ దూఁగుచుఁ బూవులన్ దనరు చూతాగ్రింబుఁ జేపట్టి తా
నం దిందాఁక గజేంద్రకుంభకుచయై యాటాడుతన్వంగి ము
న్నుందై సాఁగిలమ్రొక్కెఁ జిత్రజుగుణమ్మున్ వీడి వేగంప్రుకోఁ
విం దోఁతెంచిన యస్త్రమో యనఁగ నాబీభత్సుపాదద్వయిన్. 53

చ. ముడి విడ జారుచున్నపటమున్ గయిఁబట్టి యనంగుకోఁతలన్
విడివడి యేగఁబూను నొకపీనపయోధర యంతనింతటన్
దడఁబడుపోఁకనాగెఁ, దృప తాఁకెనొ? భీతి జనించెనో? యహో!
తొడలకు జారి తద్రశన తొయ్యలికిన్ నిగళంబె యయ్యెఁగా! 54

మ. "శమమీ పూనితివో! భళా! మరల నీచాపాదులేవోయి! స్ప
ష్టము నీకోరిక, చెప్పనా? బిగువుమెచ్చన్ వచ్చు! ముక్తిన్ రవం
త మదిన్ గోరవు, రూఢిగా విషయచింతన్ జిక్కి యేకాంతలన్
దమినోఁ జూడవు మ"మ్మటంచు జెవిచెంతన్ బాళి నొక్కర్తనున్.

శా. "ఔనే! యెంతటిటక్కులాఁడితఁడు, కాయంబంతయున్ జూడు మా
సూనాస్త్రాహతి నెట్లుకందెనో! దయన్ జూపండు, శాసింప కె
ట్టీనారూపసిదక్కు" నంచొకతె యీసెక్కన్ బొమల్ముంగ వా
క్సైన క్రోటిల దూఁగుచున్ దరిసి యేసెన్ బొమ్మపై వీనునన్.

చ. "మొఱసుతనంబునన్ మణివిభూషితవక్షము నందగాని పై
రురమున రుద్ద నేమొఱిగెనో? కడుఁగందె" నటంచు బ్రువ్వది
ట్టి రమణి యొత్తు నమ్రితఘుటిల్లు నడన్, జిలునవ్వు చెక్కులన్
సిరినిడ, నోర్చుచూడ్కి చెవిచెన్నగయున్, నరుఁగాంచెఁ దుష్టిగన్.

ఉ. హావములందు భావముల హంగులు చూపిరి, సిగ్గువీడి వా
చావిధిఁ గోర్కెఁదెల్పి, రిఁకసల్పఁగ నెయ్యదిశేమి నశ్రులున్
వావిరి వ్రాల్చి; రింతులకుఁ బాటిలదేకద యింతకంటెమే
త్రై విలసిల్లు సాధనబలాప్తి ప్రియానునయక్రియాగతిన్. 58

ఉ. తెల్లమొగాలు వైచి రతిదీనకటాక్షతతుల్ కిరీటిపైఁ
జల్లిరి, "యుస్సు"రంచును విషాదమునొంది రభీప్సితార్థ ము
ట్లల్లరిపాలుగాఁగ నడకాడనియచ్చర; లట్టివేళ నే
నల్లలనల్ సుభాషితలయట్టులఁ దోఁచి రనంగునేర్పునన్. 59

సీ. రాయంచనడకల రమణీయతల మించు
రసుణుల మందయానములుగాని
కెందినపిఱుఁదుల కడువ్రేఁగుచే శ్రాంతి
నమరు కాంతల వీక్షణములుగాని
చిత్తజాశుగమోహాశీర్ణాభ లగువారి
వ్యర్థాకులితవాక్యపాళిగాని
బొమముడి దుడుకాడు పొలఁతిచూపులుగాని
విశ్వాన బెదిరించు వీక్షగాని
పరమనోజ్ఞంబులేమైన వరసమాధి
నింబుఁ గనుక్రీడి కర్థహీనంబు లయ్యె
మహిమగలవానియెడఁద నమర్ష మడర
సౌఖ్యవాంఛల కటఁదా పెసంగఁగలదె ? 60,61,62

చ. "స్వయమునఁగ, సంచలింపనితరంబున నిందుౕనుగ్రహంబు నొం
ది మొదిరఁదుౕంచి లక్ష్మిఁగొనఁ దీవ్రమనస్కుఁడు పార్థుఁ డింక నె
మ్మోయి నుడికింపలే" మనుచు మింటినెలంతలు గుహ్యకాళితో
నెయిదిరి చిన్నవోయి వగలేర్చుమనంబుల స్వర్గమార్గమున్. 63

పదొకండవ సర్గము

——:0:——

—* ఇంద్రాగమనము *—

శా. " శ్రీభోగాతనురాగసంయుతవచశ్శ్రీలన్ సుగంధాదిశో
భాభూతిన్ నయమాడి పైఁబడి రుషన్ భంగించినన్ సుంతయున్
లోభత్వంబు వహింపఁ డీసుఁగొనఁ" డంచున్ వింట సంతోషియై
యాభోగేశ్వరుఁ డిందుౕఁ డాశ్రమముచాయన్ జేరె నాజిష్ణునిన్. 1

క. కడుదవ్వు నడిచి సుడివడు
బడుగున్ ముదితబిసిరూపు పనుపడఁగా స

ప్పుడు తడఁబడునడకఁ గనఁ
బడె నర్జునుమౌళి నాకపతి వడఁ కడరన్. 2

గీ. చంద్రికిరణపరిసారంబు చాలువాఱ
నసితసితశోభఁ దనరుసాయాహ్నమట్లు
నలుపుజడతుడుముల సమంతమును వెలసి
నిగుడు నెరసినకురుల కొన్నిగ్గుతోడ. 3

గీ. అలలవిలసిలు కొలనిలో నబ్జపత్త్రి
పాళి, కవిసినమంచున, వ్రాలులీల
ముడుతలను దాల్చు నేత్రాంతములను గప్పి
తెలుపుకనుబొమవెండ్రుక ల్దిగువ కొఱగ. 4

క. గడియింపలేక యితరుల
కుడుపానన్ బ్రతుకు మగనిఁ గులసతిరీతిన్
బడుగుటవయవములైనను
గడుముదురన్ దీయ నిలుపుఁగ్రై దండముతోన్. 5

గీ. అలఁతిమబ్బులలో సూర్యుఁడట్లు మాఱు
వేషమునఁనైన దశదిశ ల్వెలుఁగఁజేయు
నిండు పటిమయు సౌమ్యత నించు దివ్య
మహిమఁ దనరారు కాంతిసంపదలతోడ. 6

ఆ. వయసుమీఱి తనువు వశముఁదప్పుచునున్న
నాశ్రమంబుపొంపు నాక్రమించు
దివ్యరూపమొప్ప దేవేంద్రుఁ డురుభీతిఁ
గొలుపుపోక నరుని కెలననిలిచె. 7

ఉ. "బందుగు లొండొరు ల్గురుతుపట్టకపోయిన నేనిఁ జూచుతో
డం దగు లుద్భవించు" ననుట ల్గడునిక్కముగాఁగ వృద్ధు నెం
దుం దరిసింపకుండియుఁ గనుంగొనినంతనె డెంద మార్ద్రితం
జెందుట స్నేహపూర్ణుఁడయి జిష్ణుఁడు స్వాగతమిచ్చె నమ్రుఁడై. 8

క. ఆదటరో! భక్తిరొ! మ
ర్యాదామాత్రంబొ! యతిథివై వచ్చినవ్వ

ద్దాదటవోవ నరుఁడు పా
ద్యాదుల నర్చింపఁ దనిసి యతఁ డిట్లనియెన్. 9

—♦ అర్జునప్రలోభమునకై శక్రునియుపదేశము ♦—

ఉ. మాదృశులైన వృద్ధులను మాన కనంగుఁ డనంతకామశి
ఖాదళితాత్ములన్ సలుపుఁ గాలము తీఱినవైన నెప్పుడున్ ;
గాదన కిట్టియౌవనముఁ గల్గియు నీ విటువంటి సువ్రతా
సాదితసత్తపంబునఁ గృశత్వము నొందెదు మేలు! మెచ్చితిన్ ! 10
మ. సుకులంబందు జనింపవచ్చు, మఱి తేజంగాంచఁగావచ్చు, న
ర్పకతుల్యాకృతి నొందవచ్చు, బహురాష్ట్రంబు ల్గొనన్వచ్చుఁ, గా
ని కడుంగష్టము లోకులన్ సుగుణతన్ గీర్తిన్ సమార్జించు, టి
న్నికళ ల్గల్గిన నిన్గనన్ ముదముఁ జెందెన్ డెంద మత్యంతమున్. 11
ఆ. ఆశరన్మేఘములనీడలట్లు తొలఁగి
దాఁటు యౌవనమన నిసీ! నీటిబుడగ ;
నిజము యాపాతమధురముల్ నీచవిషయ
తతులు, తుదిఁ గూర్చు మేటిసంతాప మెదల. 12

చ. జననమె దుఃఖ మాపయిని సంసృతిలోన ననుక్షణంబుఁ జెం
తని కనిపెట్టి పొంచు మృతి. తప్ప వొకప్పుడు నేని నాపదల్
మన కిటువంటి జీవనము మానుటె శ్రేయమటంచు జ్ఞాన మొం
దినవరు లందెయుందురె ? తితిక్షులఁ జేయరె మోక్షయత్నమున్.

శా. ఈకళ్యాణగుణైకభాజనత నెంతేనొప్పు నీబుద్ధికిన్
సాకల్యంబుగ సంతసంబొదవె, నైనన్, నీదు నేపథ్యపున్
బోకల్పూండ విరుద్ధవృత్తులను దెల్పున్, దీన నాచిత్తమున్
దాఁకెన్ సంశయ, మేమి ! నశ్వరపువాంఛన్ నీవిటుల్చేరితే ?
ఆ. కదనపరుల తొడుగు కవచాదిసామగ్రి
నిట్లు పీడవైతి వేకతమునఁ
దపసులెందు నేనిఁ దాల్చుట కౌపీన
మొకటెకాదె కాంక్షలుడుగుకతన ? 15

ఉ. నీవొనరించు టేమి ? కడునిష్ఠురమాతప, మందు హింసకున్
గాయముఁగాచికోఁగఁ బనికల్గునె ? నిస్పృహనూని మోక్షభ
ద్రాయితవృత్తిదాల్చుట యథార్థముకాదొకో ? యిట్లు గొప్పలౌ
సాయకజాల మేల ? పరసాధ్వసకారిధనుస్సు నేటికో ? 16

క. మరణాధిదేవతాపర
కరమన జీవులకు భీతిఁ గలిగించుచు నా
కరవాల మేటికయ్యా !
విరళించునె నీతపఃప్రవృత్తి శమంబున్. 17

చ. అరుల జయించి ఘోరజయమందుటయే భవదీప్సితార్థ మం
చరయ సునిశ్చితంబుగ బయల్పడుచున్నది, కాదయేని ? బం
ధురశమశీలమై వెలయు దొడ్డతపం బదియేడ ? తీవ్రకో
పరసముఁబెంచు ఖడ్గముఖభవ్యతరాయుధపాళి యేడనో ? 18

ఆ. శ్రమముఁదేర్చు తేటజలముపట్టునఁజేరి
కలఁగఁజేసికొనెడు కరణి, మోక్ష
భాగ్యమొసఁగు తపము వధ కుపయోగించు
జనుఁడు మూర్ఖుఁ డగుట సంశయంబె ? 19

శా. నీవో కాఁగలబాలకుండవు, కడున్నీచంబుసు మ్మర్థకా
మావేశంబు జిఘాంసకున్ గొలిపి స్తేయాధీనుఁగావించు దో
షావిర్భూతికి మూలకంద మఘవర్గాలోచనన్ జంపు నే
లా ! వత్సా ! విడు మిట్టిపూన్కిఁ గొనలేవా జ్ఞానసంపత్సుధన్ ?

ఆ. భూతహింసఁజేసి పొందినసంపద
నిలువ దింతలోనె తొలఁగిచనును,
నదుల నుదధియట్లు కొదలేనియాపదల్
కలుగఁజేయు మేటికారణంబు. 21

ఉ. ఆపద లెట్లుకూర్చు నసమర్థునకున్ వలవంతయున్ భయం
బాపగిదిన్ సిరుల్ గొలుపు నంతము నొందని చింత భీతి, రా
రాపుల నార్జనంబునను రక్షణలో మఱి నాశనంబునన్ ;
గాపురుషుండు పోలెఁ జెడుకల్మికి వమ్మొనరింతువే జనిన్ ? 22

చ. ఎదఁ గరమూని హాయి సుఖయింపఁగనీయదు కల్మి, యొంతన
మ్మఁదగినవారినేని ననుమానమునన్ గనఁజేయు, శాంతి యో
పఁదఱుము, లేనియావలకుఁ బాల్పఱచు, న్పొడపామురీతి నా
పదలకు భాజనంబగు, నవశ్యము త్యాజ్యముసుమ్మి యేరికిన్. 23
మ. కలిమిన్నక్కువ చిన్నపెద్దతనముల్ కైకోదు, నీచోచ్చముల్
తలఁపంబోదు, ప్రియాళికింత యనుమోదంబీదు, మాఢ్యంబునన్
వలవంబోని విలాసినీజనములన్ వాంఛింపఁ బ్రేరేచుచున్
వెలయంజేయును జంతునైజమగు దుర్వర్త్యంబు వామత్వమున్. 24
చ సిరిగలదుష్టు దౌష్ట్యమును జెల్లుననన్, సుజనుండు కల్మిచే
నెఱపెడి సుకృతుల్ మిగులునిందల వానిని దిద్దునోటు ! న
శ్వర మతిచంచలంబుగద ! భాగ్యము, కేవలసజ్జనాళినే
న్దొఱఁగి చనుంగదా ! యితరదుర్బలులన్ వచియింపనేటికిన్? 25
గీ. ప్రియ మమ్మరకున్న మేటియప్రియముఁగన్న
నీమనం బెంతక్షోభించు నీక తెలియు
నన్యజనమనోవృత్తియు నట్టి దేల
కాదొ ? యిది సుంత యోజింపరాదొ నీవు ? 26/1
గీ. మునుపు నిప్పుడు నిఁకముందు మనసువికృతి
యొక్కటేకాదె విప్రియం బొనరఁ బ్రియము
కలుగకున్నను ?, నీ విది తలఁపవెట్టు ?
" లెంతచేసిన నంత "యం డెఱుఁగవొక్కొ ? 26/2
క. నిప్పచ్చరంబు నిండగు,
ముప్పుత్సవమగును, లాభముగ వంచనయున్
జొప్పడుఁ బ్రియసంగమమున
నప్పా ! తప్పులె యొప్పులై నెగడుఁగదా ! 27
గీ. ఆప్తులుండియు నేకాకియైనవాని
కద్దియును రమ్యముగఁదోఁప, దింతయేల ?
తుదకుఁ దనప్రాణములనె చెందును విరక్తి;
నిస్సహాయత కొలుపదే నిస్పృహాతను ? 28

గీ. తనకయినవాఁడు చెంతనుండినను దండి
సంతసముగల్గు, లేనిచో జాలి కుంచు
నీకుఁ బీడఘటిల్లు టనిష్టమైన
నొరుల కది కూర్పఁబూనుట యోగ్యకృతియె ? 29

క. సిరివలెనే జని క్షణభం
గురమని గుర్తెఱుఁగు నీకుఁ గూడునె న్యాయా
వరణంబు మసి యొనర్పఁగ
వరసాధుత కూఁత న్యాయ్యవర్తనమొకదా ! 30

ఉ. కావున నోతపోధనుఁడ! కానితమింగొని ప్రాఁకులాడి మే
లైవిలసిల్లు నీతపము లాఱడివోవఁ జెడంగనేల ? వే
పోవిడు మారణోత్సుకతఁ బుట్టుట చచ్చుట లేని మోక్షసా
ఖ్యాపథమైనశాంతిఁ గొనుమా! వినుమా! కనుమా ప్రమోదముల్

శా. అంగాంగంబులఁ బీటవెట్టుకొని దేహంబందు నీల్గోన వీ
రాంగంబూను నజేయులౌ రిపుల ధైర్యంబూని నిర్జింపు, మం
తం గావింపఁగరాని దుండునె ? జగత్కళ్యాణమే నీనుడిన్
మాంగల్యంబును భంగముం గను నెదన్మన్నింపు మార్యోక్తులన్.

ఉ. ఇంద్రియదాసుఁడౌనరుఁ డభీష్టధనాప్తికి నెట్టిచోటనే
నిం ద్రిపపీడి, కేల్మోగిచి, నీచకృతు ల్దలమోచి, భృత్యుఁడై
సాంద్రభయంబుచేఁ దనదుస్వామిని గొల్చు వృషేంద్రురీతిఁ, దా
నుం ద్రితమీఁగు స్వేచ్ఛఁ దదనుత్తమవృత్తి భవాదృశార్హమే ?

గీ. నేఁటినీసౌఖ్యములు మఱునాఁటి కగునె ?
స్మృతిపథంబునఁగూడ నశించిపోవె ?
కామములు స్వప్నతుల్యము ల్గావు చెఱిఁగి
తత్పరాధీనవృత్తులు తగినపనులె ? 34

క. నమ్మించి మోసపుచ్చు, హి
తమ్మని యహితమ్మె కూర్చుఁ, ద్యజియించియుఁ ద్య
క్తమ్ములు కా, వహహా ! కా
మమ్ములు కుచ్చితపుటరులు మన కెయ్యెడలన్. 35

చ. ఇది విజనస్థలం, బిచట నెప్పుడు మానకపాటు నీవియ
న్నది సకలంబుఁబూతముగ, నాఁటనొ నేఁటనొ కల్గు పుణ్యసం
పద నిటఁ జేరినాఁడ, నపవర్గము బంటుగ నీదుమోలి ను
న్నది, యిదియేమి వెఱ్ఱి ? నిధనప్రదశస్త్రకలాప మీఁగుమా!" 36

—♦ ఇంద్రున కర్జునుని ప్రత్యుత్తరము ♦—

క. ముదసలిమునిగా వచ్చిన
త్రిదివేంద్రుఁడు చతురవాగ్విధిం దెలిపిన యా
చదురులకు నరుఁడు వినయము
గదురమధురవచనరచనగా నిట్లనియెన్. 37

గీ. సంగ్రహంబు సాకాంక్షం బసంకులంబు
సుప్రసిద్ధాయతార్థసంశోభితంబు
భావపూర్ణసమాససంపన్నమైన
మీరుచిరవాక్ప్రపంచం బమేయ మార్య ! 38

గీ. ఆగమాధారమును గోరనంతయుక్తి
నిశ్చితార్థంబునై యెందు నేని నితర
ఖండనకుఁ జోటొసంగని దండివేద
వాక్కువలె దురాధర్షమై వఱలె నార్య ! 39

ఆ. దురవగాహమగుట దోధూయమానసా
గరగభీర మగుచుఁ గడుఁబ్రయోజ
నమునఁగలిమి మునిమనంబుపై ఖరి నెంతొ
శాంత్యుదారగుణవిశాలమయ్యె ! 40

క. ఈగుణముల విందొనరఁగ
నాగమసమయోచితప్రభాంచితముగ నెం
దేగురుఁడు పల్కఁగలఁ డహ
హా ! గనిగద మీవివేక ! మబ్బురమయ్యెన్. 41

క. క్షమియింపుఁడయ్య ! నాయు
ద్యమమునఁ బూర్వాపరంబు తమకుఁ దెలియ దె

ట్టిమతిఁ మునితుల్యము ధ
ర్మము వచియించెదరొ యెఱుఁగ మాన్యవివేకా! 42

గీ. ముందువెన్క లెఱుంగక పూనివినక
దేవగురుఁడేని నిడు నుపదేశ మెందు
నుచితనయ మీఁగుపురుషునుద్యోగమట్లు
ఫలవిరహితంబుగాదె తాపసవరేణ్య! 43

గీ. భానుకిరణవిశుద్ధమై పరఁగుచున్న
పగటినభము చుక్కల కెట్లు భాజనంబొ,
శ్రీయు మిడఁజాలు మీవాక్యసిద్ధి నొంద
స్వామి నే నట్లయోగ్యుండ నేమిఫలము?. 44

గీ. క్షత్రియుఁడఁ బాండవుఁడఁ బృథాసతిసుతుండ
నను ధనంజయుఁడందు, దుర్ణయత జ్ఞాతి
బలము లెడలింప రాజ్యంబుఁబాసి యడవి
నున్నపెద్దన్నముదల నిట్లుందునయ్య. 45

ఆ. వ్యాసునాజ్ఞ నిట్టివ్రతమున వ్రతం
బూనినాఁడ శ్రద్ధఁబూన్కి వెలయ
సమ్యగర్చనీయ స్వారాజ్యశేఖరు
నిందు నధికపూజ నెదపహించి. 46

చ. కదనము జూదముల్ సలుపఁగాఁ బిలువంబడి పోమి శాస్త్రసం
పదకు విరుద్ధమాగద, విపక్షులమాయ దురోదరంబునన్
గదుమగ రాజు రాజ్యమును గాఁదిలితమ్ములఁ దన్ను భార్య నం
దెదిరికి నొడ్డి యోడె ఘటియిల్లవె కాఁగల కారణార్థముల్! 47

ఉ. భ్రాతలతోడ నాధరణిపాలుఁడు ద్రోవది, నన్ను వీడి య
త్యాతతయామ యామినులయందుఁ గడుం దపియించుచుందు, దు
ర్జాతులు చీరె లూడ్చికొని శాతవచస్సులము న్సభన్ ధరా
నేతలమ్రోల మాకిడిన నింద్యపరాభవమాత్మ నెన్నుచున్. 48;49

చ. కులసతి సాధ్వి ద్రోవదిని గొల్వొనరున్ నెఱివేణి నీడ్చితేఁ
గలరె? గురుండు భీష్ముఁడును గల్గినవారలుఁ జూడ నూడ్చఁగాఁ

గలరె పటంబు లుద్ధతినిఁ? గాలుఁడు నాఁడె యొసంగఁడే సప
త్నులకును సంచకార మెటులో? యి యతండు తదీయయత్నముల్,
శా. ఆడుశ్శాసనుఁ డీడ్చి తెచ్చునెడ సాయాహ్నార్కుఁ డావృత్త
~~యామార్త్రిహకభూజముల్~~ గని ముఖం బావంకగాఁ గ్రుంకు మ
ర్యాదల్ సభ్యులు వెఱజుగుప్సఁగొని యాస్యంబు ల్మలంగింపరే?
ఛీ! దర్పాంధ్యు లొనర్చుకార్య మగునే? శిష్టార్హమే కాదొకో?.51
చ. పతులము పాలనక్షమత వమ్మగ శబ్దముఁగల్లఁజేసి దు
ర్గతికులరీతి దారువుల కైవడి నేవుర మేముఁ జూడ దు
స్థితి గతిమాలి 'బావు'రని చెంపలఁ గాల్వలుఁగట్ట నేడ్చె నా
సతి తుడువంగఁ జీరెయు నెసంగమి బాష్పము లుబ్బి పాఱఁగన్.
చ. తనువులు పొంగఁ గ్రోధములు దడ్డడలాడఁగఁ గన్ను లగ్నివ
ర్తనముల విప్పులొందఁ గటధట్టనముట్టఁగ రేఁగఁ జూచు మ
మ్మును గని చుట్టినీచదశ బోధఁదొలంగక దిద్దె నన్న మే
ల్గొనమున; సుఖ్య శాత్రవులఁగొట్టుట, నింద యసహ్యమాఁగదా.
ఉ. మందిమనంబు తోయనిధిమాదిరి నెంతకలంగెనేనియుం
గొంచెముఁగూడ స్వచ్ఛతను గోల్పడ; దాధృతరాష్ట్రపుత్త్రుల
న్నించినప్రేమ నూఁయెడల నిష్ఠురవైర మనూయఁ బెంచె నే
వించినదుష్టమైత్రి చెఱుపేకద! కూలుఁదటాళ్రియంబుగన్. 54,55
క. నిందకు జంకక, మంచిఁజె
డుం దుల్యతఁజూచుఁ గడుకఠోరాత్ముదెదన్
జెందెడిపన్నుగడం దెలి
యం దరమా! విధివిధాన మట్టిదికాదే? 56
ఉ. "పౌరుషవంతు నింకొకని భామ! వరింపు" మటంచొకండు "నా
యూరువుపై కెక్కు ర" మ్మనుచు నొక్కఁడు నాఁటిసభాస్థలంబునన్
ఘోరపరాభవంబు నొనగూర్చెఁ, బొగల్నెగలెత్తు నాకసల్
మాఱొనరింపకున్న ననుమానమె నాహృదయంబు మాడ్చుటల్?.
క. భూతి యడఁగె, మేటిపరా
భూతి దొడరె, హారిణవృత్తి పొసఁగె నరికృతిన్

హా! తండ్రీ! మాలోమా
కే తనుకుఁ సిగ్గు, చెప్పనేల హితులలోఁ ?.　　58

గీ. శక్తి చనఁ జాలవంగి నిస్సార మెనయు
మిగులఁదేలికమై సంభ్రమించుకతన
తృణము మానంబు లేనివ్యక్తియును జూడఁ
జూడ నొకరీతికాదె ? విశుద్ధచరిత !　　59

ఉ. మిన్నులఁజొచ్చు శృంగముల మించు నగంబును దాఁటఁజాల నం
చు న్నలపూర్ణి జ్యాయుఁడుగఁ జొప్పడఁ గొతుక మేఘునుండు మా
నె? న్నరుఁ డెంతదాఁక నతినిష్ఠురమానము వీడఁ డంతదాఁ
క న్నగడుఁ యశంబుసిరి,కాీలు మగంటిమి వాని కంతకే. 60;61

గీ. ఎవ్వఁ డగ్రేసరుండని యెన్నువేళ
మొదటివేౢ్ల లెక్కఁ దొలఁగని పొగడు నొందు
వాఁడె పురుషుండు జగతిలో వానిజన్మ
మేసుమీ! సార్థకత్వంబు నెనసి వెలుఁగు.　　62

గీ. చూడ నందనియెత్తొంది చొరఁగరాని
వనులుగల మలనే న్దాఁటవచ్చు నొకట,
భవ్యమానోన్నతుఁ బ్రతాపభాగ్యశాలి
మించునున్నతదశ నాక్రమింపరాదు.　　63

గీ. చంద్రు సిగ్గిలఁజేయు యశస్సువలన
నద్వితీయుండుగా నెవ్వఁ డమరు వాఁడె
వంశమెల్లను వెలయించువాఁడు, వాని
వలననే సార్థకతనొందు వసుధ మిగుల.　　64

ఉ. ఎండినచెట్లపై నశనియేత్తెఱ నెవ్వనితీవ్రకోప ము
ద్దండత శత్రులోకములఁ దారసిలు న్భువి నాతఁడొక్కఁడే
దండిమనస్విలఁ గను నుదాహరణప్రథ, మాని యన్న ని
ట్లుండఁగఁబోలు నంచు ఘనయోధులఁ దా నొకమేలుబంతియై. 65

మ. అలవారాశితరంగచంచలములౌ నర్థంబు కామంబునఁ
దలఁపులావ్వు నాకు, వీని క్షణనిత్యత్వంబునఁ భీతిసం

థిల నిర్వాణపదంబు నొందు కడఁకన్ నే నిందు రాలేదు, మొ
క్కలపు న్వైరిపరాభవం బెగచు కిన్కన్ దోఁచునే యన్యముల్?

క. పగతురకపటంబున మా
కెగసిన దుష్కీర్తిపంక మేఁ గడగంగాఁ
దగుఁగాదె శత్రువిధవా
క్షిగళద్బాష్పాపగాభిషేకంబులచేన్. 67

క. అననిందు బుద్ధి చెడెనని
ననుఁ బాడితులెల్ల నవ్వినన్ నవ్వఁగ నిం
దనఘా! తమయుపదేశము
వినఁ డితఁ డయోగ్యుఁడంచు విసువందగుఁజీ! 68

గీ. వంశముప్రతిష్ఠ పరిపంథివధ మొనర్చి
కీర్తితో నుద్ధరింపనిదే వరించు
మోక్షలక్ష్మియు నాకీదు ముదము, గెలుపు
భూతి కది యంతరాయమ్మె పొసఁగుకతన. 69

మ. కినుకన్ బల్కుట కాదు వీరవిధి సంకీర్తింతు, వంశంబు పే
రును బెంపున్ బరసంహృతంబగుడు నేర్పున్ ధైర్యముం జూపి బా
ణనిపాతంబున వైరిఁజంపి మరలన్ గైకోనివ్యర్థుండు పు
ట్టనె లేదన్నను బచ్చినట్లెయనఁ గాఁడా! గడ్డిపోచ పా టనన్. 70

ఉ. వైరుల గెల్వకే రుషను బాసి ప్రశాంతిని బొందువాని నే
తీరునఁ బిల్వఁజెల్లు జగతిన్ మగవాఁడని మానిచంద్ర! యా
కారముమాత్రకో మగలు కారె పసుల్? ధర వీరుఁడేఁడినాన్
శూరవరుల్ సవిస్మయతఁ జూపి కడున్ వలదా! గణింపఁగన్.

గీ. సత్ప్రసంగవశంబున సంభవించు [71;72
నెవనినామస్మృతిన్ సభ నెసఁగుఁ బ్రతిభ
లెల్ల గ్రసియింపఁబడు వైరు లెవనిమెత్తు
రట్టిపురుషుండె పురుషుండు యతివరేణ్య! 73

చ. దగఁగొనువాఁడు దోయిలియుదంబుల నట్లు యుధిష్ఠిరుండు మున్
నిగదితమౌ ప్రతిజ్ఞ నరినిష్కృతిఁగోరి మనంబు నావయిన్

నిగుడఁగఁ గార్యసిద్ధిఁగొన నేన సమర్థుఁడనంచుఁ గాన ని
ట్లుగఁ దప మూనినాఁడ సురలోకపతిన్ దనియించుపూనికన్. 74

గీ. ఆపదలనున్న భూపతియాజ్ఞ సలుపఁ
జాల కెవ్వఁడు స్వార్థతన్ జాల్పఁ డగునొ
వానిచే మాయదే శుభ్రవంశకీర్తి
చెఱుగు పెనుమచ్చ శశిసొంపు చెడినయట్లు. 75

గీ. వటువు, గృహి, వనవాసి, తపస్వి వరుస
నాశ్రమంబు ; లపక్రమం బది యెఱుంగ
నట్టిచో ధర్మవైరుధ్య మనక, మున్నె
యమరునే నాకుఁ దత్తురీయాశ్రమంబు ? 76

ఉ. కాఁగలకార్యమో విడువఁగానిది గొప్పది, తల్లి దవ్వునన్
వేగుచునుండు, నగ్రజుఁడు నేత సతీయుతుఁడున్ దపస్విస్వే
చ్ఛాగమనం బొసంగఁ డిఁక శౌర్యయుతుల్ దమయాశ్రమంబు వ
మ్మాగతి నొండొకండుఁగొన; రాజి పరాహతిఁ బాటిపోవరున్.

గీ. భిన్నజలదంబు విలయంబుఁ జెందునట్లు [77;78
లీగిరీంద్రశృంగమున లయింతు నొండె
శ్రీసహస్రాక్షుపదసేవచే నకీర్తి
శల్య మెడలింతు నొండె భాస్వన్మనీంద్ర ! 79

—♦ ఇంద్రసాక్షాత్కారము ♦—

క. అనునరుకట్టెదుటం దన
ఘనరూపము దాల్చి బిగువుఁగౌఁగిలి సుతునిం
గొని శ్రేయస్కర మఘహర
మును నగుభవభవతపంబు బోధించెఁ దుదిన్. 80

మ. "శివుఁడే సంతసమంద నా మొదలు దిక్ష్మాపతుల్ గూర్తు రు
త్సవసంధాయకమై యవార్యమగు తేజం, బాత నీవేగి శా
త్రవలక్ష్ముల్ దుౕటె నీమరుల్గొనఁగఁ జెందన్ వచ్చుసంతుష్టి" యం
చు వెసన్ శక్రుఁడు కన్నెఱంగిచని జిష్ణుం డుబ్బి యుగ్గింపఁగన్.

పంద్రెండవ సర్గము.

—••❀••—

వృ. పురందరోపదేశజనితమోద మాస్యమున నటింప
నరుం డపూర్వకౌతుకమున నాఁడె పూనుకొనె భజింపఁ
బరాత్పరుఁ గృపాళు వరదు భవ్యు సూర్యశశిరథాంగు
హరుఁ విధిప్రకారముగ నిరంతరాస్థ హృదిఁ జెలంగ. 1

చ. శమదమశౌచసంపద లెసంగ దినేంద్రున కున్ముఖంబుగా
విమలమనంబుతోడఁ బృథివీస్థలి నొక్కెడపాద మూని యు
త్తమజయవాంఛఁ దిండిపయిధ్యానమెమూని నరుండు సత్తపః
క్రమమున నిల్వఁ బోయె వడిగా దినముల్ నెల లెన్నియేనియున్.

మ. ఉపవాసాదుల నింద్రియోపతపనం బొక్కింతయుం బార్థుఁ డి
ల్లపడన్ జేయ దచంచలస్థిరత శైలప్రౌఢిమల్ మీఱ నా
తప మంతంతకు శుక్లపక్షశశిచందంబొంది వర్ధిల్లె నం
దపురూపంబుగ; నంతెఱుంగ వశమా నా ధీరసామర్థ్యమున్? 3

ఆ. కెలన మదురఁబండి పలుచవులూరించు
పండ్ల కతని మనసు భ్రమసిపోదు
తేటచలువనీటి తెన్నైనఁ జూడదు
సుకృతి సత్తపంబె సుధకదయ్య. 4

ఉ. "ఎంతతపంబుఁ జేసి" తని యింతయు గర్వము నొందఁ "డయ్యొ! యి
ట్లెంతకు స్వామి రాఁడె" యని యేడ్వఁడు, పూనిక సళ్ళనీయఁ, డు
ద్భ్రాంతరజస్తమంబులు నిరస్తబలంబులఁ బార్థుసత్త్వవి
క్రాంతికి దిగ్భ్రమం గొని పొకాలు నొనర్ప వొకింతవిఘ్నమున్. 5

గీ. మేను తపమునఁ గృశియించె నైననేమి
గెలిచె భువనత్రయోదయోజ్జ్వలత నరుఁడు
లోకహితతత్త్వవిదులఁ గల్లోలపఱచె
ధీరులకుఁ జేతఁగాకుండుతీరుఁ గలదె ? 6

చ. విజన మరణ్యమధ్య మతిభీకరశైలము నర్ధరాత్రి య
వ్విజయుఁడు తానొకండె మది భీతిల కద్రిని మించుచున్నతిన్

విజితసముద్రధైర్యుఁడయి వేది జనించుహుతాగ్నిదీప్తులన్
నిజరుచులుబ్బ నిల్వ రజని న్రిజనింగని మెచ్చ భూతముల్. 7

క. ఎడతెగనిమంత్రజప మే
ర్పడ నేకాంతమున వేదిపజ్జ శిఖలకున్
నడుమఁ బరివేషభీషణ
మడరుదివాకరునిబింబమన నతఁ డొప్పెన్. 8

చ. కవచముపైన జందెముగఁ గ్రాలుచు నెక్కిడియున్నవింటిపై
భవమున నాపురందరునిపట్టి మహేంద్రధనుర్విభాసితం
బవుగమానంబుచే సొగసునంది సిరుల్వెసచల్లుమంచుకొం
డవరున సర్వమోహనవిడంబనమున్ వెలయించె నచ్చటన్. 9

ఆ. ఈనెవంటిమేనితో నియతస్నాన
మాడ నరుఁడు నడువ నాహిమాద్రి
గూడ భూమి నంటుకొనఁగ్రుంగు ; స్థౌల్యంబు
గాదు గుణమె యిచ్చు గౌరవంబు. 10

ఉ. చేతులు పైకిఁజాఁచి గుఱిఁజిందఁగనీయని సత్త్వంబు న
ట్లాతఁ డొనర్ప నెత్తిపయి నద్భుతతేజము పుట్టి ప్రాఁకి య
త్యాతతమై దురాసదమునై ఘనరోదసి నిండి సుప్రభా
పాతమునన్ హరించె మునుపాటిలుదేవమునీంద్రమార్గముల్. 11

గీ. వలుదజాబిల్లి నిండువెన్నెలలసొంపు
బహుళములనైన విడదు నభఃపథంబు
నిశల ఫల్గునతేజముల్ నిలిచికాఁచి
చీఁకటులమూఁక నెగిచి చీకాకొనర్ప. 12

మ. జలదాచ్ఛాదన మింతలేదు దివి స్వచ్ఛం, బైన, నుద్దండదీ
ప్తుల బీభత్సు తపఃప్రకాశకిరణంబుల్ దుర్నిరీక్ష్యంబులై
వెలయన్ సిగ్గిలి చిన్నవోయినటులై వెల్వెల్లనై భాస్కరుం
డిలపైఁ దా నొకయంశుమాలియఁట! యేమీ? మాసె నాయంశువుల్.

గీ. త్రిపురముల ధ్వంసమొనరింప దీక్షవెడలి
చేసికన్నింతఁ దెలివని విశ్వనాథుఁ

డనఁగ నుద్గతతామ్రజటాళిరుచుల
నెక్కుధనువూనునరుఁ గని యెంత్రు జనులు. 14

చ. ఇతఁడు సహస్రనేత్రుఁ డగునింద్రుఁడొ? వేవెలుఁగుల్దగన్ దివ
స్పతియొ? శిఖాసహస్రుఁడగువహ్నియొ? కానిమనుష్యమాత్రుఁడే?
యితరదురాసదం బయినయట్టితపంబున కేజనుండు ద
క్షతఁగలఁడంచు దివ్యమునిసత్తము లెంతు రనేకరీతులన్. 15

మ. కలదే యబ్బురమిట్లు? సిద్ధమునిసంఘం బోపఁగా లేని యు
జ్జ్వలతత్తాపమునన్. దివాకరుని యుష్ణత్వంబునం బోలె నీ
ళులు మేఘంబుల కేగ, వగ్గిసెగ కాల్పన్ సోఁకునన్ బోలె వృ
క్షలతారణ్యము లింత కాలవు తపస్సామర్థ్య మిట్లొప్పునే? 16

సీ. గుణసంపదల నిరాకులతకుఁ దగుగతి
యర్థాశితావిధి యైనయట్లు
షాడ్గుణ్యనీతివిస్తరణంబునకు దిక్కు
సదసద్వివేకసంపదవిధంబు
సమయకళాపాలనము పెంపుఁగన నాఁపు
సత్ప్రమాణములవిజ్ఞానమువలె
మోక్షేచ్ఛ పూర్ణత్వమును బొందుటకుఁ బ్రాపు
నిష్కామశుభకళానియతిరీతి
గీ. యర్జునోగ్రతపస్తేజ మాఁగలేని
యచటిమునిబృందములు కడునార్తి నడలి
సకలలోకశరణ్యుండు శంకరుండె
శరణమని వేఁడికొండ్వై పరిగి రపుడు. 17

గీ. భానుతేజంబు తనమోవిలఁ బగటిదివ్వె
గాఁ బ్రకాశించుశంభుని ఘనులు మునులె
యెదుటునన్ జూడలేక చూపోడఁ గనులఁ
గరములం గప్పి మెలమెల్లఁ గాంచి రందు. 18

క. జరిగినవి జరుగునవి యిఁక
జరుగఁగనున్నవియు నెవనిశక్తి వెలయు నా

దొర నరయ వేఁడు యోగుల
కరుదగు నాకృతిని దోఁచె హరుఁ డురుకరుణన్. 19

గీ. ఏపు వలమునుగల యెద్దుమూఁపురమునఁ
గరతలం బాని చందనకర్దమార్ద్రి
శైలజాపీనవరకుచస్పర్శసుఖము
కలిగినట్టులు మైహాయిఁ బొలిచె హరుఁడు. 20

ఆ. ఎత్తుమంచుకొండ నెత్తంబునన్ లోక
తతుల ముంచుప్రభల ధరణి చదలు
సాగరములు సకలశైలంబులున్ నిండు
వ్యాప్తిఁ బూనినట్టుల నలరె నతఁడు. 21

(నాగబంధము)

చ. గురుతరనాగముల్ రుచులఁగూలముల న్వలయించుభూషలై
పరఁగుచు జానుజోరురుచిఁ బంచికొన న్జగముల్ సలీలమైఁ
దిరుగుచు సేవఁ దోరపుగతిన్ గన; రవ్యనుకారతన్ నట
త్పురుఁ డెసఁగెన్ లలిన్ రుజలువ్రాలు భిషగ్భవ మెంచుధీరతన్.

ఆ. మంచుపోగు తెల్పు సంచూని జందెంపుఁ
బోఁగు లట్లు వలయములుగ నంస
మెనయు శేషుమీన నెసఁగించెఁ దననల్పు
నసితకిరణతతుల హారుగళంబు. 23

ఉ. వ్రాళిఁ జెలంగుచంద్రసుమముల్ గతశేషసురాపగాజల
శ్రీల శిరోజపాళిఁ బ్రసరించుచు జాతుల యచ్చతెల్పునన్
దేలు కపాలపుంగుముదదీప్తులఁ గొముదులై చలన్మరు
త్పాళుల దూఁకి సృష్టిగురుతన్ సుషిమంబును గూర్చు హాయిగన్.

చ. వలయములౌనహీనతతి భాసిలు దీర్ఘభుజాసహస్రముల్
విలసిలు శంకరుండు తలపించె నిజాంగములన్ భుజంగముల్

వెలయు, బలాయతస్థితుల వెల్గు సుగంధధరాజయు క్తమౌ
మలయమహీధరంబుగరిమన్ గదలు ల్వలిగాలి నింపఁగన్. 25

క. హరునభిముఖమునకున్ మును
లరిగి తదీయాక్షిచలన మాజ్ఞగ నతులై
యెఱింగించిరి లోకభయం
కర మగునర్జునతపఃప్రకారం బిటులన్. 26

క. " భువనైకపురుష ! వృత్రుని
సవతగు భీమాంగుఁ డొకఁడు సవితృనిదీప్తుల్
గవిసి గ్రసియించు స్వతనూ
ద్భవమౌ ఘనతేజమునఁ దపం బొనరించున్. 27

మ. తొడిగెన్ మైమఱు, పూనె నంబుపొదులన్, దోరంపుశాటిన్ గానెన్
నిడుపౌ ఖడ్గముఁ, దాల్చెఁ బెద్దవిలు, పూనెన్ జింకతోల్వల్కలం
బడలై పెజ్జడ లయ్యె వేణి, కడువ్యస్తన్యస్తవేషంబు దా
ప్పడు నైనన్ గళ యద్వితీయ మరరే ! భావింప మాచిత్రముల్.

క. కదలిన వడఁకు ధరాసతి
చెదరని తన్నియతగతి నచేతనములుఁగా
మొదలనియుడువాయుగ్రహ
పదముల దశదిశలతో నభము స్తంభించున్. 29

క. మున్నమరుల నసురులఁ జే
రెన్నికలఁ దపోవిభూతి నెసఁగినవారిన్
దన్నఁ దల ; కొలఁది నిఁక జగ
మున్నీ రగు ; దుష్కరంబు మునులకుఁ గలదే ? 30

గీ. ఉద్ధతిని లోకముల గెల్చుటో ! నశింపఁ
జేయుటో ! లేక మోక్షసంసిద్ధియొకొ !
వానికోరిక ! యెదియైనఁగాని యిపుడు
తత్తపస్తేజమున కేమె తాళలేము. 31

ఉ. * ఓజగదేకనాథ ! యిటు లోర్చి యుపేక్షనొనర్తురే! యిలన్
రాజిలు దాన నీకెఱుఁగరానిది యున్నె ? వరప్రదా ! మహా
త్మా ! జయశీల ! యాపదను మాపఁగ సుంత తలంపు మిప్డు డ
వ్యాజకృపన్ బరాభవము వాపుము నీచరణైకదాసులన్ ". 32

క. అని మునులు మనవి సల్పిన
విని ఘూర్ణిలువార్ధి మ్రోఁత వేఁగున గంభీ
రనినాదము రోదసి నిం
డ నీటు తోలుకాడ వెలిచనన్ శివుఁ డనియెన్. 33

చ. "ఎవఁ డనుకొంటి రాతని మునీశ్వరులార ! సమస్తలోకసం
భవహరణైకదక్షుఁ డగుభవ్యుఁడు, మున్ బదరీనివాసియై,
భువి నవతారమెత్తిన విభుండగు విష్ణునియంశ, మన్యుఁడై
న వశమె యిట్టిప్రౌఢిమఁ గనన్ ? నరనామకుఁ డౌ టెఱుంగరే ?

క. కులిశాయుధు వీర్యబలం
బులు మిగిలి సమస్తలోకముల కెడరు దిగుల్
గలిగించుపగఱ గెలువఁగ
నలఘుతపం బూని యాతఁ డర్చించు నన్నున్. 35

మ. నరపాలుం డితఁ డచ్యుతుండును శతానందోక్తి మన్నించి యా
సురసంఘంబులఁ గూల్చి యాచెఱల గచ్చున్ విచ్చుగా దీనులౌ
నరులన్ గావ శుభావతారముల నున్నాఁ డిప్డు మర్త్యాళి నా
నరనారాయణు లీఘను ల్నిఖిలసంత్రాణైకపారాయణుల్. 36

శా. ఆకౌంతేయుఁ బ్రయత్నమంతయు సురవ్యాపారమౌ టెంచి యా
మూకాఖ్యుం డగుఘోరదానవుఁడు తెంపుంబూని పర్జన్యుపై
దూఁకం బోవుచునున్నవాఁడు, నియమిన్ దున్మఁగన్ మహాధాటితో
నాకందుం జనఁబోలు, రం డచటివింత స్మేరునుం జూడఁగన్. 37

పుష్పమాలికాబంధము.

* చ. అటుమటు గాటుపై యహారహమ్మ హరా ! దడ మాడఁ జాడవే ?
కటకట ! పూట నిల్వఁగలుగ న్వగ నేర్తుమె ? యామెయిన్ మెయుల్
పుటపుట బీటవాఱె ? మునిముఖ్యముదం బిడకుండ కోడ ! యి
చ్చట నట నాటలాడ సగసమ్మ ? సదాశివదేవ ! రావయా !. 32

మ. నరుఁ డేకాకి, సుదూరగుల్ సహజు లైన న్వీఁడు ధారాళతన్
దరియన్ గుండెలులేక పాపనిరతిన్ దా సూకరాకారియై
పరఘోరోత్సాహముతోడ రూఢి జయ మన్ భావంబుతోఁ గైతవా
చరణాబద్ధమనంబుతోఁ జనెడి; దౌష్ట్యం బెంచునే యాచితిన్. 38

గీ. బోయయై పోయి కిటి యైనమూకరిపుని
నే వధింపంగ నపుడె తా నేయు శరము
దాన నరునకు నాకు నుద్ధతిని గలుగు
చటులమృగయావివాద మచ్చటఁ గనుండు. 39

ఆ. తపముచేత బడలి తద్దయుఁ జిక్కి యే
కాకి యైనక్రీడి కదనమందు
శేఁగి సహజ మతుల మాగతి భుజశక్తిఁ
జూపఁగలఁడొ తెంపుఁ జూడవలయు". 40

సీ. హరిచందనపురేఖ లంగంబులన్ ఘోర
వికృతాకృతు ల్ప్రభవింప దిద్ది
యేదుముండ్లన మేన నెనసినరోమాంచ
కంటకంబులు మేలుకంకటముగ
కలభముక్తాహారకల్లోలితాయత
పీనవక్షంబు భయానకముగ
కురులతో మెలివాలు విరిసరుల్ ముంగలి
ముఖమునకుఁ గఠోరముద్రఁ గూర్ప-
గీ. కనుల సెగలు పొగ ల్లేచుగతిఁ గపోల
ముల కలాపికలాపముల్ నిలిచి కులుక
నుఱుము బాణంబువింటితో మెఱయు మేఘ
మనశివుఁడు బోయదొరయయ్యె నాక్షణమున. 41, 42, 43

ఆ. భర్గుపూన్కి నెఱిఁగి ప్రమథులు నధిపతుల్
పరశుశూలచాపబాణతతుల
బీరమొలయ నార్చు ఘోరకిరాతసై
న్యముగఁ బయనమునకు ననువుపడిరి. 44

ఉ. "నీ విటు తూర్పు పొమ్ము మఱినీ వటు దక్షిణమేగు" మన్ మహా
దేవుని యాజ్ఞలన్ బయలుదేఱి చమూపతు లావనంబు న
ల్త్రోవల సైనికార్భటులతో మృగయారతి మీఱ నేగుచోఁ
నావసుధాస్థలంబు గిరు లాశలు దద్దఱిలెన్ ద్రుతంబుగన్. 45

మ. కలగుండున్ గలిగించి యన్నిదిశలన్ గగ్గోలుగా రేఁగు సం
కులతద్రావము చేఁ గులాయములకున్ ఘోరాద్రిరాడ్గహ్వరం
బులకున్ గాక చలించి మందవిడి యంభోవీథిఁ బక్షుల్ మృగం
బులు భూమిన్, రొదలెత్త నయ్యచల "మంభో" యంచుఁ దా
[ఘూర్ణిలెన్. 46

మ. సకలోపద్రవహా చమూపతుల ప్రస్థానంబునన్ గ్రొల్వులుల్
మెకముల్ గూఁబలుఁ గాకిమూఁకలు, నిజామిత్రత్వమున్ జూపుతీ
రికలే కాతురతన్ స్వరక్షణకు నద్రిన్ బర్వ, డీకొలుచే
రిక లెక్కింపవు; జాతికక్ష లఱు నుర్విన్ సంఘదుఃఖంబులన్. 47

తరల. వెదురుగుమ్ములలోఁ దగుల్కొని పీడఁబోని స్వరోమముల్
మదికిఁ జాలప్రియంబులై సుషమంబులౌ నిజవాలముల్
ప్రిదిలి యూడునటంచ వే చమరీమృగంబులు జీవితా
పదయు లెక్కిడ వాగణార్భటిఁ బాఱ వెందు వడంకునన్. 48

చ. అదె మృగరాజు, సైనికగణాకులరావహతాత్ప్రబోధ ను
న్మదగజదానవాసనలు మాఁటికి రేఁగఁగ జూ ల్విదల్చి యా
పొదదరిఁ బీటవెట్టుకొని పొంకము జంకనిబింక మూని చు
ట్టు దరియుమూఁకలన్ గడుఁ గఠోరవితర్కనిరీక్షఁ జూచెడిన్. 49

మ. శతసింహంబులహోరుఁగొల్పు పృతనాసంజాతరావంబులన్
హతధైర్యంబులఁ బాఱు నాగజఘటల్ యానత్వరన్ దారి గం
ధతరుల్ దంతహతిన్ బడన్ గొలకు లౌద్ధత్యంబునన్ దాఁట ను
ద్ధతపంకంబులు క్షుబ్ధమీనములు నాతామ్రంబు లయ్యెన్ దొనల్.

గీ. నలద లులిమిరు లగరులుఁ జిలుకవన్నె
కొండపువ్వులు, దున్నలు కోర, నెగపు

పరిమళములును, జలువ లేర్పఱచి తెచ్చి
తేర్చె సేనల మలయంపుదిమ్మరీఁడు. 51

చ. జడిసి యరణ్యజంతువులు సంభ్రమతన్ వడిఁబాఱఁ దాఁకుడున్
వడపులఁ గూలి వాడుపరువంపుటనంటులు, గోధుమవ్రజం
బడుసులువాఱునీరు, దెగి యుందము డిందుసరోజినీతతుల్,
గడుసునిదాఘతీవ్రతలగాసి యటన్ సమకూర్చెఁ బెల్లుగన్. 52

ఉ. కొండలదండలన్ గుహాలఁ గుల్యల గేళివనంబులందు ను
ద్దండవనాంతరంబుల యదాయదలై చెడి వన్యసత్త్వముల్
గండఱ వేఁటలాడి బలగంబులుఁ దానును జేరె సాంబుఁ డా
దండల నేణభుక్తతృణధారుణి నానరుసత్తపోవనిన్. 53

ఉ. అక్కడఁ గ్రీడి కట్టెదుట నంధతమాసితకాంతి శ్రావణిన్
నెక్కొనుసాంద్రవారిదమునిగ్గున మైజిగి యొప్పఁ గోఱ నీ
సెక్క భువిన్ బెకల్చుదనుజేంద్రవరాహఘనావతారు నా
మ్రుక్కడిమూకరక్కసునిఁ, బోల్చి బలంబుల కాఁగఁ దెల్పుచున్.

గీ. ఎఱుకుమన్నినిలక్ష్మ వహించుశివుఁడు
బలములను గంగయొడ్డున నిలువఁబనిచి
మునులతోడను గతిపయజనులతోడఁ
జెట్లమాటుగ నాచెంతఁ జేరి డాఁగె. 55

పదుమూఁడవ సర్గము

—♦ అర్జునుఁడు పందిని జూచి వితర్కించుట ♦—

ఉ. కొండలనైన బెండులుగఁ గోఱలఁ జిమ్మఁగలంతమేనితోఁ
దండి వలంబు వాడి గలదంష్ట్రలఘోరముఖంబుతో నిశా
టుం డటఁ జేరినంత నరుఁడుం గనుఁగొంట తటస్థమయ్యె సాం
బుండును జెట్లుమాటులుగఁ బొంది సమస్తముఁ జూచుచుండఁగన్.

గీ. నిక్కఁబొడిచినసటల సన్నిధికి నెల్ల
పనుల విడి పర్వపర్వన వచ్చి మాని
తన్నుఁ జూచుటఁగని గెల్పు తరమెయనుచు
నెన్ను గతి నిల్చుకిటి సంశయించి కిరీడి. 2

మ. “కదు పేమాయెనొ! గుద్దలించినకళల్ గాన్పించు పెన్మిట్టై, ఆ
తిదుమారంబు వహించుమూఁపు తెలుపున్ దీవ్రింపువప్రక్రియన్
గదనక్రీడకుఁ బిల్చురీతి నెదురై కాల్ద్రివ్వలాగయ్యె ను
న్మదపున్ గోలము! గానిచోఁ బులకరింతన్ దూఁకి రా నేలకో?. 3

చ. పరమతపఃప్రభావమున వన్యమృగంబులు వైరవృత్తులన్
మఱచి సుసాధుజంతువుల మన్న నఁజూచుశుభాశ్రమంబు ని
త్తెఱఁగునఁ జొచ్చి నన్నిటి వధించుపగన్ గమకించు నాతప
శ్చరణబలంబు డించెనొ? నిజంబొకొ? క్రిమ్మఱి మాయయానొకో?

మ. తొలిజన్మంబున నాకు దీనికిఁ బగల్ దోరంబులై తత్స్మృతిన్
బలితంపున్ గసి దీర్చుకోఁదలఁచి యిప్పట్లన్ సమీపించెఁగా
వలయున్ గానియెడన్ విరోధిమృగసంపాతంబు లెక్కింప కి
ట్టులు నాపైఁబడ నెత్తివచ్చుటలు విడ్డూరంబు కాకుండునే. 5

చ. అదియునుగాక, ఘోణివిషయం బెటులున్నను, నామనంబుగూ
డఁ దొలిప్రసన్నతన్ విడి హుటాహుటి హింసకు మ్రొగ్గుచున్న ది
య్యదనున, నేమిచిత్రమొ, హితాహితులన్ గనినంత మేలుస
మ్మదమును క్షోభమున్ దగిసి మానస మింతనె యేర్పరించెడిన్. 6

మ. మునినై యేరికి నింతకీడుఁ దలఁపంబో నేను నా కెవ్వరే
యనయం బెంతు రటంచు నేమఱు టనర్హం బేరికిన్, భార్గవా
గ్రునకున్ మత్సరమొందు దుష్టమతి సంకోచించునే లాభముం
డిన లేకుండిన నొండ్లకున్ జెఱుపు సంధింపంగ నెందే నిలన్. 7

చ. దనుజుఁడో రాక్షసుండొ యగుఁ దప్పదు కేవలవన్యసత్త్వమై
న నలరునే యిటు ల్చలము? నామది కబ్బురమయ్యె! నార! యెం
తనలుపు! మించె మేఘము ననందగు; నెంతటి సత్త్వ! మద్రిమె
ల్లనమరుఁ దత్పదాగ్రహతుల న్ననదీనదవృక్షపంక్తియై. 8

శా. సేనారావము లింతకున్మునుపు తోఁచెన్, గానఁ జీకాకుపా
లైనట్లయ్యె, మృగాళి చెల్లచెదరై యందిందుఁ బర్వెత్తుచుం
దానన్ జప్పుడు లుప్పతిల్లె, నిది సత్యంబా? "పురే! శాంతుఁడో
మౌనీంద్రుం?" డని పీఁకుమాయుఁగొనెనా మాద్యన్మృగవ్యారతిన్?

శా. ఓహో! కాఁదగు, ధార్తరాష్ట్రదరి 'నేదో లాభమున్' జెంది యా
స్నేహాధిక్యపుబల్మిచేఁ బ్రతిక్రియన్ జేయంగ సజ్జంపుచు
త్సాహంబూని మహోగ్రసత్త్వవనమున్ దర్కించి ఘోరంపువా
ఘ్రాహాకారముతోడ నన్యమృగసంత్రాసంబుగా వచ్చుటల్. 10

శా. ఏమీ! యీఖలుఁ డశ్వసేనుఁడగునా? యింద్రప్రతిస్పర్ధ ను
ద్దామప్రోషిని ఖాండవంబు హుతభుగ్దగ్ధంబుఁ గావించునాఁ
డామంటన్ దనవారుచావఁ గసిఁ ద్రోయన్ వచ్చెనా యిట్లు? కా
కామాభీమహతిం గృతాగ్రహుఁ డెవండైనన్ రుషన్ జేరెనా?

మ. ఎవఁడో యింతవితర్కమేల? యనికిన్ వీక్షింప నన్నెట్టులే
ని వధింపన్ బనిఁబూని వచ్చినటు లున్నద్రిస్థితిన్ దెల్పు, న
త్తువయున్ మిండని చాటు నంగములు, తుంతున్ శంకఁబోవిడి, శా
త్రవవిధ్వంసము సర్వలాభముల నగ్రస్థాయి నాబుద్ధికిన్. 12

శా. "ఓరీకుట్టుఁడ! దారిదప్పక జయం బూహించి దీక్షన్ దపః
ప్రారంభం బొనరింపు పొ"మ్మనుచు నావ్యాసుండు వాక్రుచ్చె నీ
కూరుం డిప్పుడు విఘ్నమయ్యె నలఁతిన్ ద్రోయంగరాదుగ్రదో
స్సారుం డితఁడు, చంపనేవలయు నిశ్శంకప్రతాపంబునన్. 13

గీ. అనుచుఁ బౌరుషచిహ్నంబులందు మొదటి
దైన గాండీవముం గొని యరివిభేద
నమున కుపలబ్ధగుణము శుద్ధమును సచివ
తుల్య మగుబాణమున్ దొనదూసి తీసి. 14

మ. గొనమున్ గాంచి గురుత్వభాసియయి నిగ్గున్ గొంట నచ్ఛేద్యమై
ధను వానిశ్చితచిత్తుఁ బార్థు స్వబలత్యక్తున్ మహాపీడనే
ని నతిన్ గొల్చి సుమైత్రియ ట్లతఁడు పూన్కిన్ భూమి నవ్వింటిపెన్
మొన మోటించి కుదించి యవ్వలికొన న్మోపున్ దగుల్సేయఁగన్.

క. గాండీవ మెక్కిడి పొదిఁగల
కాండముఁ గొని నారిఁబట్టి కదుపుచు నడువన్
గొండలు గుహలుఁ బ్రతిధ్వని
మెండుగ ఘూర్ణిల్లె నస్తమించునొ నాఁగన్. 16

మ. విలుమధ్యం బాకకై గ్రహించి శరసంవీతంబుగా నారి వీ
నొలయన్ లాఁగి గుఱిన్ స్థిరత్వమెనయన్ యోధుండు సాలీఢుఁడై
పలయాంతర్గతిగాఁగ మన్ ద్రిపురవిధ్వంసార్థమా నాత్మసో
జ్జ్వలరూపంబున వైరిభీకరతఁ దోఁపన్ బోయ దా విస్మితిన్. 17

ఉ. వాసుకిమార్వి ఘోరవిషవహ్నులు గ్రక్క ధనుస్సు సూఁపుచున్
రోసము వేసమొందెనన రుద్రుఁడు నుద్దవిడిన్ స్వపాదవి
న్యాసమునన్ ధరాధరము నమ్రముగాఁగ శరంబుఁగూర్చి యు
గ్రాసురుఁ డైనసూకరుమహాంగమునన్ గుఱిఁబెట్టి నిల్పినన్. 18

చ. భవముడిగించి వైరకృతి వాపఁగ నాయతులైనశూలిపా
ర్థివు లిటునట్టు లొప్ప నడితెన్నున ఘోణి నశించు టబ్బురం
బవునొకొ? ప్రత్యయప్రకృతులందలి బంధమురీతి? నార! మృ
త్యువు మెడఁబట్టి గెంటెనని తోఁపదె మూకనిశాచరేంద్రునిన్. 19

చ. గమనరవంబు హస్తిభయకారణమై తన మండుమింటిపో
క మొయిలుపిడ్గుగా వెలయఁగా శితికంఠపినాకముక్తబా
ణము వినువీథి పెన్ద్రుతమునన్ బఱతెంచి పడె న్నిశాటునం
గమున నవార్యమై నలువగంటమువ్రాలును గేలిసేయుచున్. 20

గీ. బాణవేగముచే గరుల్పఱపురవము
కొండగుహలు ప్రతిధ్వను ల్గొలుపఁ బెరిఁగి
వైనతేయునియుఱపులవలె భుజంగ
హృదయకర్ణభిదంబుగా నెసఁగె నపుడు. 21

చ. హరనయనాగ్నిసంజనితమై చనునుల్కవిధాన మానస
త్వర నధరీకరించి జలదంబులలోఁ దొలికారుమెర్పువై
ఖరిఁ దనపింగళప్రభలు గ్రాల భయంకరమున్, మనోజ్ఞమై
యుఱికెఁ బినాకముక్తశర ముప్పరమున్ వెలిఁగించుదీప్తితోన్. 22

ఉ. ఎప్పుడు విల్లువీడి చనె నెప్పుడు మూకునిఁ జొచ్చె నింతయున్
జెప్పఁగరాదు శంకరునిచెంగటిదివ్యుల నంతరిక్షులం
దప్పను బొదిదాపుల విహాయసచారుల నొక్కమాటె క
న్గప్పువెలుంగునన్ నిగిడి గాఢ వరాహము మేనిలోపలన్. 23

ఆ. దివిజు లడలి కనఁగ దివ్యశరంబు పె
న్మించునట్లు కిటితమాలతనువు
నడ్డులేక దూఁటి యవనిఁ బ్రవేశించె
ఝషము నీట మునిఁగి చనువిధాన. 24

క. కోపించుయమునితర్జని
కోపునఁ బర్వములు వాఁడికొనఁ గలనరుపెం
దూపు శివశరముతోడనె
యేపునఁ బై కెగిరెఁ బ్రాణు లెంతయు బెదరన్. 25

గీ. అమ్ము పరమాస్త్రసంధాన మమరుకతన
నిడుపుటుల్కలు వనమున జిమ్ముకొనుచు
నూఱుశరములహరోరునఁ బాఱె వడిని
మంటపెన్నీటు నింగి నమర్చుకరణి. 26

గీ. మనసుతోడనె చనియెనో మనసుకంటె
ముందె చేరెనొ లక్ష్య మబ్బురము తెలుప
విడుపు తగు లొక్కపరి ననవడువుదొడరు
వడర శరము గుఱిన్ జొచ్చె గడుసుకడఁక. 27

ఆ. ఆవిరించివ్రాఁత ననుసరించుప్రయత్న
మర్త్యశీఘ్రఫలద మైనయట్లు
శివశరమున నైనచిల్లిలోఁ గిటి దూఱి
నరుశరంబు విజయభరిత మయ్యె. 28

గీ. వికలియత్నంబులందలివిత్త మట్లు
లోభసంక్షయములశ్రితలోలత వలె
నలసదుర్ణయములవిజయాశ రీతి
నరహరాంబకములఁ బోత్రి నలిగి సురిఁగె. 29

చ. అటు నిటు బాణముల్ దగిలినందుననో తుదిముంపుచేతనో
కిటికి శరీరమో బయలొ గిట్టునఁ బెన్వడి సంభ్రమించె నం
తటఁ బెనుమండలంబులుగ ధారుణివృక్షము లొప్ప సూర్యుఁ డే
చ్చటఁ గనరాకపోయె నవశంబయి తోఁ జలనంబు వాయఁగన్.

ఉ. వెచ్చనినల్ల కాఱఁ బృథివిన్ బెనుదంష్ట్రల దూఁటుచున్ గడున్
మచ్చరమైనచూడ్కిఁ క్షణమాత్రము పార్థునిఁ జూచి క్రోధపుం
బెచ్చున ఘుర్ఘురస్వనము పిమ్మట గుబ్బుగ మాఱ నంతలోఁ
జచ్చెను దన్నుఁ గొం చధమసత్త్వుఁడు మూకనిశాటుఁ డచ్చటన్.

చ. కలుగవె తూపు లక్షయముగాఁ దనతూణములందుఁ? బార్థుఁ డేం
దుల కటు లమ్ముఁగైకొనఁగఁ దొందర నేగెడు?లోభమా!యటుల్
గెలిచినగర్వమా! సరి, జిగీషువు గెల్పిడుబాణ మీఁగునే ?
యిలను గృతజ్ఞులన్ గృతమె హెచ్చఁగఁ జేయఁగఁబోవుదానికిన్.

గీ. నీచుఁ బొందినయుపకృతినియతి మృగముఁ
జెంది యలుగదృశ్యత దోఁప దెందు, నిజమె,
గారవార్థ్యం బగుట నాత్మపౌరుషంబుఁ
జాటుకొన సిగ్గుచేఁ దలమాఱె, నార! 33

మ. తనకాంతుల్ దనకీర్తు లట్లు దిశ లుద్ఘాటింపఁగా వెల్గుదా
నిని, రోఁజించి నరుండు గ్రహ్య మిది యన్ జిత్తంబునన్ "దిట్టవై"
తన నాశ్వాసము నొందునాశరము నత్యానందముల్ చిందుదృ
ష్టినిపాతంబులఁ గ్రిడి కౌఁగిలిఁ గొనెన్ స్మేరాస్యుఁడై యంతటన్.

—♦ శంకరదూతసందేశము ♦—

చ. ఉదుటునఁ దోఁచె నర్జునున కొక్కవనాటుఁడు బాణతూణసం
పద, పాదలంగఁ బీనభుజవక్షము లాత్మశరీరదార్ఢ్యముల్
జడువఁగ నెద్దియో పలుకుసన్నలు మోమునఁ దాండవింప ను
న్మదహరిధీరయానమున, మాటులతాప్రతిసీర కీవలన్. 35

క. తనవేషంబున కనువుగ
వినతి సమర్పించి బోయ విశ్వేశ్వరునా
జ్ఞను దెల్పె సామపూర్వక
మును మృగయాధర్మయుక్తముగ నీవరుసన్. 36

ఆ. శాంతు లనుచు, మనసు సాధు వటంచు మే
త్తేజుతపసు లనుచు దివ్యసాంప్ర
దాయబద్ధు లనుచు దైవసద్వంశసం
జాతు లనుచు విందుఁ బూతచరిత! 37

మ. మును లై యుండియు మీప్రభావపటిమల్ ముల్లోకముల్ ప్రాఁక దే
జున నైశ్వర్యవిభూతి మేటినృపులన్ శోభింపఁగాఁ జేసి యుం
డినవార్తల్ వినిపించు మీకళలు, ధాత్రిన్ శత్రు నొప్పించి త
ద్ఘనసర్వాధిపతిత్వపీఠమున స్వాస్థ్యం బొందిన ట్లయ్యెడిన్. 38

చ. కొలిచి సమస్తసంపదలు కోటికళల్ నొఱపింప మానులై
విలసిలుమిమ్ము మాండలికవీరసుహృత్సచివాదిసంభృతా
ఢ్యులుగఁ ద్వదంగజాలశుభయోగము చెప్పక చెప్పుచున్న దీ
విలసితమూర్తి సద్గుణవివేకపటిష్ఠత కిక్క గాదొకో! 39

ఉ. ఈదృశు లైనమీకు విజయిత్వము బ్రాతియె? సర్వతోజయా
పాదకులౌట వింతయె? ప్రపంచదురాసదమోక్షలక్ష్మియున్
గాదె యొకింతలో వశము? కామముఖారిరజస్తమోగుణో
చ్ఛేదకు లాశ్రయు ల్గదె విశేషశుభార్థిజనాళి కెప్పుడున్. 40

గీ. తపను సిగ్గిలఁజేయుప్రతాప మమర
సిద్ధపౌరుషు లయి కీర్తిఁ జెందుమీరు

పందిఁ జంపినమాదోరబాణ మేల
కోనఁ దలంచితిరయ్య! సద్గుణధురీణ! 41

ఆ. మనువు మొదలు సకలమానవశ్రేష్ఠులు
నడచునీతి కడు సనాతనంబు
మిమ్ముఁబోంట్లె చెఱుప మేదినిఁ దన్న్యాయ్య
మెవ్వఁ డనుసరించు నెఱుఁగఁ జెప్పుఁడ! 42

గీ. ఆకుమారుండు మొదలుగ నఖిలయోగ
శక్తిజితజన్మమృత్యువు ల్సత్త్వవరులు
నురువిపద్ధర మగుశీల మూని రద్ది
కాదె యస్మాదృశుల కనుకరణపథము. 43

ఉ. శీలమె పుణ్య మిచ్చి తపసిన్ దనియించు సుఖార్థ సౌఖ్యమున్
దేల నొనర్చు, యోగులకు దివ్యతరం బగుమోక్ష మిచ్చు, నె
క్కాలమునందు శీలగతిఁ గాంచె నభీష్టఫలంబుఁ జెందఁ, మే
ల్వే లగుబాట కల్గదు, వివేకుల కట్టిది త్యాజ్య మౌనొకో? 44

శా. ఈ నా బాణము రూపరేఖలను నీదే నాఁగ వర్తించు నో
రా! నే నేమనఁగల్గువాఁడ! నిది యాహా! నాది కాదా! యటం
చే నట్టాడ భవన్మనంబుఁ గొనె నక్లేస్వామి యెవ్వారటం
చూనంబోలు వితర్క మియ్యలుగు సాహో! త్రోవ తప్పెఁగదా!

ఉ. అమ్మది నాది యన్న నది యార్చుటఁ జచ్చినపందికూడ నా
సొమ్మనవచ్చునం చుపమఁ జూచి యిటు ల్పొనరింతె? నిస్పృహా
త్వమ్మునఁ దోఁచుసాధువిహితమ్మొ? మనస్స్వవల కెంచఁ బోలుకృ
త్యమ్మొ? పరుండు కొట్టుకిటి నాఁగక కొట్టియు నిట్లుచేరుటల్.

ఉ. మాదోరమేటిసేఁతలను మాపును తేపు వినంగఁ బండితుల్
మోదమునిూఱ మూఁగుదురు పొందువినోదరసంబు పేర్మి నం
దేదియు గేలినైన నుతియింపఁబడన్ వలయున్, బరుల్ మహా
హ్లాదముతోడ నెన్న బడియుంబున మానియు వంచు నాదలన్. 47

మ. మెఱమెచ్చుల్ సహియింపమిన్ దనపనిన్ మేకొలునన్ జెప్పకోఁ,
డరిభంగంబుల వెల్లడింపఁ, డిటఁ గార్యార్థంబుచేఁజూపె మా

దార చెప్పఁ వలసెఁ స్వకీయగరిమఁ ; దుష్టు ల్నయాతీతదు
శ్చరితుల్ పాత్రులుకారె కారుసుమి ప్రస్తావించి మాటాడఁగన్.

మ. సితబాణంబున మాచమూపతి కిటిన్ శీఘ్రంబుగాఁ జంపుటల్
బ్రితుకన్ గల్గితి రిరు, కానిమొడ దుర్వారోగ్రఘోణీశ్వరో
ద్ధతి నీపాటికి నేమికానగునొ ? తథ్యం బెన్నఁగా, నీజవా
యతవజ్రింగుని నొక్కయమ్మునన త్రోయన్ శక్యమే యొండ్లుకున్ ? 49;50

గీ. నిలిచి మీప్రాణగోడ్డంబు మలపుకతన
మాకిరాతేశ్వరుఁడు మీకు మంచిమిత్రుఁ ;
డతనిపైఁ బగ, సుజనపోష్యంబునెనరుఁ
దమరు నీగతి మాయింపఁ దలఁపఁదగునె ? 51

గీ. కష్టమునఁగల్గు, నెప్పు రక్షణమె కోరు
నష్టమున కుంచు, సిరులు, హీనములుసుమ్ము
విజయశీలికి నొకమంచి వెలసి, రక్ష
కయి, శుభాంతము నిడు సుమిత్రాప్తికంబె. 52

క. ధనమును రాజ్యము నధికులు
చెనకినఁ జలియించు, వెతకి చెందఁగఁదగుమి
త్రుని మేరుధీరుఁ దనయుం
తనె వచ్చినయధిపుఁ దెగడఁదగునే యనఘా! 53

గీ. విజయమును గోరి తపముఁ గావింతుర్ మీరు
కాక మోక్షేచ్ఛ కాయుధకాండ మేల ?
మేటిభూపులనైన్ మతిర్ మించనేని
రాదె సకలతపంబులఁ గ్రలుఫలము ? 54

క. హరిభూమియుఁ గరిసీమయు
వరరత్నసువర్ణధరయు వఱలుఁ బతి కీ
చిఱుబంగరుటలుఁగున కా
తురపడఁడు క్షమింపఁ డాజ్ఞఁ ద్రోసినవారిన్. 55

ఉ. మాయెకిమీఁడు దొడ్డదొర మన్ననకెక్క సమాశ్రయించినన్
బాయఁడు, లోభి గాఁడు తనప్రాణమునందయినన్, సహేలగా

డాయు నెవండుగాని వికటంబుగ గర్వముఁజూపెనే నస్త్రమున్
బాయుఁ దదీయరౌద్రమును బాప భరింప నశక్య మేరికిన్. 56

ఉ. కావున న మ్మొసంగి ప్లవగప్రభుఁడున్ రఘురాముఁడట్లు కాఁ
గా వరమైత్రి దైవగతిగా సమకూరినదాని గాఢమై
భావుకమై పరస్పరత వర్ధిలఁ జూచుకొనుండు యోగ్యసం
భావన, లేనిపోనిపగఁ బాటిలుకష్టము చాటిచెప్పితిన్. 57

శా. మీకున్ దబ్బరఁ జెప్ప మాకుఁబని యేమీ?చూడ మీర్తాపసు
ల్యాకయ్యంబులకైన బాణములఁ బ్రేమన్ గోరఁగాఁబోరుగా,
మాకున్ వజ్రపరాక్రమంబు మిగులన్ మ్రందించుశస్త్రంబు లె
న్నో కల్గున్,శరలోభమాత్రమునఁ గా దోయయ్య!యిట్లాడుటల్.

శా. ఈబాణంబునఁగాని కాఁదగని దేమే నున్న మర్యాదగా
బాబున్. శైలపతిన్ బ్రసన్నునిగ సల్పన్ బూనుకో రేలకో!
మీబోంట్లన్ గడుమెచ్చు హేఁ డఖిలభూమిన్ గోరినన్ గెల్చి యీఁ
గా బీర్వోవదు వారితెంపు శర మొక్కం డెంత? యోజింపుఁడా!

ఉ. ఆతఁడు పండితుం డతనియార్జితమహా ధన మస్థిరైహికా
ఖ్యాతము గాదు దివ్యము శ్రితావనదీక్షితమైత్రి, వేఁడికో
లేతటి వమ్ము సేఁత సహియింపఁడు, దాన ఘటిల్లుదుఃఖ మ
త్యాతత మాట స్వానుభవ మట్లుల నొండ్లకొనర్చు మోదమున్.

చ. పఱచు స్వయంబుగా విషయవాసన కింద్రియజాల, మట్టులే
పఱచును బ్రేమ తా వలచుపట్టున కేయపరాధమెన్న, కా
తెఱఁగుననే బలాఢ్యు సిరిఁ దేఱఁగొనన్ జవపెంపొ ప్రేమయో
వఱల ఫలించు లేనియెడఁ బార్థవయున్ సమకూర్చుఁ గష్టముల్.

ఆ. జామదగ్ని గాక జగముల మునులలో
నస్త్రవిదితభుజబలాఢ్యులందు
సార్థకత వహించె శస్త్రధారణ మేది
నుడువుమయ్య వ్రేలు మడిచి యొకని. 62

సీ. విప్రచాపల్యమున సంభవించెఁ దనదు
మృగముఁ గొను టం చెఱుంగ, క్షమించు తేఁడు,

కేవలాజ్ఞానకృతవిపులావమాన
మైన సైఁతురె కా విజ్ఞులైనజనులు. 63

చ. కులమును వేషమున్ దపముఁ గూలుచు దుష్క్రియ దీని నేటికో
వలచితి, రింకనైన నిటువంటివి మానుఁడు, "దుష్పథంబుకే
వలఁ జనుదుర్మతుల్ జయముఁ బాసి యిహంబుఁ బరంబు దూఱినా
కులమతులై నశింతు" రనుకోవిదవాక్యము సంస్మరింపుఁడీ ! 64

ఉ. 'చంపితిఁ బంది నే'నని దిసంతుల దబ్బఱలాడఁగా దిటుల్
చంపఁగఁ దండ్రియూర్ద్ధికమొ జన్నమొ పూనితి ? లేది లేదె, ని
ద్దంపుధరాసురుండవుగదా పోల యొల్లవు, మాని కొందు హిం
సింపఁగరాదు గాదె, యిఁకఁ జెప్పుమ దేనికి బాణ మేసితో ? 65

గీ. సజ్జనుండవు విడలేవె చపలబుద్ధి ?
నెంతకాలము దాని సహింతు రొరులు?
వార్ధి ప్రళయానిలంబునఁ బగిది దాన
గురుమనంబైన నుండునే క్షోభఁ గానక. 66

ఉ. బోయ, యిసీ ! యటం చనఁగఁబోమొదవేమొ యసడ్డఁజేసి, ద్రో
ణాయతశాస్త్రవేత్తసుమి యాతఁ, డనుగ్రహనిగ్రహక్షముం
డీయఖిలాద్రిసంయుతమహీవలయంబు శచించు వేఁడికోల్
ద్రోయఁగ నిచ్చలేక దయతోఁ బరిపాలనసేయుచుండెడున్. 67

మ. మునిచాపల్యము చాలు నోరిచితి నంబున్ బూజ్యుఁడౌ స్వామి క
ష్పనమున్ జేసి తదాదరంబునను సంపద్భాజి వౌ ట్టొప్పు, మే
ల్గానమున్ గొల్పి విపత్తుఁ బాపఁగలసుశ్లోకున్ సఖున్ జేసికో
మనువా యుందురె ? తథ్య మాతనిదె కాదా బాణ మీసేటికో ?

క. ఘోరాయుధసహితపరీ [68 ; 69
వారాహితరంగుఁ డగుచు వార్ధిగఁ దగవున్
మీఱిక ధీరత నాతరు
తీరంబున నున్నరాజదేవుం గనుమా ! 70

ఉ. అంబడె శ్రీవణేంద్రధనువా ! యన లక్ష్ములఁ గుప్మరించు, నా
రిం బరికింపు వాసుకిగరిష్ఠత బుస్సలఁగొట్టు, రెండు స

జ్యంబులుగా ధరించుకృతనాధిపు సుస్థిరుఁ జూడు, వీడు శా
త్యంబును, వారిసఖ్యమున నందుము సర్వమనోగతార్థముల్. 71

పదునాల్గవ సర్గము.

—•••✿•••—

—♦ కిరాతదూత కర్జునుప్రత్యుత్తరము ♦—

ఉ. చీటికిమాటి కుద్ధతుల సింధుతరంగము లద్రినట్లు కై
రాటసగర్వవాక్యవిసరంబులు చిత్తముదాఁకఁ దాఁక లో
మీటుర్వుమేక్ ధృతిక్ విడఁ డమేయచరిత్రుఁడు పాండవుండు, మే
ల్బాటఁ జరించుసాధుజనభావము దుర్గ్రహ మాట యబ్రమే? 1

ఉ. ఉన్నటు లుండి వచ్చి పుయిలోడక తెల్పినశాత్రవేంగితం
బు న్నిఖిలం బెఱింగి చలముక్ గలగుండున ముగ్న కర్జునుం
డెన్ని వచించెఁ గ్లుప్తముగ నేర్పడఁగా సమయోచితార్థసం
పన్నము మాఱుమాట నురువాక్కుశలత్వమునిండు సొందుగన్. 2

చ. లలితసువర్ణభూమల నలంకృతమై శ్రుతిగమ్యమై గభీ
రలసితసుప్రసన్నపదరాజితమై పరచిత్తసాంత్వనో
జ్జ్వలమహిమాఢ్యయౌ పలుకుజవ్వని యెవ్వనికైన నిట్లు సం
ధిలునొకో! పూర్వపుణ్యకృతతేజముకల్మిని గాక మెచ్చితిన్. 3

చ. చదువరి యౌట కష్టము ప్రసంగము కష్టతరంబు రెండునున్
గుదురుట దుర్ఘటం బటులఁ గూడిననైన మనోగతార్థసం
పదలను బండితస్తుతికిఁ బట్టుగఁ బల్కెడు నేర్పు సంభవిం
పదు, తనఖండశక్తి గలవాఁ డఖలస్తవనీయుఁడౌఁ గదా! 4

ఉ. కొందఱు శబ్దశుద్ధి యొనగూడ వినం జెవిఁగోసికొందు రిం
కం దమ కర్థగౌరవమె కావలెనంచుఁ దపింతు రొకొంద ఱీ
యందఱు దక్షతన్ ముదమునందఁగఁ జేయుట మేటికష్టమై
నం దదమేయగౌరవమున్ వచియించితి వాక్ప్రపంచమున్. 5

ఉ. ఎక్కడిబోయవోయి! వచియించినదెల్లఁ బ్రగల్భమై నయం
బెక్కఁగ నిట్లు కూర్చితివి! యింతటిదక్షుఁడ వౌటచేతనే
యిక్కడ సంధిఁ గూర్పనునయింపఁగ మీదొర పంపె నిన్ను, మే
ల్వాక్కె సమస్తపాండితికి వన్నెగదా యెటువంటి సూరులన్. 6

చ. చతురత సామముల్ నెఱపి, స్వాంతవిమోహకదాన మెంచి, భీ
తి తగుల భేదముం బలికి తీర్పరివై యనయంబె న్యాయ్యమా
గతిఁ గనిపింపఁ దూపునకుఁగా గడుసుల్ నుడిఁ బల్కితీవు, పాం
డితియును దర్కదక్షతయు నిండినవ్యాసము మెచ్చుఁగొల్పెడిన్. 7

ఉ. చింతితకార్యసిద్ధికిని జేటిటు నన్నుఁ దిరస్కరింప నం
చింతటి నేర్పుకాఁడ వయి యేటికి దిద్దవో మీచమూపతిన్?
వంతల మేళ్ళఁ బాలుగొనువారు శుభంబులె కోరువారు నా
మంతురులున్ హితుల్ దొరకు మంచిఁజెసుల్ వివరించి తెల్పరే?

ఉ. తూ పిట లేమి నిశ్చయము, తుప్పల గుట్టల నెందు దూఱెనో
యోపిక నంతటన్ నెమకు టొప్పగుమార్గము గాని, పెద్దలన్
దాపసులన్ వ్యతిక్రమతఁ దారసిలం దగునీతి యౌనె? పే
రాపద రాదె సాత్త్వికజనావమతిన్? సువివేకివేగదా! 9

గీ. ఖాండవముఁ గాల్చి పెనుతృప్తిఁ గాంచువహ్ని
వరమునన్ గల్గె నక్షయశరధు లిట్లు
నాకసాయకములె మెచ్చ నీకిరాటు
తూపుఁ గైకొన నాసఁ జెందుదునె? చూడు! - 10

గీ. మంచివారలబాట ప్రమాణమైన
దోషమే లేని మాచర్య దూష్య మగునె!
పరులనింద సనాతనవర్తనంబె!
సజ్జనులవాణి గుణమునే చాటవలదె! 11

ఉ. ఉన్నగుణంబు లేదనుచు నుండనిదోషము నున్నదంచు నిం
ద న్నిగిడించి సజ్జను నధఃకృతిఁ గుంచి హసించు దుష్టుదా
ష్ట్యోన్నతవాక్యమే పదనులొప్పగఁదా నిరుపాతికత్రియై
ఛిన్న మొనర్పదే యతనిచేతము రెండుగఁ దోఁచువెంబడిన్. 12

చ. వనముల సంచరించుమృగవారము లొక్కరి కేమి? యుద్ధతిన్
హానన మొనర్చువారి వెకదా; మృగమండలి నెల్లఁ దానె పెం
చెనె? యభిమానమాత్రమున సిద్ధమె స్వత్వము? లేనిపోని. హె
చ్చున కిటు లంగలార్చి గడుసుందనమున్ వదలంగఁజెప్పవూ.

ఉ. "సం దిడకోయి యేరి" కని సాత్యవతేయులు నన్ను సద్వ్రతం
బందుఁ జరింపఁజేసిరి, మదంతముఁ గూర్చదృఢైకదీక్షతోఁ
బంది మహోగ్రతం బరువువాఱెను నాపయి నొక్కకోలతో
మ్రిందె; విభూషగాదె వ్రతరక్షణ సజ్జనకోటి కెప్పుడున్. 14

మ. "తనకై వేఁట మృగాళిఁ జంపుకొను వ్యాధస్వామి మాసీంద్రవ
ర్తనమున్ దార్కొనఁ, డద్ది వానిదయకాదా?"యన్నఁ గానిమ్ము వ
చ్చినయీ ఘోణిని దత్క్షణంబున నె చొచ్చెన్ బాణయుగ్మంబు నా
మునుపే తాఁ గిటిఁ జంపెనంచు నిటులం బోరాడఁగా న్యాయ్యమే.

ఉ. "చంపినఁ జంపని" మ్మనెడు సాత్త్వికు నాయుధహీను మాని మ
న్నింప నకృత్రిమంబు క్రియ నిద్దపుఁగీర్తి ఘటించుఁగాని యు
గ్రింపుశరంబు వింటఁదొడి క్రాలెడు వానినిగూడఁ దాల్మిమ
న్నింపఁగలారె? మిథ్యల గణించిన నిల్చునె ప్రాజ్ఞసన్నిధిన్? 16

చ. విడిచె శరంబు నాకొఱకుఁ బిమ్మటఁ గ్రమ్మఱఁ గోరఁ బాడియే
పొడిచి విరోధిఁ జంపి సగమున్ ఫలమున్ వెలయించె దానినా
కిడినఁగదా సమగ్రఫల మిచ్చుట? లమ్మిన లోభమింతయున్
బడఁ డనుమాటకుం గ్రియకు బద్ధవిరోధము కానుపించెడిన్. 17

ఉ. మీ యెకిమీఁడు నావలచుమేరకుఁ గోర్కు లొసంగునంచు నే
మో యనియుంటి, వెట్టులు ప్రియమున్ ఘటియించును దైన్యపూర్ణయా
చ్ఞాయతనార్జితంబగుధనాప్తి? సమస్తజగత్ప్రసిద్ధశౌ
ర్యాయతకీర్తిపౌరుషబలాగతలక్ష్ములఁ గోరువారికిన్? 18

ఉ. చెంద నశక్యమై తెగువఁజేయ ననర్థఫలం బొసంగువాం
ఛం దిగెఁ గల్లప్రావనుచు తొన్మతి; మూర్ఖజనుండు దుర్ణయం
బెందొనగూర్చు నాపద లహీనములౌట నెఱింగియున్ దమిన్
బొందు, "వినాశకాలమునఁ బుట్టెనురా విపరీతబుద్ధి" నాన్. 19

మ. శరమో? ఖడ్గము? కంకటంబొ? మఱి శ్రేష్ఠంబైన చాపంబొ? మీ
దార దేనిన్ వరియించె దానిఁ గొనిపోఁ దోకొంచు రమ్మా తనిం
గేతము న్నీచము యాచ్న, చాలు, జవగల్గం బొల్లు లేలా? మగల్
బిరుదు న్బింకమునన్ స్వయంగ్రహణమే ప్రేమింత్రు గాదే ధృతిన్.

శా. వీఁడా మైత్రికి? నెట్లు పల్కితి? విసీ! వేధించు మానీంద్రుఁడే
జాడం దోఁచిన హేతుహీనముగఁ, గష్టన్ నిత్యముం గూర్చు పె
న్గీడు న్సద్గుణగౌరవార్జునునకున్, సిద్ధంబు, నైజస్థితిం
జూడన్ సాధులకెల్ల శాత్రవుఁ డటంచుం దోఁపదే యేరికిన్ ? 21

ఉ. వర్ణచతుష్టయంబు నిలుపంగలరాజుల మేము, చూడ నే
వర్ణము లేనిఘాతుకుఁడు వాఁడు, కుజాతి, కువృత్తి, నీచతా
దుర్ణయుఁ డెట్లు మాకతనితోఁ దగు మైత్రి? యెటు లభీరతా
పూర్ణము దంతి నేస్తమును బొందఁ దలంచును గుంటనక్కతోన్.

ఉ. కుక్కలు కూసి చుక్కలకుఁ గూర్చునె విన్నఁదనంబు? తెల్వితే
కొక్కజడుం డవజ్ఞ కిటు లొగ్గిన శ్రేష్ఠమతు ల్కలంగునే?
ధిక్కృతి తుల్యవీర్యకులధీబలపౌరుషభాక్కులందె సొం
పెక్కఁగ రాజులు న్సారిమ్మ గెందురిల కేర్పడుకత్తు పోలికన్. 23

ఉ. హీనునితోడి పోరున లయించు యశంబులు, వానిమైత్రిచే
న్యూనతనొంది యల్లనఁ జను న్గుణపుంజము, లానుపాన లెం
తో నియతి న్గణించి తులఁదూఁచి వివేకి నికృష్టుఁ గన్నడన్
బోనడఁచున్, మదేభములు మూఁగెడికుక్కలనట్లు ధీరతన్. 24

ఉ. కయ్యము సఖ్యముం దగదు కావున నీయొడయండు నీవు న
న్యాయ్యముగాఁగ నేవరువ మాడినను న్మఱుపల్క నేను బొ
మ్మొయ్యనఁగాక తూపుఁ గొనునూఁపున డాసితి రేని మూఁడు మీ
కియ్యెడఁ గోడెత్రాఁచుమణి కేగి నశించెడివానిదుర్గతుల్. 25

చ. అన విని దూత 'భద్రముసుమా!' యనుచున్ బెదిరించుపోల్కి గ్రొ
మ్ము న్నెగిచి శీర్ష మూఁచి భుజముల్ ఝుళిపించి కను ల్త్రిగిడ్చి తే
జోనయుఁగ 'గిట్టు'న న్మఱలి యాధనమావృతుఁడై ప్రసన్నతన్
మునిఁ గనుచున్న వానిని జమూపతిఁ ద్ర్యంబకుఁ జేరఁ జవ్వనన్.

—* కిరాతసైన్య మాజికిం దొడరుట *—

చ. ప్రళయమహోగ్రవాతహతి భంగపరంపరఁబొంగి వార్ధి సం
కులతను హోరుఁ గూర్చు తెఱఁగుల్ వెలయన్ బృతనేశునాజ్ఞ నా
కులముగ నామహాబలము గొల్పె రొద ల్ద్రమయాయుధాళి తాఁ
కుల నితరేతరోక్తులను గుంభిని యార్చుగతిన్ ఘనార్భటిన్. 27

మ. విజయోగ్రానిలుఁ డాచమూవననిధి స్వేణుధ్వజాగ్రాంశుక
వ్యజనంబుల్ విపులోర్మివైఖరుల వీవ స్ఫెంపుఁ బ్రాపించి మే
ఘజలాపాదితశీకరంబులును దత్కాంతారసౌరభ్యవ
ద్రజము ల్విమ్ముచుఁ బ్రోత్సహించుఁబృతనాగ్రస్థానయానార్భటిన్.

చ. జయజయవందిగీతములు జ్యానినదంబులు సింహనాదముల్
హయకృతహేషలున్ సమదహస్తిఘటాగురుబృంహితంబులున్
రయభరితంబులై గుహలు అంపిలఁ జేయుప్రతిస్వనాళి కిం
తయు నెడమీక దిక్కులను దార్కొని ధారుణి దద్దఱిల్లఁగన్.

చ. పదనుభయంకరత్వమును వర్తిలుబోయలహేతులన్ స్వసం
పదలు విశేషదీప్తుల దివంబు దిశాంతరము ల్గ్రమింప నం
దు దినమణిప్రకాశములు తుందుడు కూని తళత్తళ ల్బొన
ర్చె దహనజాజ్వలచ్ఛిఖలు చిందుల రేగినచంద మొప్పఁగన్. 30

ఉ. అంబొకచేత నారియొకహస్తమున న్గొని పీనపాణియు
గ్మంబిటు నట్టుఁ జాపునొడికంబున మండల మైనధన్వమ
ధ్యంబునఁ దోఁచుశంకరుఁడు దా నుపరిస్థితుపోల్కి నుబ్బువ
త్సుంబుకళ న్స్వరోదిళ నఖండరుచుల్వెలయించె రీవిగన్. 31

గీ. లాఘవమునకు మిట్టపల్లంబు నొకటె
వేగమున నేను నే నని వెడలు సేన
తెడము లేకుండ నిబిడతన్ వెడలు దాన
వనము లుక్కిరిబిక్కిరి వనట నొందె. 32

గీ. దండుముంపున గుంటలు నిండిపూడు
మిట్ట లింకింత మెరకలై మిన్నుఁ జూచు

సమధరల్ దానియునికి నుచ్చతను, దాఁట
నణఁగుటను జూపు మోదఖేదంబులట్లు. 33

గీ. బిర్రుసుఁదొడల్లను నారుతీవియలఁ గలఁచి
యూఁపువేగాన గంధావలేప మడఁచి
దురుసుపోకలఁ జనుగట్లగరుసు డులిపి
సేన వనలక్ష్మిఁదాఁటున సిగ్గుఁజెఱిచె. 34

గీ. తపముచేఁ జిక్కియుంట మదంబు చనిన
నేని దర్పంబు విడనిద్వీపేంద్రలీల
సకలభూభృద్వినాశంబునకు దిశాళి
వెలుఁగ మండెడునిప్పునా వెలయువాని. 35

గీ. దొడ్డమిత్రునివలె దొనదూయుశరము
గెలుచు ననుకూలత నటంచుఁ దలఁచువానిఁ
బ్రతిసమాప్తంబు సేయనివ్యర్థబలజ
లార్ణవముధృతిఁ దృణముగా నరయువాని. 36

గీ. ప్రతికృతియె కారణంబుగా వచ్చుముప్పుఁ
బాపునీస్థిరధను వని భయము వదలి
పవన మూఁపమిఁ దొనఁకని వార్ధిరీతి
గా నలంఘ్యగభీరతఁ గ్రాలువాని. 37

గీ. దాపుదాపునః బడియున్నదంష్ట్రిజీవ
ములఁ గొనం జేరుయముదీప్తి నలరువాని
సవనమున బ్రాహ్మణు ల్పిల్వ స్తబ్ధయూప
పశువు దరిఁ దోఁచురుద్రునిపగిదివాని. 38

గీ. ఝరులగాంభీర్యమెల్లఁ ద న్నరయ నణఁగు
నట్టిగురుధైర్యగుణవిశేషాతిభూతిఁ
బెనసికొనుపెద్దతీవెల వనము మొలువఁ
జెనకఁ జొరఢోనిమలవలెఁ దనరువాని. 39

గీ. బలుపు టాఁబోతుగ్రీవంపుబటువుమెడయు
గొప్పగిరితట మన గట్టియొప్పునురము

వెలయ నాదివరాహంబు జలధినుండి
వలె ధరణి దేర్చు నున్నట్లు వఱలువాని. 40

గీ. మరకతాభలమేనితోఁ గర ముదగ్ర
మూర్తితో, స్వప్రభాజాలమూర్ఛితాన్య
దీప్తి, రవి నీటవలెనె బొంది ముకురమున
నాదిపురుషుండె తోఁచిన ట్లమరువాని. 41

గీ. మేటియుద్యమము ఫలింప మెఱయువాని
నఖిలతేజస్సులకు స్థాన మైనవాని
వేసఁగి చనంగ జలభారవిపులఘనము
నరయుముదమునఁ బ్రమథులు నరునిఁ గనిరి. 42

గీ. "గెలుతు ముని నేను నే" నని పలుకుప్రజ్ఞ
లెందుఁబోయెనో? తత్తేజ మెద్దులేక
కలఁగి నిశ్చేష్టమూఢులై నిలిచి రరులు
నిండుతేజున నసదులు బెండువడవె? 43

ఉ. ఒంటరిఁ జేరలేనివెఱ యూఁపఁ బరస్పరసానుభూతిచే
దంటతనంబు నొందు ప్రమథప్రచయంబులసంఘతేజ మా
వెంటనె దీటుగాఁ బెరిఁగె; బిట్టసహాయత రానిసిద్ధికై
యంటి మహాత్ములేని కలియ న్వలెనేకద వీతభీతులై. 44

ఆ. బోయదండు విండ్లు పోపిడి గతిమ్రోఁత
'రంయిరంయి' వడి శరంబు లుఱికె
వనముకోలఁకుటలలు వదలి పక్షధ్వని
వెగసిపోవుపక్షు లేమొ యనఁగ. 45

క. గిరిసానుగహ్వరంబులఁ
గరముఁ బ్రతిధ్వనుల హోరుగాఁ గార్ముకభీ
కరనాదం బతిరభస
త్వర నిగుడఁగ దిశలు పగులవా యనిపించెన్. 46

చ. తరులు వనంబు లొడ్డిగిలఁ దద్దయుఁ గంపమునొందఁ బ్రాంత మం
బరము దిగంతరంబులును మాటువడ న్బనుగాలితోఁ బయో

ధరములు మూఁగి ఘోరజలధారల రువ్వెడినాఁగ, వ్యాధయో
ధరచితబాణవృష్టులరొద ల్చెవి చిల్లులువోవ రేఁగినన్. 47

గీ. ఆఱుమాసంబులుగ దీక్ష నవిసి చిక్కి
యపుడు కయ్యంపుటుబ్బున నలరుమేన
నరునిమైమఱు వవసరం బెఱిఁగినట్లు
నల్లు దిగనాడి బిగువు హెచ్చంగ వెలసె. 48

ఉ. రోదసియెల్లఁ గ్రమ్మి తగరు ల్గిరినట్టులు తాఁకవచ్చుబా
ణాదుల, రోషపావకమహోద్యుతి కన్నుల నుల్కలట్లుగాఁ
గాఁ దదనీకినీనిధనకారినిరీక్షణఁ జూచి గాండివం
బాదట నూఁపె 'వచ్చెసమయం' బనిప్రేరణఁ గొల్పుకై వడిన్. 49

ఉ. దిక్కులు మూఁతఁబొందె రవిదీప్తులు బాహ్యమునందె డిందె లో
నక్కడిగాలిలో సుడు లనంతపరంపరఁ జెందెఁ గంపముల్
నెక్కొన శైలయుక్తధరణిన్ వణఁకు ల్దఱచొందెఁ బౌరుషం
బెక్క యుగాంతరౌద్రిత మునీశ్వరుఁ డంపజడి న్గడంగినన్. 50

ఉ. చంపుదు నేను నే ననుచు శాత్రవు లొక్కతఱిన్ నిగిడ్చు నా
యంపఱ యోగ్యకాలమున కందనియత్నమురీతిఁ ద్రోవ నే
త్రుంపులు త్రుంపులయ్యె ఘనదోర్బలముక్తకిరీటిబాణముల్
తెంపునఁ దాఁకఁ దచ్ఛకలదీపితధారుణి మిణ్గురింపఁగన్. 51

—* అర్జునవిజృంభణము *—

మ. పరదుర్జేయములై విపద్ధరములై ప్రౌఢంబులై దూరగ
త్వరలై భూరిఫలంబులై తగుశరోపాయంబుల న్స్వప్రితా
పరము ల్పెంపొలయంగ శాత్రవచమూవారప్రయుక్తాంబకో
త్కరముల్ నుగ్గువడంగఁ బాండుసుతుఁ డౌద్ధత్యంబుఁ జూపించినన్.

ఉ. తుంపర జల్లు వానతెఱ తోరపుటుప్పెనముంపునా వడిన్
డెం పగుపింపరాక పఱతెంచుశరంబులజన్మభూమి యా
గుంపులు భూమియో! దివియొకో! నలుదిక్కులో సూర్యబింబమో
దింపనిచాపమో! నరునిదేహమొ! యంచుఁ దలంచుఁ బెన్వెఱన్.

ఉ. సేనలమర్మము ల్దగిలి చిల్లులఁజేసియు వానిఁ జంపఁగా
లేనికిరీటిబాణములు లేఁతఁదనంబున సిగ్గునొంది మో
మానతరీతి వ్రాలఁగ హిమాద్రిఁ జొరంబడె, 'స్వామియాన, యి
స్సీ! నెటి మాటె' న న్మొగము చెల్లనిభృత్యుఁడు డాఁగుకైవడిన్.

క. తొలియమ్ములగణవర్మాం
బులఁ గలిగినతూట్ల జొరవుపోములు ములుకుల్
కలఁపరుగదె సత్పురుషులు
కలిగించినపీడ పీడఁ గలిగించుటచేన్. 55

గీ. ప్రమథులం దెంద ఱెందాఁక బలుపుఁ గొనిరొ
యందఱిని నంతదాఁకఁ దా మరిగి చంద్ర
కిరణములు పద్మముల ముడిఁగించురీతి
నరుశరంబులు తాఁకి భంగంబుఁ గూర్చె. 56

క. గుఱిఁదప్పక వ్యర్థముగా
కురుతరవిక్రాంతి శ్రమము నొందక బాణా
లరిమారకపాతంబుల
మఱిఁగి పురిఁ గిరీటి కడ లమర్త్యుల కొసఁగెన్. 57

గీ. రవి యొకండైన నంశువిక్రాంతికలిమి
నందఱకు నన్నిరూపుల నలరుకరణి
ముని యొకండైన బహుశరములను బఱపి
ప్రమథులందఱ కన్నిరూపములఁ గ్రాలె. 58

మ. అతికోపంబున నేయువేగమున నిం దం దెల్లెడన్ దూఁకు నా
యతిబాణౌఘము గ్రీష్మసంజనితవాత్యాఘోరమై వ్యాధసం
తతి ధూళిక్రియ సంభ్రమింపఁగ నితాంతప్రౌఢిచే నందనా
హతవిక్రాంతిఁ బరాక్రమించె సకలవ్యాపారలుంటాకమై. 59

పంచచామరము. "తపోబలంబుచే నదృశ్యత న్సురాళి నీదృశో
గ్రపాతము న్ఘటించునో? దురంతమాయఁ బన్ని మా
యపారసాధనోత్కరప్రయాణ మాపి క్రమ్మఱిం
చి పంపునాతపస్వి?" యంచు సేన బిట్టు భీతిలెన్. 60

ఉ. కాక "తపస్వి సాధు"వని "గౌరవనీయుఁ" డటంచు భక్తిపై
పోకఁ "దమగ్రకోపమున శూన్యత నొందమె?"యంచు భీతియుం
బ్రాఁకఁగ ప్రాపయుక్తశరవర్గమె మాపయి నిట్లుదూఁకునో?
లేక మహాబ్ధిభంగములలీల నొకం డిటు లేయఁజాలునే ?. 61

గీ. "జయ మెపుడుఁ గాంచు బాణవర్షంబు నెప్పు
డాఁపు భువనంబు లెల్ల సౌఖ్యంబు మరల
నెప్పు డొందునో" యని తదహీనసాయ
కాభిహతి నొచ్చి వగచు బోయలబలంబు. 62

గీ. క్రోధమున సామసాధ్యంబు కూలునట్లు
మదము రేఁగఁ బ్రియంబునిక్క మూలునట్లు
దుర్విధిం బౌరుషంబులు తూలునట్లు
నరునిచే బోయబలమెల్ల నలిగిపోయె. 63

గీ. ఖరకరకరోష్ణతప్తోదకములు క్రాఁగు
వడిని గుండ్రింపుదిరుగుడు వడువిధమున
నరునిఖరశరనికరసంతప్తశైవ
బలము లచ్చటఁ గలగుండువడియె మిగుల. 64

క. ఆమంద వదలి జయుల
క్ష్మీమహిళ నయంబు భయముఁ జిందఁగఁ జేరెం
భూమండలంబు బాణ
స్తోమంబునఁ గప్పు గుడుసుదోడునరువింటెం. 65

పదునేనవ సర్గము

—* పాఱిపోవుకిరాతులకు సేనానియుపదేశము *—

గీ. పిదప నట నటదుగ్రీష్మభీషణమున
మునిఁగి మునిగీతి భూతము ల్గానియె వణఁకు
నడలి నడలివ తడఁబడ బడుగుసేన
లాన లానక నకనక నరిగె సురిగి. 1

ఆ. భయము సంభ్రమంబుఁ బ్రాణభీతియుఁ రేఁగఁ
బాఱె మూఁక లచటిపతిని గనక
గడ్డుముప్పు లడ్డకత్తెరలై మూఁగఁ
దత్తఱింప కెట్లు తాళు మనము. 2

గీ. ఆశ లడుగంట మునికోల లంటి గెంట
గెంటసము లింక సేన లేగెం గడంక
డంకతన మీగువారిపైఁ గింక లేగ
లేగడును జాలి నరుఁడు పాలించె నోలి. 3

చ. అలఁతులు మూఢులై యెదుర, నాదుడుకున్నరి దిద్దమాత్రికే
నిలుతురు ఘోర శ్రేష్ఠు, లతినిష్ఠురకోపముఁ జూపఁబోరు, వా
రలఘు వినోదమా నది భరం బగుకార్యము కాదు గాన, దీ
ను లయినశత్రులన్ గడు ననుగ్రహమూనుటె ,దారి వారికిన్. 4

శా. ఆయాకారము భీకరం బాకట వి ల్లంబు ల్మఱొంట న్నిశా
తాయగఖడ్గ మికొక్కచో మెఱయ యానాయానరూపాజిచా
రాయాసంబుల శౌక్యదైవబల మత్యంతంబుగాఁ గాత్రికే
యాయోగచ్ఛిదదర్పుఁడై నరుఁడు జన్యంబందు శోభిల్లెడిన్. 5

గీ. జడుపుఁ దడఁబాటుచేఁ దోడిఁబడుచు నుఱుకు
బోయపందల వెంబడి నోర్చుపార్థుఁ
డల్లనల్లన, నెందు మహాత్ము లవయు
వారి నవయించుమక్కువ న్బడరుగాదె. 6

ఆ. ఓడి పాఱుసేన కొక్కింత ఖిన్నుఁడై
మేను సగము మలఁపి మేలమునఁగ
స్థిరయశోధనుండు సేనాని యాయగ్ర
భాగమందు నిలిచి పలికె నిట్లు. 7

సీ. "పోకుఁ డాఁగుఁడు డాఁగుఁడు పోలుపనియె?
యాటకద కదనంబు మీ కందఱకును
పోఁకపోఁకలమూఁకఁ జీకాకుపఱచు
నసమ మస మఱ. గణము లెట్లగుదు రింక. 8

చ. మగతన మింకిపో బయిసిమాలి వృథా పరువెత్తుమి మ్మిసీ!
నగియెడు మీరు తాల్చినకనద్ఘనఖడ్గము లుగ్రరశ్మిమం
తగతుల నిమ్మడిన్ దళుకునన్ మిఱుమిట్లిడు కాంతు లీనుచుం
దగవె యచేతనంబులకుఁ దక్కువమై చెడి పాఱిపోవఁగన్. 9

ఉ. మ్రోఁగుశరంబు నాటుకొనఁ బోటరి పోటరి. గుల్మపాళులన్
దాఁగునరణ్యసత్త్వములదారుల దారులఁబట్టి పాఱ నే
లాగునఁ దీఱు నంగవికలం బనలంబనఁ జిత్త మేర్చుదు
ర్యోగము దుర్యశంబు? వినరో! కనరో! కన రొప్పు దేదనో?. 10

చ. తొలఁగని యేమహాపద యెదుర్కొనె నీగతి సాహసించి మీ
రలు పరుగెత్తఁ? కీర్తిపస వ్రీలుట గొప్పతనంబు డిందుటల్,
పలుచనమాట, త్వాదృశులబాటమె? నిల్వఁడు నిబ్బరించుకొం
డు, లలితగౌరవంబును గొనుం డరి నోర్చి కలంచి క్రమ్మఱన్. 11

చ. ♦ అసురుఁడుఁ గాఁడు నాగపతియైనను గాఁ డొకకొండయంతరా
క్షసుఁడును గాఁడు నూత్నతరసాహసుఁడౌ ధరణీశుఁడైనరా
జసుఁడును గాఁడె! రజ్జువు భుజంగముగా భ్రమఁ గాంచినట్లు సా
ధ్వసమున గచ్చువి చ్చగుచుఁ బాఱఁగ నేమి మునింగె మీ కిటన్.

ఉ. మెల్లఁగ మెల్లతోఁ బసుల మీటుకృషీవలుపోల్కి మాని యం
బల్లన నూఁపుచున్ వెనుకమై యరుదేఁ ద్రిపవీడి పాఱు మీ

గోమూత్రికాబంధము.

కం. ♦ ఉరగుఁడో! దైత్యుఁడొకో! చిర । తరదనుజుఁడొకో యజేయధరణీశరదో
స్సరసుఁడొకొ నిత్యుఁడొకో! పర । హరమనుజుఁడో! పాయ కేయ నరయన్ వలదో!

రల్లరిపాలు కారె! పసులై రి గణాధిపులంచు లోకమం
దల్లుకొనంగ శక్యమగునా! తలయెత్తఁగ మీకు నవ్వలన్. 13
ఉ. హీనుల గెల్వఁ బ్రజ్ఞయగునే? గెలువంబడఁ బెంపు? పో రిటు
ల్మాని లగెత్తుకంటె నధమస్థితి కల్గునె యట్టిచోట? సే
నానియు నేత యోడిరొకొ? నల్గి కృశించెనె వైరి? మళ్లఁ డో
సైనికులార! నద్దెసల జానటి పాఱుట వీరధర్మమే? 14
గీ. బ్రతికి చెడుకంటెఁ దగుఁ జెడి బ్రతుక నెందుఁ
గుణవిహీనుండె మేల్భ్రష్టగుణునికంటెఁ
బాదవుటా లూఁడిపోయినభూషకంటె
వట్టిబంగరునగ చెన్నుపట్టు కాదె. 15
చ. ♦ వడిగల తేర్లో? ధారఁగొనువాజులో? ఘీంకృతిసేయునేన్గులో?
తొడరువిదాతులో? వెఱచి త్రోవలు పట్టఁగ నేమిపోఁకె? నొ
క్కఁడు బడుగున్దపస్వి, పురిగట్టినకండలజోదు లయ్యుఁ బో
టుడుగుచు నిట్లు వెన్నిడునయోగ్యత మీ రొక రింత యెంచరే!
చ. ఖరకరునెండ వేడి నుదకం బివురన్ దిగదాఁటరాని పె
న్నురద హ్రదంబుచె న్నడుగుపోలిక వైరిపరాక్రమంబుచే
సురిగినపౌరుషంబున మాసుం గిడుదుర్యశ మబ్బ నెట్టిము
ష్కరజనులైన సేవపడఁగా విడఁగాఁ జెడు గూనదే మిమున్. 17
గీ. వేత్రశాకకుజాగ్రంబు విమతదుర్గ
మంబు నగమని దశదిగ్జయంబుఁ గొనఁగ
నేగుచుంటిరె? దివి దితిజేంద్రకోటి
మీటుమీ కిది భరమె? వనాటులార! 18
ఉ. కావఁగ నేరు లేరని పౌకాలుదు మందురె? యెందు సువ్రత
శ్రీ విడు పెండ్లముల్ మగఁడురీతిఁ జమూపతి కొండగట్టుగా

♦ గాయత్రిచ్ఛందోవృత్తము. తేరులఁదేజుల। గారులఁ గాలురు।
తేరుల ? తేజుల ? । గారుల ? కాల్వుర ?
అనఁగా, తేరులఁదేరుల ? = అడరురథములా ?, తేజులఁదేజుల ?=ప్రతాపవంతము లగుగుఱ్ఱములా ?, గారులగారుల ?=కపటము గలయేనుఁగులా ? కాలురకాల్వుర ?= కాళులు శ్రేష్ఠము లగుకాల్బలములా ?

మీవెఱ లెల్లఁ బాపి విధి మీఱుట లెంచక రక్షఁగూర్పఁ దా
నై విడిసెన్గదా! యెఱుఁగరా? తదమేయధురంధరత్వమున్ 19

శా. ఓహో! యూథపులార! మంథనగమ ట్లుగ్రారివారాసులన్
బాహుప్రౌఢిఁ గలంపరో! పగతుల న్భంగింపరో నేర్పునన్?
భీషావిష్టఁగ ఘోరతం దవులరో? పృథ్వీశు సేవింపరో?
వ్యాహారంబుల, రక్ష, నాదృతిని, ధార్ష్ట్యంబందుఁ బేర్గాంచరో? 20

చ. దివిజుల మించు మీయెదుట దీటు నరుం డొకఁ? డేటి కిన్నఁడున్
దవులనిజంబు సోఁకె మిము? దర్పము పెం పభిమాన మిట్లు చూ
ఱవిడుచు టేల? మీగుణపరంపర లెం దరిగెన్? జుగుప్సితం
బవుగతిగాఁ బలాయనము నందికొనన్ మది సిగ్గు గల్గదే? 21

చ. అమరులె కారె; వైరిఁ గనరా? భయ మింతయు లేక శాతఖ
డ్గము వరియించి తేజమునఁ గగ్గక దివ్యతరాజిరంగభా
రము వహియించి యెట్లు నికరంపుజయంబున నున్నవాఁడొ! మీ
యమరిక యట్టు లుండవలదా! వెస దానిని మించకుండినన్. 22

ఆ. పోరుటంగి వెలుఁగ భూరితేజంబుచే
నురము పొంగు లెగసి యొప్పఁ జిలుక
కఱకువాఁడికత్తి కదను ద్రొక్కఁగఁ గాళ్ళు
లూఁది నిలిచెఁ గనుఁడి యుద్ధభూమి. 23

చ. తలఁపున లేదె మీరు మును దారుణయుద్ధములన్ రథంబు దా
రులు చెడ గుఱ్ఱము ల్పడఁ గరు ల్గిరులట్టులు మ్రొగ్గ నెత్తురే
ఱుల వెలిగ్రక్కఁ జూపినయరుంతుదశస్త్రకశాకలాప మా
చలము బలంబు జ్ఞప్తిఁ గొని శాత్రవు నొంచుఁడు కాంచుఁ డున్నతిన్.

ఉ. అమ్ములఁ గ్రమ్మి ద్రిమ్మి యుపహాస్యము లాడుచు దొమ్మిఁ జిమ్మి పెన్
దొమ్ములఁ దాఁకి దూఁకి సురరోధకులన్ జవసోఁకి యేకి ధై
ర్యమ్ములఁ జించి నొంచి భువనాళులఁ గీరితి మించుసంచునా
డెమ్మును మంతునింత ప్రకటింపరె పెంపరె మీప్రసిద్ధతల్. 25

చ. మఱచితిరెట్లు మీరు రణమధ్యములన్ దొలి వైరికంఠముల్
దఱుగఁ జలించు మొండెముల దండడికి న్బెదరొంది తత్తడుల్

పఱచుచు రౌతుల న్దెలివిఁబాయఁగ నేలకు ద్రొబ్బి మారుతుం
డుఱుక ధ్వనించురి త్తదానహారునఁ గ్రిమ్మఱి డాసి చచ్చుటల్.
ఉ. విస్మృతిపోఁ కనే కదనభీరువు లేని విరోధిసేనలన్
విస్మయమెక్క నుక్కుపొలిపీకున దాఁకఁగఁబోరు బొబ్బలన్
సుస్మితి హేలగా మునుపు చూపినమీజగడంబుడంబు, శ
తుస్మయవృద్ధిగాదె చెడి త్రోవల డొంకలఁ బట్టమీరిటన్. 27
ఉ. ఉగ్రతరాసురాహవపయోనిధుల న్బహుశాస్త్రశస్త్రవా
తగ్రథితాయతప్రశయదర్పితమేఘసమూహవర్షధా
రాగ్రముల న్బ్రతాపమహిమాంచితసుస్థిరయుద్ధబద్ధనా
శాగ్రమదివ్యకీర్త్యతిశయం బిటు లారడిపుత్తురే యిటన్ ? 28
చ. అని కులగౌరవంబుపస, వ్యక్తులపూర్వవిశేషపౌరుషం
బును, జనతాపహాస్యముఁ, బ్రభుప్రియభంగము జూపి చెప్పనక్కం
దనిపురికొల్పుమాటలకు నొవ్వక చివ్వకు మళ్ళ కార్తితెం
పునఁ బరువెత్తుమూఁకభయము ల్చెఱిన వ్వగుపన్ హరుం డటన్.
చ. మునిశరదావవహ్నిపరిభూతిఁ దపించి త్రిపన్గృశించి తో
ట్రిన వెను చూపిపాఱు ననిరుద్ధుల కుత్సవకృత్సుధాభిషే
చన మన శంకరుం డనియె "జం కెడఁబాయుఁడు, పాఱిపోకుఁ"డన్
ఘనజలదస్వనాధికవికస్వరసుస్వరధీరవాక్యమున్. 30
గీ. సెలలబాధయు, నోడినసిగ్గు, సెలలఁ
దఱిముఁ దఱుచుగఁజాలిచిత్తములఁ దఱుము
సమయమున భీతిగదిరి వాక్సమితిసమయ
శంకరోక్తి యడంచె నా జంకు శంక. 31
గీ. పరశరాంభోధి దుస్తరభంగిఁ గవియఁ
దేలి మునుఁగుచు మునుఁగుచుం దేలుగణము
లవలిగట్టునఁ బొల్చినహరునిఁ జేరి
ప్రాణభయ మేగ భక్తిం బ్రపత్తి మనిరి. 32
ఉ. ముంగలిప్రొద్దుచే వెనుకఁబొల్చెడినీడను వృక్షమట్లు దీ
ప్తాంగుఁడు శంకరుం డభయహస్త మొసంగి పిఱింది ద్రైనసే

నాంగము లొప్పమీఱ సమరావని కున్ముఖుఁ, డయ్యె నాశ్రితుల్
మంగళకృత్కృతజ్ఞతల మాటికి గీతములన్ స్తుతింపఁగన్. 33

—♦ శంకరార్జునుల శరయుద్ధము ♦—

చ. రణితపినాకుఁడై ప్రళయరౌద్రిత నర్జునుపై ననేకమా
ర్గణముల నీశుఁ డేయు నెడఁ గల్గిన ఘోరరవంబు లోకమా
రణపరతంత్రశక్రకుధరస్ఫుటనస్వనమట్లు రేఁగ ది
గ్గణమట ఘూర్ణిలెన్ బహుళఘర్ఘరినాదము లుప్పతిల్లఁగన్. 34

గీ. విజయవిశ్వేశభీమసంవిత్క్రమంబుఁ
జిత్రసంస్థాచలాకృతిస్థిరత దరిసి
ప్రమథగణములు విడ్డూర మమరఁ గనిరి
చిత్రసంస్థాచలాకృతిస్థిరత దరిసి. 35

గీ. కడిఁదిజతనంబునలవాటు గలుగుకతన
వింటిమొనగాఁడు వెడబేసికంటివాఁడు
కత్త్రిములుకులబారు కంగారుపఱిచె
గడుసుటంపజడిన్ బడిన్ బడి నడర్చె. 36

గీ. సాయకంబులఁ బ్రాణావసాయకములఁ
బాపఁదాల్ప్రరణక్రియన్ బాపఁదాల్చె
శిక్షచేతను ఘనరణశిక్షచేత
నర్జునుం డాజికీర్తిశోభార్జునుండు. 37

గీ. చూచి చొచ్చి చేరి రేచి చిచ్చై చార
చారురుచి రచించి చీరి చీరి
రాచచర్చ చెంచ ! రారోరి రారంచు
రాచె రచ్చ చెచ్చెరన్ జరించి. 38

మ. నెఱి గోరోజనమార్వధూనపటుగాండీవప్రచండత్వరన్
శరసంధానవిమోక్షణాంతరకథన్ శంపానురూపాభ చే
కుఱ బీభత్సుఁడు విక్రమింపఁ బ్రళయార్కుం డుల్కతో నొప్పనా
ప్పు రహిన్ దత్కళ వెల్గె నప్పగిదిచొప్పన్ వైరు లగ్గింపఁగన్. 39

చ. నిబిడవినీలనీరదఘృణిపరిచయంబులు సూర్యభానుజా
లబహుళకాంతిగౌరవముల న్మసఁగొంది తిరోహితంబులౌ
సొబగు ఘటిల్లె నత్తఱిని శూలి నిగుడ్చుశిలీముఖాళిపై
గబగబఁ బార్థుఘోరవిశిఖంబులు దూఁకి యడంచి కప్పినన్. 40

గీ. సాంద్రశరవృష్టి విజయుండు సవితృపథము
మఱుఁగుపడఁజేయ ముక్కంటి మహితబాణ
పటలములఁ దన్నిరోధంబుఁ బాపె ; సూర్యుఁ
డాత్మకిరణాళి హిమముఁ బోనడఁచురీతి. 41

ఆ. కరము నభయదములఁ బరిపంథిభీప్రద
ప్రదరముల మయూరరమ్యపక్ష
పక్షకముల హారుఁడు పరుఁ జంపఁ, డనిఁ గడు
గడుసుటడరు విడఁడు కనికరమున. 42

చతుర్థపదగోపనము :-

ఆ. మెఱుఁగుపురులఁ గరము మేలిమి కోలల
బార్థమేయరవము పాటిలంగఁ
జెవులు వగులఁ దఱచుఁ జెంద రోదసి నిండు
మెఱుపుగముల మేటివఱద నిండు. 43

కందద్వయగర్భితచంపకమాలిక.

చ. ♦ గడుసరిగాఁగ శంకరుఁ డఖండరవం బడరంగ నచ్చటన్
ముడినరుదార బాణముల ముంప రహిన్ దనశస్త్రచండిమల్
జెడ జాఱుటన్ ఘటిల్ల నవశత్వర నొందక డిల్లవోక తాఁ
గడుదురుసున్ వహించి సమకట్టె రణంబున కాయతార్భటిన్. 44

గర్భితకందద్వయము.

కం. సరిగాఁగ శంకరుఁ డఖం । డరవం బడరంగ నచ్చటు న్ముడి నరుఁ దా
నరుదార బాణముల ముం । పరహిన్ దనశస్త్రచండిమల్ చెడజాఱుటన్.

కం. జాఱుటన్ ఘటిల్ల నవశ । త్వర నొందక డిల్లవోక తాఁ గడుదురుసున్
దురుసున్ వహించి సమక । ట్టె రణంబున కాయతార్భటిన్ గడుసరిగా. 44

అర్థత్రయవాచీ.

గీ. అతఁడు జగదీశరణయుక్తుఁడై సుధాసి
తుండునై హరికాంతుఁడై దండి మెఱయ
దానవర్షి కృతాశంసుఁ డైనకతన
నాగరాజసమప్రభ న్దనరె నచట. 45

చ. జతనము వమ్మగాఁగఁ దనశస్త్రచయం బొకబోయవానిచేఁ
బ్రతిహతి నొంద ముమ్మర మవార్యమునై మది రేఁగురోష ము
ద్ధతి సకలాంగకంబుల బయల్పడె నిస్తులదావపావకా
యతకళఁ బార్థునింద్రియములం దభినూత్నరుచుల్ ఘటించుచున్.

నిరోష్ఠ్యము.

గీ. అధికగోషోత్థకాంతుల నన్ని దెసల
నినుచుచున్ రాగిజడలతో నిలుచునరుఁడు
కాలునోషధికాగ్నిశిఖల్ చెలంగఁ
దనరునగరాజుచెన్నునఁ దారసిల్లె. 47

ఉ. కాండపరంపర ల్శతముగాఁగ సహస్రముగాఁగఁ గ్రీడి మా
ర్తాండకరంబులట్లు జవదర్పముల న్నిగిడింప సాంబుఁ డు
ద్దండత నన్నిటి న్బ్రతిహతంబులఁ జేసి యమారకంబులై
యుండియు ఘోరమూర్తులయి యొప్పఘనాంబకపాళి నించినన్.

చ. ప్రళయనిదాఘచండతరభానుసహస్రముఖాగ్నిదీప్తులన్
దళముగఁ బైఁబడన్ దొడరుదర్పకహారిఖరేషువృష్టికిన్
గళవళమొంద కాఁపుకడఁక న్విజయుం డడరించె నం దన
ర్గళశితసాయకాంబుదపరంపర ధారుణి మూఁతఁ జెందఁగన్. 49

గీ. ఘనతరార్జునబాణపూగములఁ బిదప
శివకళాసారవాణముల్ చీలఁబాఱ
ఘనతరార్జునబాణపూగములఁ బిదప
శిఖకళాసారభాణముల్ చీలఁబాఱ. 50

ఉ. ఈగతిఁ దీవ్రపాతము లనేకములు న్మహిమాంచితంబులై
మూఁగుకిరాతనాథునియమోఘశరౌఘముల న్జలాచల

శ్రీఁ గొని యూఁగఁ జేయువడిచెన్నున నన్నరుఁ డందు నెందుఁ దా
నై కడితంబుగాఁ గొలిపె నర్బుదముల్ మునిరాట్స్వరూపముల్.
గీ. మన విశాసత జగతీశమార్గణములు
మనె విశాసత జగతీశమార్గణములు
మన విశాసత జగతీశమార్గణములు
మనె విశాసత జగతీశమార్గణములు. 52
మ. శివశౌర్యాతిశయంబుచేత జయలక్ష్మీవాంఛ రెట్టింపఁ బా
ర్థివసూనుండు ప్రకోపితోగ్రబలుఁడై దీపింప రుద్రాంశవాఁ
డవుమర్మంబు నెఱింగియున్నమునులే నాశ్చర్యరోమాంచవి
ప్లవసమ్మోహితు లైరి యన్యులగతు ల్పల్కంగ నేలా యిఁకన్.

పదునాఱవ సర్గము.

అర్జును విషాదము

ఉ. " వాడిమగంటిమి న్దెలుపి వాఱఁగనీయ కసాధ్యసంగర
క్రీడ నజేయతం దొడరుఁ గ్లిష్టచరిత్రుఁడు పైకిఁ జూడఁగా
వీఁ డొకచెంచు చుంచు హరివీర్య మెదుర్చుట యయ్యో" నంచు నా
క్రీడిరుషాద్భుతాహతులఁ గ్రిందును మీఁ దవుచుండె నచ్చటన్. 1
ఉ. "ఢీం"కృతిఁ, బీనహస్తములు గ్రుచ్చుచుండ నకాలమృత్యుదం
ష్ట్రాంకకఠోరదంతసహితాయతకుంభము లూఁగ ఘోరగం
డాంకమదప్రవాహము లనర్గళతం బ్రవహింప యుద్ధవీ
రాంకుశచోదితాద్రిసమహస్తులు రా వసదైతి నేటికో ! 2
మ. ధ్వజరత్నంబు లినాభలన్ గుడుసుఁజెందన్ మింట భిన్నప్రభా
వ్రజనుర్గా లెఖయింప ఘంటికలుఁ జిత్రధ్వానము ల్సేయ నే
మిజరావంబులు నీరదధ్వనులమేల్మిన్ మీఱఁగా ధారణీ
రజముల్ రేఁగ మహారథౌఘములునుర్ రా వేల యిల్లైతినో ! 3

శా. కుంతశ్రేణులె యూర్మిమాలికలుగా గొబ్బిళ్ళుగా నాడుచున్
గంతులార్చెడి శుభ్రపుచ్ఛములె ఫేనశ్రీలుగా హేషతే
యంతం బొందనిహోర్మిగాఁ బటుతురంగానీకపాథోధి ది
క్సంతానంబులఁ బొర్ల దుద్ధతి నశక్తత్వంబు నా కేటికో! 4

ఉ. "చచ్చెదు చచ్చె" దంచుఁ బెలుచ న్బెడబొబ్బలు రేఁగ ఖడ్గముల్
గచ్చులఁ గచ్చలన్ బహుళకంపముతో నరియూథపుల్ వరున్
మెచ్చక త్రిప్పుచుం గదుర మీటుల నొందినభానుతేజముల్
విచ్చినకత్తులై చదల లేవవు నా కలు పేల సోఁకెనో. 5

చ. క్రమముగఁ గాఱుధూమములు గ్రమ్మఁగ నంతకఘోరసాంద్రసం
తమససమాననైల్యము లెసంగ రథాంగకరీడ్ఘటాతురం
గమఖురనున్నభూరజము గ్రాలదు దట్టముగాఁగఁ జుట్టు న
ర్యమపటుదీప్తి మాటువడ, హా! చనెసత్త్వ మేల నా కిటుల్! 6

శా. వీరోద్దీపితుల న్వరించుతమి నుర్విం జేరుస్వర్గామినీ
కార్యంబు ల్సెడఁగాఁ బ్రదోషకళల న్గావింపుచు న్నిష్ఠురా
వార్యాక్రాంతిని నేత్రరోధకరజోవష్టంభసంరంభముల్
మార్యావేశత రాసభప్రభలతో మార్కొన్వు జం కేటికో! 7

మ. కరిఘీంకారములా? భటేంద్రపటుసంఘృష్టోత్థభేరీమహా
త్తరభాంకారములా? రణాశ్వద్రుతసాంద్రప్రోథదీర్ఘీకృతో
ద్ధురహేంకారములా? రథాంగవికటోద్భ్రాంతక్రమాదభ్రఘు
ట్టరటాత్కారములా? వినంబడవు జాడ్యం బేల న న్సోఁకెనో!

ఉ. పౌరుషవంతులై యశము వాంఛల రేఁగి విరోధిబాణము
ల్సారెకుఁ బేరురంబు వికలంబుగ దూఁట నసడ్డఁ జేసి శౌ
ర్యారభటి న్రణాంతరశయానత నొందినవీరులన్ ఘనా
కారఘటల్ హిమాంబుకణికాతతిఁ దేర్పఁగ రావు పైఁబయిన్. 9

శా. ఈవచ్ఛిన్నములై యసృఙ్మయనదీహేవాకమై పెంపఁ బ్ర
త్యూపాథన్ ధ్వజినీపక్షంబునడుమ న్దూఁగాడు మేఘాళి కు
న్నేమం బింతయు రాదు పంకమునకు న్నీలాలసంప్రాప్తిన
ట్లీషాడ్గుణ్యవిహీనదైన్యగతి నా కేలా ఘటిల్లన్వలెన్! 10

ఉ. సాహసమత్తరాద్రిగజశాతయమాయుధదంతపంక్తిపై
నోహట మూనకే చని తదుగ్రహతి న్దివి కేగువీరస
న్నాహము గౌరవించు, సురనారులకల్పకపుష్పమాల లు
త్సాహము రేఁగఁ బైఁబడవు సాధ్వస మేచెడి నన్ను నేటికో! 11

మ. కరితుండోజ్ఝితనీరశీకరఘనౌఘంబందు మాస్త్రీలబం
ధురవర్మంబులఁ జిత్రరత్నవితతుల్ దోఁపింప వర్కత్విషా
ఝురుల న్శక్రధనుఃపరంపరలు, నిస్సారత్వ మి క్లేల నన్
గరమున్ బైకొనుచుండు హేతు వొకఁడు న్గానంగరా దద్దిరా! 12

చ. మొలిచినఱెక్కల న్దనువు పొంగఁగ మేటిధరాధరేశ్వరుం
డలవుజలంబు రేఁగ విపులాంబుధి దూఁకి కలంచునట్టు లి
ట్టలపురయంబున న్బెనుకడంక విరోధిమదేభ మేచి సే
నలఁ గలఁగుండుసేయ నగునాదను లించుక లేవ వెచ్చటన్. 13

ఉ. పావనమానసత్వరలఁ బాఱురథంబులతో మహారథుల్
దీవరమూని సంగరపథిన్ గతివారణరీతి వారణ
గ్రీవకరాదిఖండనగరిష్ఠత మించుటగూడ లే దహా!
స్థావిర మెత్తినట్లు పలుచంబడెఁ బౌరుష మేల నాకిటన్! 14

ఉ. పాపటకల్వచేరు, విడఁబాఱినపేన్ దలకట్టుఁగా, మృతుం
డౌపతి వక్షమందుఁ బదునాలివిధంబునఁ బింఛపృష్ఠసం
దీపితతోమరం బురము నెక్కొన హాస్తిపకుండు భూమిపై
నేపఱఁ గూలఁ గల్గ దిది యెక్కడి చాలమి సోఁకె నాకిటన్. 15

శా. కల్పాంతప్రళయాహతిన్ బహుళసంఖ్య ల్గాఁగ వీర్యాధికుల్
పొల్పుంబాసి నశించుచో గ్రసనసంభూతత్వర న్ఘోరసం
కల్పం బూని ముఖంబు విచ్చుకొననాల్కల్సాఁచుమృత్యుక్రియా
శిల్పం బిచ్చట లేనె లే దురక తోఁచెన్ శాంతి నాకేటికో! 16

ఉ. సంద్రము లేర్లు దాఁటి కలుచం దనముంగిటికాల్వఁ బడ్డటుల్
రుంద్రబలప్రభన్ గురువిరోధిధరాధరశేఖరాళి ని
స్తంద్రత గెల్చి హీనరణధారుణి బోయకు లొంగనుంటి హా!
చంద్రునివెన్నెలల్ మలపెఁ జండరవిప్రభ నేమిచిత్రమో! 17

చ. ఇది పెనుమాయయేమొ! చలియించెనొ నామది! నాబలంబుసం
పద చెడెనొకో! తొంటివలె పార్థుఁడఁగానొకొ నేను! శత్రుభీ
ష్మదవరగాండివాంబకపరంపర లెప్పటిశక్తి మాని యి
య్యెదనున నీకిరాతుదెస హా! హతవీర్యము లయ్యె నేటికో! 18

ఉ. ఎక్కడిబోయరా జితఁ డహీనగుణారవపూర్తి నీసుగో
సొక్కట లేఁగ నేఁచి పురుషోత్తమమధ్యము మైనరోదసిన్
ఫక్కున రెండు చేసెడిని పై కగువేమను వేమమాత్ర మా
నిక్కము చేష్ట లంబుకళనిగ్గులు ఘోషము లెంచిచూడఁగన్. 19

క. దూయుట కూర్చుట యేయుట
లేయెడఁ దోఁపక ధ్వనించు నెపుడు ధనువుమో
పాయతమముక్త మారా
రా! యీపస బోయ కెందు నలవడఁ గలదే? 20

ఉ. నవ్యమయూరపింఛపరిణద్ధము కొండియ సంచలింప దా
జివ్యసనప్రయాసమునఁ జెమ్మట లెత్తవు సొక్కు నిక్క దా
స్యవ్యవహారము ల్మలయుహాసము వాయ వొకప్పుడేని సం
స్తవ్యముగాఁ బ్రసాదరమ జాల్గొనుఁ జంద్రకిరీటుసుందటుల్. 21

మ. రణభేదానుగతిప్రచారగురుసంరంభంబులం దంగముల్
వణఁకుం జెందక పొంగుల న్మలయు సంపాతాదిసంశుద్ధి మా
ర్గణమోక్షంబు చలాచలంబు లగులక్ష్యప్రాప్తిఁ దుల్యం బన
ర్ఘణుఁడౌ నీచకిరాటుఁ డైనఁ గనుగొన్కొ నేరు ప్రీనైఖరిన్! 22

ఉ. సందొకయింత వైరిసరసన్నిగుడ న్గుణితించి మించునే,
ర్పెందు స్వకీయరంధ్రముల నేర్తెఱఁ గాచునసాధ్యశక్తి, యీ
పొందునఁ గల్గనే గురునిపొంతను భీష్మునిచెంత బోయలన్
జెందునె! వట్టిమాట, కడుఁజిత్ర మమానుష మింత నిక్కమా. 23

శా. ఈయాప్రకృతు నాజిదుర్మదుని నిస్సీ! యంచుపేక్షింప కే
మాయింతు స్మరమాత్రరోగముల నిమ్మాయాస్వరూపం బెఱిం
గాయుర్ రోగసమాను నల్పనయిన న్దండింపకున్నన్ న్మహా
పాయం బొందుడుఁ; జిన్నపామయినఁ జంపం బెద్దబాఁకే తగున్. 24

శంకరార్జునుల దివ్యాస్త్రయుద్ధము

మహాస్రగ్ధర.

అనుచుం దెంపూని పార్థుం డచలబలుఁడు సాంద్రాబ్దసంఛన్నరాత్రి
ఘనసీరంధ్రాంధకారోగ్రత నెఱపుక్రియన్ గాఢసంకృష్టమౌర్విన్
బనిచెం బ్రత్యర్థికోటుల్ భయమున బెదరం బాఱఁ బ్రస్వాపనాస్త్రం
బనివార్యారంభవేగం బడర గిరులు నూటాడ దిగ్దంతు లోడన్. 25

మత్తకోకిల. కాఱుచీఁకటి కాననంబులఁ గప్పి రూపడఁగించునా
తీరుగ న్గణకోటితో శివతిగ్మరశ్ములు మాయఁగన్
ఘోరదావమహాగ్నిధూమ మొకో యనంగ మహీరస
స్ఫారనీలిమహాంగుతో నటఁ బర్వె నస్త్రమహోద్ధతల్. 26

ఉ. పండితుఁ డైనవాగ్మి తొలిపట్టునఁ బ్రౌఢత వెల్లడింప నా
దండికి ముగ్ధ మైనసభ దారి నటం బ్రథమోత్సుకోగ్రమై
చండతఁ జూపునస్త్ర మవశత్వముఁ గూర్ప విరోధిసైన్యముల్
కొండొకచింత మాని కనుగూర్కుల నిద్ర మునింగె బిట్టుగన్. 27

ఉ. ఉత్తమవంశసంభవత నొప్పుగురుస్థిరవృత్తి, సంగతా
పత్తిఁ బరీక్షకాఁగి నయపారము సారము గన్నకొన్నివిం
డ్లత్తఱిమిత్రపోల్కి వెస నాడుకొనెం దగునూఁత నిచ్చి య
స్త్రోత్తవిమోహులై యొఱుఁగునట్టిఱు నట్టిరు లుట్టితొట్టఁగన్. 28

గీ. కృషిసుఖంబుల ఫలము లదృష్టహాతిని
జేతికిన్ రానిరీతిఁ నాసితహయాస్త్ర
మెదురుకొనుకొన్నిధనువు లం దిలను బడియె
హాస్తముల వీడి యమునాన పందినటులు. 29

శా. ఆసేనన్ హతశేషధైర్యు లగువా రందిందుఁ దూఁగాడు చా
పాస న్దారుచు నడ్డమై తగులుభూజాళిప్రకాండంబులన్
బై సింకంగ నిజాంసభాగములు నొవ్వన్ గాఁగిలి న్బొంది యా
గాసిం జేతులు జార్చి రున్మదకరుల్గాఁ గన్ను లల్లార్చుచున్. 30

మ. నిజరూపంబున శంకరుం డమరుచో నీరేజవిద్వేషి యుం
డు జటాజూటపదాగ్రిమం దప్పుడు కన్గోనయ్యె వానీంద్రు తె

ల్ల జయధ్వానముల న్నమస్కృతులఁ గొల్వంగాఁ బిశంగాభ మే
రుజచండార్కసమానదీప్తి దివి నారోహింపఁగా నుద్ధతిన్. 31

ఉ. తత్త్వ మవిద్యనుం బలెన తత్ప్రభ లంతకునంత కెక్కుడై
సత్త్వగుణప్రకర్షల దెస ల్వెలిఁగించుచు నర్జునాస్త్రసీ
లత్వ మడంచి మించె సకలప్రళయంబులు పీడ వస్తుసం
విత్వము చేకుఱ న్సుఖ మమేయత నగ్గణకోటి రాజిలన్. 32

ఉ. వారిదపంక్తు లెల్లెడలఁ బాటలితంబులు గాఁగఁ బూర్వసం
ధ్యారమ సొంపుపెంపున వియత్తలమెల్ల నలంకరించుచున్
నీరజపాళి విష్పగతి నిద్దములైన తదీయకాంతు లం
దారభటి న్గణాక్షినివహంబుల విప్పి వికాస మొప్పఁగన్. 33

మ. గురుమేఘప్రతిసీరవాయ దశదిక్కుల్ జ్యోతుల న్నించువై
ఖరిఁ బ్రస్వాపన మంతరింప గణసంఘంబు ల్విజృంభించ న
త్వరత న్నస్త్రపరంపర ల్వదలి రాపత్త్యర్థిపై మింట మి
ణ్గురులం జిమ్మెడి మేలుకట్టగుచు నెందు న్భ్రాంతి సంధిల్లఁగన్. 34

చ. భర మగు కాళరాత్రిచన బల్లున మిన్ను స్ఫురించె దిక్కులం
బరఁగెఁ బ్రసాద మర్కఖరభానుసహస్రములు న్స్ఫుటంబులై
వఱలె నవోత్సుకత్వమున వాసరలక్ష్మియు నైజదీప్తులం
దిరమయి యుద్ధరంగమున నించె ననేకమనోజ్ఞనృత్యముల్. 35

చ. తన యస్త్రాచలదుర్గరాజము పరస్థైర్యోరుదిగ్వారణో
గ్రనిపాతంబున భగ్నయత్నమయి నంగఁపింప కౌసవ్యసా
చి నిజాభీలభుజాబలంబు వెలయ న్శ్లాఘ్యంబుగా వైరి బం
ధనముం గూర్పఁగఁ బంపె నర్బుదభుజంగక్రూరసారాస్త్రమున్. 36

చ. మెఱుపుతళుక్కులై కొనల మేటివిషాగ్నులు చింద జిహ్వలం
దరుదుగ నూర్లకోటులుగ నార్చు చట న్నతిఘోర దూఁకఁ ద
త్తఱమున బోయమారికఁ బెడదారులఁ బట్టఁగ నగ్గలించుచున్
గిఱికొనె నస్త్రశక్తి యెసఁగించిన ఘోరభుజంగరాజముల్. 37

స్రగ్ధర. ఆశామత్తేభహస్తోగ్రాకృతులదనువ్యాకృతుల్ దూఁకువారన్
బ్రాశస్త్యప్రోషనీలప్రకటమణివిభాభాసిభోగాళితో నా

కాశార్ణోరాశివేల్లద్ఘనభయదతరంగక్రమం బొప్ప సేనా
నాశోత్కర్షంబులొప్ప న్నలుదెసల మహానాగముల్ గ్రమ్మెవెఱిన్.

చ. ఫణముల విప్పి క్రోధముల బల్మి బుసల్ చెలరేఁగ నాగరా
డ్గణములు, తీక్ష్ణహాలహాలగర్భితధూమ్రము లగ్నిపర్వతో
ల్బణజదవోరుధూమములభంగిగ, సాంద్రిత మిన్నుముట్ట నా
క్షణమునఁ గ్రుంకునట్లు రవి సౌమ్యతఁ గైకొని దర్శనీయుఁడై. 39

ఉ దృష్టివిషంబు లుద్దవిడిఁ దీఱనియుల్కల నుల్కలట్టు లు
త్కృష్టవిషాగ్ని లక్ష్మితతిఁ గ్రొవ్వుగఁ గ్రక్కఁ బిశంగితంబులై
యష్టదిశ లుత్తప్తకనకాభల శోభలఁ గూర్చె సేన ప్రి
భ్రష్టధృతి న్గలంగఁబడి ప్రాణభయంబున నుమ్మలింపఁగన్. 40

ఆ. రాకపోక లణఁగ రాణ నశింపఁ బె
న్చిచ్చుఁబొగలు నెందు నిగిడి మిగుల
ముట్టడింపఁబడినపట్టణం బన మిన్ను
భోగు లెగసి మూఁగపొలుపుఁబొసె. 41

క. నాగాస్త్రమున విరోధి ప్ర
యోగించిన భేదమెల్ల నొకయింతటిలోఁ
బోఁగొట్టె హరుఁడు హేలయుఁ
గాఁగ గరుడమంత్రబలముకలిమి రణమునన్. 42

క. అనిమేషు లైన దివిజుల
కు నిమేషత్వంబు గదుముకొనఁగఁ దటిద్దీ
వనములుగా గారుడవ
ర్తనములు దివినుండి సుందరత ఘటియించెన్. 43

లయగ్రాహి. ఎక్కుటయు డిగ్గుటయుఁ బ్రక్కకు గమించుట గ
బుక్కుమని వ్రాలుటయు నుక్కునను వేగం
బెక్కఁగ విచిత్రగతి నక్కడిఁదిపక్కిగము
లక్కడఁ జరింపఁ బురి నెక్కొనినగాలిన్
జిక్కుకొని కాఱడవిచక్కఁగలవృక్షములు
తుక్కుచెడుధూసరుల మక్కఁగొనినట్లై

యొక్క మొగి పెన్నుడి గిరుక్కమనుచుం దిరిగి
పెక్కుసొగసు ల్గొలిపె నక్కజముగాఁగన్. 44

ఉ. భిన్నమనశ్శిలాప్రభలబిట్టుగ నొంచువెలుంగు గుంపులన్
వెన్నదెస న్మెసుంగిడుచు విస్తృతవక్షముడీకుతాఁకునన్
మున్నదలించుచుం జనెడిభూరిఖగంబులజాడ నింగియు
న్గ్రిన్నఁ బురోగతిం జనుటగా నటనొక్కవిచిత్ర మేర్పడెన్. 45

చ. కలుపొసఁగించుకెంపుసరికాఁదగుస్వర్ణసువర్ణపక్షదీ
ప్తులను దరీముఖప్రతతిఁ దోరముగాఁ జెడఁద్రావి సోఁకుక్రై
పులఁబలెఁ జంచలించె ఖగభూరిజవానిలఘూర్ణితోరుసా
నులసితమా హిమాచల మనోకహము ల్గగురుల్గఁ దోఁపఁగన్. 46

ఉ. మన్నను మిన్ను సాంధ్యసుమమానసమదీప్తిఁ బిశంగశోభలం
జెన్నుఁగొన న్రవి న్మెఱుఁగుఁ జేసి వనంబులనెల్ల నీడలన్
బన్నఁ బులుంగుమూఁక రణపాంసులకు న్భుజగేంద్రసేనలన్
మన్నిగొనం బ్రీడినగరిమన్ డిగుచో నెఱఁదన్ని యేగుచోన్. 47

శా. ప్రాయశ్చిత్తవిధానము ల్పవనరర్న్ంబంధు దోషంబులన్
బాయం జేయుగతిన్ బ్రతాపబలసంపత్తేజు లౌనా ఖగే
ద్రాయాదుల్ చలపట్టి ముట్టుకొన నిర్ధాక్షిణ్యులై చెండఁ బా
డై యాభోగిబలంబు చిత్రముగ మాయంబయ్యె నొక్కింతలోన్.

ఉ. సంచితపుణ్యకోట్లవరుసం దనఘోరభుజంగమాస్త్ర మా
చెంచుపరాక్రమంబు ఫలసిద్ధిఁగొన న్నశియించిపోవఁ గో
పించి కిరీటి మంత్రము జపించి నిరింధనవహ్నికంబు రా
ద్రించితతీవ్రమైనయనలాస్త్రముఁ జెచ్చెర నేసి నేసినన్. 49

శా. క్రిందం బ్రక్కలఁ బైన సాగుశిఖలే రెక్కన్న జ్వాలై ఘనా
ళిం దట్టంగఁ గ్రమించు కేసరులపోల్కిన్ వహ్నిబృందంబు లం
దెందుం దామయి సర్వజీవహననోగ్రేచ్ఛన్ విజృంభించుచుం
గ్రిం దన్మారణయుద్ధరోదసిని బర్వెన్ బిట్టుఖర్వత్వరన్. 50

చ. ఎరగలిగా స్ఫులింగము లనేకము లుగ్రతఁ జంక్రమింప ను
ద్ధురగతి ధూమమేఘములు దోర్లుచు నింగికిఁ బొంగ భగ్గుభ

గ్గురవములన్ శిఖ ల్పిడుగుకోల్తల భాస్కరుదీప్తి మించ నా
దరమున మేదురంపుఁ గళతో నకృశుండు కృశానుఁ డేఁచినన్.

లయగ్రాహి. నెట్టుసుడిగాలిరొద లుట్టిపడ దట్టముగ
ముట్టుకొని గట్టిపస నిట్టలపు వహ్నుల్
దొట్టుకొన బిట్టెగసె నట్టనడిపట్టులను
దట్టులను మేల్మికళచుట్టుఁ బురికట్టన్
మెట్టు మినుముట్టుకొన గట్టులనఁగాగవను
పట్టులనఁగాఁ బ్రిహారితెట్టువ లనంగాఁ
బట్టణములో మణులగుట్టలో పలాశవన
పట్టములో నా నచట మట్టుతెగి మీఱెన్. 52

గీ. ఎగసి కవియుచిగురుతెగవన్నెసెగలచే
ఖజ్జలాభఁ దనరుకంధరములఁ
గ్రాఁగుజలము లుపరిగతి నేగఁ గ్రివైపు
శారదాభ్రరుచుల సొరుమీఱె. 53

ఉ. జ్వాలలు మిన్నుముట్ట రభసంబున నిట్టటు గుప్పఁ దాళజం
ఘాలత దూఁక సర్వలయకాలభయంకరలీల నాలుకల్
గ్రోల ధరన్ గ్రసించుగతిగా ననలాస్త్రము ప్రజ్వలించుచో
శూలి మహాంబుదప్రచయచోదకమౌ వరుణాస్త్ర మేసినన్. 54

ఉ. సప్తవలాహకంబు లట సప్తకులాద్రులమాడ్కి రౌద్రి సం
శప్తకముద్రి నేచి బహుమానపురస్సరసావలత్తటి
త్ప్రాప్తి వినీలదేహముల నందము లెక్క నధోముఖంబులై
యప్తతిఁ గ్రమ్మరించె వియదాపగ నేలకు డించుపోలికన్. 55

ఉ. కాలుపెనంబుపైన నుదకంపుఁగణంబులు వ్రేలఁ జిట్పటల్
వ్రేలిచి ధుస్సుభు స్సనుచుఁ బిమ్మట నారెడిరీతి నుజ్జ్వల
జ్జ్వాలలు తజ్జలాహతుల జ్యాస్ఫుటనధ్వనులన్ స్ఫురించి యా
పై లవణాబ్ధిరావములు పర్వఁ గ్రమంబుగ నంతరించుచోన్. 56

మ. తడిగట్టె ల్పాయిఁబెట్ట "జుం"యనెడి నాదం బీనుచు న్నుర్వచా
శ్భృశర న్బెన్బొగ తేపులీల నట దీప్తార్చిర్వితానంబులం
బడి ఫేనప్రభఁ "జుంయ్యిచుం"యనురొద ల్వాటన్ మహాధూమపు
న్దుడుముల్గా దివి కేగుభిన్నధవళాగ్నోరాద్రిసంపాతముల్. 57

ఉ. పాండురపాటలప్రభల బంధురలీల స్వకేతుధూమము
ల్దండిగ శక్రచాపరుచుల న్వెలయింప విభావసుండు త
ద్భండనభూమి గంతు లిడుపట్టునఁ బైముసుఁగై దుకూలమొ
క్కండు తదుద్ధతి న్గదలికన్ గిరటాలుగఁ బొల్చునట్లుగన్. 58

చ. వఱదలహారురన్ ధ్వనులు ప్రౌఢిమ నొందఁగ మాటిమాటికి
న్మెఱయుతటిద్వితానములు నిప్పువెలుంగుపస ల్ప్రవృద్ధులం
దొఱసెడి నట్లుకాఁగఁ బెనుధూమము భ్రాంతిని గొల్పఁ బెచ్చుచి
చ్చుఱియు నజాండ మల్లుకొనున ట్లట మీఱె మహేంద్రజాలముల్.

ఉ. పొంగుసముద్రభూరితరపుష్కలభంగములట్లు వారుణా
స్త్రాంగజలాభిపాతముల నైనప్రవాహము లుర్వఁబాఱ నం
దింగలపుం గళత్కళలు హ్రీగొని ముచ్చముడుంగుచున్ గొనెన్
భంగురభిన్నవారిదలవంబులు సంధ్యలఁ గాంచుపోడుముల్. 60

మ. ఘనతేజస్వియు మూలశక్తులు చనంగాఁ గ్రమ్మఱ నేరు ర
క్కొనఁగా లేనివినాశమొందునటులే కూలంకషప్రౌఢిఁ దొ
ట్టినచిచ్చుమ్ము లయాగ్నితుందుడుకుధాటి న్వాసి శుష్కించి మ
చ్చునకైనం బొడసూపన ట్లడఁగె నచ్చో వారుణాస్త్రచ్ఛటన్. 61

గీ. పిదప నసితాచలాభలఁ బొదలుమబ్బు
లెల్లఁ గృతకృత్యతన్ వేగ వెళ్ళినంత
పుటముఁ బెట్టినటు ల్మించి ప్రాలిచె నింగి
ఫుల్లనీలోత్పలామలభూరిశోభ. 62

ఉ. ఆతఱి సర్వసంగరనయజ్ఞుఁడు పార్థుఁ డరిజ్జిఘాంస మొం
డై తగువస్త్రము ల్పఱప నన్నిటిఁ గాలగళుండు సుంతలోఁ
బాతఱఁజేసె హేలగ నభశ్చరు లచ్చెరువంది చూడఁగా
నీతివిధేయపౌరుషము నిష్ఠురదైవము నొంచురీతిగన్. 63

మ. రవిచే వేసఁగిఁ జెర్వుల న్నదుల నీరం బింకిపోఁ బృథ్వి మా
నవు లేశావులో దార్వులో నెమకి దైన్యం బీఁగుచందంబుగా
శివమాహాత్మ్యముచేత నస్త్రకళ విచ్ఛిన్నత్వముం బొందఁ బాం
డవుఁ డుద్యద్భుజసారలక్ష్మిఁ దనకండం జేసె సన్నద్ధతన్. 64

పదునేడవ సర్గము

—* మరల శరయుద్ధము *—

ఉ. "ఆపద నుద్ధరింపఁగ సమర్థత యింతకుఁ బ్రాణమైత్రిఁ బ్రా
పా పరమాస్త్రసంతతి లయంబయిపోయెనె యయ్యొ! యెట్టు లేఁ
కాపుదు వీని"నంచు వెఱపాల్పడ 'కీధను విద్ధపౌరుషం
బేపున వెల్గ బోయఁ దాఁకఁ జెంత" యటంచుఁ గిరీటి పొంగుచున్.
ఉ. లో నుడుకూనియు న్నిఖరి లోహితవర్ణము లేక ధూమముల్
పై నడయాడ గూఢ మగువహ్నిమహాచలమట్లు పోరుచే
నైన సముత్సుకత్వమున నాహవశౌండత యిమ్మడింప లో
నేనికలావు పొంగ మెయి నేయవశత్వము రానిధీరతన్. 2
మ. పరదుర్భేద్యనిజప్రతాపగతవిశ్వాసంబె మిత్త్రంబుగా
నరిశస్త్రాగతసంకటస్థితుల ధైర్యస్థైర్యశీలాదుల
న్బరమోత్కృష్టభుజాబలంబె తనకు న్బ్రాపంచు గంభీరసు
స్థిరుఁడై సంగరరంగశోభనకళ దీపింపఁ బార్థుం డటన్. 3
మ. "అభిమానాంచిత, సత్కులక్రమగతివ్యాపార, శుభ్రైందవ
ప్రభ, ప్రాణాధిక, కీర్తికాంత, యొకచెంప న్నెనవీక్షించుచుం
డ భటుం డేనియుఁగానిభిల్లున కరణ్యావ్యక్తికి న్నెవ్వరి కా
ర్తిభవిష్యం బఱ సంగృహీత యగు టెందేఁ గల్గఁగాఁబోలునే". 4
మ. అని చింతించుచుఁ దన్ను శాత్రవుని గృత్యంబు న్వితర్కించు న
ర్జునుఁ, డదీశ్వరు బద్ధమాలుని విషత్తు న్బ్రోధి నున్మాలితు

న్భానరింప న్దివధాగతిం దొడరుచో మున్ హేలగా నీశుఁ డా
పిన నష్టోద్ధత గంగరీతి, సమరోర్వి న్నిల్చె భగ్నాస్త్రుఁడై. 5

మ. ఘనసంస్కారత సంప్రయోగగురుశిక్షాసద్గుణాలంకృతుల్
దనరన్ నిత్యయథార్థదీప్తిఁ గొనుశబ్దప్రౌఢబాణాళిప్రా
పున భావార్థజయంబుఁ గైకొనెడితెంపున్ జేవచే శాబ్దికా
ర్జునుఁ డాయార్యసభాసమిద్ధర స్వయంజ్యోతిప్రథన్ రాజిలెన్. 6

మ. సమరోత్సుక్యము క్రమ్మఱ న్నిగుడ నుత్సాహంబున "న్పూర్వయు
ద్ధ మిసీ! నా కొకశక్తిసాదకరమా ? దర్పింతుఁగా" కంచుఁ గో
పము కన్గొల్కులఁ గూసము న్వెడినసర్పంబట్లు లొచు న్విషం
బుమియన్ జృంభితగాత్రుఁడై నిలిచె నాయూర్ధ్వంసకృత్తివ్రతన్. 7

గీ. పోరుదూఁకుల సిగ వీడి పొంగి మొగుర
నలుకవిప్పున జ్యోతులై యుక్కు లెగయ
రోసపుంగాఁకపడు నరుగాసి మాన్పఁ
జెమటచిత్తడి నీరార్చుక్రమముగాఁగ. 8

చ. జలదసమావృతుం డయినచండకరుండు ప్రచండవృష్టిచి
హ్నలు దివి నూర్ధ్వరేఖలుగ నాత్మకరంబులఁ జూపుపోల్కి నా
కలనునఁ బెన్జలంపుఁబొగఁ గప్పినబొమ్మముడి న్గిరీటితో
పులజడి నించుసూచనలు పూనె దళత్త్రివళిన్ముఖంబునన్. 9

మ. గిరిశృంగంబును మత్తదిగ్గజముపోల్కి న్వారిదధ్వానముల్
వరఁగన్ మాటికి నారి హస్తమున విస్ఫారించుచు న్ఫల్గునుం
డరిసేనం గలఁగించెఁ గాముకునిచిత్తాందోళనంబుం బొరిం
బొరిఁ బూములుప్కలపెన్దరల్పఁజూపి కాముం డేఁచుచందంబునన్.

గీ. కోపకలుషితుదరిని హితోపదేశ
మధికనిస్సంగుదెస విషయాభిలాష
మాపరాత్మునివార్త వాక్యప్రపంచ
మట్లు జపమాలె హరుప్రోల నాశరాళి. 11

శా. హేమంతంబున మంచురాగవిసినల్ హెచ్చం గడు న్ప్రోషిమున్
వ్యోమం బంటెడుకొండలో చటియలన్ బూమత్వపామాలికా

స్తోమంబుల్ దరియంగ లేనిగతి నస్తోకాత్మవిద్యాబలో
ద్దామున్ శంకరుఁ జేరనైనఁజన వృద్ధ్యత్పార్థబాణౌఘముల్. 12

ఉ. దిగ్గజమైనదంతములు దీర్ఘబలాఢ్యము లైనఁ గ్రీడచే
నగ్గిరిరాజవప్రముల గావఁదగూర్చునె హాయిగా కటుల్
మొగ్గుగఁ బార్థఘోరశరముల్ గిలిగింతలమాద్రి సోఁకఁగా
నగ్గణభర్త కార్తిబదులయ్యె సుఖానుభవంబె మేలుగన్. 13

ఉ. కారణకారణంబు కలకంఠుఁడు వత్సలతన్ సహించె భూ
భారము సైఁపఁగాఁ దగినప్రాభవరాక్రమయుక్తశూరబా
హూరుకళావితీర్ణ భయదోగ్రరుషాకరినార్జునాంబకా
సారపరంపరార్భటి నెసంగుపరాభవ మానసమిద్ధరన్. 14

మ. అరిచే ముద్దనశక్తిఁ గొల్పడియు ధైర్యంబూని యుత్సాహియై
పరు మించె న్దనలావుమీఱుపసఁ గొల్వ న్నేఁగి సాధించుతెం
పరికి న్వీర్యసముజ్జ్వలోరుయశము ల్ప్రాప్తించు టేవింత ? భా
స్కరుభానుప్రభలట్లు తత్ప్రభలు లోకశ్రీల వెల్గింపవే ? 15

గీ. గడుసుటుద్ధతిఁ గని భీతిపడువిరోధి
బెదరుచేఁ దత్ప్రతాపంబు బింక మీఁగు
తేజ మఱిన నుత్సాహంబు తీఱి విడచు
నాఱుదీపంబును బ్రకాశమట్లుగాఁగ. 16

ఉ. తేజ నశింపఁగా మదము తెంపుననే గెలువంగ సిద్ధమై
యాజికి దూఁకుమత్తగజ మన్యవిభీతమతంగపాళిన
ట్లాజయశీలి పార్థుఁడు గతాస్త్రసహాయుఁడైన శస్త్రవి
భ్రాజితశక్తిభీతపరభంజన కేల్దు జయించు టబ్రమే ! 17

ఉ. బాలసుధాకరప్రభలవైఖరి సేనలలోన మానికిన్
లీలగ శంకరుండు విరళించె జయాపజయంబు, లూజిన
స్త్రాళి హరించి, శస్త్రవిపులాహవకేళి నుపేక్షసైఁచి, త
న్మాలమునం గిరీటియశము న్దెసల న్విరివిం గళ ల్గొనన్. 18

ఉ. పుట్టుకతో లభించుగుణము ల్దర జీవగణంబు మాన్పుకో
నెట్టు లశక్తమో యటులె యేడ్తెఱఁ జిత్రితరాంబకాళి న

ప్పట్టున సవ్యసాచి పనుపన్ దళమై వడి ముంప నాజడి
న్నెట్టుకొనంగ సేనలను నేతల శక్తుఁడు గాఁ డొకండునున్. 19

చ. మొయిళులు ఘళ్ఘళార్భటుల మ్రోఁగి నిశన్ జలధార లీన గో
చయములు విహ్వలించువరుసన్ గణకోటు లదాఁటు దాటులన్
స్మయమును జీఁకటిం గొలిపి సందడి నెం దెడమీని బాణవృ
ష్టి యడర నీరునీరయి వటించిరి పీనిడి యస్వతంత్రులై. 20

మ. కనుదోసంబున నొక్కఁడొ శశి యనేకత్వంబునం దోఁచురీ
తి నట న్నెరుపుపెంపుమై నరుఁడు సాంద్రీభూతనారాచవృ
ష్టిని గల్పించి కడు న్వడంకుఁగొను నాసేనాసమూహంబు దృ
ష్టి ననేకార్జును లయ్యె సంధిఁ గలల్లే చిత్రచిత్రంబుగన్. 21

చ. వికలమనస్కులై బెదరుబెంగలదూలు గణాధిపాళు లు
గ్రకదనభూమి నగ్రమును గాంచఁగ నోడి శుభాశ్రయాసవ
న్కకుఁ గనె శూలి పెక్కలలఁ గంపితమైనతటాకమందు భా
నుకళలరీతి నూఁగుచుఁ గనుంగొనన య్యె రుపావికారతన్. 22

ఉ. తాను బరాత్పరుండు నరుఁ దద్దయుఁ బ్రేముడిఁ జూచుఁ గోప మొ
ట్లూనుఁ బినాకి ? యైన నదె యుజ్జ్వలరక్తిమ నిప్పువోల్కఁగ
న్గోనల రేఁగె నోష్ఠములఁ గూరె వడంకు, గగు ర్ఘుటిల్లె ; సు
జ్ఞానులవృత్తి పై విలసనంబులచే నెఱుఁగంగ శక్యమే ? 23

మ. చలము న్గగ్గురు మేనఁబొంగఁ ద్వర హెచ్చంగాఁ బినాకాంతకో
జ్జ్వలనారిస్ఫురణంబున న్గుణము ద్వంద్వంబై మహాక్రోధవి
హ్వలనాగాధిపజిహ్వల ట్లడర నాహాలాహలగ్రీవుఁ డి
ట్టలపుంబూన్కి నుపక్రమించెఁ బరుఁ జెండ న్వేండి శస్త్రోర్భటిన్.

ఉ. ఝూంకృతిఁ దొండమున్ జెవులచాయల కూచుమదేభదుష్టతన్
డాంకృతి మ్రోఁగువిల్లెనుకడంకల నిట్టటు వాఱఁ ద్రిప్పు చే
ణాంకుఁడు నేర్పుపెంపున మహాహవచండిమ రేఁగఁ బార్థుఁ డి
ట్రింకుల నాల్క యొండ నిది యేటిబెడంద యటంచుఁ దాటిరెన్.

ఉ. పొర్లుగఁ ద్రోసికొంచుఁ బయిపొంగుల వార్ధిఁ బ్రతిక్రియోద్ధతిన్
దొర్లుచుఁ బైకొనం గలఁగి తొట్రిన డిల్పడి లోఁగిమళ్ళవే

యే ర్లెటువంటివైన నటు లేపుల నాపురవైరిబాణపున్
శా ర్ల్లడరం గిరీటిశరవాహిని దుర్గతిడించె నింతలోన్. 26

ఆ. కదుపుచించుటయును గతిమాపివేయుట
గాసిఁ గూల్చుటయును గాఁగఁ బోర
శంభునాయకుండు శాత్రవనరశరా
ఘముబలంబుఁ గూల్చె నమితశక్తి. 27

ఉ. సోముని గొప్పముల్కులకు సూటిపడ స్థిరమై చలించెఁగా
కాముని తూపులే ననదులా! భరము ల్పరమోత్తమంబు లు
ద్దామము లస్త్రకోపభరత స్గతిదప్పియుఁ దున్గియు న్వడిన్
భూమికి వ్రాలుచోఁ బాడిచెఁబో కృతకృత్యత వైరిసేనలన్. 28

గీ. ఋజుగుణాలంకృతములు వరిష్ఠసద్గు
రూపదిష్టలసద్గతిప్రాపితములు
నైనసన్మార్గణము లపర్యాప్తిభంగ
మొందఁగాఁ బెల్లగిలె జిష్ణునుల్ల మెల్ల. 29

ఉ. గండునఁ బాండవాంబకవిఖండనము న్విఫలీకృతిన్ జవో
ద్దండతఁ గూర్చి శైవశరతండ మఖండఫలంబుఁ గాంచె నా
ఖండనభూమి; మిక్కుటపుఁ బాటుపడప్పుడె చేయువాని కీ
కుండునె యెందుఁ దత్కృతిగణోచితభవ్యఫలప్రదానమున్. 30

మ. పరమాశ్చర్యకరోరువేగగతు లొప్ప న్ద్వారపాతంబులై
పరసైన్యాకుల్యకారణంబు లగు పెన్భల్లంబుల న్పార్థుఁడు
ద్ధురశత్రుప్రదరోగ్రతన్ నిలిపి శత్రుల్దూలఁగా నేసెఁ బే
రురముల్గాడిచనంగ వెన్ జఱచి కుయ్యో! యంచు వా రార్వఁగన్.

శా. అన్యోన్యాతిశయప్రకర్షల హరుం డయ్యర్జునుండు న్మహా
మన్యూద్దీపితవృత్తి గ్రీష్మజలదాంభఃపూరము ల్గాఁగ నా
జన్యంబం దురుకాండసంకులమహాసారంబు సాగింప నా
ధ్వన్యుత్కర్షకుఁ దివ్రిఘాతముల కంతం బంత మయ్యెం గడన్.

క. హితరుచిరాలాపంబుల
గతిఁ బ్రియకరుఁ డైనశివుఁడు కతిపయశరముల్

ప్రతిక క్షిమర్మముల కు
ద్ధతి సేయఁగ వాని కవి ముదంబున కూర్చెన్. 33

గీ. సరిదసరి యొక్కచో మించఁజాలువిజయు
నస్త్రశస్త్రకళ న్గని యపగతాభ
నడలునిజసైన్యముం గాంచి యాత్మమహిమఁ
దోడుఁగొన నెంచె శివుఁడు మృత్యుంజయుండు. 34

గీ. వరతపోవీర్యమునను సంగరమహాబ్ధి
దాఁటఁ బోరాఁడుజిష్ణుశస్త్రముల నొకటి
యైన లేకుండ శంకరుం డపహారించె
రవి జలంబుల నింకించురాణ నచట. 35

గీ. మును పె పట్టినకొండకల్లునను దృష్ణఁ
దీర్చుకొనఁ దొండ మిడుదంతితీరుగాఁగ
సరభసంబున నర్జునకరము తూణ
మునఁ బ్రవేశించె నప్పటిపోల్కి నంత. 36

ఉ. అప్పుడ నిష్ఫలప్రణయుఁడై మునుపొందినమేళ్ళజ్ఞప్తి నా
యొప్పమి నమ్మలేక మఱియుం దనకోరికఁ దెల్పి వ్యర్థుఁడౌ
చొప్పునఁ దూణము న్వెలుచఁ జొచ్చి శరంబులు లేమిఁ దొల్లగం
దెప్పటియట్ల దూఱి చలియించెఁ గిరీటికరంబు రిక్తతన్. 37

క. జయమున కగుపరమనయ
ప్రయోగములమేటి నరయు క్రమశీలివలెన్
రయమున నరునగాణ్ఢివ
నియతి గతాగతిని దొసల నెమకెఁ బలుమాఱున్. 38

గీ. ప్రళయకాలంబున న్మున్కజలములైన
పూర్వపశ్చిమవార్ధులఁ బోలునట్టి
సాయకము లగుశరధులచాయఁ జూడ
నిలుపునీఱయి నరుఁ డట్టె నిలిచిపోయె. 39

చ. కవదొనలార! యక్షయముగా శరసంఘము నిండియుండు ను
త్సవ మిటఁ దీఱిపోయెనె? వృథాగద మీ కిఁక నాదుప్రాపటం

చు వనరేఁగాని దుశ్శకునశోకము నొందఁడు క్రీడి ; తోడుపో
నవిసెడువానికట్లు తమయాపద కేడ్వరుగాదె సజ్జనుల్. 40

చ. నెనరు గలట్టిసాత్త్వికమనీషి సహాయు మొనర్పఁ తాను మి
త్త్రిని విడలేక పీడుగతి దొడ్డశరంబులు చన్న బావురం
బును గనుపించుతూణములఁ జూచి ప్రతిక్రియ చేతఁగాని న
ర్జునుకరమం దవాఙ్ముఖత సొక్కుచు వానిని బాసె మెల్లఁగన్. 41

ఉ. పాయుచు నాఁగి యంబుపోదిపజ్జన యుండుటె శ్రేయమంచు న
ట్లామెడ నిల్చిపోయె నరుహాస్తము, నైజము కాదె ? యెందుఁ దాఁ
జేయఁగ నిర్ణయం బయిన సేఁత యసత్ఫలకంబుగాఁ జెడన్
నాయకుమ్రోల కేగుట ఘనంబని యేభటుఁడైన నెంచునే ? 42

ఉ. తర్కమున న్నిరుత్తరతఁ దాల్చినవాదిని వక్త్రదోషసం
పర్కము లెత్తి దెప్పుగరిమ న్నిగృహీతశరు న్నరు న్వడిన్
గర్కశలోహసాయకముఖంబుల మర్మములందు నించి సో
మార్కకృశానునేత్రుఁడు మహావ్యథఁ గూరిచెఁ దద్రిణస్థలిన్. 43

చ. సవితను గప్పి శంపల నెసంగెడివారిదఖండ ముగ్రవా
యువిలసనంబునం దొలఁగ నొప్పుగ భాసిలు సూర్యపోలికన్
బ్రవిమలరత్నదీధితుల రాజిలు మేలిమిగిట్టకంకటం
బు వెస మహేశుమాయ విడిపోయె నరుం దనుకాంతు లుబ్బఁగన్.

చ. ఒఱవిడువాఁడి కత్తి పొరయాడినతాఁచు ప్రతిద్విపంబుపైఁ
గొఱకొఱఁ దాఁక మోముటవగుంతన మీఁగినహస్తి వారిదం
బుఱుము గుహాన్తర్జించి బయలొందినసింగము ధూమసంతతుల్
కొఱవడు రేయిఁ జిచ్చుతళుకు ల్నరుఁ డొందెఁ దనుత్రమేగినన్.

ఉ. మైమఱు వ్రాడిపోఁ బనికిమాలినవాట నవాఙ్ముఖంబులై [45;46
భూమిఁ బడెన్దొన ల్వ్యసనమూర్ఛితుఁడౌ తమస్వామిఁ దేర్పఁ దా
మేమియుఁ జేయలేమి మొగమెత్తఁగఁజెల్లని చేతనంబుల
ట్లామఱఁ దా మచేతనములయ్యెను దత్సమయోచితంబుగన్. 47

చ. విమలతపోబలాగతము విస్తృతతేజము దీప్తినింప, స
త్త్వమయత నిర్మలాంబరపథంబున నప్పతనుత్రుఁడయ్యె యు

ద్ధమహీని నిల్చుక్రీడిమెయిఁ ద్వష్ట దినేంద్రునియందురీతి శ
స్త్రములలిఖించె నందుచెడి జారఁగనీక శివుండు చిత్రముల్. 48
గీ. అస్త్రశస్త్రంబు లుడిపి వజ్రాంగి దులుపఁ
బెరుఁగురుమ లంగవేదన న్మఱవఁ జేయ
దగులుహారుతూపు లోకవర్మముగ ఘటిల్లెఁ
గ్రోధకంచుకులకు బాణబాధ కలదె. 49
శా. గోపుచ్ఛాకృతి దీర్ఘవర్తులత బాగు ల్దేఱుకై జంట ముం
దై పొల్పెనఁగ నల్ల కాల్వలయి దేహంబందుఁ గాఱఁగ మొం
డౌ పాదాహతి భూమి దద్దఱిల, సింహధ్వానవిస్ఫూర్తి మి
న్నే పెల్లన్, రణశూరలక్ష్మి వెలయ న్వేగోద్ధతిన్ దాఁటుచున్. 50
ఉ. గండరగండఁ డర్జునుఁ డఖండరయంబున వైరిఁ జేరి యా
ఖండలవజ్రతుల్య మరిఖండనచండిమ మబ్జఖండన
త్పాండురవక్త్రమౌ బహుళఖండనమండితగాండివంబునన్
దండిగ మోఁదె స్తంభము నుదగ్రవిషాణమున న్గజం బటుల్. 51
చ. విడఁబడి పెక్కుపాయలయి వేపదునాత్రిపథాస్రవంతితుం
దుడుకులు దివ్యతేజుఁడయి తోఁచిన జహ్నునియందు డిందిన
ట్లడరులవింటిబద్ధ బహుళారభటు ల్వెలయంగఁ బైఁబయిం
బడ నగువేల్పు భర్గుమెయిఁ బాటి నశించె నొకేముఖంబుగన్. 52
శా. విల్లుం బోయిన శౌర్యసాధకరణోద్వి న్మహత్కారమ
ట్లొల్లంబోయెడి శోచనీయ నరు దా నుగ్రుండు దుర్వారోత్పత
ద్భల్లంబు ల్పరఁగించి దవ్వుచన నుద్ఘాటించె హేలాగతిం
'జెల్లంబో! యితఁడేటిభిల్లుఁడని కొంతేయుండు డిల్లంబడన్. 53
ఉ. ఆరణభూమి దివ్యతమమైనతగునాశ్రమ, మందు వెన్న నీఁ
గోరమి వీరసద్వ్రత, మరుంతతశైవశిలీముఖవ్యధల్
ఘోరజపోపవాసములు, కోర్కులవంట లభించువేళ చే
కూరఁగ నున్నయట్ల యతికుంజరుఁ డంతుఁ దపించె బిట్టుగన్. 54
చ. 'ములుకులుఁబోయెఁ బైకవచముం జెడె, విల్లు నశించెఁ బోరఁగాఁ
గలఫలసిద్ధి వేఱుపదకంబులఁ గానిదిసుమ్ము, సత్ప్రతా

పలసితము న్నభాస్పదము భవ్యము నుత్తమ మీఖరాసి యం
చులకన దూసెఁ గ్రిడి తనువొందిన రౌద్రిముఁ దీవ్రిఖడ్గముః.
ఉ. భానుయుతోర్మిమాలికల వార్ధి తెఱంగునఁ గాండకృంతనా
ధీనకృపాణపాణి యయి ధీరుఁడు పార్థుఁడు ఖడ్గసంగర
జ్ఞానవిశేషమున్వెలయుచుం క్రిమణంబులఁ దళ్కులెక్కఁగాఁ
బూని లిఖించె రోదసి నపూర్వవిచిత్రిరుచిప్రిపంచముల్. 56
శా. భానుం డొక్కఁడె మింటనుండుటయిన న్వాపీతటాకాంబుసం
తానంబందు విశేషసంఖ్యలఁ గనంగాఁ దోఁచుచందంబునః
మానీందుస్రిండొకఁడయ్యు బాణములఁదుస్రింపః వేగ మిందందు నెం
దే నుగోద్రధతిఁ దోఁచి పెక్కు రనుభాన్రింతిం గొల్పె భూతాళికిః.
ఆ. హరుని గొప్పశరము భరముగఁ దగులంగఁ
జేతిపట్టిప్రిలి చెదరిపడియె
నరుని మెఱుఁగుకత్తి పరమాద్భుతంబుగఁ
బిడుగు మొయిలునుండి పడువిధమున. 58
గీ. విల్లుతోడు పంబులును మాయ కొల్లఁబడినఁ
గత్తి చెడఁ గేవలశరీరగౌరవమున
నిలిచె నరుఁ డాజిఁ దరులతానివహమెల్లఁ
బోవఁ దెఱపగునుద్యానభూమిరీతి. 59
ఉ. ఇట్లు లతాతిచేత సహియింపఁగఁజాలనిభంగ మొంది య
ప్పట్టున బాహుమాత్రిబలవంతుఁడె యయ్యుఁ గిరీటిగెల్వునం
దిట్టలమైనకోర్కి వెలయించెను బెన్వడకండ్లవానలై
తొట్టఁగ గట్టిరాజదుల దొడ్డతరు ల్వడి భగ్నమొందఁగః. 60
ఈ. ఘోరవృషత్కకోటులను గొల్పి ధనంజయసాంద్రిశైలవా
రారభటిః దుస్రిటిః శశికళాంకుఁ డడంచిన నింద్రిసూనుఁ డ
చ్చో రచియించె నింగియును సూరెలు మూఁతపడంగ నిండుభూ
మీరుహజాలవర్షము తమిస్రిము లెల్లెడ నాక్రమింపఁగః. 61
ఉ. పఱపినతూపుటల్లుగమి పల్లవపత్త్రిసుమాళి నుగ్గుగాఁ
జిటిమి నగంబులం జెఱుపఁ జిందినతచ్ఛకలంబు లెల్లెడః

దఱుచగుజల్లుగాఁ గుఱియఁ దద్రణరంగసురాదుల న్ముదం
బుఱవుగ శంకరుండు బలు లుంచుసటుల్ గనిపించె నచ్చటన్. 62

గీ. గంగలోన మొసలికైవడిఁ బర్జన్యుఁ
డాశుగప్రవాహమందు వేగ
విషమనయునుఁ జేరి పృథుహేమశిలఁబోలు
ముష్టిఁ బొడిచె నురము మొక్కలమున. 63

మ. ఒకఁడే పుత్త్రికుఁ డీసుమించుతమిచే నుద్రిక్తమైన న్వరిం
పక ప్రేమన్ గరుణించుతండ్రివలె దుర్వార్యారిదుస్సాధ్యకీ
ర్తికరంబౌ పెనులక్ష్మిఁ గోరి దరి కార్తిన్ జేరియున్ ధార్త్యమీఁ
గక కౌంతేయుఁ డనీతిఁ జూప సయిచెం గామారి ప్రేమార్భటిన్.

పదునెనిమిదవ సర్గము

—•• ❀ ••—

ముష్టియుద్ధము

చ. మహితమదోద్ధతద్విరదమానసమానగతి న్నరుండు దు
స్సహభుజయుగ్మకాయుధలసద్బలుఁడై యట ముష్టియుద్ధస
న్నహనముతోడ డాయ హరిణధ్వజుఁడు న్గొనలు న్వెలుం ద్వ్యజిం
చి హాతిని నొంచె ముద్గరవిశేషపటుత్వకఠోరముష్టిచేన్. 1

చ. మృడుఁడు నరుండు నేర్తెఱ సమిద్ధరముష్టిసమీకరోషులై
పిడికిటిపోటుల న్నగుడ భీకరసాంద్రరవంబు లద్రినే
ర్పడుస్ఫుటదశ్మసంతతులపట్పటరావముల ట్లనల్పతం
దొడరి గిరిద్దరీరచితదోహదవృద్ధి జగంబు నిండెడిన్. 2

మ. అహహా! శస్త్రకృతవ్రణంబులు మహోశాభీలబాహుప్రచం
డహతిన్ రేఁగ సుఖానుభూతివలె మండ్రెటంబులే కాహవ
స్పృహ నేఁచు న్నరుఁ డెం దసాధ్యముగదా! వీరాధివీరు ల్మహా
మహులౌ వారల నెవ్వరే ననుకరింపంబోల నుంకింపఁగన్. 3

ఉ. అద్రిసమానవక్షమున నైనవ్రణంబులనల్లయుక్ క్షతిన్
రౌద్రముచేతఁ జిందుచు నుర మ్మఖిలమ్మునఁ గ్రమ్మ నూత్నసం
ధ్యాద్రవసిక్త మైనజలదంబుకళన్ రణభూమి నొప్పెనా .
రుద్రుఁడుగూడ; నాహవనిరూఢి నరుండు నసాధ్యుఁడేసుమీ! 4

ఉ. సహ్యగిరీద్తటంబుఁ బెలుచ న్జలధిశ్వసనావళు ల్మహా
ర్మహ్యముగాఁగ సోఁకుగతి మొక్కలపు న్బిడికింటిపోట్ల దు
స్సహ్యముగా మహేశ్వరవిశాలశిలాసమవక్షమెల్ల దం
దహ్యముగాఁగఁ గ్రుమ్మెఁ బెనుదండడిసందడిఁ గ్రీడి తెంపునన్. 5

ఆ. ఉక్కుగుదియఁబోనియుగ్రంపుఁ బెనుముష్టి
హరుఁడు కంఠమందు నరునిఁ గొట్టఁ
గనులు దిరిగినటులు వెనుకకు మూఁడునా
ల్గంగ లిడుచుఁ దూలె నర్జునుండు. 6

చ. కలిగినయీపరాభవము గ్రాఁచురువ న్వెలయింప దేహము
జ్జ్వలబలయుక్తమై నిగుడ ఫల్గునుఁ డాజి సరాలున న్హాలా
హాలగళుఁ జేరఁగా దుమికి హస్తయుగంబునఁ దద్భుజద్వయం
బలుక గ్రహించి ఘోరతరమైనప్రతిక్రియఁ జేయఁజూచినన్. 7

ఉ. చేతులుగూడ వ్రేళ్ళు మెలిచిక్కఁగ నెట్టుచు గుంజుచు న్శిరో
ఘాతముమీఱ డీకొనుచుఁ గాళులయిర్వురివ్రేలి క్రిందుమీఁ
దై తగరుల్ ఫణుల్ గిరులు నబ్ధులుగా నరభిల్లనాథులం
దాతతరీతి వర్తిలె హిమాచలచాలనమల్లనైపుణుల్. 8

చ. నిలువునఁ బోరువేళ గణనేత యితం డితఁ డర్జునుండునాఁ
గలుగదు భూమి వ్రాలి కడఁక న్బనఁగ న్బడుచుండ మీఁదుక్రిం
దుల నితఁ డితఁడం చనఁగఁ దోఁపదు సంగరసంగరింగణా
దులగమనత్వరల్ బహుగతుల్గొనఁ బ్రేక్షకులౌ గణాళికిన్. 9

ఉ. ఓరువ 'కే నశించెదనొకో' యనుభీతి హిమాద్రి పోరున
న్వారు శమింప నాఁగుఁ దెగువం జలియింపఁ జలించు నున్నతి
న్మీఱిన మీఱు నమ్రత గమించిన నమ్రత లోఁగు బిట్టహం
కారవికారడోలితమనంబున రాగరసంబుపోలికన్. 10

చ. కరచరణాళి లంకె విడఁగాఁ బిడుగుల్వడుగాసిగా భయం
కరభుజరావము ల్నెఱపి కమ్రితరోత్ప్లవమాననిష్ఠుర
త్వరితగతి న్నరేశులు మతంబులఁ బోర వడంకున న్ధరి
ద్ధర సుధ నాఁగదోఁచెఁ జరితగప్రసరత్సరిదంబువర్షముల్. 11

మ. ఇతఁడే భర్గుఁ డటంచు నర్జునున కింతే న్వార్త లేకున్న ను
ద్ధతిఁబోరన్ ద్రిపురాంతకుండు వడుప్రుం దర్పంబున న్డాఁటు నా
యతభక్తాత్మున కట్లుగా దొరికెఁ బాదాబ్జాతము ల్వేడు న
న్వేత నట్లాతఁడు వానిపట్టువిడ కెంతే గట్టిగాఁ బట్టెనన్. 12

మ. అవురా! భక్తుఁడటన్న నింకొకఁడె వీఁడొంగాక యన్ ప్రేమ న
ట్లు వనాటాకృతి నున్నశంకరుఁడు గండుంగౌఁగిటం దావసిన్
మివులన్నొక్కుచు నక్కుఁజేర్చికొన విస్మేరన్ముఖాబ్జాతుఁడై
యువిరేన్బో నరుసర్వకర్మము తదీయేష్టంబులు న్పండెఁబో.

ఉ. కన్నులు మూసి మైమఱచి గద్గదిక న్భగవంతుఁ డాదరా
భ్యున్నతి నెద్దియో యనెడి నుండుఁ 'దయాళో! తప మంతకన్న మే
ల్వన్నెపరీతాప' మంచు వినవచ్చెడి నిశ్చయమేకదా తమిన్
సన్నిధిసేయుసేవలకు సత్వము సాయ మొసంగు టబ్రమే. 14

ఉ. పిమ్మట బిమ్మిటిన్ గొనినవీరుఁడు క్రీడి యొకింత తేఱి కం
దమ్ముల విప్ప రోఁతనొయి తావున భూతిసమేత మైనయం
దమ్మగు మేను గేకిపురితట్టు కళాక్తజటాభరమ్ముఁ జి
త్రమ్ముగఁ దోఁప సంభ్రమముదంబుల భక్తి మస్కరించుచున్. 15

మ. కలయో! మాయయొ! బోయ యేఁడి? రుధిరగ్రస్తాంగము న్వర్మమొ
ట్లులప్రాపించె? దొనల్! ధనుస్సు! సెల! లుండన్నేన నయ్యెయెడన్
బలుకు ల్దాఁకెడియబ్బురంబు కిటి సంవాదంబు, యుద్ధంబు మి
థ్యలొకో? యీగణకోటు లెవ్వరనుచు న్దర్కించుఁ బార్థుం డెదన్.

క. మెల్లనఁ జల్లనితుంపర
జల్లిడె జలదములు విరులఁ జల్లిరి సుర లే
పుల్లలు మీటకె భేరులు
కొల్లగ దివి నెల్లయెడల గొలగొల మ్రోఁగెన్. 17

—* సాంబమూర్తి ప్రత్యక్షమగుట *—

క. హరసాక్షాత్కారము సం
బర మిడ దిక్పాలసురసమాజము కొలువ
న్సురపతిమణిరథముల దివిఁ
బరఁగ నుడుగణములవలె నభమునఁ దోఁచెన్. 18

ఉ. దేవవిమానధారణవిధిం బఱతెంచు మహామరాళముల్
గ్రీవనదత్కళాకలితకింకిణుల న్విపులప్రయత్నసా
రావితపక్షవిస్తృతుల నంబరముం దమిఁ గౌఁగిలించు న
ట్లై విలసిల్లె నవ్యవలయభ్రమణంబుల లక్ష్మిఁ గొల్చుచున్. 19

మ. ముదితేందిందిరబృందము ల్చదల సొంపు న్మల్లికావితానంబులై
పొదలం గల్పకనూత్నఫుల్లకుసుమంబు ల్మాలలై మెర్పునం
పదలీన న్దివిజాపగాజలకణవ్రాతంబు వర్షాంబువై
పిదులన్ మబ్బునగాలి సౌఖ్య మిడి సేవించె న్విభుపాదపద్మములన్.

మ. ప్రియ ఫేనిలగురొందు మేనులఁ "బురే! బా" యంచు శ్లాఘింపను
ద్యమ మమ్మెన్నసఫలత్వమొందఁగఁ, నరుం డానందసందోహ సం
భ్రమ మంగంబునకుం గళల్ దొడుగ, శంసాగీతికావాక్సుధా
గ్రిమహస్తాంజలి శైవదక్షిణపదశ్రీనొంద నానమ్రుఁడై. 21

ఉ. ఓయపరాజితా! భవ! కృపోదధి! కేవలభక్తిగమ్య! లో
కాయతనా! సమస్తవిపదంతక! రక్షక! నీదు ప్రాపు మా
కేయెడ మృత్యువు న్గెడపి యెట్టిమహాపదనైన మాకు మే
మే యెడప న్సమర్థతఁ గ్రమింప నొనర్చుట లోకవింతయే. 22

శా. తండ్రీ! నిన్ను స్మరింపకే కొలువకే ధ్యానింపకే మ్రొక్కకే
మండాటంబులు నాపదల్ వ్యధలు సంసారంబులు న్మాయునే?
కండేరి కోర్కులు సంపద ల్శుభముల్ కైవల్యముం బెక్కులౌ
గండ్రల్ గచ్చులకేమి మానవులనే కా దాదితేయాదులన్. 23

ఉ. ఈవుల నిన్దలంచుకొని యిత్తురు దాతలు జన్మదుఃఖవి
ప్లావితులౌట ముక్తికి సపర్యలొనర్తురు నీకుఁ జిత్రము
న్నే? వరదాతవై ప్రణతి నీదరిఁ జేరినవారిపైఁ గృపా
శ్రీ విరళింతు పూరకయు చిత్రతరం బిదిగాని శంకరా!. 24

శా. దవ్వేగన్ జనిలేక, మాభవసముద్రం బెల్ల దాఁటించి మా
నావ్వ ల్దీరిచి మోక్షనిత్యపథమందు న్నమ్ము నిల్పంగ నెం
దెవ్వేళ న్సకలార్థదక్షమత నున్నే తీర్థ మో స్వామి! నీ
నవ్వ ల్చిల్కు కృపారసార్ద్రనయనానందాపగ ల్దర్కఁగన్. 25

శా. నీయందే మరులొందుభక్తతతికి న్నిశ్శ్రేయసం బబ్బు, నిన్
దాయంగాఁ గనుదుర్వినీతులకు సంతాపంబులే కల్గుఁగా
దే! యీద్వంద్వము వారివారికృతిసందీప్తంబుగాఁ జెల్లు నీ
వాయీజోలియు లేక సాక్షివయి నిత్యానందము గ్గాంచవే. 26

ఉ. నీకరుణాస్వరూపమును నిర్వచనం బొనరింప దేవవా
క్ప్రౌఢికి యసాధ్యమన్న విపరీతముగాదొకొ మాకు ప్రయత్న, మ
య్యా! కడుదుర్గమార్గమున కల్గులు సాఁప, మనన్యభక్తిచే
మాకపవర్గమే పెరటిసొం దగుచుండఁగ నన్య మేటికిన్. 27

చ. ఎఱుకలముఖ్యసుం దెలిసి యేకృతి మంచిదొ దానిఁ జేసి యే
కొఱఁతయు లేనిబాట నెసఁగు న్నిరపాయతమై వివేకి, మా
కెఱుకలలోన ని న్నెఱుఁగుటే పరమం బఖిలక్రియాళులం
దఱచగుభక్తి నీకొలువె దంశికి దండి గదయ్య! శంకరా!. 28

శా. వ్యాసాదుల్ దమయోగశక్తిఁ బ్రజకత్యంతోపయుక్తంబుగా
వ్యాసంబు ల్పరమోపదేశములు గ్రంథాళి న్ప్రసాదించి రా
వ్యాసంగంబె సమస్తబాధముల నిర్వాపింపఁగా శక్తమే
నీసేవాగతియట్లు లాస్తునకుఁ? దండ్రీ! దివ్యధామా! శివా!. 29

మ. పెనుమాయా స్పడి చచ్చి పుట్టుచు ప్రజ ప్రాపించు స్వస్వరూపాళిఁ బ్రా
క్తనకర్మానుగుణంబుగాఁగఁ బరమాత్మా! యనన్యదుర్వార్యత
ద్ఘనపాపార్జిత రౌరవాదిభయ ముద్ఘాటింప నీకాదె తై
కొని దీయద్భుతరూప మోగురుకృపాకూపార! మాయాహరా! 30

ఉ. రాగము లేనియోగివఁట, ఆంతఁట దారువనంబునందు, ను
ద్యోగము భైక్ష్యమంట, విడనోపవఁ టర్ధశరీర నాలి న
భ్యాగతు మారు హూడ్చితఁట, పద్మజమాద్యుఁడవయ్యు సంధ్యలం
దాగురుఁగొల్తువంట సహజాఖిలదుర్గముఁగోర! నీకథల్. 31

చ. పునుకలపేర్లె? కాటినుసి పూఁతలె? యేనుఁగుతోలు చీరయే?
ననుచు మెఱుంగురాఁదలలనాగుఁడె పెన్నొలనూలె? యాగ! యీ
యనుచితముల్ త్వదంగనిచయాదృతిఁ బావనశోభఁ జంద్రదీ
ప్తిని నిరసించి మించుటయె? దివ్యతరంబులు నీమహాత్త్వముల్. 32

మ. మొదలేరూపములేదు లీలకయి సంభూతంబును న్వింత కా
స్పద మైనట్టిది యాఁడురూపుసగము న్వామమందుఁ బుంస్త్వంబు నై
పొదువన్ లోకవిరుద్ధ మంగములసొమ్ముల్ వైపరీత్యంబుల
య్యుఁదమిన్ గొల్పెడిసారునీమహిమ మాకూహింపఁగా దాఁటెడిన్.

చ. వసుధ జనించుభూతతతి వైఖరి జన్మజరామృతుల్ నినున్
ముసరవు సర్వలోకపరమూర్తివి, నీవలెనాఁగ, దీనిమే
ల్పన నని చెప్ప మా తెలివి పార దనిర్వచనీయరూపివౌ
ట సగుణనిర్గుణైక్యములతావు భవత్కళగాదె శంకరా! 34

చ. అనఘ! చరాచరంబులకు నంతకమూర్తివి నీవ, నీకృపా
ఘనతనె సర్వలోకములుఁ గ్రాలు నిరంతరమంగళంబులన్
మునులకునైన హేతుఫలము న్సమయింపఁగ నీవ నేర్తు భూ
తనికరసూక్ష్మకారణపదా! సకలార్థవిదా! చిదాత్మకా! 35

మ. మును దైత్యు ల్దనుజు ల్సుర ల్నరులు నాపూర్తిం ద్రిలోకాధిప
త్యనిరూఢి న్బహుకాలముండుటలు భవ్యం బాశ్రితౌఘార్తిని
ర్హాసనప్రోథము పావనంబును శరణ్యం బైననీపాదప
ద్మనమస్కారమ కాదె కారణము? సంభావ్యానుభావ్యప్రదా. 36

మత్తకోకిల. ప్రాణవాయుబలంబుచేత నెవండు సృష్టిభరించునో
రాణ వర్ణభవంబు లెవ్వనిప్రోథత న్వెలసిల్లెనో
త్రాణశీలతఁ బాప బావనతర్పురుం డగు నెవ్వఁ డా
జాణ పావనమూర్తి విశ్వవిశాల! నీ కిదె మ్రొక్కెదన్. 37

చ. గెలు పిడి బ్రహ్మఁ జేర్చుపసఁ గీర్తిఁ దనర్చినయోగికాననం
బుల సతతంబు నిన్ దలఁచుబుద్ధమదగ్రణు లైననీదుభ
క్తులభవహేతుకర్మవనకోటుల నిష్ఠురదావకీలికీ
లల దహియించుభాస్వదనలా! బహుళంబు లివే నమస్కృతుల్.

ఉ. చావు భయంబె మంటగ విశంకటవృత్తి జగత్ప్రసిద్ధమా
చేవ భవానలం బఖిలసృష్టి దహించుచునుండఁ బ్రాణిజీ
వావనశీలివై ఘనదయారసవర్షముఁ గూర్చి తేర్చుబీ
జావహజీవనప్రదజలాత్మక ! యంజలులన్ గ్రహింపవే. 39

శా. నేలల్ నీళులు నిప్పులు న్పవనము ల్నిద్దంపుగోళాప్తిచే
నే లెక్కింపునరానిపుట్టుకకుఁ దానే హేతువై శ్రేష్ఠమై
లీల న్సర్వము నావరించి పుటుక ల్లేకుంటలే కక్షిపా
ళీలక్ష్యంబుల దాఁటువ్యోమమయకేళీరూప ! నీకే నతుల్. 40

చ. అణువులసూక్ష్మమై జగము లన్ని భరించెడిదేవ! వందనం,
బణఁగి సమస్తమందుఁ గన నందనిదూరతరా! నమస్సు, త
ద్గణపతివయ్యునూహనుడిదాఁటునగమ్యుఁడ! ఱేఁడ! మ్రొక్కు, మా
రణగుణివయ్యు సంశ్రితపరా! వరదానరతా! నమస్కృతుల్. 41

మ. తెలియంజాలక తప్పుఁజేసితిని నాదే వ్రేల నాకన్న పా
డ్బులలిన్ జ్ఞానపతీ! క్షమింపఁగదె; నిండున్ మోహ మూన న్విశృం
ఖలత న్వైరముఁ బూని ప్రౌఢిమలు చిక్కం గాళ్లబేరంబునం
ధిల నిన్ జేరెడివారిఁ బ్రోచుటలు తండ్రీ! నీకుఁ గ్రొంగ్రొత్తలే!

ఉ. ఆస్తికసిద్ధధర్మమునకై మనసుం గొనిప్రోచుధర్మజున్
గస్తివడ న్నిరుల్ దులిపి కానలఁ ద్రోసిరి వైరు, లార్యధ
ర్మస్తబకాళిరూప! సమరస్థలి వారిని దేన గెల్తు మా
నిస్తులవైభవంబుఁ గరుణింపవె మ్రొక్కెద సాశసారకున్. 43

మ. ప్రణతి న్నిండుటెలుంగున న్మనవి నింద్రస్ఫూర్తి నల్పంగ ర
క్షణదాక్షిణ్యరసంబు నేత్రములు చిల్కన్ శంభుఁ డోదార్చి భీ
షణతేజోమయరౌద్రపాశుపతశస్త్రంబుం బ్రయోగాదివా
రణమంత్రాఢ్యముగా నొసంగె సుధతోరం బైనవాచాఝరిన్. 44

శా. పింగాక్షుండు త్రిలోకపూజ్యమహుఁడున్ భీమాంగుఁడున్ శోభనుం
డుం గైవల్యదుఁడుం ద్రియాద్యుతి నఖండుండౌ ధనుర్వేదుఁ డం
తం గౌరీశుఁ బ్రదక్షిణించి నరులోన న్సంక్రమించె న్నభో
రంగంబందు దివాకరుండు మొయిలుం బ్రాపించుచందంబునన్.

చ. పదపడి శంకరుం డనుప వాసవముఖ్యసుర ల్సమిజ్జయా
స్పదము లమోఘపూర్ణ ఫలవంతము లావిమలాశిషంబులుం
బాదల ననుగ్రహించిరి ప్రభూతదయ న్వివిధాస్త్రముల్ కిరీ.
టి దరిసి మ్రొక్కి వారలకడిందివరంబుల స్వీకరింపఁగన్. 46

చ. మిగులుతరస్సున న్నెలుచు మేలిమి నభ్యుదయాప్తి విఘ్నముల్
దెగిచన సర్వలోకముల తేటకు ఘోరధురాభరంబునై
పఁగలుగు పారలౌకికవిభాసహితోచ్చపదంబునం దపో
ధిగతవికాసుఁడా విజయతిగ్మకరు న్సుర లెన్ని రెంతయున్. 47

చ. 'బుడుతఁడ! వైరుల న్నెలుము పొ' మ్మని శూలి యనుజ్ఞనీయ సం
దడిఁ గొనుభక్తిఁ దచ్చరణదాస్యమొనర్చి సురల్ నుతింపఁ గే
ల్మొడి సెలవొంది భూరిజయపోషకలక్ష్ములు చేరికొల్వఁ బా
ర్థుఁడు గృహామేగి యాదరముతో నతిఁజేసెను ధర్మసూతికిన్. 48

మంగళమహా శ్రీ

వాసి వెలయన్ విజయవాటికను శ్రీవిజయపర్వతముపైఁ గళలు వెల్గన్
భాసిలుశివా! విజయభవ్యకథ యుంతువగ భక్తిఁగృతినిత్తుమదిపొంగన్
దోసములు వెన్నెలలతో దిశిజగంగరుచితోడ నతిపూతములుగాఁగన్
జేసి దయ నీవిజయుఁ జేయుము కృతార్థునిగ శ్రీవరదమంగళమహాశ్రీ.

శ్రీసాంబసదాశివార్పణమస్తు.

సవరణలు

పుట	పద్యము	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
8	40	3	వణకుచు	వణఁకుచు
15	38	4	న్యాయవృత్తి	న్యాయ్యవృత్తి
17	54	2	త్వర	ద్వర
20	16	2	ప్రజలు	ప్రజల
27	54/2	10	గాక	గాఁక
29	5	3	ననటువ	ననటున
	11	2	దెసలఁ	దెసలుఁ
46	30	4	నుడుల	నుడులు
49	1	1	అదిగో !	అదిగో!
55	8	4	నత్యంతర్	నత్యంతర్
56	12	2	గొల్వఁబడుల	గొమ్మనఁబడి.
58	22	3	సురకైపు	సురఁకైపు
61	41	2	కాక	కాఁక
62	49	4	నయమె	నయము
68	34	4	తమిన్	దమిన్
69	41	2	స్వేదకణమున్	స్వేదకణముల్
70	47	4	నితంబమున్	నితంబముల్
71	54	4	సేఁతనో	సేఁతనో !
72	61	3	మధ్య	మద్య
80	35	1	యటి	యట్టి
89	30	2	న్యాయా	న్యాయ్యా
95	77-78	2	స్ప	స్వ
102	41,42,43.	9	సెగలుబాగ	బాగలుసెగ
106	10	4	లావాకార	రావాకార
120	39	4	జొరదాని	జొరరాని
128	20	2	న్భగింపరో	న్భంగింపరో